รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

A Study of the Cultural and Tradition Relationship of Guy Buddhist in Thailand and Lao People's Democratic Republic

โดย

ผศ. บรรจง โสดาดี

พระศรีวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร. (มานพ ปิยสีโล)

พระมหาเจริญสุข คุณวีโร

พระอธิการเวียง กิตฺติวณฺโณ, ดร.

ผศ.ดร. สรเชต วรคามวิชัย

ผศ.ดร. ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

นายเศรษฐพร หนุนชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

พ.ศ. 2557

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610657015

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

A Study of the Cultural and Tradition Relationship of Guy Buddhist in Thailand and Lao People's Democratic Republic

โดย

ผศ. บรรจง โสดาดี

พระศรีวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร. (มานพ ปิยสีโล)

พระมหาเจริญสุข คุณวีโร

พระอธิการเวียง กิตฺติวณฺโณ, ดร.

ผศ.ดร. สรเชต วรคามวิชัย

ผศ.ดร. ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

นายเศรษฐพร หนุนชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

พ.ศ. 2557

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610657015

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

A Study of the Cultural and Tradition Relationship of Guy Buddhist in Thailand and Lao People's Democratic Republic

By

Asst. Prof. Banchong Sodadee

PhraSrivisittikun, Asst. Prof., Dr. (Manop Piyasilo)

Phramahacharoensuk Kunawero

Phaathikanweang Kitiwanno, Dr.

Asst. Prof., Dr. Sorachet workmmavichaya

Asst. Prof., Dr. Taweesak Tongtip

Mr.Setthaporn Noonchoo

Mahachulalongornrajavidyalaya University, Surin Campus

B.E.2557

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610657015

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันว่า บรรพบุรุษชาวกูยในประเทศไทยในปัจจุบัน แต่เดิมมีพื้นเพอยู่ในประเทศอินเดีย ได้อพยพตามสายน้ำโขงลงมายังภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ จนมาปักหลักอยู่บริเวณภาคใต้ของ สปป. ลาว และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชา ช่วงสุดท้ายชาวกูยบางส่วนได้อพยพเคลื่อนย้ายจาก สปป. ลาว และกัมพูชาเข้ามาอยู่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ของประเทศไทย ด้วยลักษณะดังกล่าว จึงปรากฏว่ามีชาวกูยกลุ่มต่างๆ กระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณแคว้นอัสสัมประเทศอินเดีย พม่า สปป.ลาว กัมพูชา และไทย ประชากรชาวกูยที่ตั้งรกรากอยู่หนาแน่นในประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา ส่วนใน สปป. ลาว ได้แก่ สาละวัน จำปาสัก เซกอง แขงอัตตปือ การอยู่กระจัดกระจายของกลุ่มชนชาวกูย สะท้อนความเป็นอยู่ยาวนานและการอพยพเคลื่อนย้ายไปมาอยู่ตลอดเวลา ตามเงื่อนไขของการเมือง เศรษฐกิจ สังคมประการหนึ่ง จึงอาจกำหนดได้ว่ากลุ่มชนชาวกูยที่ปรากฏในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเป็น “ชุมชนสามเหลี่ยมมรกต เขมร-ไทย-ลาว” ซึ่งมีอาณาบริเวณพื้นที่สามประเทศ ดังนี้ (1) ประชาชนชาวกูยที่อาศัยอยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศกัมพูชา ได้แก่ จังหวัด Preah Vihear Province สตรึงเตรง Siem Pang Hat Pak รัตนคีรี (2) อาศัยอยู่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา (3) อาศัยอยู่บริเวณภาคใต้ของ สปป.ลาว ได้แก่ อัตปือ เซกอง สาละวัน จำปาสัก ในบริเวณดังกล่าวนี้เป็นเขตพื้นที่ที่มีประชากรชาวกูยกระจายอยู่ทั่วไป การอพยพของชุมชนกูยจากตอนใต้ของ สปป.ลาวเข้ามาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงใต้ครั้งแรกๆ นั้น แบ่งออกเป็น ๖ กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้าเป็นผู้ควบคุม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ มีหัวหน้าชื่อเชียงปูม มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองที (อำเภอเมือง สุรินทร์ ปัจจุบัน)

กลุ่มที่ ๒ มีหัวหน้าชื่อเชียงสี อยู่ที่บ้านกุดหวายหรือบ้านเมืองเตา (อำเภอรัตนบุรี ปัจจุบัน)

กลุ่มที่ ๓ มีหัวหน้าชื่อเชียงสง มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านเมืองลีง (อำเภอจอมพระ ปัจจุบัน)

กลุ่มที่ ๔ มีหัวหน้าชื่อเชียงฆะ อยู่ที่อัจจะปะนึงหรือบ้านโคกอัจจะ(อำเภอสังขะ ปัจจุบัน)

กลุ่มที่ ๕ มีหัวหน้าชื่อเชียงขัน มาตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านโคกลำดวน(อำเภอขุขันธ์ ปัจจุบัน

กลุ่มที่ ๖ มีหัวหน้าชื่อเชียงไช อยู่ที่บ้านกุดปะไท (บ้านจารพัตร อำเภอศีขรภูมิ ปัจจุบัน)[๑]

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1.1

การตั้งชุมชนชาวกูยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

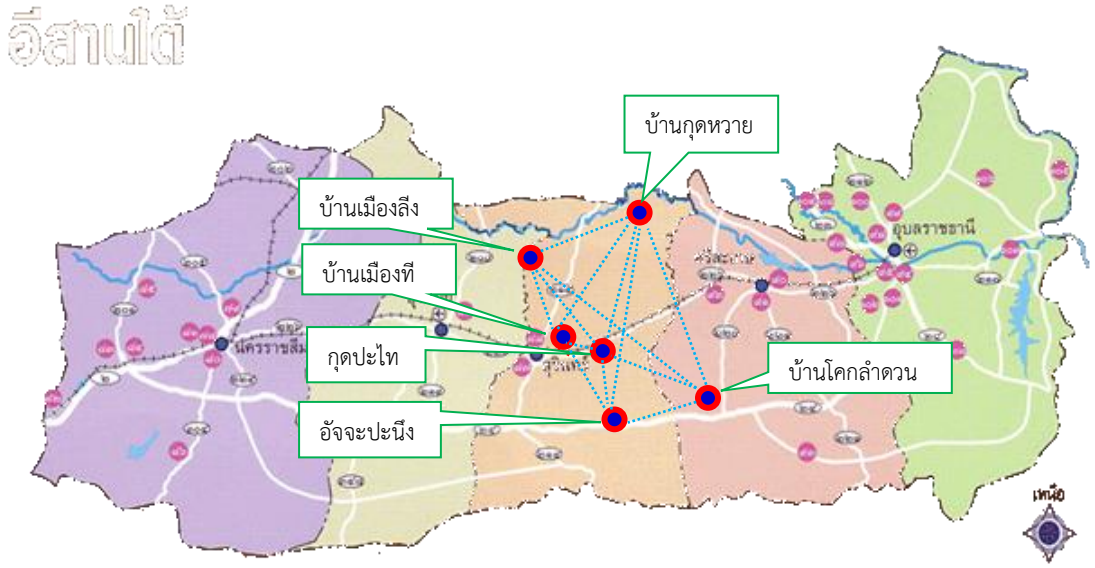

ชุมชนทั้ง ๖ กลุ่มนี้ ต่างปกครองกันเอง ฉันท์พี่น้อง อย่างอิสระไม่ขึ้นตรงกับหัวเมืองใดและทำมาหากินด้วยการทำนา ล่าสัตว์ เก็บของป่าและเลี้ยงช้างสืบต่อกันมาจนถึงประมาณปี พ.ศ. ๒๓๐๒ ได้มีช้างเผือกแตกโรงมาจากกรุงศรีอยุธยา จึงเกิดปฏิสัมพันธ์กับรัฐไทยตั้งแต่บัดนั้นมา

ดั้งเดิม ชาวกูยมีความเชื่อถือผีเป็นหลัก “หลัง พ.ศ. 500 บริเวณอุบลราชธานี รวมถึงสองฝั่งโขง-ชี-มูลและทิวเขาพนมดงเร็ก มีคนตั้งหลักแหล่งเป็นบ้านเมืองกระจัดกระจาย นับถือผีที่มีมาแต่เดิม..”[๒] ต่อมาเมื่อศาสนาพุทธและพราหมณ์ขยายอิทธิพลเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้กลุ่มชุมชนในภูมิภาคนี้รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูย ผนวกเอาศาสนาพุทธเข้ามาผสมปนเปกับศาสนาความเชื่อถือดั้งเดิมของตนเองในภายหลังต่อมา ถึงแม้ว่าคำสอนทางพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างมาก ชุมชน

---

[๑]พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร, **ย้อนรอยมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำ โขง - มูล- ชี ความเป็นมาของชาวกวยอาเจียง (คนกับช้าง)**, มปป (อัดสำเนา).

[๒]สุจิตต์ วงษ์เทศ, **อุบลราชธานีมาจากไหน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม่คำผาง, 2555), หน้า 72-73.

เหล่านี้ก็ไม่ได้ละทิ้งวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมของตนเอง ถือเป็นลักษณะเฉพาะทางศาสนาของกลุ่มชนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับการดำเนินชีวิต ของชาวกูยในประเทศไทยมีวัฒนธรรมและประเพณีสัมพันธ์กับชุมชนชาวไทยเขมรและชุมชนชาวไทยลาว ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมภาษาพูด ประเพณีการแต่งงาน และเมื่อได้สำรวจเบื้องต้นพบว่า “พุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย มีวัฒนธรรมและประเพณีวิถีชีวิตบางประการมีความสอดคล้องกลมกลืนกัน”[๑] เป็นที่สังเกตว่าพุทธศาสนิกชนชาวกูยค่อนข้างเป็นชาวพุทธที่มีความเข้มแข็ง ทั้งในด้านการอุปถัมภ์บำรุง และในการศึกษาเรียนรู้พระธรรมวินัย ดังจะพบว่ามีพระสงฆ์ชาวกูยสามารถสอบเปรียญธรรม 9 ประโยคและมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี-โท-เอก เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นกำลังสำคัญในการบริหารพัฒนาคณะสงฆ์ภายในจังหวัด

มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกลุ่มชนชาวกูยไว้หลายแง่มุม เป็นต้นว่า จิตร ภูมิศักดิ์ ให้ทรรศนะว่า “กูยเป็นชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร เรียกตัวเองว่ากูย หรือกวย แปลว่าคน แต่ชาวทั่วไปจะรู้จักชนกลุ่มนี้ว่า ส่วย เพราะ ว่าตามประวัตินั้น ชาวกูยได้ส่งเครื่องบรรณาการแก่กรุงศรีอยุธยาเป็นประจำ”[๒] บัญญัติ สาลี ศึกษาเกี่ยวกับ กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และตำนาน สะท้อนให้เห็นว่า “วัฒนธรรมด้านภาษากูยกลับตกอยู่ในภาวะวิกฤต การสืบทอดด้านภาษาเริ่มหายไป เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์กูยอาศัยอยู่ในประเทศที่ต่างมุ่งให้คนในประเทศเรียนภาษามาตรฐานทั้งไทยลาวและกัมพูชาเด็กๆ เริ่มหันพูดภาษาอื่นกลุ่มใหญ่กว่าและเห็นว่าสำคัญกว่า”[๓] อุษา หม้อทองได้ศึกวิจัยเรื่องการนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในประเทศไทยและส่วยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สรุปได้ว่า “วัฒนธรรมของกูย(ส่วย)มีบริบทที่คล้ายคลึงกันมาก ไม่ว่าจะเป็นการเกิด การแต่งงาน การตาย การกิน อาชีพและความเป็นอยู่”[๔] เครือจิต ศรีบุญนาค สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตเกี่ยวกับ “พิธีกรรมกินฮีตของชนเผ่าดั้งเดิมสาย

---

[๑]พระมหาเจริญสุข ญาณวีโร, เดินทางไปปฏิสัมพันธ์ด้านพระพุทธศาสนากับชาวกูยลาวใต้ประมาณ 20 ครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา, ผศ.บรรจง โสดาดี เดินทางไปปฏิสัมพันธ์ด้านการจัดการศึกษาวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก 3 ครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 เป็นต้นมา.

[๒] วิลาศ โพธิสาร, **การปรับตัวของชาวกูยในบริบทพหุวัฒนธรรมเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือใต้** (ม.ป.ป.).

[๓]บัญญัติ สาลี, **กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และตำนาน**, ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

[๔]อุษา หม้อทอง, **การนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในประเทศไทยและส่วยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2547.

ตระกูลมอญ-เขมรในเขตอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง[๑] พิพัฒน์ วิถีให้ทัศนะว่า “การบวชนาค บวชสามเณรและบวชพระ มีคุณค่าและความหมายต่อวิถีชีวิตชาวพุทธและการสืบทอดพระพุทธศาสนาและหลักธรรมอย่างมาก พิธีกรรมเซ่นสรวงต่างๆ สะท้อนความเชื่อมั่นในเทพเจ้า การบายศรีสู่ขวัญเป็นการให้กำลังใจ”[๒] เรณุกา ศรีผ่องงาม ได้ศึกษาด้านการแต่งกายของชาติพันธุ์ เขมร ลาว กูย สรุปได้ว่า “การทอผ้าเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมในการสืบทอดจากบรรพบุรุษถึงลูกหลาน และเป็นบทบาทของลูกผู้หญิง หากลูกผู้หญิงบ้านไหนทอผ้างานจะเป็นที่หมายปองของหนุ่มๆ”[๓] วิลาส โพธิสาร ให้ทรรศนะว่า “กลุ่มชาติพันธุ์กูยในอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การดำเนินชีวิตใกล้เคียงกัน ส่งผลให้เกิดผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในหลายๆ ด้าน”[๔] ปิยศักดิ์ สีดา ให้ทรรศนะว่า “กวย หรือกูย เป็นชาติพันธุ์ในตระกูล ออสโตรเอเชียติก ภาษาจัดอยู่ในตระกูลมอญ-เขมร อยู่กันหนาแน่นระหว่างรอยต่อพม่ากับจีน ลาวตอนบนและลาวตอนลุ่มแถวจำปาสัก อัตตปือ และพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำมูล เช่น จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น ข่าขาม ข่าปอม ข่าแดง ข่าขมุ ส่วย ส่วยเยอ ผีตองเหลือง เงาะป่า เป็นต้น”[๕] จากทัศนะทั้งหมด ทำให้เห็นประวัติความเป็นมา ตลอดถึงความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ของกลุ่มชนชาวกูย ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะบริเวณเขตติดต่อระหว่างประเทศไทย-ลาว-กัมพูชา ที่ยังคงความเป็นอัตตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์อย่างแน่นเหนียว บนความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของชาติพันธ์เขมร-ลาว-กูย และการผสมผสานปนเปด้านลัทธิความเชื่อทางศาสนาผี-พราหมณ์-พุทธ ท่ามกลางความผันแปรทางการเมือง-เศรษฐกิจ-สังคม

ถึงแม้ว่าพุทธศาสนิกชนชาวกูยจะเป็นกลุ่มชาวพุทธที่เข้มแข็งกลุ่มหนึ่งในอารยธรรมพุทธลุ่มน้ำโขง ที่ดูดซับเอาวิถีดั้งเดิมและอารยธรรมอิยเดียเข้าไว้ในวัฒนธรรมของตนเอง แต่พัฒนาการของชาติที่ก้าวกระโดดจากสังคมเกษตรกรรม สู่สังคมอุตสาหกรรม และเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร นำเอากระแสแนวคิดแบบวัตถุนิยม (Materialism) ทุนนิยม (Capitalism) และบริโภคนิยม (Consumerism) เข้ามาสู่สังคม

---

[๑] เครือจิต ศรีบุญนาค, **การพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมกินฮีตของชนเผ่าดั้งเดิมสายตระกูลมอญ-เขมร ในเขตอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง**, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2550.

[๒] พิพัฒน์ วิถี, **สัญลักษณ์พิธีกรรมงานงานบวชกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร กรณีศึกษาตำบลเมืองที อำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์.** ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2554.

[๓] เรณุกา ศรีผ่องงาม, **การศึกษาเศรษฐกิจชุมชนที่มีผลต่อวิถีชีวิตชาวบ้าน กรณีศึกษาชาติพันธุ์ เขมร ลาว กูย ในจังหวัดสุรินทร์**, 2547.

[๔] วิลาส โพธิสาร, **ศึกษาผ้าในพิธีกรรมกลุ่มชาติพันธุ์กูย** (ม.ป.ป.).

[๕] ปิยศักดิ์ สีดา, **การบริหารจัดการการเกษตรพอเพียงของชุมชนโบราณ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**, 2547.

ชาวไทย ดังที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน วัฒนธรรมใหม่ที่มาในกระแสดังกล่าว ดูดดึงพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยให้หนีห่างจากรากฐานทางพุทธศาสนามากขึ้น วัดวาอารามมีบทบาทและสัมพันธ์กับชีวิตน้อยลง วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตดีงามดั้งเดิมลดคุณค่าลง ในขณะที่วิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวยังมีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาห่างจากกระแสทุนนิยมอยู่มาก ดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นรากฐานวัฒนธรรมดั้งเดิม อาจทำให้ชาวพุทธกูยไทยได้หันกลับไปตระหนักถึงคุณค่าอันสูงส่งแห่งวัฒนธรรมพุทธไม่ถูกกระแสทุนนิยมพัดพาไป ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว ได้เฝ้าระวังภัยอันตรายที่มากับกระแสความทันสมัย ไม่ให้เกิดความสูญเสียวัฒนธรรมดีงาม และปิดกั้นเงื่อนไขแห่งความเสื่อมโทรมของพระพุทธศาสนาในอนาคตได้ จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยวัฒนธรรมและประเพณีวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและพุทธศาสนิกชาวกูยในประเทศลาวว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมด้านความเป็นอยู่ ด้านภาษา ด้านวัตถุ ด้านจิตใจ ด้านปัญญา ที่เกี่ยวข้องกับวัดวาอาราม พระสงฆ์ การเกิด การบวช การตาย การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกูยทั้งสองประเทศ และเพื่อเป็นพลังด้านบวกสำหรับจรรโลงและสร้างสรรค์พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงแข็งสืบไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย

1.1.2 เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.1.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.3 ปัญหาการวิจัย

1.3.1 วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยเป็นอย่างไร

1.3.2 วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นอย่างไร

1.3.3 ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งเน้นการศึกษาในมิติต่างๆ คือ 1) ความเป็นมาของชาวพุทธกูยในประเทศไทยและลาว 2) วัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาติพันธุ์กูยทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมของประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3) ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

มุ่งเน้นชาวพุทธกูยในประเทศไทย 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และชาวพุทธกูยในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3 แขวง ได้แก่ แขวงสาละวัน แขวงจำปาสัก และอัตตปือ โดยคัดเลือกศึกษาจังหวัดละ 2 หมู่บ้าน เพื่อสะดวกต่อการกำหนดขอบเขตในการลงเก็บข้อมูล โดยการสังเกต สัมภาษณ์ ตลอดถึงการประมวลรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาโดยรวม

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึก มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ ผู้บริหารภาครัฐ ตัวแทนคณะสงฆ์ และปราชญ์ชุมชนในเขตพื้นที่ 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และ สปป. ลาว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งหมด 40 รูป/คน โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 4 รูป/คน กลุ่มพระสงฆ์ จำนวน 12 รูป กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 12 คน และกลุ่มปราชญ์ชุมชน จำนวน 12 รูป/คน โดยสองกลุ่มหลังนี้คัดเลือกจากตัวแทนจังหวัดหรือแขวงทั้ง 6 คือ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ แขวงสาละวัน แขวงจำปาสัก และแขวงอัตตปือ เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้าน เห็นความสอดคล้องและความแตกต่างทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงแนวโน้มและทิศทางแห่งพัฒนาการของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.4.4 ขอบเขตด้านเวลา

ทำการศึกษาวิจัย ศึกษาสำรวจเบื้องต้น รวบรวมข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนามใน ปี พ.ศ. 2557-2559

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 วัฒนธรรมและประเพณี หมายถึง ความเจริญงอกงามที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมา

1.5.2 พุทธศาสนิกชนชาวกูย หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์กูยที่นับถือพระพุทธศาสนา ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.5.3 ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย หมายถึง ลักษณะความเจริญงอกงามที่ถ่ายสืบทอดต่อกันมาจากรากฐานพระพุทธศาสนา ที่มีความเชื่อมโยงด้านเนื้อหา วิธีการ จุดมุ่งหมาย และความเหมือน-ต่าง ของชาวกูยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.5.4 ชุมชนสามเหลี่ยมมรกต หมายถึง เขตพื้นที่สามประเทศ คือ ไทย-ลาว-กัมพูชา ได้แก่ประชาชนชาวกูยที่อาศัยอยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศกัมพูชา เช่น จังหวัด Preah Vihear Province สตรึงเตรง Siem Pang Hat Pak รัตนคีรี ประชาชนชาวกูยที่อาศัยอยู่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น เขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา และประชาชนชาวกูยที่อาศัยอยู่บริเวณภาคใต้ของ สปป.ลาว เช่น อัตปือ เซกอง สาละวัน จำปาสัก

1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้คำตอบสุดท้ายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยอาศัยการเชื่อมโยงความรู้ประวัติความเป็นมาของชาวกูยในประเทศไทยและลาวกับความรู้ด้านวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวกูยที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมของประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 1.2

กรอบแนวคิดการวิจัย

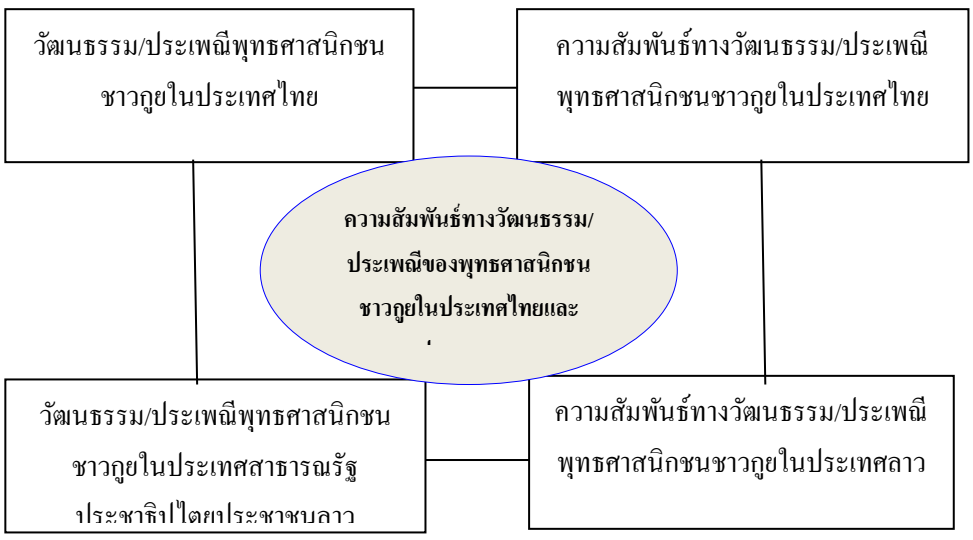

จากแผนภูมิที่ 1.2 อธิบายได้ว่า เป้าหมายหลักของการวิจัยต้องการทราบว่า ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศลาวเป็นอย่างไร ซึ่งคำตอบ

ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผ่านกระบวนการศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตลอดถึงศึกษาวิจัยในรายละเอียดความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้ได้เสียก่อน ดังนั้นการจะหาคำตอบว่า ลักษณะความเจริญงอกงามที่ถ่ายสืบทอดต่อกันมาจากรากฐานพระพุทธศาสนา ของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศลาว มีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันอย่างไรในด้านเนื้อหา วิธีการ จุดมุ่งหมาย และความเหมือน-ต่างซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อสุดท้าย จึงจำเป็นต้องหาคำตอบให้ได้ก่อนว่าวัฒนธรรมและประเพณีพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและลาวเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และ 2 เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาคำตอบสุดท้ายดังกล่าว

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยทั้งในเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประเภทสำรวจชุมชน (Community Surveys) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.7.1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study)

ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ และประเพณีทางพระพุทธศาสนาทั้งของประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังนี้

1) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยช่วงเวลาเป็นกรอบในการศึกษา

2) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศานิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าในภาคสนาม

1.7.2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของพุทธศสานิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในเขตพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1) ทำการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มผู้บริหารภาครัฐ ตัวแทนคณะสงฆ์ และปราชญ์ชุมชน ในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวนประเทศละ 20 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ (1) เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในระดับชุมชน ระดับนโยบาย และระดับนานาชาติ (2) เป็นบุคคลที่มีพื้นความรู้ทางพระพุทธศาสนาและมีบทบาทสำคัญที่เป็นยอมรับชุมชน และ (3) เป็นบุคคลที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตชุมชนชาวกูย

2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการการสังเกต การสัมภาษณ์ นักวิชาการ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชุมชน และส่วนงานที่เกี่ยวข้องของประเทศทั้งสอง

3) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการของชุมชนกูย รูปแบบ ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนา ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ ประวัติความเป็นมา ความสัมพันธ์ วัฒนธรรม และประเพณีทางพระพุทธศาสนา และรูปแบบการพัฒนาความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้รัฐบาล คณะสงฆ์ ผู้บริหาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของในระดับประเทศได้รับทราบ

5) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยทั้งสองประเทศ รวมถึงการเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาทางพระพุทธศาสนาในระดับประชาคมอาเซียนได้

6) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

1.7.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาในเชิงสำรวจการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหา

ความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยทั้งสองประเทศ โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

1) บัตรบันทึก สำหรับคัด ย่อ สรุปเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศต่างๆ

2) แบบบันทึกการสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตโครงสร้างกายภาพของชุมชน ด้านพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้บริหาร นักวิชาการ ตัวแทนคณะสงฆ์ และปราชญ์ชุมชน เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย

3) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) ตัวแทนจากนักวิชาการ ภาครัฐ ภาคพระสงฆ์ ภาคประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย

1.7.4 พื้นที่การศึกษา

กำหนดพื้นที่ศึกษาในประเทศไทย 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ ส่วนในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กำหนดพื้นที่ศึกษาจำนวน 3 แขวง ได้แก่ แขวงอัตตปือ แขวงสาละวัน แขวงจำปาสัก

1.7.5 ระยะเวลาทำการวิจัย

ในการวิจัยได้กำหนดขั้นตอน 6 ขั้นตอน คือ การประชุมเตรียมความพร้อม การศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้น การรายงานการวิจัย ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการรายงานผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1.1

ปฏิทินการวิจัย

กิจกรรม	12 เดือน หรือ 1 ปี											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. การประชุมเตรียมความพร้อม การกำหนดประเด็นและวิธีการศึกษาวิจัย	—	—										
2. ศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้นทั้งเอกสารและภาคสนาม เนื้อหาที่เป็นเส้นทางการเคลื่อนที่ของชุมชนกูยและเนื้อหาทาง		—	—	—	—	—	—					

กิจกรรม	12 เดือน หรือ 1 ปี											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว												
3. รายงานการวิจัยครั้งที่ 1							—					
4. ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย									—	—	—	
5. การรายงานผลการวิจัยและบทความวิจัย การสร้างชุดความรู้วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว												—

1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น และข้อจำกัดในการวิจัย

1.8.1 ข้อตกลงเบื้องต้น

งานวิจัยนี้ มีขอบเขตการศึกษา 2 ประเทศ คือประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยกำหนดพื้นที่ศึกษาในประเทศไทย 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ ส่วนในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กำหนดพื้นที่ศึกษาจำนวน 3 แขวง ได้แก่ แขวงอัตตปือ แขวงสาระวัน แขวงจำปาสัก เป็นการศึกษาในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวนประชากรและคุณภาพของกลุ่มตัวอย่างเชื่อถือได้ กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลตามความเป็นจริงและตั้งใจ คำตอบที่ได้จากการให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างในวันเวลาที่ต่างกันไม่ทำให้ข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงแตกต่างกัน

1.8.2 ข้อจำกัดในการวิจัย

ข้อจำกัดในการดำเนินงานวิจัยนี้มีหลายประการแต่จัดได้ 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านเวลาในการวิจัย สภาพพื้นที่ของแหล่งข้อมูล การเข้าถึงแหล่งข้อมูลระหว่างประเทศ และข้อจำกัดด้านงบประมาณ

1) ข้อจำกัดด้านเวลา ในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยมีภารกิจรับผิดชอบหลายด้าน เช่น งานการสอน บริการวิชาการแก่สังคม งานบริหาร เป็นต้น การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามไม่สามารถไปฝังตัวในชุมชนได้ ต้องเดินทางเข้าออกเป็นช่วงๆ การรวบรวมข้อมูลขาดความต่อเนื่อง

2) สภาพพื้นที่ของแหล่งข้อมูลภาคสนาม เขตที่อยู่อาศัยของชาวกูยมีบริเวณที่กว้างไกลมาก บางแห่งอยู่ในถิ่นทุรกันดาร ทางคมนาคมไม่สะดวก ก่อให้เกิดปัญหาการเดินทางเข้าถึงจุดหมายล่าช้า การจัดเก็บข้อมูลต้องรีบเร่งให้ทันก่อนมืดค่ำ การจะสำรวจและจัดเก็บข้อมูลให้คลอบคลุมจึงไม่อาจทำได้

3) การเข้าถึงแหล่งข้อมูลระหว่างประเทศลำบากมาก เนื่องจากประเทศ สปป.ลาว มีการปกครองระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามต้องได้รับการอนุญาตหน่วยงานของรัฐตั้งแต่ระดับจังหวัดลงมาถึงชุมชน กระบวนการสัมภาษณ์และสังเกตชุมชน จึงสุ่มเสียงต่อการผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง ทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ข้อมูลบางประการ ประเด็นสัมภาษณ์บางอย่าง หรือแม้แต่ภาพถ่ายสถานที่สำคัญๆ ก็อาจถูกตรวจสอบจากทางเจ้าหน้าที่บ้านเมือง และเข้าออกบ่อยๆ ก็เป็นที่จับตาเป็นพิเศษ เพราะอาจถูกมองว่าการกระทำดังกล่าวหมิ่นเหม่ต่อความมั่นคงของรัฐ จึงต้องมีความระมัดระวังสูง ประเด็นดังกล่าวเป็นสาเหตุให้คณะผู้วิจัยเข้าไม่ถึงแหล่งข้อมูลอย่างที่ควรจะเป็น

4) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ จากปัญหาทั้ง 3 ประการข้างต้นเกี่ยวข้องกับงบประมาณทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการลงเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม การเข้าถึงกลุ่มนักวิชาการที่เก่ง ๆ ตามที่กำหนดล้วนแต่จะต้องใช้งบประมาณเพิ่ม

1.9 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1.9.1 ได้ชุดความรู้ด้านวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตลอดถึงชุดความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.9.2 มหาวิทยาลัยที่เน้นความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาและมหาวิทยาลัยที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ข้อมูลทางด้านพระพุทธศาสนากับชาติพันธุ์กูยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไปบริหารจัดการองค์ความรู้ต่อไป

1.9.3 องค์กรชาวพุทธทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ ภาคพระสงฆ์ ภาคประชาชน สามารถนำเอาผลการศึกษานี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปกป้องและเผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างความมั่นคงสืบไปในอนาคตได้ เช่น นำองค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการสังฆะและการจัดการศึกษาของสองประเทศไปใช้ในการวางแผนพัฒนา หรือนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการเชื่อมโยงผูกพันกันด้านวัฒนธรรมประเพณีพุทธ เช่น กฐิน ผ้าป่าตลอดถึงความเป็นพี่น้องระหว่างไทยและ สปป.ลาว นอกเหนือปฏิสัมพันธ์ด้านอื่นๆ เป็นต้น

1.9.4 เป็นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนา สร้างความมั่นคงเข้มแข็งศาสนาพุทธ และความเป็นอยู่อย่างสันติสุขของกลุ่มชนที่อยู่บนพื้นฐานอารยธรรมพุทธลุ่มแม่น้ำโขง

บทที่ 2

วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวพุทธกูยในประเทศไทย

การศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีพุทธศาสนิกชนชาวพุทธกูยในประเทศไทย แบ่งหัวข้อศึกษาออกเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ ความเป็นมาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย วัฒนธรรมเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์ และวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ ดังนี้

2.1 ความเป็นมาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย

ชาวกูยเป็นชุมชมกลุ่มหนึ่งที่ปรากฏในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ตั้งแต่บรรพกาล โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ “สามเหลี่ยมมรกต” ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายเอาเขตพื้นที่สามประเทศเชื่อมติดต่อกันทางภูมิประเทศคือ ประเทศกัมพูชา ได้แก่ อาณาบริเวณจังหวัดพระวิหาร เสียมราฐกัมปงธมสตรึงเตรง แสนปาง รัตนคีรี ประเทศไทย ได้แก่ อาณาบริเวณ จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา และ สปป.ลาว ได้แก่ อาณาบริเวณแขวงอัตปือ เซกอง สาละวัน จำปาสัก ในบริเวณดังกล่าวนี้เป็นเขตพื้นที่ที่มีประชากรชาวกูยกระจายอยู่ทั่วไปดัง ดำเกิง โถทอง ให้ข้อมูลว่า “เมื่อประมาณ 3,000 ปีก่อน พ.ศ.กูยเป็นชาติพันธุ์โบราณแห่งลุ่มน้ำโขง ตั้งถิ่นฐานอยู่ บริเวณตอนเหนือของประเทศกัมพูชา เคยเป็นรัฐอิสระมีปฏิสัมพันธ์กับกษัตริย์เขมรแห่งนครธมและค้าขายกับราชสำนักอยุธยา ต่อมาถูกบีบคั้นจากอาณาจักรเขมรและลาว จึงได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือใต้ของประเทศไทย”[๑] สอดคล้องกับสุจิตต์ วงษ์เทศ ที่ให้ทัศนะว่า “...ถิ่นกำเนิดรัฐเจนละจัดอยู่ในแอ่งโคราชที่มีชุมชนหมู่บ้านเก่าแก่ไม่น้อยกว่า 3,000 ปีมาแล้ว มีประชากรหลากหลายเผ่าพันธุ์ เช่น (1) ชุมชนพื้นเมืองเดิม คือ กลุ่มโนนชัย กลุ่มทุ่งสัมฤทธิ์ และกลุ่มทุ่งกุลาร้องไห้ (2) พวกกวยหรือกูย(3) พวกจาม(4) พวกขอม (5) พวกลาว (6) พวกกัมพูหรือกัมพุช”[๒] นอกจากนี้ยังมีข้อมูลกล่าวถึงการกระจัดกระจายของชาวกูยกลุ่มต่างๆ ดังที่ปรากฏชาวข่าในจังหวัดมุกดาหารว่า “ชาวไทข่า... มีถิ่นเดิมอยู่ในแขวงสุวรรณเขต แขวงสาละวัน และแขวงอัตตปือ...ก่อน พ.ศ. 2436 อพยพมาอยู่ที่จังหวัดมุกดาหาร...ขาวข่าแบ่งเป็นหลายพวก เช่น ข่าย่าเหิน ข่าบริเวน ข่าสุ ข่าตะโอย ข่าเจ็ง ข่าสอก ข่าสปวน เป็น

---

[๑]ดำเกิง โถทอง, **กูยบ้านตรึมอัตลักษณ์และการดำรงอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์**, "สุรินทร์สโมสร" ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 (ตุลาคม-ธันวาคม 2551)

[๒]สุจิตต์ วงษ์เทศ, **อุบลราชธานีมาจากไหน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม่คำผาง, 2555), หน้า 77.

ต้น ชาวข่า...เรียกตัวเองว่า "บรู" แปลว่าภูเขา”[๑] ลักษณะการอพยพย้ายถิ่นของชาวกูยบรูดังกรณีของชาวกูยบรูบ้านเวินบึกมีบันทึกว่า “ชนเผ่าบรู จัดอยู่ในตระกูลข่า ได้อพยพมาจากทางตอนเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาได้เคลื่อนย้ายมาทางตอนใต้...อาศัยอยู่ตามเขาลำเพาะ และเขากันใดแก้ว...หมู่บ้านหนองเม็ก...ฝรั่งเศสได้ปกครองลาว ชนเผ่าบรูจึงต้องจ่ายภาษี ถ้าหากคนใดไม่มีเงินจ่ายต้องไปทำงานหนักเยี่ยงทาส จึงตัดสินใจอพยพข้ามแม่น้ำโขงมายังฝั่งไทย เมื่อปีพุทธศักราช 2457”[๒] จากข้อมูลเบื้องต้นอาจสรุปได้ว่า ชาวกูยมาอาศัยอยู่บริเวณเขตประเทศลาว กัมพูชา และไทยก่อนที่ศาสนาพุทธจะขยายเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งบางช่วงอาจมีอาณาจักรเป็นของตนเองแต่ไม่มั่นคงเข้มแข็งพอ จึงตกอยู่ภายใต้อำนาจเขมรและลาว ชุมชนชาวกูยอพยพเข้ามาอยู่ในเขตพื้นที่เทือกเขาฎองแหรกและถูกผนวกเข้าในราชอาณาจักรไทยในเวลาต่อมา ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ชุมชนแถบลุ่มน้ำโขงเกือบทั้งหมด ตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของรัฐไทย เมืองต่างๆ ที่อยู่สองฟากฝั่งลุ่มน้ำโขงต้องส่งราชบรรณการให้กับพระมหากษัตริย์ที่กรุงเทพมหานคร ดังกรณีชุมชนชาวกูยที่อาศัยในเขตพื้นที่แขวงจำปาสัก อัตตปือ สาละวัน คล้องช้างเผือกได้จะนำมาถวายกษัตริย์ที่กรุงเทพฯ โดยอาศัยเส้นทางลำน้ำมูลเป็นหลัก พระครูสมุห์หาญ ปัญญาธโร ให้ข้อมูลว่า “พ. ศ 2417 นายจันทีเป็นหมอช้าง นายทัดเป็นควาญ หรือมะ อยู่บ้านท่ากว้าง แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ คล้องได้ช้างพลายเผือก 1 เชือก...ปี พ.ศ.2422 นายหนูหมอช้าง นายสีดา ควาญ (มะ) อยู่บ้านเมืองกุสุมาคีรี คล้องได้ช้างเผือกมาแต่ “เขาวง แขวงข่าระแด”...ปี พ. ศ. 2438 หมอช้าง และควาญ (มะ) ทางเมืองสุวรรณภูมิ (แขวงสาลวัน) ก็คล้องได้ช้างเผือกเพศเมีย(พัง) ที่แขวงเมืองอัตตปือ”[๓] การนำช้างเผือกที่คล้องได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายของชาวพื้นเมืองก็จะได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ต่างๆ “ทุกครั้งที่ช้างเผือกขึ้นมาจากแขวงนครจำปาสัก แขวงสาลวัน แขวงอัตตปือ แขวงสุวรรณเขต ฯลฯ ก็จะผ่านจังหวัดอุบลราธานี ศรีสะเกษ ขึ้นมาตามลำน้ำมูล และมาพักแรมอยู่ที่หมู่บ้านชาวกวยผู้เลี้ยงช้างแห่งนี้ประจำ”[๔] หลักฐานดังกล่าวนอกจากจะแสดงศูนย์อำนาจทางการเมืองการปกครองในยุคสมัยแล้ว ยังสะท้อนเส้นทางโบราณและวิถีชีวิตของชุมชนในยุคดังกล่าวด้วย

---

[๑]ชาติพันธุ์และชนเผ่าต่างๆใน 19 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ชมรมศิลปวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จุฬาลงกรณรมหาวิทยาลัย<http://www.isan.clubs.chula.ac.th/webboard/>22มกราคม 2560.

[๒]**ประวัติชนเผ่าบรูบ้านเวินบึก**, ป้ายนิเทศ ศูนย์ภูมิปัญญาชุมชนบ้านเวินบึก, กองกำลังสุรนารี, บ้านเวินบึก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี : (๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๙).

[๓]พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร, **ย้อนรอยมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำ โขง - มูล - ชี ความเป็นมาของชาวกวยอาเจียง (คนกับช้าง)**, มปป (อัดสำเนา).

[๔]เรื่องเดียวกัน.

คำว่า กูย (Kui) โกย กวย (Kuoy) มีความหมายว่า คน ต่างกันเพียงสำเนียงในแต่ถิ่นที่เพี้ยนกันไป ส่วนคำว่า ส่วย เป็นคำที่คนภาคกลางใช้เรียก สันนิษฐานว่าน่าจะสืบเนื่องจากเกิดปัญหาในการส่งส่วยของหัวเมืองช่วงต้นรัตนโกสินทร์ดังบันทึกว่า “กรมการเมืองบางส่วนไม่สามารถหาของส่งส่วยไปยังกรุงเทพฯ ได้ทัน จึงจับคนพื้นเมือง คือ กูย ส่งลงไปเป็นส่วยแทน”[๑] คนภาคกลางจึงเรียกชาวกูยว่าส่วย ในขณะที่คนลาวจะเรียกว่าข่า บัญญัติ สาลี ให้ข้อมูลว่า “กลุ่มชาติพันธุ์กูยมีประมาณ 432,812 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยประมาณ 350,444 คนประเทศลาวตอนใต้ประมาณ 58,735 คนและประเทศกัมพูชาตอนเหนือ ประมาณ 23,633 คน”[๒] การสำรวจชาวกูยในประเทศไทยพ.ศ. 2558 พบว่ามีหมู่บ้านกูย ประมาณ 953 หมู่บ้าน ดังนี้ “จังหวัดสุรินทร์ 418 หมู่บ้าน ศรีสะเกษ 397 หมู่บ้านบุรีรัมย์ 84 หมู่บ้าน อุบลราชธานี 12 หมู่บ้าน นครราชสีมา 8 หมู่บ้าน มหาสารคาม 7 หมู่บ้าน ปราจีนบุรี 6 หมู่บ้าน สระแก้ว 6 หมู่บ้าน ฉะเชิงเทรา 2 หมู่บ้าน พิจิตร 1 หมู่บ้าน และชุมพร 1 หมู่บ้าน”[๓] ข้อมูลด้านประชากรจังหวัดสุรินทร์พบว่า “คนไทยเชื้อสายเขมร ประมาณร้อยละ 50 เชื้อสายกูย ร้อยละ 30 เชื้อสายลาวร้อยละ 12 เชื้อสายจีนและอื่นๆ ร้อยละ 8”[๔] ส่วนชาวกูยในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีข้อมูลว่า “...พวกคนป่าสืบเชื้อสายมาแต่ขอม ต่อมาเรียกกันว่าพวกข่า ส่วย กูย ซึ่งยังมีอยู่ในฝั่งโขงตะวันออก... อาศัยอยู่บริเวณเมืองอัตตะปือ เมืองแสนปาง เมืองสาละวัน เมืองคำทอง แขวงจำปาศักดิ์”[๕] ในด้านภาษาของชาวกูยมีแต่ภาษาพูด แต่ไม่มีตัวอักษร มีข้อมูลในการจัดกลุ่มภาษาของชาวกูยว่า “อาจแบ่งภาษากูยออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มภาษากูย (กูย-กูย)และกลุ่มภาษากวย (กูย-กวย)”[๖] กลุ่มชาติพันธุ์กูยถูกจัดเป็นชนกลุ่มน้อยที่กระจายอาศัยบนพื้นที่สูง อาศัยอยู่ในป่า หรือกลุ่มที่ตั้งถิ่นในพื้นที่ราบ เช่น “ลัวะ ขมุ กูย บรู มลาบรี”[๗] เป็นต้น สำหรับชาวกูยในพื้นที่ราบบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ในยุคหนึ่งถูกเรียกว่า “เขมรป่าดง” ซึ่งในปัจจุบันรูปแบบชีวิตก็ไม่ได้แปลกแยกต่างหากจากกลุ่มชนอื่น ลักษณะดังกล่าวนี้รวมถึง

---

[๑]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปกร กระทรวงวัฒนธรรม, 2550), หน้า 105.

[๒]บัญญัติ สาลี, **กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และตำนาน**, ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

[๓]<http://kuination.blogspot.com/2015/08/blog-post.html >29 พฤศจิกายน 2559.

[๔]ศิริ ผาสุกและคณะ, **กูย (ส่วย)และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข,** สุรินทร์ มรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย, ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ชมรมหัตถกรรมพื้นบ้านไทย พศ.2536.

[๕]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 98.

[๖]เรื่องเดียวกัน, หน้า 99.

[๗]กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์**, แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ ในประเทศไทย (พ.ศ.2558-25560),** หน้า ภาคผนวก.

ชาวกูยในประเทศ สปป.ลาว ด้วย การประชุมร่วมของชมรมกูยแห่งประเทศไทย (The Kui Association of Thailand), Thai-Cambodian kui,TakianWat, SamrongThab, Surin, THAILAND. ที่วัดตะเคียน อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ พบว่ามีชื่อเรียกกลุ่มชาวกูย 13 กลุ่ม ได้แก่ กูย(KUI) กวย(KUAY) โกย(KOAY) ซุย โซ่ลั้ว(LAU) เยอ(YER) บรู(BRU) กะตู ขมุ(KHMU) ข่า(KHA) ขอม(KHOM) มลาบรี(Mlaabri)(ตองเหลือง) จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าใน สปป.ลาว มีเรียกชื่อต่างออกไป เช่น เผ่าส่วย แงะละแว ตะโอ้ย อา รัก ย่าเหิน เป็นต้น ในประเด็นนี้พระครูสมุห์หาญ ปัญญาธโร ให้ทัศนะว่า “กลุ่มชาวกูยในประเทศไทยมีประมาณ 62 กลุ่มชน เช่น เปาะ บรู กูย กวย ส่วย เป็นต้น จากข้อยืนยันดังกล่าวจึงพอที่จะเชื่อได้ว่าชาวไทย-กวย กับชาวข่า โส้ง มอญ บรู และไทยบน ซึ่งมีอยู่จำนวนมากในเขตป่าเขาของประเทศลาว กัมพูชา พม่า เวียดนาม และบางส่วนของประเทศไทย มีส่วนสัมพันธ์กันในเรื่องชาติพันธุ์”[๑] ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษมีหมู่บ้านชาวกูยหลายกลุ่มเรียกชื่อต่างกันออกไป ดังที่กำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ข้อมูลว่า “ชาวกูยจังหวัดศรีสะเกษเรียกกลุ่มตนเองต่างกันออกไป เช่น แถวอำเภอไพรบึงเรียกว่า “เยอ” แถวอำเภอขุนหาญเรียกว่า “กวย” แถวอำเภอปรางค์กู่และราษีไศลเรียกว่า “กูย” เป็นต้น ชุมชนเหล่านี้ล้วนเป็นชาวกูยด้วยกัน มีความเชื่อวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตเป็นอย่างเดียวกัน มีพื้นภาษาเดียวกัน คำที่ใช้ส่วนใหญ่ตรงกันและมีความหมายเดียวกัน ต่างกันเพียงสำเนียงการพูด”[๒] จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ส่วนใหญ่ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการอพยพของชุมชนชาวกูยจากลาวใต้เข้าสู่เขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทยตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์ แห่งอาณาจักรอยุธยาเป็นต้นมา และสิ้นสุดลงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในยุคสมัยดังกล่าวพื้นที่ตรงนี้ยังเป็นเขตป่าดง การดำรงชีวิตตามอัตภาพแบบชุมชนโบราณ มีความเป็นกลุ่มชนอิสระ แต่ก็ได้รับผลกระทบจากการการสู้รบและการเรียกเก็บภาษี(ส่วย)ของอาณาจักรใหญ่ เช่น อยุธยา จำปาสัก เวียงจันทร์ กรุงเทพมหานคร เป็นต้น ภายหลังการปฏิรูปประเทศสมัยรัชกาลที่ 5 พื้นที่เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย วิถีความเป็นอยู่ของชาวกูยเริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างมากหลังการสร้างเส้นทางรถไฟผ่านสุรินทร์ ดังข้อมูลที่ว่า “หลังจากที่รัฐบาลตัดเส้นทางรถไฟเข้าสู่บริเวณจังหวัดสุรินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2465 ปรากฏว่ามีสินค้าจากโรงงานเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนชาวกูย...การค้าขายที่ใช้เงินทำให้ระบบเงินตราเป็นสิ่งจำเป็น และมีผลกระทบต่อน้ำใจของผู้คนลดลง...ที่สำคัญมากที่สุดคือ การละทิ้งวัฒนธรรมของชาวกูยในอดีตไป เช่น ภาษาพูด ประเพณีแห่ตะกวด”[๓]

---

[๑]พระครูสมุห์หาญ ปัญญาธโร. “**ย้อนรอยมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำ โขง - มูล- ชี ฯลฯ”**

[๒]นายทนงศักดิ์ นรดี, กำนันตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

[๓]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 105-106.

สรุปได้ว่าเมื่อความทันสมัยขยายเข้ามา ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่มีเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพมหานคร ผ่านนครราชสีมา บรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ปลายทางที่อุบลราชธานี ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนไปสู่ความเป็นชุมชนเมือง ระบบเงินตราเข้ามามีส่วนสำคัญในการแลกเปลี่ยนสินค้าและชีวิต ในตัวเมืองกลายเป็นศูนย์กลางดึงดูดผู้คนในจังหวัดใกล้เคียงเข้ามาประกอบอาชีพต่างๆ เช่น ค้าขาย ปั่นสามล้อ ขับรถ ช่างฝีมือ เป็นต้น ความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มีความสะดวกสบายมากขึ้น วัตถุเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตมากขึ้น ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนกลายเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดของชีวิต ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมที่ดีงามดั้งเดิมถูกลดบทบาทลง ตลอดคุณค่าทางด้านจิตใจได้ถูกทำลายลงไปเรื่อยๆจากข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมาสมารถอนุมานได้ว่า ชาวกูย เป็นกลุ่มชนดั้งเดิมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อพยพมาจากแคว้นอัสสัมในอินเดียมากกว่า 3000 ปีมาแล้ว และได้แตกแขนงออกเป็นกลุ่มต่างๆ เรียกชื่อต่างกันออกไป เช่น กูย โกย กวย ส่วย บรู ข่า เยอ เป็นต้น หลักฐานทางวิชาการและข้อมูลเชิงประจักษ์จากภาคสนามยืนยันถึงความมีส่วนสัมพันธ์ในเรื่องชาติพันธุ์ งานวิจัยนี้จึง ใช้คำว่า “กูย” เป็นคำกลางสำหรับเรียกแทนกลุ่มชนเหล่านี้ทั้งหมด

2.2 วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

คำว่าวัฒนธรรม หมายถึง “สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย, วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา”[๑] พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมว่า “เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ”[๒] ท่านได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ “วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางจิตใจ และวัฒนธรรมทางปัญญา”[๓] คำว่าประเพณี หมายถึง “สิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี”[๔] ตามมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาลโดยกระทรวงวัฒนธรรม ได้จัดกลุ่มประเพณีต่างๆ ดังนี้ “ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ แห่เทียนพรรษา เป็นต้น ประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิต เช่น พิธีไหว้ครู การผูกเสี่ยว สารทเดือน การแต่งงาน เป็นต้น ประเพณีเกี่ยวกับการ

---

[๑]พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.

[๒]พระเทพเวที (ประยุทธ์.ปยุตฺโต), **วัฒนธรรมกับการพัฒนา**, พิมพ์ครั้งที่ 3; (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊พ จำกัด, 2532), หน้า 9.

[๓]พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตฺโต), **ภาษา วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 2; (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2538), หน้า 4-5.

[๔]พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.

ทำมาหากิน เช่น ประเพณีทำขวัญข้าว พิธีบูชาแม่โพสพ พิธีกรรมขอฝน เป็นต้น และประเพณีเกี่ยวกับศาสนา เช่น เทศน์มหาชาติ เข้าพรรษา กฐิน เป็นต้น”[๑] คำว่าวัฒนธรรมและประเพณีในงานวิจัยนี้ใช้คำสองคำรวมเป็นชุดความคิดเดียวไม่แยกกันหมายถึง “ความเจริญงอกงามที่ถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นระเบียบแบบแผน” แต่ในบางหัวข้อบางประเด็นก็อาจนำมาใช้ตามความหมายจำเพาะตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 นิยามไว้เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น วัฒนธรรมและประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน หัวข้อนี้กำหนดประเด็นศึกษาที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ วัฒนธรรมด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางสังคม และวัฒนธรรมทางจิตปัญญา ดังนี้

2.2.1 วัฒนธรรมทางวัตถุ

วัฒนธรรมทางวัตถุเป็นความเจริญงอกงามทางด้านวัตถุหรือที่เป็นรูปธรรม ดังที่พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะว่า “วัฒนธรรมทั้ง 4 ด้าน เริ่มตั้งแต่ด้านวัตถุ เช่น ปัจจัยสี่ ตึกรามบ้านช่อง เทคโนโลยี ถนนหนทาง ศิลปกรรมต่างๆ จะเป็นเรืองของสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมก็ตาม”[๒] ซึ่งการศึกษาวิจัยได้จัดกลุ่มเป็น วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัยสิ่งปลูกสร้าง และวัฒนธรมด้านศิลปะ ดังนี้

2.2.1.1 วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน กิจกรรมแห่งการแสวงหาและกินเพื่อความอยู่รอดถือเป็นกิจกรรมขั้นพื้นฐานของชีวิต และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นระเบียบแบบแผน สะท้อนความเจริญอย่างหนึ่งของมนุษย์ จะว่าไปแล้วเพราะความจำเป็นด้านอาหารนี่เองเป็นพื้นฐานทำให้วัฒนธรรมด้านอื่นๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเครื่องมือดักสัตว์ สิ่งประดิษฐ์คิดค้น อาวุธยุโธปกรณ์ต่างๆ ล้วนแล้วแต่เกิดจากความจำเป็นในการแสวงหาอาหารเพื่อการยังชีพของมนุษย์ ในอดีตชาวกูยเมื่อครั้งอยู่ภายใต้อำนาจของเขมร ทำงานตามเจ้านายสั่ง เช่น เป็นผู้ขุดเหล็ก ตีเหล็กเป็นอาวุธ หล่อสำริด ซึ่งอาวุธของนักรบเขมรโบราณ ก็คงจะได้จากชาวกูย ที่เป็นทาสเหล่านี้ รวมถึงสกัดหินก่อสร้างปราสาท และอาชีพจับช้างป่า ซึ่งถือเป็นอาชีพที่เต็มไปด้วยภยันตราย ต้องมีวิชาอาคม และผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี จึงจะสามารถทำได้ ปัจจุบันชาวกูยในประเทศไทยบางกลุ่มบางหมู่บ้านก็ยังดำรงชีวิตอยู่กับช้าง บ้านตากลาง เป็นหมู่บ้านของชาวกูยเลี้ยงช้างที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในประเทศไทย ดังข้อมูลที่ว่า “หมู่บ้านช้าง บ้านตากลาง เป็นสถานที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมวิถีความเป็นอยู่ ความผูกพันของคนในชุมชนและช้าง รวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมที่น่าชื่นชมอย่างใกล้ชิด ชาวบ้านตากลางแต่ละครัวเรือนจะมีช้างที่เลี้ยงไว้อาศัยอยู่รวมกัน จนช้างที่พวกตนเลี้ยงไว้เปรียบเสมือนเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัวของตน ก่อให้เกิดสายใยความผูกพันที่แน่นเฟ้นขึ้นระหว่างคนกับช้าง ณ บ้านตากลาง จังหวัดสุรินทร์ ได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านช้างเลี้ยงใหญ่ที่สุดในโลกชาวบ้านตากลาง ดั้งเดิมเป็นชาว

---

[๑]วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, <https://th.wikipedia.org/wiki>ธันวาคม 2559.

[๒]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ภาษา วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทย**, หน้า 8.

ส่วย (กูย) หรือ กวย ที่มีความชำนาญในการคล้องช้างป่า ฝึกหัดช้าง และเลี้ยงช้าง..."[๑] ข้อมูลของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ชี้ให้เห็นว่า "ชาวกูยรับประทานข้าวเจ้าเป็นหลัก อาหารที่พบว่ารับประทานกันเป็นประจำในหลายๆ พื้นที่ คือ พริกตำและแกงกบหรือกบย่าง กับข้าวเหล่านี้จะรับประทานกับพืชผักตามรั้วเท่าที่หาได้"[๒] ในปัจจุบันวิถีชีวิตของชุมชนชาวกูยส่วนใหญ่ได้หันมาทำการเพาะปลูกข้าวและพืชไร่เป็นอาชีพหลักกันแล้ว ตลอดถึงประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น รับราชการ รับจ้าง ค้าขาย เป็นต้น จากข้อมูลงานวิจัยเกี่ยวกับ "วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กูยจังหวัดศรีสะเกษ" สะท้อนให้เห็นว่า "ชาวกูยบ้านกู่ได้อาศัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมาใช้เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตโดยเฉพาะด้านอาหารการกิน แหล่งอาหารและวัตถุดิบหาได้จากแหล่งธรรมชาติรอบๆ หมู่บ้าน อาหารของชาวกูยแบ่งประเภทเป็นกับข้าว ของหวาน ผักและผลไม้ นอกจากนี้ ชาวกูยยังเลี้ยงสัตว์ ปลูกผักผลไม้ เผือกและมันต่างๆ"[๓] จากการเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและอาหารของชาวกูยบ้านกู่ กำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ทัศนะว่า "อาหารพิเศษของชาวกูยบ้านกู่มี 2 อย่าง คือ แกงเทา กับ แกงละแวกะดาม (แกงมันปู) ส่วนขนมหวานที่กำลังได้รับความนิยมทั่วไปคือขนมไปรกะซัง"[๔] จากประวัติชุมชนบ้านกู่ทำให้ทราบว่า "ส่วนใหญ่ชาวบ้านกู่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงโค กระบือ ปลูกพืชผักสวนครัว และรับจ้าง"[๕] พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์ ให้ข้อมูลในด้านวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น การกิน การแต่งกาย สิ่งปลูกสร้าง ที่อยู่อาศัย ฯลฯ ว่า "ในการทำมาหาเลี่ยงชีพ คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาทำสวน สำหรับวัฒนธรรมทางวัตถุ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากดั้งเดิมอย่างมาก เช่น การแต่งกายใส่ชุดตามสมัยนิยม ชุดประจำเผ่าแต่งเมื่อมีงานพิธี สิ่งปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเป็นบ้านที่ทำด้วยปูนแบบปัจจุบัน แบบดั้งเดิมสูญสลายหมดแล้ว"[๖] จากข้อมูลเบื้องต้นพอสรุปได้ว่าวัฒนธรรมด้านการประกอบอาชีพ อาหารการกินของชาวกูย เป็นไปอย่างเรียบง่ายตามรูปแบบชีวิตชาวชนบทไทยทั่วไป ที่ถือว่ามีความพิเศษออกไป เช่น อาชีพในการจับช้างและฝึกฝนช้างป่า การประกอบอาหารแกงละแวกะดาม เป็นต้น

2.2.1.2 วัฒนธรรมการแต่งกาย ถือเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง ปัญหาว่าคนในบริเวณดินแดนสามเหลี่ยมระหว่างประเทศลาว–กัมพูชา-ไทย รู้จักการแต่งกายตั้งแต่เมื่อใด สุจิตต์ วงษ์เทศ ให้ข้อมูลว่า "...คนพื้นเมืองบริเวณสองฝั่งโขงและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเทคโนโลยีก้าวหน้ากว้างขวางทาง

---

[๑]สถานที่ท่องเที่ยว,หมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์, <https://thai.tourismthailand.org/>(เข้าถึงแหล่งข้อมูล 23 เมษายน 2560).

[๒]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 107.

[๓]สมบูรณ์เชน สุขคุม และธนพล วยาสิงห์, "**วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กูยจังหวัดศรีสะเกษ**". มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 2556.

[๔]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

[๕]ธนากร พรมลิ,**ประวัติชุมชนชาวกูยบ้านกู่** ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ, <https://vidmoon.net/video/QAKYCAwE1PhlHBaZgE>(เผยแพร่เมื่อ 6 กันยายน 2556).

[๖]พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, เจ้าคณะอำเภอขุขันธ์ วัดปรือคัน ตำบลปรือใหญ่ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์, 18 เมษายน2560.

ถลุงโลหะ โดยเฉพาะเหล็ก และรู้จักขุดคูน้ำล้อมรอบชุมชนแล้ว แต่แต่งกายเปลือยเปล่า มีเพียงเครื่องปิดหุ้มอวัยวะเพศ ประดับประดาร่างกายด้วยใบไม้และขนนก..”[๑] หลักฐานเชิงประจักษ์ที่เป็นภาพถ่ายการลงตรวจราชการแผ่นดินของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพในมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ามีเพียงชนชั้นผู้ปกครองและนักบวชเท่านั้นที่สวมเสื้อผ้า นอกนั้นการสวมใส่เสื้อผ้าของชุมชนยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก พึ่งได้รับความนิยมสมัยหลังรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มานี้เอง สำหรับวิถีชุมชนชาวกูยเมื่ออาศัยอยู่ร่วมกับชุมชนเขมรและลาว ดังนั้นวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวกูยในปัจจุบันมีความคล้ายคลึงกับชุมชนเขมรและลาว ดังข้อมูลว่า “ชาวไทยกูยที่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีการไปมาหาสู่กันระหว่างกลุ่มไทยเขมร ไทยลาวอยู่เสมอ จนทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม..เอกลักษณ์ลายผ้ากูยที่บ่งบอกลักษณะทางด้านหัตถกรรมทอผ้าที่ชัดเจน คือ ผ้าโตลดกูย นิยมนุ่งใส่เวลาทำงานบ้าน หรือนุ่งใส่เวลาไปทำไร่นา ส่วนผ้าตะแนะกูย และผ้าเดี้ยนกูย นุ่งใส่ในพิธีงานที่สำคัญ สีชุดแต่งกายนิยมสีดำหรือสีเข้ม”[๒] การแต่งกาย ชาวกูยตากลางแต่งตามสมัยนิยม นอกจากงานพิธีเท่านั้นจึงจะมีการแต่งกายตามแบบแผนดั้งเดิม ดังกรณีการแต่งกายของนาคที่จะบวช นายนันทวัช ศาลางาม เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ สาขาบ้านตากลาง ให้ข้อมูลว่า “เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับของนาคตามแบบประเพณีบวชนาคช้างของชาวกูยที่มีมาแต่โบราณนั้น จะเน้นให้มีสีสันสดใส จะเว้นอยู่สีเดียวคือสีดำ และเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับแต่ละชิ้นนั้นก็ยังมีความหมายที่ลึกซึ้งและแตกต่างกันออกไปอีก”[๓] ในประเด็นนี้สะท้อนการผสมผสานวัฒนธรรมพุทธกับความเชื่อดั้งเดิมอย่างชัดเจนการเสวนาในหัวข้อ "กูยสุรินทร์" งานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมสุรินทร์ ครั้งที่ 3 สะท้อนวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวกูยว่า “การแต่งกายหรือเสื้อผ้าสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ชาติพันธ์กูย เป็นผ้าไหมราคาค่อนข้างสูง กูยซิล สีขาวสะท้อนวิถีชนบทความสงบบริสุทธิ์ สีแดงสะท้อนความสายเลือดเดียวกัน สีเหลืองสะท้อนศาสนาผีที่ตนเองนับถือ เช่นการผูกแขนใช้ด้ายสีเหลือง สีดำมีความหมายว่าป้องกันสิ่งไม่ดีเข้าตัว เพราะทุกคนจะมีเวทย์มนต์คาถาอาคม ชุดแต่งกายก็ถือเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ป้องกันตนเองได้”[๔] การแต่งกายชาวกูยศรีสะเกษจะให้ความสำคัญพิถีพิถันเป็นพิเศษสำหรับการทำเสื้อผ้าสวมใส่ เช่นเดียวกับชาวกูยในถิ่นอื่นๆ ดังกำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ข้อมูลว่า “ชุดประจำเผ่าของชาวกูยบ้านกู่เป็นผ้าแก๊บที่ทำมาจากไหมเท่านั้น และมีสีดำล้วน (ไม่แซวเป็นตะเข็บ) ที่มีการแซวผ้าในกูย

---

[๑]สุจิตต์ วงษ์เทศ, **อุบลราชธานีมาจากไหน**, หน้า 72-73.

[๒]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 112.

[๓]นายนันทวัช ศาลางาม เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ สาขาบ้านตากลาง. สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2559.

[๔]เสวนา "**กูยสุรินทร์**" งานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมสุรินทร์ ครั้งที่ 3 วันที่ 8 ธันวาคม 2556 ณ สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติฯ จ.สุรินทร์<https://www.youtube.com/watch?v=-EwLxZwucZI>ธันวาคม 2559.

บางกลุ่มสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการประยุกต์กับชาติพันธุ์เขมร ส่วนผ้าโทเล(ผ้าฝ้าย)ไม่เป็นที่นิยม”[๑]ชาวกูยในอดีตนิยมการแต่งกายแบบเรียบง่าย สังเกตจากการสวมเสื้อแก็บแซวติดเงินพดด้วงซิ่นตังเผอะสวมแหวนทัดดอกสเลเตห่มสไปแก็บทับแต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมสมัยใหม่จัดว่าเป็นวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากและรวดเร็วกว่าวัฒนธรรมด้านอื่น

2.2.1.3 วัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัยสิ่งปลูกสร้าง พัฒนาการความเป็นสังคมเมืองของชุมชนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีมานานแล้ว ดังสุจิตต์ วงษ์เทศ ให้ข้อมูลว่า “หลัง พ.ศ. 500 บริเวณอุบลราชธานี รวมถึงสองฝั่งโขง-ชี-มูลและทิวเขาพนมดงเร็ก มีคนตั้งหลักแหล่งเป็นบ้านเมืองกระจัดกระจายนับถือผีที่มีมาแต่เดิม..”[๒] และเพิ่มเติมว่า “...บ้านเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ใช่อาณาจักรเดียวกัน แต่แยกกันเป็นแคว้นอิสระหรือรัฐเอกเทศที่มีความสัมพันธ์กันฉันเครือญาติพี่น้องผู้ใหญ่ผู้น้อยอย่างใกล้ชิด และยังไม่พบหลักฐานว่าแคว้นนั้นๆ มีชื่ออะไรบ้าง แต่สามารถจำแนกเป็นกลุ่มๆ”[๓] กลุ่มชนที่ว่านี้ ได้แก่ กลุ่มโนนชัย กลุ่มทุ่งสัมฤทธิ์ และกลุ่มทุ่งกุลาร้องไห้ พวกกวยหรือกูย พวกจาม พวกขอม พวกลาวพวกกัมพูหรือกัมพุช หลักฐานนี้สะท้อนให้เห็นภาพกว้างของความเป็นอยู่กลุ่มชนในละแวกนี้ได้ระดับหนึ่งวัฒนธรรมของชาวกูยเกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้างดั้งเดิมนั้นเป็นแบบเรียบง่าย วัสดุก่อสร้างอาศัยธรรมชาติเท่าที่พอหาได้ใกล้ตัว เช่น ต้นไม้ ใบไม้ หญ้าคา เป็นต้น พออาศัยไม่มั่นคงแข็งแรงมาก จึงมักพบว่ามีการปรับปรุงสร้างบ้านเรือนอยู่บ่อยๆ ต่อมาก็มีการปรับปรุงพัฒนาให้มีความมั่นคงแข็งแรงมากขึ้น ลักษณะของตัวอาคารมักยกพื้นสูงเพื่อให้พื้นล่างเป็นที่อยู่ของสัตว์เลี้ยง เช่น ช้าง วัวควาย เป็นต้น ตลอดถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นที่ประกอบอาชีพอาชีพครัวเรือน มีข้อมูลเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชุมชนกูยว่า “บ้านของชาวกูยดั้งเดิมจะมีลักษณะทรงใต้ถุนสูง เพื่อให้สัตว์เลี้ยง เช่น ช้าง วัว ควายเข้าไปอาศัยอยู่ได้...ชาวกูยจะใช้ประโยชน์จากใต้ถุนเรือนอย่างเต็มที่...เพราะนอกจากเป็นที่อาศัยของสัตว์เลี้ยงแล้ว ยังใช้เป็นที่วางหูกทอผ้า และเป็นร้านวางกระด้งไหม ตลอดถึงวัสดุเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน..สำหรับการจัดรูปแบบชุมชนนั้นเดิมชาวกูยอาศัยเป็นกลุ่มๆ บ้านที่สร้างอยู่ใกล้ชิดกันมากแทบจะไม่มีรั้วบ้านเลย”[๔] บัญญัติ สาลี ให้ทัศนะว่า “บ้านในภาษาส่วยเรียกว่าดุง บ้านของกลุ่มชาติกูยจะเป็นที่อยู่อาศัยที่ง่ายๆ เรียบๆ ไม่มีเครื่องประดับบ้านแต่อย่างใดกลุ่มชนของกลุ่มชาติพันธุ์กูยจะไม่พิถีพิถันสนการตกแต่งบ้านเรือนจะอยู่แบบธรรมชาติมากที่สุด”[๕] เกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้างที่อยู่อาศัย กำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ข้อมูลว่า “เดิมนั้นสิ่งปลูกสร้างเป็นแบบเรียบง่ายเน้นการใช้ประโยชน์เป็นหลัก ข้างบนที่อยู่ของคน ข้างล่างที่อยู่ของสัตว์เลี้ยง และที่ประกอบสัมมาชีพในครัวเรือน การทำบ้านให้มีหลายพักหลายชั้น บันไดที่ชักเก็บได้ล้วนมีความสำคัญและความหมายสะท้อนภูมิปัญญาของคนรุ่นก่อน ปัจจุบันบ้านเรือนชาวกูยส่วนใหญ่สร้างตาม

---

[๑]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

[๒]สุจิตต์ วงษ์เทศ, **อุบลราชธานีมาจากไหน**, หน้า 72-73.

[๓]เรื่องเดียวกัน, หน้า 87.

[๔]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 106-107.

[๕]บัญญัติ สาลี, **กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และตำนาน**, หน้า 13.

สมัยนิยม ด้วยเล็งเห็นคุณค่าและความหมายดังกล่าวชุมชนชาวบ้านกู่จึงได้สร้างบ้านจำลองชาวกูยโบราณไว้เป็นตัวอย่างสองแห่งภายในหมู่บ้าน”[๑] จากการลงเก็บข้อมูลภาสนามสังเกตได้ว่าชุมชนชาวกูย มักแบ่งพื้นบริเวณบ้านเรือนไว้สำหรับทำเป็นสวนครัวปลูกผัก เกือบทุกครัวเรือน อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย สิ่งปลูกสร้าง มีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมตามยุคสมัยบ้านเรือนของชาวพุทธกูยในประเทศไทยไม่แตกต่างจากชุมชนเขมรและลาวในละแวกบ้านเดียวกัน ถึงกระนั้นก็ตามชุมชนกูยบางแห่งยังคงความเป็นอัตลักษณ์ให้พบเห็น ดังเช่น ชาวกูยบ้านแตลแม้จะมีโครงสร้างของบ้านเรือนที่ทันสมัย แต่ยังมีพื้นที่สำหรับปลูกหม่อนไหมและสวนครัวในครัวเรือน ชาวกูยบรูที่บ้านท่าล้งจังหวัดอุบลราชธานี มีการปรับโครงสร้างทางกายภาพของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย สะอาด น่าอยู่ ที่พิเศษมาก คือ ยังมีแอ่งน้ำไว้หน้าบ้านสำหรับต้อนรับคนเดินทางผ่านไปมา ซึ่งวัฒนธรรมดีงามที่ว่านี้ย้อนหลังไปสามสิบปีที่แล้วในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ยังปรากฏให้เห็นเป็นจำนวนมาก แต่เริ่มหายไปเมื่อระบบเงินตราภายใต้กระแสทุนนิยม ที่มีพื้นฐานแนวคิดวัตถุนิยมเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน ทุกสิ่งอย่างถูกแปลงค่าเป็นเงินตรา

2.2.1.4 ด้านศิลปะ คำว่าศิลปะแบ่งได้หลายแขนงด้วยกัน ได้แก่ จิตรกรรม (Painting) ประติมากรรม (Sculpture) สถาปัตยกรรม (Architecture) วรรณกรรม (Literature) คีตกรรม (Music) นาฏกรรม (Drama) หนัง (Cinema) ถ่ายภาพ (Photo) ในงานวิจัยนี้นำเอาศิลปะบางประการของชาวกูยมาทำการศึกษา เช่น คีตกรรมและนาฏกรรมซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญสำหรับชีวิตชาวกูย เพราะการเล่นดนตรีและการฟ้อนรำถือเป็นการรักษาผู้ป่วย ดังมีข้อมูลว่า “การเล่นออเป็นการละเล่นของชาวกูยอีกอย่างหนึ่ง มีจุดประสงค์เพื่อให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้เจ็บป่วย ส่วนมากเล่นหลังฤดูเก็บเกี่ยว มีเครื่องแต่งครู...สิ่งสำคัญที่สุดคือดนตรี มีแคนเป็นหลัก กลองโทน และพิณ...การเล่นมออะจิง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการเล่นออ”[๒] ความสามารถในด้านการฟ้อนรำ การขับร้องของคนหนุ่มสาวชาวกูย ถูกประยุกต์นำเสนอให้สมสมัย และนำไปสู่การยอมรับจากสังคมทั่วไปได้ ทั้งนี้เพราะความมีพื้นฐานในด้านศิลปะการขับร้องของชาวกูย การออกเสียงหรือสำเนียงในภาษาพูดมีส่วนสำคัญต่อการร้องเพลงให้ไพเราะ ดังกรณี นักร้องสาวชาวกูยสังกัดค่ายเพลงดัง เดินทางมาช่วยในงานฉลองพระอุโบสถของวัดตะเคียน ที่มีการประยุกต์วัฒนธรรมถิ่นเข้ากับวัฒนธรรมสากลได้อย่างกลมกลืน ตลอดถึงการออกแบบงานที่แฝงความเป็นวัฒนธรรม ไม่เน้นการเสพมหรสพรื่นเริงอย่างเดียว ก็เป็นส่วนสำคัญต่อวัฒนธรรมประเพณีดีงามของชาวกูย การร่ายรำของเด็กโรงเรียนสำโรงทาบวิทยา(กูย) ทรรศนะคติของ ผอ.โรงเรียนที่สร้างจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมโดยใช้โงเรียนเป็นฐานล้วนแล้วแต่เป็นการอนุรักษ์ สืบสาน ต่อสู้ เพื่อความอยู่รอดของวัฒนธรรมที่มีมาแต่บรรพกาล ประการสำคัญชุมชนชาวกูยเลี้ยงช้างที่บ้านกระโพ ตากลาง ที่ในอดีตเป็นกลุ่มชนที่มีความสามารถพิเศษในการจับช้างป่า จน

---

[๑] นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

[๒] กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 110.

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป มีการดำรงชีวิตที่มีผูกพันกับช้างมาโดยตลอด สามารถฝึกฝนช้างจนทำให้กลายเป็นช้างแสนรู้ได้อย่างน่าอัศจรรย์ ช้างสุรินทร์เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของจังหวัดสุรินทร์ เป็นศิลปะชั้นสูงที่ยากจะเลียนแบบได้ จากการสังเกตข้อมูลภาคสนามพบว่า ศาสนสถานและศาสนวัตถุที่สะท้อนพุทธศิลป์โดยตรงปรากฏตามพระอุโบสถ หอระฆัง กุฏิวิหาร ศาลาการเปรียญ ประตูโขง กำแพงวัด ฯลฯ จึงอาจสรุปได้ว่าประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตกรรมของ ชาวพุทธกูยในประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกับชาวตะวันออกเฉียงเหนือโดยทั่วไป ที่เป็นเช่นนี้เพราะสกุลช่างกลุ่มเดียวกัน ดังกำนันทะนงศักดิ์ นรดี ให้ข้อมูลว่า “ศิลปะการออกแบบลวดลายที่สวยงามของประตูโขงวัด กับเมรุของวัดใช้ช่างมาจากจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งได้รับความไว้วางใจทั้งในด้านฝีมือและความรับผิดชอบงาน จึงทำให้วัดชุมชนในเขตนี้มีความเชื่อถือและนิยมชมชอบเป็นอย่างมาก”[๑] คติและรูปแบบการสร้างศาสนวัตถุอาจมีความแตกต่างไปตามสมัยนิยม เช่น พระอุโบสถเก่าสมัยโบราณของวัดแจ้งสว่างของชุมชนชาวกวยอาเจียง ที่มีอายุยาวนานแต่ยังใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีสังฆกรรมในประเพณีบวชหลังช้างที่มีมาแต่โบราณกาลได้ ในขณะศาสนวัตถุที่ปรากฏในวัดป่าอาเจียงในชุมชนเดียวกันได้สะท้อนให้เห็นพุทธศิลป์เชิงประยุกต์ ให้สมสมัยและบทบาทของชุมชนช้าง ไม่ว่าจะเป็นสุสานช้าง ศาลาเอราวัณ เป็นต้น

2.2.2 วัฒนธรรมทางสังคม

วัฒนธรรมทางสังคมเป็นความเจริญงอกงามทางด้านการอยู่ร่วมกันของสังคม การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ มีระเบียบแบบแผนในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะว่า “...ในด้านสังคมดูได้จากระบบการเมือง ระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ระบบชีวิตแบบการแข่งขัน ตลอดจนความสัมพันธ์ทางสังคม ตั้งแต่ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นต้นไป”[๒] ในการศึกษาวิจัยได้กำหนดเป็นประเด็นศึกษา 3 ประเด็น คือ ด้านบรรทัดฐาน ด้านเศรษฐกิจ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ดังนี้

2.2.2.1 ด้านบรรทัดฐาน (norms) เป็นความเจริญงอกงามในด้านการจัดระเบียบแบบแผน การวางระบบกฎเกณฑ์ต่างๆ ตลอดถึงการกำกับควบคุมดูแลชีวิตในการดำเนินชีวิต เพื่ออยู่อย่างผาสุก ร่วมกันของกลุ่มชน มีความเสมอภาค ยุติธรรม กฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนทางสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือโบราณปรากฏในฮีตสิบสองคองสิบสี่ แล้วค่อยๆ พัฒนาตามความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสมัยปัจจุบัน สำหรับกลุ่มชนชาวกูยมีข้อมูลว่า “...การจัดรูปแบบชุมชนนั้นเดิมชาวกูยอาศัยเป็นกลุ่มๆ บ้านที่สร้างอยู่ใกล้ชิดกันมากแทบจะไม่มีรั้วบ้านเลย ลักษณะบ้านที่สร้างอยู่เป็นกลุ่มนี้จึงสะดวกต่อการ

---

[๑] นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

[๒] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ภาษา วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทย**, หน้า 8.

ปกครองเป็นคุ้ม...ต่อมารัฐได้เข้ามามีบทบาทต่อรูปแบบการปกครองเสียใหม่ เพื่อจุดประสงค์ความมั่นคงของชาติในระดับท้องถิ่น จัดให้มีหัวหน้าเขตคอยดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย”[๑] เกี่ยวกับการปฏิบัติตามฮีตคองของชาวกูยบางกลุ่มยังมีการยึดถือปฏิบัติอย่างเข้มงวดเคร่งครัด แม้ว่าอาจมีบางกลุ่มผ่อนปรนลงไป แต่ก็ไม่ถึงกับเลิกให้ความสำคัญดังที่บัญญัติ สาลี ให้ทัศนะว่า “กลุ่มชาติพันธุ์กูยจะเชื่อคำสอนของคนโบราณมาก หากโบราณมีข้อห้ามอย่างไรจะปฏิบัติด้วยความเคร่งครัด จะมีบ้างที่ขัดกับคำสอนโบราณแต่กลุ่มชาติพันธุ์กูยก็จะทำพิธีแก้เคล็ดเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของครอบครัว”[๒] ระเบียบแบบแผนด้านการปกครองนอกจากกฎหมายบ้านเมืองแล้ว ในระดับชุมชนยังถือฮีตคองที่แตกต่างกันออกไป ตัวอย่างหมู่บ้าน “ชาวกูยบรูบ้านท่าล้ง” ผู้นำชุมชนสามารถชักจูงลูกบ้านจัดโครงสร้างความเป็นอยู่ทางกายภาพของชุมชนได้มาตรฐาน เป็นระเบียบสวยงาม มีความสะอาด มีแอ่งน้ำสำหรับต้อนรับแขก หน้าบ้านจำนวนหลายหลังคาเรือนให้ความรู้สึกอบอุ่นและเบิกบานใจสำหรับผู้มาเยือน นอกจากนี้ชุมชนแห่งนี้ยังมีข้อปฏิบัติต่อศาลผีปู่ตาอย่างเคร่งครัด นายวอน พึ่งป่า เฒ่าจ้ำของหมู่บ้านให้ความเห็นว่า “คนเข้าออกในหมู่บ้านถ้าจะมาพักค้างแรมต้องให้เฒ่าจ้ำพาไปบอกกล่าวศาลปู่ตาก่อนทุกครั้ง มิเช่นนั้นจะมีอันเป็นไป มีบางคนที่เพิกเฉยก็มักมีเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นให้เห็นเป็นที่ประจักษ์”[๓] เกี่ยวกับระเบียบแบบแผนการปกครองกำนันตำบลกู่ อำเภอปราง์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ให้ทัศนะว่า “วัฒนธรรมเป็นฐานคุณธรรมจริยธรรม ระบบคุณธรรมเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่นำมาใช้ได้ตลอดชีวิต ช่วยสลายความขัดแย้งของคนในชุมชน วัฒนธรรมทำให้คนรักและเคารพซึ่งกันและกัน มีความปรองดอง นำมาซึ่งสันติสุข ส่วนกฎหมายเป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ เข้าไม่ถึงจิตใจของคนและให้ความยุติธรรมที่ปราศจากความขุ่นข้องหมองใจไม่ได้ เมื่อใช้กฎหมายคนมักจะทะเลาะและแตกแยกกัน ดังนั้นกฎหมายจึงเป็นมาตรการสุดท้ายที่จะถูกนำมาใช้ในการปกครองคนในชุมชน”[๔] ทัศนะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดผู้นำชุมชนกูยบรูท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีว่า “วัฒนธรรมตั้งแต่ดั้งเดิมลึกซึ้งถึงจิตใจ นำไปผนวกกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ให้เกิดคุณค่าที่ดีต่อชุมชน อะไรดีก็สืบสานเอาไว้ อะไรไม่ดีก็ทิ้งไป”[๕] การประยุกต์หลักคุณธรรมจริยธรรมนำหน้าตัวบทกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองของผู้นำชุมชน เป็นรากฐานสำคัญในการจัดระเบียบแบบแผนการปกครอง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนชาวกูยตำบลกู่เป็นอย่างมาก

---

[๑]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 107.

[๒]บัญญัติ สาลี, **กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และตำนาน**, หน้า 14.

[๓]นายวอน พึ่งป่า, เฒ่าจ้ำ บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

[๔]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

[๕]นายธีรเกียรติ แก้วใส, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

2.2.2.2 ด้านระบบเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจในสังคมเกษตร ในสมัยโบราณผู้คนส่วนใหญ่ดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย เฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน พอเพียง ไม่บีบคั้น ดังมีข้อมูลว่า “ชาวบ้านส่วนใหญ่จะปลูกผักสวนครัว ...นอกจากนี้ชาวกูยยังมีการเลี้ยงหมู วัว ควาย เป็ด ไก่ ทั้งไว้รับประทานและจำหน่าย ในเวลาที่จัดงานพิธี เช่น วันเซ่นผีบรรพบุรุษ วันบวช มักจะมีการล้มวัวควาย และฆ่าหมูเพื่อใช้ในการประกอบอาหาร การรับประทานอาหารดิบยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชาวกูยที่นิยมดื่มสุรา”[๑] จากการสังเกตภาคสนามพบว่าชุมชนกูยบรูเกือบทุกหลังคาเรือนจะมีการทำสวนครัวติดกับบ้านเรือน มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าระเบียบแบบแผนดั้งเดิมกำลังเผชิญกับสังคมยุคใหม่ อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมสู่อุตสาหกรรมและความล้ำสมัยทางเทคโนโลยีต่อไป วิถีดั้งเดิมเหล่านี้จะเป็นอย่างไรในวันข้างหน้า ในปัจจุบันประเทศไทยพึ่งพาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากสังคมดั้งเป็นอย่างมาก ชีวิตของชาวบ้านถูกผลักเข้าสู่การแข่งขัน จากการเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินเป็นเฮ็ดซื้อเฮ็ดขาย ความเป็นอยู่ดิ้นรนขนขวยมากขึ้น ความเจริญแบบสังคมเมืองก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมท้องถิ่นอย่างมาก ดังข้อมูลว่า “หลังจากที่รัฐบาลตัดเส้นทางรถไฟเข้าสู่บริเวณจังหวัดสุรินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2465 ปรากฏว่ามีสินค้าจากโรงงานเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนชาวกูย... ที่สำคัญมากที่สุดคือ การละทิ้งวัฒนธรรมของชาวกูยในอดีตไป เช่น ภาษาพูด ประเพณีแห่ตะกวด...”[๒] วัฒนธรรมดั้งเดิมในการทำกสิกรรม ทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการปลูกข้าว การเก็บเกี่ยว จะมีการลงแขก เป็นการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ล้วนนำมาซึ่งความสุขให้กับชุมชน สร้างความผูกพันอย่างแน่นเหนียว อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง เฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน ใช้ระบบเครือญาติ ความเป็นพี่น้องเป็นจุดเชื่อมโยง เคารพนับถือด้วยคุณธรรม ส่วนระเบียบแบแผนของระบบทุนนิยม แบ่งแยกกันทำ แข่งขันแบบทำลาย ชิงความได้เปรียบ เอาเปรียบกัน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความโลภ เฮ็ดซื้อเฮ็ดขาย ใช้ระบบเงินตราเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคม ยกย่องเชิดชูกันด้วยความมั่งคั่งของเศรษฐกิจเงินตรา

2.2.2.3 ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ระดับครอบครัว สังคมชาวกูยดั้งเดิม ในภาพกว้างอยู่กันเป็นหมู่บ้านหรือชุมชน ปลูกบ้านติดๆ กัน ถ้าเป็นลักษณะชุมชนแบบดั้งเดิมถนนภายในหมู่บ้านมักจะแคบ ส่วนการดำรงชีวิตของแต่ละครัวเรือนนั้นมีข้อมูลว่า “ลักษณะครอบครัวของชาวกูยประกอบด้วย สามี ภรรยา บุตร ธิดา เป็นครอบครัวเดี่ยว ถ้าแต่งงานแล้วผู้ชายจะไปอาศัยอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิงก่อน ก่อนแยกตัวออกไปสร้างครอบครัวใหม่ที่ไม่ห่างไกลนัก บทบาทของครอบครัวฝ่ายหญิงมีอำนาจมากกว่าฝ่ายชาย มรดกนั้นจะได้

---

[๑]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 107.

[๒]เรื่องเดียวกัน, หน้า 105-106.

จากฝ่ายหญิง”[๑] ในแต่ละชุมชนจะมีปฏิสัมพันธ์แบบญาติกัน รู้จักกันหมดทั้งหมู่บ้าน และดำรงชีวิตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนเฒ่า คนแก่ ปู่ย่า ตายาย เด็กเยาวชนคนหนุ่มสาว ลูก หลาน เหลน ปรากฏการณ์เหล่านี้เริ่มหายไปเมื่อสังคมเคลื่อนเข้าสู่สมัยใหม่ คนในวัยทำงานต้องออกจากบ้านเพื่อแสวงหางานทำเพื่อปากท้องมากกว่ายุคก่อน ดังข้อมูลว่า “เมื่อความจนเข้ามาเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตมากขึ้น ชาวกูยต้องไปขายแรงงานตัดอ้อย แบกข้าวสารก่อสร้างหรือไม่ก็ลงเรือเพื่อรับจ้างจับปลาในทะเล ฯลฯการขายแรงงานดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่อความอบอุ่นของครอบครัวอย่างมาก เช่น ขาดแรงงานช่วยเหลือทำนา”[๒] จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า ระเบียบแบบแผนด้านการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ เป็นเงื่อนไขสำคัญทำให้ระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้วัฒนธรรมทางสังคมของชาวกูยแปลกแตกต่างไปจากเดิม และเกิดปัญหาหลายประการที่ชาวกูยเริ่มตระหนักรู้ และพยายามหาวิธีป้องกันรักษา และกอบกู้วัฒนธรรมดีงามบางประการที่เสื่อมหายไปให้กลับคืนมาเป็นบรรทัดฐานชีวิตที่ดีงามของลูกหลานสืบต่อไป

2.2.3 วัฒนธรรมทางจิตปัญญา

วัฒนธรรมทางจิตปัญญา เป็นความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจและปัญญาของคนในสังคม ดังที่พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะว่า “...ในด้านจิตใจ ดูว่าสภาพจิตใจเป็นอย่างไร มีความชอบใจไม่ชอบใจเรื่องอะไร มีภูมิธรรมอย่างไร...สูงสุดคือด้านปัญญา ดูว่าวิทยาการต่างๆ เป็นอย่างไร มาจากไหน และวิทยาการเหล่านั้นสื่อผ่านทางภาษา”[๓] ในหัวข้อนี้แบ่งประเด็นศึกษาได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณลักษณะทางจิตใจ ด้านวิทยาการ และด้านภาษา ดังนี้

2.2.3.1 ด้านคุณลักษณะทางจิตใจของชาวกูยมีความ อ่อนโยน ยืดหยุ่น เห็นอกเห็นใจ ให้อภัย มีท่าทีเป็นมิตร ไม่ก้าวร้าว ไม่ชอบการกดขี่ข่มเหง ไม่เอาเปรียบ รักอิสระ ชอบผจญภัย อดทน ขยัน ดังข้อมูลจากบทสัมภาษณ์กำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ทัศนะว่า “อุปนิสัยของชาวกูยชอบอยู่สงบ ไม่อยากให้ใครรบกวน จึงมักจะโยกย้ายถิ่นฐานอยู่เรื่อยๆ แต่ชอบสนุกสนานในกลุ่มของตนเอง ที่ไหนอยู่ม่วนก็อยู่ได้นาน”[๑] พุทธศาสนิกชนชาวกูยนอกจากจะศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้ว ยังให้ความเคารพต่อธรรมชาติ เชื่อถือสิ่งศักดิ์สิทธ์ต่างๆ ที่มาจากฐานความเชื่อเรื่องผีและศาสนาพราหมณ์ ดังกรณีของชุมชนชาวกูยบ้านกู่ ชุมชนบ้านตะเคียน ที่ให้ความเคารพเชื่อต่อปราสาทขอมโบราณ เช่น ปราสาทปรางค์กู่ ปราสาทวัดโพธิ์ศรีธาตุ เป็นต้น เกี่ยวกับปราสาทปรางค์กู่กำนันทนงศักดิ์ นรดี เล่าว่า “ปราสาทศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ สมัยก่อนเป็นป่าทึบ เงียบสงัด

---

[๑]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 106.

[๒]เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

[๓]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ภาษา วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทย**, หน้า 8-9.

วังเวง น่ากลัว ไม่มีใครกล้าเข้าไป ตกกลางคืนจะมีเสียงดนตรีดังจากป่าเหมือนขบวนแห่”[๒] สำหรับปราสาทปรางค์กู่มีบันทึกว่า “สร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 เพื่อเป็นเทวสถานในศาสนาพราหมณ์ มีลักษณะเป็นปรางค์ 3 องค์ สร้างเป็นแนวจากเหนือไปใต้อยู่บนฐานขนาดใหญ่ เป็นศาสนสถานสมัยขอมที่เก่าแก่งดงามในเชิงสถาปัตยกรรมโบราณ มีอายุกว่าพันปี”[๓] วัฒนธรรมความเชื่อที่มีพื้นฐานจากผี-พราหมณ์-พุทธ หล่อหลอมจิตใจคนสมัยโบราณให้เยือกเย็น มั่นคง นุ่มนวล สรรสร้างสิ่งดีงาม ปัจจุบันมีเงื่อนไขหลายประการที่ดึงคนออกจากรากฐานวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น กระแสแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ ระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม เป็นต้น ดังปรากฏว่าความดีงามตามวิถีดั้งเดิมเริ่มเสื่อมลงเมื่อสังคมเข้าสู่ความทันสมัยแบบเมือง ดังข้อมูลที่ว่า “หลังจากที่รัฐบาลตัดเส้นทางรถไฟเข้าสู่บริเวณจังหวัดสุรินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2465...พ่อค้านำสินค้ามาขาย โดยใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนส่งผลให้ชาวบ้านมองเรื่องเงินตราเป็นสิ่งจำเป็น และมีผลกระทบต่อน้ำใจของชาวบ้านตลอดทั้งชาวกูยที่เปลี่ยนแปลงไป น้ำใจผู้คนในหมู่บ้านลดลง”[๔] จากเงื่อนไขดังกล่าวไม่เพียงแต่จะทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลด้านลบต่อวัฒนธรรมดีงามและคุณภาพของจิตใจอีกด้วย นอกจากนี้เทคโนโลยีที่คอบงำวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน กำลังบั่นทอนสติปัญญาให้เสื่อมทรามลงอย่างมาก ดังข้อมูลว่า “ความแตกต่างทางด้านทัศนคติและพฤติกรรมของของคนรุ่นเจน วาย กับคนรุ่นก่อนๆ นั้น สืบเนื่องจาก..บทบาทของเทคโนโลยี...ที่เข้ามาเป็นตัวกำหนดให้เกิดบุคลิกมีลักษณะเฉพาะเหล่านี้ อย่างมีนัยสำคัญ”[๕] ความเจริญทางวัตถุ จึงไม่เพียงทำลายวัฒนธรรมดีงามของคนยุคก่อนเท่านั้น หากกำลังทำลายศักยภาพทางดานความคิดอ่านลงไปเรื่อยๆ ดังข้อมูลชุดเดียวกันกล่าวถึงเทคโนโลยีที่ส่งผลด้านลบต่อความมั่นคงทางอารมณ์ และความฉลาดล้ำลึกทางสติปัญญาของมนุษย์ว่า “กระบวนการกลายพันธุ์ของยีน...เป็นกระบวนการที่ดำเนินสืบเนื่องมานานนับเป็นพันๆ ปี...อันทำให้มนุษย์เมื่อสองพันสามพันปีที่แล้ว...ถูกสรุปว่าเป็นผู้มีสติปัญญา มีความมั่นคงทางอารมณ์สูงกว่ามนุษย์ในยุคต่อๆ มา”[๖] สภาวะความเป็นอยู่ของชาวกูยกำลังเผชิญปัญหาการทับถมของเทคโนโลยีเช่นเดียวกับกลุ่มชนอื่นๆ ประเทศไทย การเอาตัวรอดขึ้นอยู่กับศักยภาพของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันทางการศึกษา ที่จะ

---

[๑]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

[๒]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

[๓]รักบ้านเกิด, **ปราสาทปรางค์กู่** <http://www.rakbankerd.com/travel/view.php?id=560&type=2> 11 กุมภาพันธ์ 2558.

[๔]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 105-106.

[๕]ชัชรินทร์ไชยวัฒน์, **สู่คลื่นลูกที่สี่...หลังจาก...เทคโนโลยีเปลี่ยนคนเป็นควาย**, กรุงเทพมหานคร: (สำนักพิมพ์กรีนปัญญาณ ในเครือสำนักข่าวทีนิวส์, 2557) หน้า 58.

[๖]เรื่องเดียวกัน, หน้า 45-47.

สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนทานกระแสเทคโนโลยีได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งการเผชิญกับบริบททุนนิยม ทีมีพื้นฐานความเห็นแก่ตัว การแย่งชิง แข่งขัน เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่จะสร้างดุลภาพของจิตใจไม่ให้ตกอยู่ในวังวนของสภาวะการเหล่านี้

2.2.3.2 ด้านวิทยาการ จากการสังเกตในภาคสนามพบว่า พุทธศาสนิกชนชาวกูยชาวไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสูง ระดับปริญญาตรี-โท-เอก ทั้งที่เป็นพระภิกษุและฆราวาส มีความเฉียบคมทางด้านความคิดอ่าน ดังบันทึกข้อสังเกตว่า “พุทธศาสนิกชนชาวกูยที่เป็นพระภิกษุมีความสามารถสอบได้เปรียญธรรมสูงสุดหลายรูป และมีวุฒิการการศึกษาทางโลกระดับปริญญาตรี โท เอก ตลอดถึงเป็นพระสังฆาธิการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะจังหวัดลงไป เป็นจำนวนมาก”[๑] นอกจากนี้ฝ่ายฆราวาสที่เคยบวชเป็นพระภิกษุจบเปรียญธรรมสูงสุดของคณะสงฆ์ จบการศึกษาระดับสูงสุดของไทย ประกอบอาชีพรับราชการ เป็นผู้บริหารในสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ และเป็นนักวิชาการที่สามารถผลิตผลงานด้านวิชาการจำนวนหลายท่าน และมีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ริเริ่มนวัตกรรมใหม่ๆ เช่น การประดิษฐ์อักษร รวมถึงวางแนวทางในการรักษาวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบดังจะเห็นการประชุมการประชุมร่วมของชมรมกูยแห่งประเทศไทย (The Kui Association of Thailand), Thai-Cambodian kui,TakianWat, SamrongThab, Surin, THAILAND ที่วัดตะเคียน อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีการเลือกคณะกรรมการบริหารชุดใหม่ต่อจากชุดเดิม เพื่ออนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีดีงามของชาวกูย โดยเฉพาะการประดิษฐ์คิดค้นตัวอักษรทางด้านวัฒนธรรมภาษา เกี่ยวกับความรู้ทางด้านคชศาสตร์ พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร ให้ทัศนะว่า “ชาวกูยอาเจียงบ้านตากลางสามารถรักษาสืบต่อความรู้ด้านคชศาสตร์ ตลอดถึงปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตคนและช้างให้ดำรงอยู่รอดในกระแสทุนนิยมได้อย่างมีคุณค่าต่อสังคมตั้งแต่ระดับจังหวัดถึงระดับชาติ”[๒] จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความเป็นพุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพชาวกูยในประเทศไทย ที่ผ่านการสั่งสมความฉลาดจากรุ่นสู่รุ่น จนสามารถปรับเอาสาระทางพระพุทธศาสนาเข้ากับความเชื่อถือดั้งเดิมได้อย่างลงตัวและเกิดคุณค่า สร้างบทบาทต่อสังคมประเทศชาติและพระพุทธศาสนา ความเจริญงอกงามด้านระเบียบแบบแผน ความเจริญงอกงามด้านจิตใจ ความเจริญงอกงามด้านภูมิปัญญา จัดเป็นเกณฑ์มาตรฐานชีวิตของชาวพุทธ และถือเป็นเกณฑ์มาตรฐานของวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนอีด้วย

---

[๑]พระสังฆาธิการบริหารกิจการคณะสงฆ์ชาวกูยในเขตพื้นที่การศึกษาวิจัย เช่น พระศรีวิสุทธิคุณ พระมหาเจริญสุข คุณวีโร พระครูพิศิษฏ์ธรรมานุศาสก์ พระครูชาครธรรมคุณ เป็นต้น, ผู้วิจัย.

[๒]พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร, เจ้าอาวาสวัดป่าอาเจียง, ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์, สัมภาษณ์ 21 เมษายน 2560.

2.2.3.3 ด้านภาษา มีข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการด้านภาษากูยจังหวัดสุรินทร์ว่า “ชาวกูยเป็นกลุ่มชนเก่าแก่กลุ่มหนึ่งที่มีภาษาพูดของตนเอง แม้จะไม่มีภาษาเขียน...นักภาษาศาสตร์จัดภาษากุยอยู่ในกลุ่มมอญ – เขมร สาขา Katuic ตะวันตก ซึ่งเป็นกลุ่มภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติก ชาวกุยแต่ละถิ่นจะมีการใช้สำเนียงภาษาที่แตกต่างกันไป..อาจจะแบ่งภาษากูยออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มภาษากูย (กูย – กูย) และกลุ่มภาษากวย (กูย – กวย)”[๑] ในด้านวัฒนธรรมทางภาษา ชุมชนกูยปรือคันเรียกกลุ่มตนเองว่า “กูย-กวย” พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของกลุ่มชาวกูยบ้านปรือคัน อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษว่า “สมัยก่อนใช้ภาษากูยอย่างเดียว ต่อมาก็มีการใช้ภาษาเขมรและลาว ปัจจุบันถ้าเป็นคนรุ่นก่อนยังใช้ภาษาดั้งเดิมสื่อสารกันอยู่ แต่สำหรับเด็กรุ่นใหม่ส่วนมากใช้ผสมปนเประหว่างภาษาเขมร-ลาว-ไทย มีการใช้ภาษากูยน้อยลง เด็กบางคนพูดไม่ได้เลย”[๒] ในประเด็นนี้นายเจริญ ปรือปรัก ให้ข้อมูลต่างออกไปว่า “ภาษากูยยังเป็นภาษาที่ชาวบ้านใช้ในชีวิตประจำวันทั่วไป เด็กเล็กเยาวชนหนุ่มสาวก็พูดได้ แต่ไม่แสดงออกเมื่ออยู่ในท่ามกลางสังคมกลุ่มใหญ่”[๓] เนื่องจากภาษากูยไม่มีภาษาเขียนจึงทำให้เสียเปรียบวัฒนธรรมอื่นในการจดบันทึกเรื่องราว ดังทัศนะที่ว่า “การที่กูยไม่มีภาษาเขียน ทำให้เสียเปรียบด้านวัฒนธรรมทางภาษาเพราะต้องปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มชนอื่นๆ ตลอดเวลา... ดังเช่น เมืองสุรินทร์ได้เปลี่ยนมาพูดภาษาเขมรเรียกว่ากูยเขมร เมืองศรีสะเกษได้เปลี่ยนมาพูดภาษาลาว อย่างไรก็ตามหมู่บ้านชาวกูยบางหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมืองยังรักษาศักยภาพทางภาษากูยไว้ได้”[๔] บัญญัติ สาลี ได้แสดงความเป็นห่วงต่อการกลืนวัฒนธรรมของภาครัฐว่า “...การปกครองรัฐบาลไทย ...ด้านวัฒนธรรมไม่เอาใจใส่ หรือไม่สนใจกับรากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ตนเข้าไปปกครอง ขณะเดียวกันก็มีความพยายามที่จะกดดันวัฒนธรรมเดิมให้อ่อนด้อยลงพร้อมกับการนำเอาวัฒนธรรมใหม่เข้าไปแทน”[๕] ร่องรอยการกลืนภาษาท้องถิ่นโดยระบบโรงเรียนดังข้อมูลการรายงานตรวจราชการมณฑลอีสานและนครราชสีมา ในปี พ.ศ. 2469 ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ต่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพว่า “...พลเมืองแห่งจังหวัดสุรินทร์เป็นเขมรเป็นชาวพื้นเหมือนเช่น บุรีรัมย์ นางรอง มีลาวเจือปนบ้างเป็นส่วนน้อย กับมีชาติส่วยอีกพวกหนึ่ง ซึ่งว่าพูดภาษาของตนต่างหาก ตามที่ผู้รู้กล่าวว่า พื้นเป็นภาษาเขมร

---

[๑]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 99.

[๒]พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๓]นายเจริญ ปรือปรัก, ผู้ใหญ่บ้านปรือคันตะวันออก ตำบลปรือใหญ่ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๔]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 100.

[๕]บัญญัติ สาลี, **กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และตำนาน**,

เจือด้วยคำลาว”[๑] ข้อมูลชุดเดียวกันนี้ได้สะท้อนให้เห็นการกลืนวัฒนธรรมภาษาถิ่นว่า “ในเรื่องของภาษาเขมรสอบสวนได้ความว่า วิชชาหนังสือขอมสูญแล้ว ไม่มีใครเรียน และไม่มีที่เรียน เพราะโรงเรียนสอนภาษาไทยอย่างเดียว...ได้เพียงนี้ก็เห็นว่าในทางปกครองที่จะให้เกิดเป็นสำนึกของคนไทย นับว่าได้ทำไปได้มากแล้ว ถ้าจัดการโรงเรียนให้เจริญขึ้นอีก...พลเมืองพวกนี้จะรู้สึกตัวเป็นไทยยิ่งขึ้นทุกวัน”[๒] บัญญัติ สาลี สะท้อนให้เห็นปัญหาและแนวทางฟื้นฟูภาษากูยในปัจจุบันว่า “ในขณะที่วัฒนธรรมกูยในเรื่องการเลี้ยงช้างได้ถูกประดิษฐ์สร้างซ้ำกันมาเพื่อประโยชน์ในการท่องเที่ยว แต่วัฒนธรรมด้านภาษากูยกลับตกอยู่ในภาวะวิกฤต การสืบทอดด้านภาษาเริ่มหายไปเนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์กูยอาศัยอยู่ในประเทศที่ต่างมุ่งให้คนในประเทศเรียนภาษามาตรฐานทั้งไทยลาวและกัมพูชาเด็กๆเริ่มหัดพูดภาษาอื่นที่กลุ่มใหญ่กว่าและเห็นว่าสำคัญกว่าคนอายุสิบห้าปีลงมาบางชุมชนอาจไม่สามารถพูดภาษากูยได้”[๓] จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามพบการเคลื่อนไหวของ“ชมรมชาวกูยแห่งประเทศไทย” มีการรายงานเกี่ยวกับการประดิษฐ์อักษรกูยต่อที่ประชุมเป็นวาระสำคัญ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ทราบพัฒนาการของอักษรกูยในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ก่อนหน้านั้นในเวทีการเสวนา “งานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมสุรินทร์ ครั้งที่ 3 หัวข้อ "กูยสุรินทร์" ปี พ.ศ. 2556”[๔] สะท้อนปัญหาและทางออกของวัฒนธรรมทางภาษากูยร่วมกัน เกี่ยวกับวัฒนธรรมด้านภาษาที่บ้านกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ชาวบ้านกู่ยังใช้ภาษากูยในการดำเนินชีวิตประจำวัน ปนกับภาษาลาว ซึ่งถือว่าเป็นภาษาที่สอง ส่วนภาษาไทยและเขมรส่วนใหญ่ก็พูดได้ทั้งหมดเพียงแต่ไม่ได้ใช้เป็นประจำ กำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านภาษาชาวกูยว่า “เดิมนั้นการถูกกดทับทางวัฒนธรรมถิ่น ทำให้เด็กชาวกูยอายไม่กล้าแสดงออก แต่ปัจจุบันเยาวชนรุ่นใหม่ได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีดีงามดั้งเดิมของชาวกูย โดยโรงเรียนกำหนดให้เด็กนักเรียนใส่ผ้าแก็บของชาวกูยในหนึ่งวันต่อสัปดาห์ และให้มีชั่วโมงสำหรับภาษากูยเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กซึมซับและเกิดการเรียนรู้วิถีชาวกูยอย่างไม่รู้ตัว และมีความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง”[๕] วัฒนธรรมทางจิตปัญญากำลังได้รับความท้าทายอย่างมากหลังยุคแสงสว่างแห่งปัญญาต่อเนื่องด้วยยุคแห่งการปฏิวัติเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร การปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยี จึงทำให้พัฒนาการด้านอารมณ์และสติปัญญาด้อยลง ดังข้อมูลว่า “จำนวนยีนหลายๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบความคิด สติ-ปัญญา ตลอดจนขีดความสามารถทางด้านอารมณ์ของมวลมนุษย์ทั้งหลาย กำลังตกอยู่ในสภาพอ่อนแอ ไม่มั่นคง และเปราะบาง

---

[๑]วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, จังหวัดสุรินทร์ <https://th.wikipedia.org/wiki/>เผยแพร่เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2560.

[๒]เรื่องเดียวกัน.

[๓]อ้างแล้ว, **กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และตำนาน**,

[๔]เสวนา "**กูยสุรินทร์**" งานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมสุรินทร์ ครั้งที่ 3.

[๕]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

เป็นอย่างยิ่ง.."[๑] ข้อมูลชุดเดียวกันนี้ได้เน้นให้เห็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอกของมนุษย์แบบค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติจากรุ่นสู่รุ่นว่า "สติปัญญาและความฉลาดของมนุษย์นั้น มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการแสดงออกของปัจเจกบุคคลและคน ที่มีต่อกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ ซึ่งปรากฏให้เห็นในวิถีชีวิตมนุษย์ในแต่ละวัน แต่ละยุคสมัย อันแทบไม่ต่างอะไรไปจากกฎเกณฑ์แห่งการคัดสรรทางธรรมชาติ การดัดแปลงตัวตนของมนุษย์ให้เป็นไปตามเงื่อนไข หรือสอดคล้องกับกฎเกณฑ์เหล่านี้ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากเสียยิ่งกว่าการดิ้นรนต่อสู้โดยปกติ เพราะมันเป็นตัวสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ ความเข้มแข็งทางสติปัญญา ให้กับผู้ดำเนินวิถีชีวิตไปในลักษณะเช่นนี้"[๒]

สภาวะปัจจุบันแนวคิดกลืนวัฒนธรรมถิ่นเริ่มผ่อนคลายลง องค์กรปกครองท้องถิ่นและโรงเรียนเริ่มหันมาให้ความสำคัญในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะวัฒนธรรมภาษาที่ถือเป็นรากฐานของวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ภาษากูย...จะอยู่รอดไหม...ความพยายามของกลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยและส่วนงานราชการต่างๆ นอกจากจะเสริมสร้าง หาแนวร่วม เชื่อมโยง เกาะกลุ่ม ผนึกกำลังแล้ว ยังพยายามประดิษฐ์อักษร หาแนวทางประการต่างๆ ทางระเบียบข้อบังคับ เช่นว่า การสร้างเขตคุ้มครองวัฒนธรรมพิเศษ (เขตคุ้มครองพิเศษทางวัฒนธรรม) เป็นต้น หากกระบวนการดังกล่าวประสบความสำเร็จ อาจถือเป็นแบบอย่างให้กับชนเผ่าอื่นๆ เช่น เขมร ลาว แต่ทั้งนี้ก็มีเงื่อนไขหลายประการที่จะทำให้ไม่บรรลุเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นความเป็นสังคมเมืองที่ดูดกลืนวัฒนธรรมถิ่นอยู่ทุกๆ ขณะ เด็กรุ่นใหม่คลุกคลีอยู่กับพหุวัฒนธรรมในสังคมสมัยใหม่ ที่ประกอบด้วยกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์ มิใช่มีเพียงแค่เขมรและลาวดังที่ผ่านมา อีกทั้งความไร้พรมแดนของสื่อเทคโนโลยีในการแพร่กระจายของวัฒนธรรมโลกรวดเร็วทะลุทะลวง ไม่เอื่อยเฉื่อยเหมือนสมัยโบราณที่ผ่านมา หากปราศจากการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่หนาแน่นจริงๆ ยากที่จะรอดพ้นจากการท่วมทับของสังคมสมัยใหม่ ดังพระสงฆ์และปราชญ์ชุมชนหลายท่านให้ทัศนะไปในแนวทางเดียวกันว่า "ชาวกูยในเขตอำเภอโขงเจียมมีเป็นจำนวนมาก แต่ได้ละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิม และมีการกลายพันธุ์ไปแล้ว เด็กรุ่นใหม่ไม่ได้รับการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น และวัฒนธรรมดีงามหลายประการนับวันจะสูญสลายไป"[๓] จากข้อมูลภาคสนามก็พอจะมีตัวอย่างในการสร้างภูมิคุ้มกัน เช่น บ้านโคกตะเคียนที่ถือว่ามีการอนุรักษ์วัฒนธรรมกูยที่โดดเด่น เป็นศูนย์กลางในการรวมกลุ่มของชาวกูยได้อีกแห่งหนึ่ง แต่ชุมชนนี้อยู่ห่างตัวอำเภอสำโรงทาบเพียง 3 กิโลเมตร ความเจริญหรูหราแบบเมืองก็มีให้เห็นเป็นข้อเปรียบเทียบ หากภูมิคุมกันทางวัฒนธรรมเด็กเยาชนรุ่น

---

[๑] ชัชรินทร์ไชยวัฒน์, **สู่คลื่นลูกที่สี่...หลังจาก...เทคโนโลยีเปลี่ยนคนเป็นควาย**, หน้า 44.

[๒] เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

[๓] พระวิเศษ จิตฺตทนฺโต, เจ้าอาวาสที่พักสงฆ์ศิลาตะ ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559

ใหม่ไม่เข้มแข็งพอย่อมถูกดูดเข้าในสังคมเมืองในที่สุด แต่หากเด็กมีภูมิคุ้มกันดีแล้วก็จะสามารถรักษา และประยุกต์วัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมใหม่ให้มีความเหมาะสมเกิดคุณค่าสำหรับตนเองได้ ทั้งหมดทั้งมวลล้วนเป็นสิ่งท้าทายอยู่มากสำหรับการฝังชิป (Chip) วัฒนธรรมกูยลงในสมองของเด็กรุ่นใหม่ ในการสืบสานวัฒนธรรมกูยให้ยาวไกลในอนาคต อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมภาษาสะท้อนอัตตลักษณ์ความเป็นชาวกูยชัดเจนที่สุด และที่สำคัญยังเป็นรากฐานให้กับวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ได้อีกด้วย แม้ว่าภาษากูยจะปราศจากตัวอักษรเขียน แต่ชาวกูยก็ยังคงรักษาภาษากูยไว้ได้อย่างมั่นคง และยังความสามารถพิเศษใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้อีกด้วยประเด็นที่น่าวิตกในสภาวะปัจจุบัน คือ ที่ผ่านมาวัฒนธรรมด้านนี้ถูกกดทับให้หมดความสำคัญลงจนคนรุ่นใหม่ในหลายชุมชนกูยไม่รู้ภาษาดั้งเดิมของบรรพบุรุษตนเองซึ่งหากปล่อยให้สภาพการณ์เช่นนี้ดำเนินไปเรื่อย ภาษากูยอาจสูญสลายไปในที่สุด ซึ่งนั่นก็หมายถึงว่าวัฒนธรรมที่ดีงามด้านอื่นๆ ก็จะหดหายไปพร้อมกับการสูญสลายทางภาษา จึงเป็นปัญหาท้าทายสำหรับกลุ่มชาวกูยว่า จะมีวิธีอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามของตนเองไว้ได้อย่างไร

จากการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย พบว่า วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ในด้านอาหารการกิน ชาวพุทธกูยมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายตามรูปแบบชีวิตชาวชนบทไทยทั่วไป และมีความทันสมัยสะดวกสบายบนพื้นฐานเศรษฐกิจทุนนิยม ด้านการแต่งกาย ชาวพุทธกูยจะเอาใจใส่พิถีพิถันในการแต่งกาย โดยเฉพาะมีชุดเสื้อผ้าสวมใส่ในงานพิธีสวยงามสะดุดตาเป็นเอกลักษณ์ ฝีมือการผลิตละเอียดประณีต และมีราคาสูง ด้านที่อยู่อาศัยสิ่งปลูกสร้าง บ้านเรือนของชุมชนชากูยในปัจจุบันจะแตกต่างจากอดีต คือ ส่วนใหญ่มีการออกแบบวางโครงสร้างกว้างขวางรูปแบบร่วมสมัย แต่ก็มีบางชุมชน เช่น ชาวกูยบรู บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ที่จัดสภาพบ้านเรือนมีต้นเค้าดั้งเดิมเป็นเอกลักษณ์ สะอาด มีแอ่งน้ำไว้หน้าบ้านสำหรับต้อนรับคนเดินทางผ่านไปมา ให้ความรู้สึกอบอุ่นและน่าอยู่ ด้านศิลปะ ส่วนใหญ่มักแสดงออกทางด้านคีตกรรม และนาฏกรรม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท ส่วนใหญ่อยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจทุนนิยม มีความสะดวกสบาย ความสูงส่งทางจิตใจเริ่มขาดความเชื่อมั่นต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตลอดถึงวัฒนธรรมประเพณีบางประการจืดจางลง นับตั้งแต่กระบวนทัศน์แบบวัตถุนิยมแจริญเพิ่มทวีคูณขึ้นในด้านความละเอียดลึกซึ้งแห่งภูมิปัญญาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย นอกจากจะมีความรอบรู้ทฤษฎีสมัยใหม่ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ด้านอักษรศาสตร์ การประดิษฐ์คิดค้นต่างๆ แล้ว ยังคงรักษาวิชาความรู้ทางด้านคชศาสตร์ วิธีรักษาการเจ็บป่วยด้วยดนตรี ตลอดถึงข้อปฏิบัติต่างๆ ที่เป็นอัตตลักษณ์ เป็นระเบียบแบบแผน และมีการปรับประยุกต์ให้สมสมัย

2.3 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์

ความเชื่อเกี่ยวกับผีเป็นระบบความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนสามเหลี่ยมมรกตลาว-กัมพูชา-ไทย มาก่อนที่ศาสนาพุทธจะขยายเข้ามายังดินแดนแถบนี้ ดังสุจิตต์ วงษ์เทศ ให้ข้อมูลว่า "...พบหลักฐานการทำเกษตรกสิกรรม ปลูกและกินข้าวเหนียว ทำภาชนะดินเผา ทอผ้า ต้มเกลือ และรู้จักเทคโนโลยีถลุงโลหะ...หนาแน่นทางทุ่งกุลาร้องไห้ มีระบบความเชื่อคือ ศาสนาผี นับถือสัตว์ศักดิ์สิทธิ์...มีพิธีทำศพ ใช้แคนเป่าเป็นเสียงสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ยกย่องผู้หญิงเป็นหัวหน้าพิธีกรรมทางศาสนา...และเป็นหัวหน้าเผ่าพันธุ์ มีระเบียบแบบแผนการปกครองเป็นระเบียบแล้ว"[๑] การศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์ แบ่งหัวข้อศึกษา 3 หัวข้อ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับผี ประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อเรื่องผีของชุมชนชาวกูย และประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากศาสนาพราหมณ์ ดังนี้

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับผี

ความสงสัยว่าผีสางเทวดาที่ปรากฏในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีจริงหรือไม่ในพุทธศาสนา ในประเด็นนี้พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความเห็นไว้ในหนังสือเรื่อง เหนือสามัญวิสัย อิทธิปฏิหาริย์-เทวดา ว่า "ถ้าถามว่า ในทัศนะของพระพุทธศาสนา อิทธิปาฏิหาริย์ก็ดี เทวดาหรือเทพเจ้าต่างๆ ก็ดี มีจริงหรือไม่ และถ้าตอบตามหลักฐานในคัมภีร์มีพระไตรปิฎกเป็นต้น โดยถือตามตัวอักษร ก็ต้องว่า "มี" หลักฐานที่ยืนยันคำตอบนี้มีอยู่มากมายทั่วไปในคัมภีร์"[๒] ดังในพระวินัยปิฎก ภูตคามสิกขาบทว่าด้วยการพรากภูตคาม กล่าวถึง "ภิกษุชาวเมืองอาฬวีตัดต้นไม้เพื่อทำการก่อสร้าง เทวดาที่สิงอยู่ที่ต้นไม้บอกไม่ให้ตัด แต่พระยังขืนตัดและฟันถูกแขนลูกของเทวดา.."[๓] คำว่า ผี เทวดา พระเจ้า บางนัยหมายถึงสิ่งเดียวกันแต่เรียกชื่อต่างกัน สายความคิดของอินเดียเรียกว่า "เทวดา" พระเป็นเจ้า ทางตะวันตกเรียก "God" ส่วนคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรียกว่า "ผี" ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มวิญญาณนิยม (Animism) ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ทัศนะว่า "...เมื่อว่าโดยสามัญวิสัย ย่อมเป็นธรรมดาที่มนุษย์ทั่วไปจะต้องคิดว่ามีตัวตน มีพระผู้สร้างผู้บันดาลโลกและชีวิต...การเกิดอะไร เป็นไปอย่างไร ก็ต้องมีผู้สร้างหรือผู้ทำ...แม้แต่ฝนตก ฟ้าร้อง ลมพัด น้ำท่วม แผ่นดินไหว จึงเข้าใจไปว่ามีเทวดาประจำอยู่เป็นผู้ทำทั้งนั้น"[๔] ซึ่งหากพิจารณาตามทัศนะนี้ คำว่า ผี เทวดา พระเจ้า มีพลังอำนาจในลักษณะเดียวกัน คือ เป็นผู้ก่อเกิดและกำกับควบคุมสรรพสิ่งให้เป็นไปตามอำนาจ มีอำนาจเหนือ

---

[๑]สุจิตต์ วงษ์เทศ, **อุบลราชธานีมาจากไหน**, หน้า 49.

[๒]พระพรหมคุณาภรณ์ป.อ.ปยุตฺโต,**เรื่องเหนือสามัญวิสัย: อิทธิปฏิหาริย์-เทวดา,** พิมพ์ครั้ง 5 ; (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, 2550), หน้า11.

[๓]**วิ.มหา** (ไทย) 2/89/277.

[๔]พระพรหมคุณาภรณ์ป.อ.ปยุตฺโต, **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย,** พิมพ์ครั้ง 33 ; (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, 2555), หน้า108.

มนุษย์ การปฏิบัติต่อสภาวะที่เหนือมนุษย์นี้ ต้องกระทำด้วยความเคารพยำเกรง บูชา อ้อนวอน ร้องขอ เพื่อให้บันดาลสิ่งที่มนุษย์ต้องการ และปัดเป่าสิ่งที่ไม่ต้องการออกจากชีวิต ทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง เรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่นคำว่า พลี เซ่น บวงสรวง แซน เป็นต้น เป็นความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันระหว่างความจริงสูงสุดกับการปฏิบัติ หรือระหว่างอภิปรัชญากับจริยศาสตร์ เสถียรโกเศศให้ความเห็นว่า “ความเชื่อถือของชนชาติไทยแต่ดั้งเดิมไม่ต่างจากชนชาติอื่น คือ มีความเชื่อถือสิ่งที่มองไม่เห็นตัว แต่เข้าใจว่ามีอำนาจอยู่เหนือคน อาจบันดาลให้คุณให้โทษแก่คนได้...ลัทธิถือผีสางเทวดาแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ ผีที่เป็นเทวดาอารักษ์ ผีปู่ย่า (ตายาย ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ) ผีวีรบุรุษ และผีร้าย[๑] ศิลป์ชัย เชาว์เจริญรัตน์ ให้ทัศนะว่า “ศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในโลกคือการนับถือ "วิญญาณ"...วิญญาณนิยม เป็นแนวความเชื่อที่ว่า วิญญาณ (หรือผี) มีจริง ต่อมาก็เชื่อว่า วิญญาณเป็นอมตะ ต่อมาก็เชื่อว่า วิญญาณ เหล่านี้เป็นอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่คอยรักษากฎเกณฑ์ของธรรมชาติและสังคมมนุษย์ให้เสมอภาคและยุติธรรม[๒] ทัศนะดังกล่าวสอดคล้องกับ สุจิต วงษ์เทศ ที่ให้ความเห็นไว้ในบทความ “ผาแต้มในศาสนาผี ชุมทางนานาชาติพันธุ์หลายพันปีมาแล้ว”[๓] “ศาลผีในวัดพุทธของศาสนาไทย”[๔] และว่า “รัฐเอกราชในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนับถือศาสนาผี, พราหมณ์, พุทธ”[๕] นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้สะท้อนคุณค่าของผีต่อสังคมไทยว่า “การไหว้ผี, บัดพลีผี, ข่มขู่ผี ฯลฯ หรือการ "ต่อรอง" กับผี เพื่อขจัดปัดเป่าภัยใหญ่อันจะคุกคามสังคม กระทำกันมาแต่โบราณ...นับตั้งแต่คุ้มครองพฤติกรรมทางเพศของลูกหลาน โดยเฉพาะที่เป็นผู้หญิง ไปจนถึงรักษาสาธารณสมบัติต่างๆ เช่น บ่อน้ำ, ป่า, ธรณีประตูวัด,ฯลฯ ศาสนาผีจึงยังมีพลังในสังคมไทยไม่ต่างจากสมัยโบราณ ว่ากันที่จริง คนไทยในปัจจุบันอาจ "ปฏิบัติ" ศาสนาผีในสัดส่วนที่มากกว่าคนไทยโบราณด้วยซ้ำ[๖] ความเชื่อเกี่ยวกับผีเป็นแนวร่วมที่สำคัญในการนำหลักพุทธธรรม

---

[๑]เสถียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน), **วัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2501), หน้า 188-189.

[๒]ศิลป์ชัย เชาว์เจริญรัตน์, “**ศาสนาผี**”<http://sinchaichao.blogspot.com/2015/06/blog-post_4.html I> ธันวาคม 2559.

[๓]สุจิต วงษ์เทศ, “**ผาแต้ม ในศาสนาผี ชุมทางนานาชาติพันธุ์หลายพันปีมาแล้ว**”. <http://www.matichon.co.th/news/25521>(เผยแพร่เมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2559)

[๔]สุจิต วงษ์เทศ, “**ศาลผี ในวัดพุทธ ของศาสนาไทย**”<http://www.matichon.co.th/news/89609>ธันวาคม 2559.

[๕]สุจิต วงษ์เทศ, “**รัฐเอกราชในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับถือศาสนาผี, พราหมณ์, พุทธ**” <http://www.matichon.co.th/news/94062>ธันวาคม 2559. <http://www.matichon.co.th/news/25521>(เผยแพร่เมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2559)

[๖]นิธิ เอียวศรีวงศ์, “**ศาสนาผี : มติชนออนไลน์**”<www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid>ธันวาคม 2559.

เข้าสู่จิตใจชุมชน ดังพระไพศาล วิสาโล ให้ข้อมูลว่า “...พุทธกับไสยอยู่คู่กัน...ไสยนอกวัด เช่น หมอลำผีฟ้า หมอธรรม และจ้ำ ก็ยอมรับในอิทธิพลของพุทธ เป็นการเสริมบทบาทของพุทธศาสนาให้สามารถตอบสนองความต้องการของชีวิตชุมชนโดยรวมด้วย”[๑] จากข้อมูลเหล่านี้พุทธศาสนานอกจากจะไม่ปฏิเสธ การมีอยู่ของผีแล้วยังให้แนวปฏิบัติอย่างไม่เบียดเบียนเกื้อกูลกันและกัน รู้คุณค่าของกันและกัน พึ่งพิงอิงอาศัยกันและกัน การปฏิบัติต่อสรรพสิ่งด้วยความมีเมตตา อ่อนโยน สุภาพ นุ่มนวล จะนำมาซึ่งสันติสุขร่วมกัน แต่การเกี่ยวกับอำนาจลึกลับเกินวิสัยสามัญหากเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างขาดความเข้าใจ งมงายไร้เหตุผล ไร้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง หรือเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ ลักษณะเช่นว่านี้นอกจากจะไม่เกิดคุณค่าใดๆ ก็ไม่จัดว่าเป็นวัฒนธรรมแต่ประการใด

2.3.2 ประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากคติความเชื่อเรื่องผีของชาวกูย

การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของชุมชนเอเชียดั้งเดิมมีมาก่อนอารยธรรมอินเดียเข้ามา แม้ภายหลังเมื่อศาสนาพุทธและพราหมณ์มีอิทธิพลในภูมิภาคนี้ก็ไม่ได้ทำลายความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนแต่ประการใด เพราะลักษณะคำสอนมีความสอดคล้องกันดัง พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวสรุปไว้ในหัวข้อการทำพลีกรรมของชาวพุทธอย่างรู้คุณค่าซึ่งกันและกันระหว่างผู้พลีกับผู้รับพลีว่า “เทวตาพลี เป็นพลีอย่างหนึ่งในพลี 5 ที่พระพุทธเจ้าเห็นชอบให้คฤหัสถ์กระทำ...พลีในศาสนาพราหมณ์นั้น เขาให้แก่ เทวดา ผี คน ตลอดถึงนกและสัตว์อื่น สิ่งที่ให้เป็นพล ได้แก่ อาหาร เช่น ข้าว เปรียง ดอกไม้ น้ำหอม ธูป ไม้จันทน์ หมาก เครื่องเทศ เป็นต้น...พวกมนุษย์ มีอุปการะแก่เทวดา เทวดา(ผู้ได้รับพลี) จึงควรมีความกตัญญู ช่วยคุ้มครองรักษาพวกมนุษย์”[๒] ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับผีถือเป็นเรื่องสำคัญและเรื่องใหญ่สำหรับชาวกูย แฝงด้วยความขลังและศักดิ์สิทธิ์ ในหัวข้อประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากคติความเชื่อเรื่องผีของชาวกูย แบ่งประเด็นศึกษาตามลำดับได้ดังนี้

2.3.2.1 ยะจู๊ฮ์เพรียม (ผีมเหสักข์) หมายถึง ผีปู่ตาที่ปกปักรักษาหมู่บ้าน ให้ความอยู่เย็นเป็นสุข และความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งชาวบ้านมักจะสร้างศาลให้เป็นที่สถิต บางชุมชนก็มีหลายแห่งบางชุมชนก็มีแห่งเดียว ซึ่งการเซ่นส่วนมากจะเป็นไปตามปฏิทินเวลาที่ชัดเจน ในงานวิจัยนี้หมายเอาผีวีรบุรุษ ได้แก่ ผีฟ้า ผีแถน ผีปู่ตา ผีตาแฮก(ผีไฮ ผีนา) ฯลฯ สถานที่สถิต หากเป็นหมู่บ้านจะเป็นศาลปู่ตาหรือหลักบ้าน ถ้าเป็นเมืองก็จะเป็นเสาหลักเมือง (เสื้อเมือง) การนับถือผีทั่วไปของชุมชนชาวกูยตากลาง เช่น ภูตผีปีศาจ เจ้าที่เจ้าทาง

---

[๑]พระไพศาล วิสาโล, **แนวโน้มพุทธศาสนาไทย**, หน้า 101.

[๒]พระพรหมคุณาภรณ์ป.อ.ปยุตฺโต, **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย,** หน้า 964-965.

เจ้าป่า เจ้าเขา เป็นต้น มีการสร้างศาลผีประจำหมู่บ้านและจัดพิธีเซ่นไหว้เช่นเดียวกับผีปะกำ ดังที่นายทน ศาลางาม ให้ข้อมูลว่า “ชาวตากลางจะจัดพิธีเซ่นไหว้ศาลปู่ตาประจำหมู่บ้านปีละสองครั้งช่วงหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวและก่อนลงทำนา”[๑] เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี พิธีเซ่นศาลปู่ตาถือเป็นพิธีกรรมสำคัญ นายเจริญ ปรือปรักให้ความเห็นว่า “คนในชุมชนมีความเชื่อถือเกี่ยวกับผีอยู่มากแม้ว่าปัจจุบันจะมีแนวโน้มลดลง การเซ่นผีศาลปู่ตาจะทำสองครั้งต่อปี คือ ช่วงก่อนเอาข้าวขึ้นเล้ากับก่อนลงนา ถือปฏิบัติกันมาต่อเนื่องทุกปี โดยไม่ได้กำหนดเวลาที่ตายตัวขึ้นอยู่กับความพร้อม แต่ต้องเป็นวันอังคารเท่านั้น ผู้ที่นำในการประกอบพิธีเรียกว่า “พ่อพราหมณ์” ปกติพิธีกรรมนี้จะไม่มีพระสงฆ์มาเกี่ยวข้อง แต่ปีที่แล้วได้นิมนต์พระมาร่วมสังเกตการณ์ด้วย”[๒] ชุมชนกูยบรูบ้านเวินบึกมีพิธีกรรมเกี่ยวกับผีที่ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในช่วงเดือน ๓ และเดือน ๖ ของทุกปี ดังนายอิฐ พึ่งป่า ให้ข้อมูลว่า “ชาวบ้านเวินบึกมีการประกอบพิธี “อะเลาะอะหยะ” (เลี้ยงหอเจ้าบ้านหรือเลี้ยงผีบ้าน) มีจุดประสงค์เพื่อคอบผีบ้านที่ปกปักรักษาหมู่บ้านให้รับรู้รับทราบ ก่อนการทำไร่ ทำนา (ถางไฮ่ ใส่ข้าว)” [๓] พ่อใหญ่สุบรรณ์ ปราชญ์ชุมชนกูยบรูท่าล้ง ผู้ทำหน้าที่เป็นตะละโบ กล่าวถึงความเข้มแข็งในการปฏิบัติต่อผีของชุมชนท่าล้งว่า “เกี่ยวกับความเชื่อถือในผีปู่ตา ใครไปใครมาในหมู่บ้านต้องบอกต้องคอบก่อน หากไม่คอบอาจมีอันเป็นไป หรือถ้ามีการกระทำผิด ผู้ใหญ่จ้ำต้องไปคอบซื้อของไปเซ่นไหว้ปู่ตา ต้องพาทำออก อย่าให้เป็น อย่าให้ป่วย” [๔]

2.3.2.2 ยะจู๊ฮ์ดุง (ผีบ้านผีเรือน) หมายถึง ผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ได้แก่ ผีปู่-ย่า ตา-ยาย พ่อ-แม่ ที่คอยคุ้มครองลูกหลานอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจะทำอะไรจึงต้องรำลึกถึงอยู่เสมอ ความเชื่อถือต่อผีบรรพชนของชาวกูยตากลาง มีการปฏิบัติอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ยะจู๊ฮ์ดุงจึงมีอิทธิพลต่อบุคคลในครอบครัวเป็นอย่างมาก คอยดูแลความเป็นไปในครอบครัว และเครือญาติในสายตระกูลให้อยู่ปกติสุข ลูกหลานจึงให้ความสำคัญและเคารพยำเกรงมาก จะทำอะไรก็ต้องบอกกล่าวให้ทราบก่อน ไม่ว่าจะเป็นการเกิด การแต่งงาน การตาย หรือมีการทะเลาะเบาะแว้งกันในวงศ์เครือญาติ การประพฤติผิดศีลธรรมของคนในตระกูลจะต้องมีการบอกกล่าวให้ทราบ นอกจากนี้ความเคารพผีของชุมชนชาวกูยยังมีลักษณะแบ่งเป็นกลุ่มหรือระดับชั้น จากข้อมูลการสัมภาษณ์ทำให้เข้าใจว่า “ผีในความหมายของชุมชนกูยจัดได้อย่างน้อยสองกลุ่ม

---

[๑]นายทน ศาลางาม, ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านตากลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 25 มีนาคม 2559.

[๒]นายเจริญ ปรือปรัก, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๓]นายอิฐ พึ่งป่า, เฒ่าจ้ำ บ้านเวินบึก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

[๔]นายสุบรรณ์ แก้วใส, ผู้ช่วยเฒ่าจ้ำ บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

คือ กลุ่มแรกมีอารมณ์ความรู้สึกเหมือนมนุษย์ทั่วไป คือ กินข้าว ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นไฮโล ดีใจ เสียใจ โมโห ร้าย ใส่ชุดปกติธรรมดา ฯลฯ เป็นเพื่อนกับมนุษย์ได้ส่วนอีกกลุ่มเป็นเหมือนเทวดา มีความประพฤติสูง ไม่ทานเนื้อ ไม่ดื่มเหล้า ทานแต่ผลไม้ ของหวาน ไม่ทานของคาว ใส่ชุดเจ้า”[๑] ในชุมชนกูยอาเจียงพบว่าศาลที่สิงสถิตของผีบรรพชนหรือเทพยดาอารักษ์สำหรับชาวกูยอาเจียงมี 3 แบบ คือ ศาลปู่ตา ศาลปะคำ และศาลประจำบ้านเรือน พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร ให้ทัศนะว่า “ศาลปะกำสำหรับเก็บหนังปะกำ และสัมภาระอื่นๆที่เป็นอุปกรณ์เกี่ยวกับช้างไว้ต่างหากสำหรับ เช่นไหว้บวงสรวง เคารพกราบไหว้บูชา เพื่อให้เป็นสิริมงคลกับครอบครัว คล้ายศาลปู่ตาทุกคนในครอบครัวตระกูลจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของศาลปะกำอย่างเคร่งครัด เพราะศาลปะกำนี้คือสถานที่สิ่งสถิตของดวงวิญญาณบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เป็นผู้ดูแลรักษาคุ้มครองปกป้องทุกคน”[๒] ความเชื่อในเรื่องผีสางแม้จะเป็นต้นตอดั้งเดิมทางวัฒนธรรมแต่การเชื่อจนขาดปัญญาเกิดความลุ่มหลงหนีจากการใช้เหตุผลก็จะไม่เกิดประโยชน์ใดๆ ผู้นำชุมชนชาวกูยบางท่านได้ให้ทัศนะว่า “เคยให้ความเห็นกับลูกบ้านว่าความเชื่อถือและการแสดงออกเกี่ยวกับผี ถ้าปฏิบัติแบบมัชฌิมาไม่ลุ่มหลงงมงายก็เป็นคุณ แต่หากกระทำด้วยความไม่เข้าใจก็เป็นโทษและสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ”[๓] บัญญัติ สาลี ให้ทัศนะไว้ว่า “กลุ่มชาติพันธุ์กูยจะเชื่อคำสอนของคนโบราณมาก หากโบราณมีข้อห้ามอย่างไรจะปฏิบัติด้วยความเคร่งครัด จะมีบ้างที่ขัดกับคาสอนโบราณแต่กลุ่มชาติพันธุ์กูยก็จะทาพิธีแก้เคล็ดเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของครอบครัว”[๔]

2.3.2.3 พิธีแซนยะจู๊ฮ์เพรียม คือ การเซ่นผีปู่ตา หรือพิธีเลี้ยงผีประจำปี เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีกำหนดวันเวลาที่แน่นอน ชุมชนกูยแต่ละพื้นที่มีการกำหนดวันเวลาที่แตกต่างกัน แต่ส่วนมากทำในช่วงเดือน 3 กับเดือน 6 ของทุกปี ชาวกูยบรูบ้านเวินบึกมีการประกอบพิธีเลี้ยงผีนายอิฐ พึ่งป่า ให้ข้อมูลว่า “ในช่วงเลี้ยงผีบ้านชาวบ้านมีการเรี่ยรายซื้อของเซ่นไหว้ รวมถึงกลุ่มคนที่มีการบนบานไว้ สถานที่ประกอบพิธีกรรม คือ ศาลปู่ตา ซึ่งอยู่ในป่าห่างจากหมู่บ้านด้านทิศตะวันออกประมาณ ๒-๓ กิโลเมตร ถือเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์”[๕] นายที ศรีพันธ์ ให้ทัศนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีดังกล่าวว่า “ในสมัยก่อนมีแต่ผู้ชายเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมพิธีได้ ผู้หญิงไปไม่อนุญาต แต่ปัจจุบันพิธีกรรมดังกล่าวยืดหยุ่นให้ผู้หญิงเข้าร่วมได้ ในช่วงวันเวลาดังกล่าวนี้ถือเป็นบุญประจำปีของหมู่บ้านด้วย ชาวบ้านจะมี

---

[๑]พระครูชาครธรรมคุณ, เจ้าคณะตำบลกู่, อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2559.

[๒]พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร, **ย้อนรอยมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำ โขง - มูล - ชี**.

[๓]นายเจริญ ปรือปรัก, สัมภาษณ์, 18 เมษายน2560.

[๔]บัญญัติ สาลี, **กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และตำนาน**, หน้า 14.

[๕]นายอิฐ พึ่งป่า, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

การละเล่นสาดน้ำสนุกสนานกัน”[๑] (คล้ายเทศกาลโฎนตาของชาติพันธุ์เขมร หรือบุญบั้งไฟของชาติพันธุ์ลาว) เฒ่าจ้ำให้รายละเอียดถึงขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมว่า “เจ้าละโบ (เฒ่าจ้ำ) เป็นผู้กำหนดวันเวลาซึ่งต้องเป็นวันพฤหัสบดีที่ไม่ตรงกับวันพระ และเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม เครื่องเซ่นในพิธีกรรมหลักๆ คือ นำไก่ปีเดือนตัวเป็นๆ ไปคอบที่ศาลปู่ตา แล้วฆ่าไก่ต้ม ณ จุดประกอบพิธี หลังเสร็จพิธีจึงนำไก่ไปประกอบอาหารในพิธีกรรมนี้หากทำในช่วงเดือนหกก็จะดูคางไก่ทำนายฝนฟ้า”[๒] ลักษณะดังกล่าวคล้ายคลึงกับชาวกูยบรูท่าล้งเพียงแต่ต่างช่วงเวลากัน ดังนายนายธีรเกียรติ แก้วใสให้ข้อมูลว่า “พิธีกรรมเกี่ยวกับผีที่ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด สมัยก่อนเรียกว่า “ถือฮีต” จัดในช่วงเดือนเจียง (อ้าย) กับเดือนห้าของทุกปี เป็นการเลี้ยงปู่ตา (ผีเยียง) ถือเป็นบุญประจำปี ถ้าเป็นเดือนอ้ายจัดอยู่ ๒-๓ วัน (คล้ายบุญผะเหวด) ชาวบ้านเล่นกินอย่างสนุกสนาน”[๓] พิธีกรรมช่วงที่สองเดือนห้าท่านให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ช่วงเดือนห้าจัดตรงกับวันพฤหัสบดีที่สองของเดือนเมษายน ถือเป็นบุญปีใหม่ด้วย ซึ่งพิธีกรรมหลักคือการ “คอบปู่ตา” ซึ่งศาลปู่ตาทำไว้ที่สูงกว่าหมู่บ้านอยู่ด้านทิศเหนือของหมู่บ้าน โดยมี “ตะละโบ” (เฒ่าจ้ำ) เป็นผู้นำในการประกอบพิธีบอกกล่าว มีจุดประสงค์เพื่อขอบคุณผีบรรพบุรุษ เครื่องเซ่นประกอบด้วยเหล้า ๑ ไห ไก่ ๕ ตัว ข้าวดำ ข้าวแดง ของกินใส่กระทงฯลฯ”[๔] ชาวกูยอำเภอปราง์มีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงผี ดังกำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ทัศนะว่า “หวัวบุญเบิกฟ้า มหัศจรรย์เดือนสาม” ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ชุมชนชาวกูยปราง์กู่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมกับคติความเชื่อเรื่องผี โดยการนำกิจกรรมศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ สอดแทรกในพิธีกรรมสำคัญดังกล่าวนี้ด้วย”[๕] ประเพณีการเซ่นไหว้บวงสรวงบูชาในพิธีกรรม หวัวบุญเบิกฟ้ามหัศจรรย์เดือนสามมีการทำนายฟ้าฝนที่จะมีขึ้นในฤดูกาลหน้าจากการดูคางไก่ และเป็นการขอบคุณพระแม่ธรณีที่ให้ความอุดมสมบูรณ์ ทำเป็นประจำทุกปี สืบทอดกันมาแต่โบราณมีข้อมูลเกี่ยวกับการเซ่นบูชา “ยะจู๊ฮ์” ว่า “ศาลปู่ตาจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน แต่ละปีชาวบ้านจะทำพิธีบูชาเซ่นสรวง โดยมีเฒ่าจ้ำเป็นผู้นำกล่าว และชาวกูยอื่นตั้งใจฟังเกี่ยวกับการรับทราบวิญญาณของบรรพบุรุษที่สถิตอยู่กับศาลปู่ตาหรือแหล่งธรรมชาติ การกระทำพิธีของชาวบ้านร่วมกันจะทำพิธีในราวเดือนหกหรือราวเดือนพฤษภาคมของทุกๆ ปี ของเซ่นสรวงก็มี

---

[๑]นายที ศรีพันธ์, บ้านเวินบึก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

[๒]นายอิฐ พึ่งป่า, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

[๓]นายธีรเกียรติ แก้วใส, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

[๔]นายธีรเกียรติ แก้วใส, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

[๕]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

ข้าวปลาอาหาร หัวหมู เหล้า ยาสูบ หมากพลู..."[๑] ชาวกูยสุรินทร์บางชุมชนมีความเชื่อถือเกี่ยวกับ "ตะก๊อด" (ตะกวด) ถือเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ดังสุจิตต์ วงษ์เทศ ให้ทัศนะว่า "แลนหรือตะกวด เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ของคนดึกดำบรรพ์ยุคสุวรรณภูมิราว 3,000 ปีมาแล้วเป็นอย่างน้อย มีลายเส้นอยู่บนกลองทอง(หรือมโหระทึก) ร่วมกับลายเส้นรูปอื่นๆ อันเป็นสัญลักษณ์ของพิธีกรรมขอฝนเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารในยุคนั้น"[๒] ชาวกูยเชื่อถือว่าเป็นตัวแทนของผีปู่ตาห้ามทำร้าย "ชุมชนกูยในแถบบ้านตรึม บ้านแตล และบ้านอื่นอีกไม่ต่ำกว่า 24 หมู่บ้าน ถือว่าตะกวดเป็นสัญลักษณ์เกี่ยวกับน้ำและฝน มีเรื่องเล่าว่าชาวบ้านตรึมมีคติความเชื่อในการนับถือหมูป่าเป็น "อาหยะ"[๓] จากการสังเกตภาคสนามทำให้ทราบว่าชุมชนกูยแต่ละพื้นที่จะมีศาลปู่ตามีอยู่หลายแห่ง ซึ่งมักจะทำไว้ใต้ต้นไม้ใหญ่ สำหรับชุมชนที่มีความเชื่อตะกวด จากการสอบถามคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชุมชนดั้งเดิมกับตะกวด ความเจริญแบบสังคมเมืองดึงเด็กออกจากวัฒนธรรมรากเหง้าของตนเองไปเรียบร้อยแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา ภาษา การดำรงชีวิตฮีตเซ่นไหว้ผีประจำปีชาวกูยส่วนมากจะไปประกอบพิธีที่ศาลปู่ตา แต่สำหรับชาวกูยปรางค์กู่ ถือว่าปราสาทปรางค์กู่เป็นเสมือนประธานศาลปู่ตาทั้งหมดในละแวกนี้ ทุกคนจึงไปรวมตัวกันประกอบพิธีกรรมช่วงเดือนสามและเดือนหกที่ปราสาทปรางค์กู่ ดังกำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ทัศนะว่า "ที่ปราสาทปรางค์กู่ มีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชนทั้งหมด เป็นจุดศูนย์รวมใหญ่ที่ทุกคนจะต้องมาประกอบพิธีเซ่นไหว้ แม้ว่าบางคนบางกลุ่มจะมีศาลสำหรับเซ่นไหว้อยู่แล้วก็ตาม แต่ก็ต้องมาประกอบพิธีร่วมกันในประเพณีบุญหวัวเบิกฟ้ามหัศจรรย์เดือนสาม และในช่วงเดือนหก"[๔] เครื่องเซ่นและผู้ที่ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการเซ่นผีประจำปี ที่ชุมชนชาวกูยปรางค์กู่เรียกว่า "เฒ่าจ้ำ" เช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ โดยทำหน้าที่ในการบอกกล่าวศาลปู่ตาให้รับรู้รับทราบ ดังกำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "เครื่องเซ่นที่นำมาเป็นส่วนประกอบในพิธีนั้นละเอียด ประณีต พิถีพิถันเป็นพิเศษ จัดได้ตามความคิดความเชื่อของแต่ละกลุ่มชน แต่ส่วนมากก็ตรงกัน และที่สำคัญคือไก่ต้มจะขาดไม่ได้ อันจะนำไปสู่การทำนายอนาคตด้วยการดูคางไก่เป็นสำคัญ"[๕] มีข้อที่น่าสังเกต นอกเหนือจากภาษาที่มีลักษณะร่วมแล้ว คติความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ไก่ต้มเป็นเครื่องเซ่นและการดูคางไก่ประกอบการทำนายทายทัก ก็ถือเป็นหลักฐานประการหนึ่งที่นำมาพิสูจน์ความเป็นชาวกูยได้ ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติต่อผีของแต่ละชุมชนมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปบ้าง โดยเฉพาะผู้มีอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับผีที่เรียกว่า "เฒ่าจ้ำ" ซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดในด้านนี้ นายเจริญ ปรือปรักให้

---

[๑] กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 108.

[๒] สุจิตต์ วงษ์เทศ "แลน-คำลาว, ตะกวด-คำเขมร ไม่ใช่เหี้ย-คำบาลี", **มติชน**, (15กรกฎาคม2552) : 7.

[๓] คำเกิง โถทอง, **กูยบ้านตรึมอัตลักษณ์และการดำรงอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์**,

[๔] นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

[๕] นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การประกอบพิธีผีปู่ตาของชุมชนกูยปรือคันยังมีการถือปฏิบัติอย่างเข้มแข็ง แต่อาจไม่คึกคักหลากหลายเหมือนที่อื่น เนื่องจากแต่ละคนสามารถมาเซ่นสรวงได้ตามที่ตนบนบานศาลกล่าวไว้ได้ด้วยตนเอง เมื่อเวลาจัดพิธีส่วนรวมจึงไม่มีพลังขาดความพร้อมเพรียงกัน ซึ่งบางชุมชนจัดได้ยิ่งใหญ่เพราะเขาสามารถกำหนดให้มาทำในวันเดียวกันทั้งหมด”[๑] จากข้อมูลดังกล่าว สะท้อนอิทธิพลวามเชื่อและข้อปฏิบัติต่อผีของชาวกูยทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นผีบ้านผีเรือนที่คอยปกป้องคุ้มครองคนในครัวเรือนให้อยู่รอดปลอดภัยที่เรียกว่ายะจู๊ฮ์ดุงตลอดถึงผีมเหสักข์ที่ปกปักรักษาชุมชน ควบคุมจักรวาลคอยบันดาลความอุดมสมบูรณ์แห่งข้าวน้ำพืชพันธุ์ธัญญาหาร ที่เรียกว่ายะจู๊ฮ์เพรียม

2.3.2.4 พิธีเซ่นผีประจำตระกูล นอกเหนือจาก ยะจู๊ฮ์ และยะจู๊ฮ์ดุง ที่กล่าวมายังมีผีที่มีลักษณะพิเศษออกไป เป็นผีประจำสายตระกูล คือ ผีมอกับผีปะคำ (1) การประกอบพิธีผีมอ เรียกว่า “เซาะฮ์พาแทน” เป็นพิธีกรรมการบูชาบวงสรวงกลุ่มครูมอดังข้อมูลว่า “เป็นพิธีบวงสรวงหรือไหว้ผีมอประจำปีเพื่อเป็นการเลี้ยงผีมอให้อิ่ม และเป็นการแสดงความเคารพและเอาใจใส่ต่อผีมอที่มาอาศัยอยู่ในสายตระกูล และเพื่อมิให้ผีมอต้องมารบกวนบุคคลในสายตระกูลด้วย[๒] การจัดพิธีกรรมของกลุ่มก็เพื่อเซ่นบรรพบุรุษของตน (2) พิธีแซนปะกำ พิธีกรรมสำหรับกลุ่มคนเลี้ยงช้าง และผูกพันกับช้างตั้งแต่บรรพบุรุษ จนถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัดสุรินทร์ ชุมชนชาวกูยบ้านตากลางมีความเชื่อถือผีปะกำ อย่างมาก ดังที่พระครูสมุห์หาญ ปญญาธโร ให้ทัศนะว่า “กวยอาเจียงเคารพนับถือผีปะกำอย่างเคร่งครัดเชื่อฟังผู้นำ โดยเฉพาะตอนเข้าสู่พิธีปะกำ...กระทั้งลูกเมีย พ่อ แม่ ญาติพีน้อง ที่อยู่ทางบ้านก็จะถืออย่างเคร่งครัดเช่นกัน แม้แต่ภาษาที่พูดก็ต้องพูดเป็นภาษาปะกำ ภาษาป่า หรือภาษาดอกไม้เท่านั้น”[๓] และท่านให้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า “ชุมชนชาวกูยอาเจียงตากลาง จะมีศาลและเซ่นผีปะกำประจำตระกูลของตัวเอง ต่างกับศาลปะกำของชุมชนลาวชัยภูมิ ที่ทำเป็นศาลปะกำรวมเหมือนศาลปู่ตา”[๔] รายการทั่วถิ่นแดนไทย ตอน สัมผัสวิถีชาวกูย ให้ข้อมูลว่า “หมู่บ้านตากลาง เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่มีวิถีของคนกับช้างอย่างชัดเจน เหมาะในการเรียนรู้วัฒนธรรมชาวกูยและการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของคนกับช้าง”[๕] มีเรื่องเล่าผ่านทางรายการมนต์เสน่ห์แห่งวัฒนธรรมชาวกูย "บ้านอาลึว่า “ชาวกูยอพยพมาจากอินเดีย เมื่อตอนอพยพเข้ามาอาศัยในเขตลาว กษัตริย์ลาวจับผู้ชายไปเป็นทาส ถ้าไม่ไปคล้องช้างให้กษัตริย์จะจับลูกเมียไปเป็นทาสให้หมด แต่ถ้าคล้องช้างได้เขาจะให้อยู่ในประเทศลาวได้ แต่กวยเป็นคนรักลูกรักเมียรักครอบครัวและรักสงบ ก็เลย

---

[๑] นายเจริญ ปรือปรัก, สัมภาษณ์, 18เมษายน2560.

[๒] สภาวัฒนธรรมอำเภอสำโรงทาบ, **การศึกษาประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอสำโรงทาบ**

[๓] พระครูสมุห์หาญ ปญญาธโร, **ย้อนรอยมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำ โขง - มูล - ชี**.

[๔] พระครูสมุห์หาญ ปญญาธโร สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560.

[๕] ทั่วถิ่นแดนไทย ตอน สัมผัสวิถีชาวกูย บ้านตากลาง จังหวัดสุรินทร์ <https://www.youtube.com/watch?v=-EwLxZwucZI>ธันวาคม 2559.

อพยพมาเรื่อยๆ มาตั้งอยู่ที่บ้านอาลึทุกวันนี้”[๑] นับวันรากฐานทางวัฒนธรรมถิ่นมีแต่จะถูกกลืนกินไปเรื่อยๆ แต่ชุมชนกูยหลายแห่งยังคงรักษาอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของตนเองเอาไว้ได้ การเรียนรู้วันธรรมท้องถิ่นที่มีความแปลกใหม่และหลากหลายสร้างโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น การนับถือผีของชุมชนนับเป็นเรื่องสำคัญมาก การถือเคร่งในพุทธศาสนาจนปฏิเสธผีอาจนำมาซึ่งการปฏิเสธพุทธของชุมชนก็ได้ จากพัฒนาการของพุทธศาสนาช่วงหนึ่งที่พระสงฆ์ปฏิเสธทัศนะเกี่ยวกับผีสางทำให้กลุ่มคนที่นับถือผี ก็มีท่าทีปฏิเสธพุทธด้วยเช่นกันดังพระไพศาล วิสาโลให้ทัศนะว่า “...นี้อาจเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้บางชุมชนที่ยึดมั่นในไสยาศาสตร์มีท่าทีต่อต้านขัดขืนพุทธศาสนาหรือพระสงฆ์ เช่น ชุมชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นชุมชนคนเลี้ยงช้างโดยอาศัยเวทมนตร์คาถามาแต่โบราณ..แม้อ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากมาย แต่ไม่มีการเอ่ยถึงพระพุทธเจ้าหรือพระรัตนตรัยเลย...อันจะมีผลกระทบต่อความเป็นตัวของตัวเองของชุมชน”[๒] นอกจากเหตุผลดังกล่าว อาจพิจารณาในอีกแง่มุมว่ากฎระเบียบข้อปฏิบัติทั้งหลายของชุมชนกูยอาเจียง พัฒนามาก่อนวัฒนธรรมอินเดีย (พราหมณ์-พุทธ) ขยายเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ต่อมาศาสนาพุทธได้เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นแล้วก็ตาม ชาวกูยอาเจียงก็ไม่มีการประยุกต์บทพุทธคุณและหลักปฏิบัติในพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเลย แต่ในปัจจุบันเป็นที่สังเกตว่ามีการประยุกต์วัฒนธรรมพุทธศาสนาสัมพันธ์กับช้างตลอด เช่น ประเพณีการบวชนาคช้าง กิจกรรมการบิณฑบาตหลังช้าง การสร้างพิพิธภัณฑ์ช้างในวัดป่าอาเจียง ที่แหล่งศูนย์รวมช้างที่ใหญ่ที่สุดในโลก อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ หรือวัดที่เป็นอนุสรณ์สถานสำหรับช้าง เป็นการประยุกต์วัฒนธรรมการดำรงชีวิตของกลุ่มคนเลี่ยงช้างเข้ามาผสมกลมกลืนกับพุทธศาสนาอย่างสนิทแนบแน่น อุปถัมภ์บำรุงพุทธศาสนา พัฒนาวัดวาอารามให้เจริญรุ่งเรืองในชุมชนของตนเอง

2.3.2.5 พิธีกรรมการรักษาคนป่วย แกลมอ (Healing ceremony) มีคติอันเดียวกันกับ “เรือมมม๊วต” ของชุมชนเขมร หรือ “รำผีฟ้า”(รำแถน) ของชุมชนลาว ทั้งพิธีกรรมและจุดมุ่งหมาย โดยใช้การร่ายรำและเสียงดนตรีเป็นส่วนประกอบสำคัญ ซึ่งผู้ประกอบพิธีเป็นผู้หญิง ดำเกิง โถทอง กล่าวถึงสาระสำคัญของแกลมอ 3 ประการ คือ “ประการแรกเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ประการที่สองรักษาผู้ป่วย ด้วยเพลงดนตรี และประการสุดท้ายเป็นการแก้บน หรือสักการะตอบแทนดวงวิญญาณบรรพบุรุษที่ดลบันดาลให้ได้รับความสำเร็จตามคำขอของลูกหลาน”[๓] สอดคล้องกับข้อมูลที่ว่า “พิธีแกลมอ เป็นการละเล่นดนตรีประกอบดนตรี เพื่อให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ที่เจ็บป่วย เล่นเฉพาะวันอังคารหลังฤดูเก็บเกี่ยว ผู้เล่นจะนั่งเป็นวงล้อมเครื่องบูชาครู...โดยมี “ครูบา” ทำหน้าที่อัญเชิญวิญญาณบรรพบุรุษ เมื่อวิญญาณเข้าร่างทรงก็จะฟ้อนรำ...”[๔] ข้อมูลภาคสนามที่จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าการรำแกลมอเพื่อรักษาคนป่วยเป็นอีกวัฒนธรรมหนึ่งของชาวปรือคันถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์ ให้ทัศนะว่า “แกลมอ ในแถบนี้เรียกว่า

---

[๑]มนต์เสน่ห์แห่งวัฒนธรรมชาวกูย "บ้านอาลึ " : FAMILY HOLIDAY 2 พ.ย. 58 [1/3]<https://www.youtube.com/watch?v=qoV0VC5HPZQ>ธันวาคม 2559.

[๒]พระไพศาล วิสาโล, **แนวโน้มพุทธศาสนาไทย**, หน้า 99.

[๓]ดำเกิง โถทอง, **กูยบ้านตรึมอัตลักษณ์และการดำรงอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์**,

[๔]พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดสุรินทร์, ป้ายนิทรรศการ

“แกลจะเอง” เป็นการประกอบพิธีเพื่อรักษาคนเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นวิธีทางเลือกอย่างหนึ่งที่หลังจากไปทำการรักษายังที่อื่นๆ แล้วไม่หาย ซึ่งมักประกอบพิธีในช่วงเดือนสี่เดือนห้า ภาษาที่ใช้รำในพิธีเป็นภาษาเขมร มีเครื่องดนตรีประกอบ เช่น ฆ้อง กลอง แคน มีข้อสังเกต คือ เป็นพิธีกรรมที่ใช้ต้นทุนค่อนข้างสูงประมาณหมื่นบาทขึ้นไป”[๑] ในประเด็นนี้ นายเจริญ ปรือปรัก ให้ความเห็นว่า “คนในชุมชนมีความเชื่อถือ เคยให้สติกับลูกบ้านอยู่เสมอว่าความเชื่อถือและการแสดงออกเกี่ยวกับผี ถ้าปฏิบัติแบบมัชฌิมาไม่ลุ่มหลงงมงายก็เป็นคุณ แต่หากกระทำด้วยความไม่เข้าใจก็เป็นโทษและสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ”[๒] จากข้อคิดเห็นดังกล่าวอาจอนุมานได้ว่า ผู้นำมีทัศนะที่กึ่งผีกึ่งพุทธอยู่บนพื้นฐานแห่งเหตุผลเป็นสำคัญ (2) แกลออ เป็นพิธีกรรมที่มีลักษณะเดียวกันกับแกลมอ แตกต่างกันในช่วงเวลาของการเล่นและมีวัตถุประสงค์ต่างไปคือ แกลมอเล่นเพื่อรักษาให้หายป่วยจัดพิธีในตอนกลางวัน ส่วนแกลออเล่นเพื่อเสริมกำลังใจหลังจากหายป่วยและมักเล่นในตอนกลางคืน การเล่นดนตรีและการฟ้อนรำถือเป็นการรักษาผู้ป่วย ดังมีข้อมูลว่า “การเล่นออเป็นการละเล่นของชาวกูยอีกอย่างหนึ่ง มีจุดประสงค์เพื่อให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้เจ็บป่วย ส่วนมากเล่นหลังฤดูเก็บเกี่ยว มีเครื่องแต่งครู...สิ่งสำคัญที่สุดคือดนตรี มีแคนเป็นหลัก กลองโทน และพิณ...การเล่นมออะจิง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการเล่นออ”[๓] กำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ทัศนะว่า “ชาวบ้านกูเล่นแกลมอเป็นหลักในการรักษาผู้ป่วย ก่อนการเล่นมีการบนไว้ว่าถ้าหายจึงมาเล่น ดังนั้นต้องมีสาเหตุเสียก่อนจึงจะนำไปสู่การเล่นแกลมอ มิใช่จะนำมาเล่นได้ทั่วไป ในพิธีกรรมจะมีองค์ประกอบต่างๆ เช่น ปะรำประกอบพิธีกรรมเครื่องเซ่นไหว้เครื่องดนตรี แม่มอและมอ เป็นต้น กลางวันเป็นการเล่นมอ (เอิ้นขวัญ) กลางคืนเล่นออ (ได้ขวัญแล้วเล่นอวยพร)”[๔] ความเชื่อพื้นฐานของชาวกูยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับผีแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ ความสำเร็จไม่สำเร็จ ผิดหวังสมหวัง การเจ็บไข้ได้ป่วยก็เกิดจากกระทำของผี ดังนั้นกรรมวิธีในการรักษาจึงต้องพึ่งกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับผี ถ้าเป็นความเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อยอาจบอกกล่าวขอโทษขอโพยก็เพียงพอ แต่ถ้าเป็นหนักถึงกับล้มหมอนนอนเสื่อ ก็ต้องทำพิธีรักษาด้วยด้วยภูมิปัญญาที่สืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ จนกลายเป็นวัฒนธรรมในการรักษาความเจ็บป่วยไปในที่สุด

2.3.2.6 ประเพณีแซนโฎนตา เป็นประเพณีสำคัญที่สืบทอดมายาวนานของชุมชนเขมรลาว กูย ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่สะท้อนวัฒนธรรมดีงามในด้านความกตัญญู ความสามัคคี เป็นพี่น้อง ผูกพัน ดังข้อมูลเกี่ยวกับพิธีแซนโฎนว่า “ประเพณีแซนโฎนตา มีความสำคัญและปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมายาวนานนับพันปีของชาวเขมรพื้นเมืองสุรินทร์ ที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ความรัก ความผูกพันของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติรวมถึงชุมชนต่างๆชาวพื้นเมืองเขมรสุรินทร์ที่ไปทำงานหรือตั้ง

---

[๑]พระครูพิศิษฏ์ธรรมานุศาสก์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๒]นายเจริญ ปรือปรัก, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๓]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 110.

[๔]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

ถิ่นฐานที่อื่น ต่างเดินทางกลับมารวมญาติเพื่อทำพิธีแซนโฎนตา อย่างพร้อมหน้าพร้อมตากันทุกหมู่บ้าน”[๑] ประเพณีแซนโฎนตาถือเป็นพิธีกรรมสำคัญที่สุดของพุทธศาสนิกชนชาวกูยปรือคัน เป็นการรวมเอากิจกรรมหลากหลาย ที่มีคุณค่าทั้งด้านจิตใจและสังคมในทุกมิติเข้าไว้ด้วยกัน พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์ ให้ทัศนะว่า “พิธีแซนโฎนตา (เบญธม) ถือเป็นพิธีกรรมที่ยิ่งใหญ่และมีความสำคัญมาก ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจะนำสิ่งของเครื่องเซ่นไหว้มาประกอบพิธีกรรมที่วัด เป็นการเซ่นปู่ย่าตายาย ในพิธีดังกล่าวบางครั้งมีการใช้เทียนเป็นการทำนายด้วย”[๒] นายเจริญ ปรือปรัก ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ประเพณีแซนโฎนตา ของชุมชนปรือคันทั้ง 10 หมู่บ้าน มาพร้อมกันหมดทุกครัวเรือนขาดไม่ได้ และจะไม่มีพิธีกรรมอื่นแทรกนอกจากการแซนโฎนตา”[๓] ข้อสังเกต เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ใกล้ชิดกับชุมชนเขมร จึงน่าจะรับเอาประเพณีของเขมรเข้ามาเป็นส่วนสำคัญกอรปกับมีความเชื่อในผีบรรพบุรุษเป็นทุนเดิม จึงทำให้ประเพณีดังกล่าวหยั่งถึงจิตใจของพุทธศาสนิกชนกูยปรือคันอย่างลึกซึ้งเช่นเดียวกับที่จังหวัดสุรินทร์ บุญเดือนเก้าชาวปรางค์กู่จะมีประเพณีเดินทางไปทำบุญยังวัดต่างๆ ในละแวกใกล้เคียง กำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ทัศนะว่า “ช่วงระหว่างซ๊ากแก๊ด ชุมชนชาวกูยจะมีประเพณีเดินทางไปร่วมทำบุญยังวัดหมู่บ้านใกล้เคียง มีการร่วมแข่งขันสวดสรภัญญะระหว่างหมู่บ้าน สร้างปฏิสัมพันธ์ความเป็นพี่น้องกัน และเมื่อถึงซ๊ากปี๊ด ทุกหมู่บ้านจะเดินทางมาร่วมบุญที่วัดบ้านกู่”[๔] ในทำนองนี้วัดบ้านกู่จึงนับว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวกูยในละแวกนี้ทั้งหมดจากข้อมูลดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ประเพณีแซนโฎนตา นอกจากจะเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผีบรรพบุรุษแล้ว ยังแสดงถึงความกตัญญูกตเวที สร้างปฏิสัมพันธ์ความรักความอบอุ่นของสมาชิกในครอบครัวเครือญาติ ตลอดถึงการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน

วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความเชื่อเกี่ยวกับผีมาแต่บรรพกาลก่อนวัฒนธรรมอื่นจะเข้ามามีอิทธิพล ดังสุจิตต์ วงษ์เทศ ให้ทัศนะว่า “ผาแต้ม... ทั้งหมดของแหล่งภาพเขียนสี เป็นสถานที่ทำพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาผี ...ของชุมชนนานาชาติพันธุ์อยู่บริเวณที่ราบริมสองฝั่งโขง ซึ่งนับเป็นบรรพชนคนอุษาคเนย์และคนไทย”[๑] และข้อมูลว่า “...ทางทุ่งกุลาร้องไห้มีระบบความเชื่อ คือ ศาสนาผี นับถือสัตว์ศักดิ์สิทธิ์...มีพิธีทำศพ ใช้แคนเป่าเป็นเสียงสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ยกย่องผู้หญิงเป็นหัวหน้าพิธีกรรมทางศาสนา...และเป็นหัวหน้าเผ่าพันธุ์ มีระเบียบแบบแผนการ

---

[๑]ประนนท์ ไม้หอม, "ประเพณีแซนโฎนตา บูชาบรรพบุรุษ ตำนานที่สืบทอดนานกว่า 1,000 ปีของชุมชนชาวเขมรพื้นเมืองสุรินทร์<http://pr.prd.go.th/surin/ewt_news.php?nid=1805>มกราคม 2560.

[๒]พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๓]นายเจริญ ปรือปรัก, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๔]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

ปกครองเป็นระเบียบแล้ว”[๒] ในส่วนของชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและสปป.ลาว ได้มีการประมวลรวบรวมความเชื่อและข้อปฏิบัติทางศาสนาทุกอย่างเข้าไว้ใน “ฮีต 12” ดังนั้น ฮีต 12 จึงเป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมประเพณีที่ผสมผสานปนเปกันระหว่างคติความเชื่อเรื่องผี-พราหมณ์-พุทธ กล่าวเฉพาะวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับผีสามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือ 1) ยะจู๊ฮ์เพรียม (ผีมเหสักข์ ผีวีรบุรุษ) เป็นผีปกป้องคุ้มครองหมู่บ้าน ชุมชน ให้อยู่เย็นเป็นสุขและมีความอุดมสมบูรณ์ เช่น ผีฟ้า ผีแถน ผีปู่ตา เป็นต้น ยะจู๊ฮ์เพรียมยังจำแนกได้ 2 ลักษณะใหญ่ คือ (1) เป็นแบบที่มีความรู้สึกนึกคิดเหมือนมนุษย์ทั่วไป มักอาศัยในศาลที่ใกล้ต้นไม้ใหญ่ เสวยเครื่องเซ่นที่เป็นของคาว เช่น หมากพลู บุหรี่ เหล้าขาว ไก่ต้ม ใส่ชุดแบบชาวบ้านทั่วไป บางครั้งก็จะสิงอยู่ในสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ มีตะกรวด เป็นต้น และ(2) แบบเทพาอารักษ์ มักอาศัยในศาลที่อยู่ตามปราสาทเก่า จะเสวยเครื่องเซ่นที่เป็นของหวาน น้ำหวาน ใส่ชุดเจ้า เป็นต้น ศาลทั้งสองลักษณะบางชุมชนก็มีหลายแห่งบางชุมชนก็มีแห่งเดียว ซึ่งการเซ่นเป็นไปตามปฏิทินเวลา ส่วนใหญ่กำหนดในช่วง เดือน 3 และเดือน 6 แต่ก็มีบางชุมชนที่กำหนดช่วงเวลาที่ต่างออกไป เช่น ชาวบ้านท่าล้งที่จังหวัดอุบลราชธานี กำหนดเลี้ยงปู่ตาช่วงเดือนเจียงกับเดือนห้า เป็นต้น การประกอบพิธีกรรมสอดคล้องสำพันธ์กัน โดยมีเฒ่าจ้ำเป็นผู้นำในการประกอบพิธี เครื่องเซ่นมีส่วนประกอบคล้ายกัน อาจแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดปลีกย่อยอื่นๆ ประเพณีพิธีกรรมกี่ยวกับผีมเหสักข์ เช่น พิธีแซนยะจู๊ฮ์ พิธีกรรมเกี่ยวกับตะก๊อด เป็นต้น 2) ยะจู๊ฮ์ดุง (ผีบ้าน ผีเรือน) หมายถึง ผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เช่น ผีปู่-ย่า ตา-ยาย พ่อ-แม่ ที่คอยคุ้มครองลูกหลานอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจะทำอะไรจึงต้องรำลึกถึงอยู่เสมอ พิธีกรรมเกี่ยวกับยะจู๊ฮ์ดุงถ้าในวิถีชีวิตประจำวันก็เป็นเพียงการบอก

กล่าวให้ทราบ เช่น การดื่มกินในแต่ละวัน แขกไทไปมาหาสู่ ความเจ็บไข้ได้ป่วยเล็กๆ น้อยๆ การทะเลาะกันของคนในครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้การเซ่นสรวงระดับสายตระกูล หรือกลุ่มสายอาชีพ เช่น พิธีเซาะฮ์พาแทน พิธีแซนปะกำ เป็นต้น จะเห็นว่าวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตของชาวกูย ล้วนแต่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับผีแทบทั้งสิ้น แต่ในปัจจุบันความเชื่อบางประการเริ่มจืดจางเลือนรางไป เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับตะก๊อด พิธีแกลมอ พิธีโบล เป็นต้น

2.3.3 ประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากศาสนาพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาแรกของชาวอารยันที่เป็นระบบ โดยพราหมณ์ประมวลประสบการณ์ คำสอน บทสวด พิธีกรรมต่างๆ ของพระฤาษี ไว้ในคัมภีร์พระเวท แล้วนำมาเป็นแกนหลักในการประกอบพิธีทางศาสนาที่ศักดิ์สิทธิ์จึงกลายมาเป็นศาสนาพราหมณ์และพัฒนาเป็นศาสนาฮินดูตามลำดับ สำหรับศาสนา

---

[๑] สุจิตต์ วงษ์เทศ : “**ผาแต้ม ในศาสนาผี ชุมทางนานาชาติพันธุ์หลายพันปีมาแล้ว**”

[๒] สุจิตต์ วงษ์เทศ, **อุบลราชธานีมาจากไหน**, หน้า 49.

พราหมณ์จัดเป็นศาสนาพหุเทวนิยม ต่อมาพัฒนามาสู่แนวคิดแบบ "ตรีมูรติ" คือพระพรหมเป็นพระผู้สร้าง พระศิวะเป็นผู้ทำลาย และพระวิษณุเป็นผู้รักษา คติความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ในประเทศไทยสารานุกรมสำหรับเยาวชนกล่าวถึงความเป็นมาของศาสนาพราหมณ์และคณะพราหมณ์ในสยามประเทศว่า “ศาสนาพราหมณ์ เข้ามามีบทบาทในดินแดนประเทศไทยผ่านทางอาณาจักรฟูนันอาณาจักรทวารวดี และอาณาจักรศรีวิชัย โดยชาวอินเดียเดินทางมาค้าขาย ในช่วงแรกนี้ศาสนาพราหมณ์มีอิทธิพลต่อราชสำนักกลุ่มชนชั้นสูง ในขณะที่ประชาชนมีความเชื่อผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธ และความเชื่อเรื่องผี”[๑] แหล่งข้อมูลชุดเดียวกันได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “สมัยอยุธยาศาสนาพราหมณ์มีอิทธิพลและแพร่หลายมากในกลุ่มชนชั้นสูง เกิดลัทธิเทวราชา คติความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ได้เข้ามาผสมผสานกับพิธีกรรมดั้งเดิมของคนไทยนับแต่นั้นมา...ในการสถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานีโปรดเกล้าฯ ให้มีพราหมณ์ประจำพระราชสำนัก ให้สร้างเทวสถานโบสถ์พราหมณ์สำหรับพระนครขึ้น เกิดเป็นชุมชนโบสถ์พราหมณ์มาจนถึงปัจจุบัน[๒] ในงานวิจัยนี้ได้นำเอาวัฒนธรรมประเพณีบางประการที่มีรากฐานจากศาสนาพราหมณ์มาศึกษา ดังนี้

2.3.3.1 ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ เป็นวัฒนธรรมและประเพณีหนึ่ง ที่แพร่หลายมาจากวัฒนธรรมอินเดียอย่างชัดเจน ดังหลักฐานว่า “บายศรีนั้นมีข้อสันนิษฐานว่าได้ประดิษฐ์ขึ้นมาจากคติความเชื่อของพราหมณ์”[๓] กรมศิลปกรอ้างในหนังสือประเพณีโบราณไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่า "บายศรีสู่ขวัญเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเพณีสู่ขวัญทำกันแทบทุกโอกาส ทั้งในมูลเหตุแห่งความดีและไม่ดี ชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือว่าเป็นประเพณีเรียกขวัญ ให้มาอยู่กับตัว พิธีสู่ขวัญนี้เป็นได้ทั้งการแสดงความชื่นชมยินดี และเป็นการปลอบใจให้เจ้าของขวัญจากคณะญาติมิตรและบุคคลทั่วไป”[๔] พิธีสู่ขวัญเป็นพิธีที่นำมาเสริมสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิตของชาวกูยบ้านกู่ ในทุกขั้นตอน ดังกำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ทัศนะว่า “ชาวกูยปรางค์กู่ ใช้วิธีผสมกลมกลืนกับพิธีกรรมพราหมณ์ โดยใช้ภาษากูยและการประกอบพิธีกรรมสำคัญๆ นั้นจะไม่แยกกันระหว่างผี-พราหมณ์-พุทธ ทั้งสามประการจะถูกผสมกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน ขั้นตอนในการประกอบพิธีต่างๆ นั้นเริ่มจากกรวดน้ำบอกกล่าวผีปู่ย่าตายายก่อน

---

[๑]สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, "**ความเป็นมาของศาสนาพราหมณ์และคณะพราหมณ์ในสยามประเทศ**"<http://kanchanapisek.or.th/kp6/t34-1-infodetail02.html>มกราคม 2560.

[๒]เรื่องเดียวกัน.

[๓]วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, "**พิธีบายศรีสู่ขวัญ**"<https://th.wikipedia.org/wiki >มกราคม 2560.

[๔]กรมศิลปากร, "**พิธีบายศรีสู่ขวัญ**"<http://www.finearts.go.th/nakhonphanomlibrary/parameters/km/item/> มกราคม 2560.

จากนั้นพราหมณ์จึงจะสวดเอิ้นขวัญ และจบลงด้วยการสวดชัยมงคลคาถาของพระสงฆ์”[๑] ประเพณีการบวชนาคช้างของชุมชนกูยบ้านตากลางจัดเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่และสำคัญอย่างมาก และเป็นผสมผสานด้านวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับความเชื่อถือดั้งเดิมของชาวกูยนายนันทวัช ศาลางาม ให้ข้อมูลว่า “การทำขวัญนาค เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณของชาวกูย ซึ่งนาคแต่ละคนจะต้องมีคู่เป็นเพื่อนนาคเพื่อเข้าพิธีทำขวัญและอุปสมบทพร้อมกัน ในช่วงการทำขวัญนาคเพื่อนนาคจะสลับกันเป็นเจ้าภาพ โดยที่นาคเจ้าภาพเท่านั้นที่สวมกระโจมนาคเข้าพิธีทำขวัญ”[๒] การประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญนาคนั้นมีเครื่องประกอบในพิธีหลายประการ ดังที่นายนันทวัช ศาลางาม ให้ข้อมูลว่า “ในส่วนของปะรำทำขวัญนาค ก็จะมีบายศรี กรวยบวงสรวงเจ้าที่ เครื่องบวงสรวงต่างๆ เช่น ข้าวต้มมัด 8 คู่ ไก่ต้ม เหล้า เป็นต้น ซึ่งในขณะประกอบพิธีทำขวัญนาคนั้น นาคเจ้าภาพและนาคเพื่อน จะต้องถือเคียวและเต้าปูนไว้ตลอดพิธีสู่ขวัญด้วย อีกทั้งบาตรก็จะมีการตกแต่งให้เป็นรูปม้า”[๓] การประกอบพิธีสู่ขวัญมิใช่ทำให้เฉพาะชาวบ้านเท่านั้น แต่พิธีการที่เกี่ยวกับพระสงฆ์แต่ละรูปหรือพระพุทธศาสนาโดยตรงมีการบวชนาคเป็นต้น พิธีสู่ขวัญถือเป็นส่วนสำคัญในพิธีการดังกล่าว กำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ทัศนะว่า “ชาวปรางค์กู่มีความเชื่อถือในพิธีกรรมพราหมณ์ ไม่ด้อยไปกว่าพิธีกรรมอื่นๆ และส่วนมากก็จะนำพิธีทางพราหมณ์มาผนวกเข้ากับผีและพุทธจะไม่ประกอบพิธีเดี่ยวๆ อย่างน้อยที่สุดก็ต้องบอกกล่าวผีปู่ย่าตายาย และความจำเป็นของพิธีพราหมณ์มีความสำคัญต่อทุกชีวิตไม่เว้นแม้แต่พระสงฆ์ในพุทธศาสนา ดังจะมีการสวดเอิ้นขวัญสำหรับพระสงฆ์เช่นเดียวกับชาวบ้านทั่วไป”[๔] การผสมกลมกลืนกันระหว่างคติความเชื่อผี-พราหมณ์-พุทธ ของชาวปรางค์กู่มีความแนบเนียนเป็นอย่างมาก ดังกำนันทนงศักดิ์ นรดี ให้ทัศนะว่า “ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมสำคัญดังกล่าว เริ่มจากการบอกกล่าวเล่าขานให้ผีเทวดา อารักษ์ ให้รับรู้รับทราบ แล้วต่อด้วยพิธีพราหมณ์ และจบลงด้วยการสวดอำนวยอวยชัยของพระสงฆ์และทำบุญตักบาต”[๕] จะเห็นว่าบางชุมชน เกี่ยวกับพิธีเลี้ยงผี จะไม่มีพระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยว ถือเป็นคนละส่วนแยกปฏิบัติผีส่วนผี พระก็ส่วนพระ แต่สำหรับชุมชนแห่งนี้มีการบูรณาการผี-พราหมณ์-พระ(พุทธ) ได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนกัน อาจสรุปได้ว่าพิธีสู่ขวัญเป็นพิธีที่แทรกอยู่ในพิธีกรรมแทบทุกประเภท ทุกขั้นตอนของช่วงชีวิต

---

[๑]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

[๒]นายนันทวัช ศาลางาม, สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2559.

[๓]นายนันทวัช ศาลางาม, สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2559.

[๔]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

[๕]นายทนงศักดิ์ นรดี, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2560.

2.3.3.2 ประเพณีลอยกระทง เป็นอีกวัฒนธรรมที่มาจากวัฒนธรรมอินเดีย จนกลายเป็นประเพณีสำคัญของชาวไทย ตลอดถึงเป็นลักษณะร่วมของวัฒนธรรมชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ว่าได้ จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่าชุมชนกูยปรือคัน มีประเพณีลอยกระทงต่อเนื่องไม่เคยขาด และยังประยุกต์เข้ากับกิจกรรมทางพุทธศาสนาได้อย่างลงตัวดัง พระครูพิศิษฏ์ธรรมานุศาสก์ ให้ทัศนะว่า “ประเพณีลอยกระทงมีมานาน ถือเป็นงานสำคัญอีกวันหนึ่ง ที่ชาวบ้านแต่ละหลังทำกระทงแล้วเอามาถวายวัด ตกตอนเย็นก็มาบูชากระทงที่วัดเพื่อนำไปลอยน้ำ เป็นการระดมทุนอุปถัมภ์บำรุงวัดอีกวิธีหนึ่ง”[๑] จากข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่าการแพร่ขยายของวัฒนธรรมอินเดียเกี่ยวกับประเพณีลอยกระทงเข้ามายังพื้นที่ประเทศไทยในอดีต เท่าที่ปรากฏหลักฐานในตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์สมัยสุโขทัยเรียกว่าพิธีจองเปรียง ประเพณีดังกล่าวสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพิธีของพราหมณ์เพื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้าต่อมาได้ถือตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุพระจุฬามณีในชั้นดาวดึงส์ และเพื่อบูชารอยพระพุทธบาทในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงเช่นเดียวกับคนไทยในภูมิภาคอื่นๆ ได้ประยุกต์วัฒนธรรมประเพณีดังกล่าวเป็นการขอขมาแม่น้ำเรียกว่า “สิบสองเพ็ง สมมาน้ำคืนเพ็ง เส็งประทีป" ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์กูย เขมร ลาว ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ก็ถือปฏิบัติในคติดังกล่าวนี้ คือเป็นการขอขมาน้ำรวมไปถึงการลอยเคราะห์ลอยโศก ลอยสิ่งไม่ดีทั้งหลายออกจากชีวิตด้วย

2.3.3.3 ประเพณีสงกรานต์ ถือเป็นประเพณีวัฒนธรรมร่วมของชุมชนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ว่าได้ เพราะทุกประเทศในภูมิภาคนี้ไม่ว่าจะเป็น ประเทศไทย ลาว กัมพูชา พม่า เป็นต้น ล้วนแล้วแต่มีประเพณีสงกรานต์ทั้งสิ้น มีข้อสันนิษฐานว่า “สงกรานต์ได้รับอิทธิพลมาจากเทศกาลโฮลีในอินเดีย”[๒] วัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ของกลุ่มชาวกูยที่วัดบ้านตะเคียน มีความสนุกสนานอย่างสร้างสรรค์ดังปรากฏข้อมูลประเพณีขนดินเข้าวัดตะเคียนของชุมชนกูยบ้านตะเคียนสำโรงทาบว่า “ประเพณีขนดินเข้าวัดตะเคียน ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ เป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวกูยที่มีการจัดกิจกรรมต่อเนื่องมาเป็นประจำทุกปีมีกิจกรรมขนดินเข้าวัดทั้ง 4 ทิศ ในช่วงที่แห่ขนดินมีการเล่นสาดน้ำสงกรานต์ป้ายดิน ป้ายโคลนไปด้วย (ไม่มีลวนลามกัน)”[๓] ข้อมูลชุดนี้เน้นย้ำให้เห็นคุณค่าและสาระของประเพณีสงกรานต์ที่สืบทอดมายาวนานนี้ว่า “การเล่นสงกรานต์แบบนี้มานานแล้ว เป็น 100 ปี ยิ่งเปียกมาก แฉะมาก เลอะมาก สนุกสนานมาก ได้ความรัก ความสามัคคีในชุมชน ในช่วงค่ำมีพิธีสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาเสริมสิริมงคล

---

[๑] พระครูพิศิษฏ์ธรรมานุศาสก์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๒] วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, "**ประเพณีสงกรานต์**"<https://th.wikipedia.org/wiki >มกราคม 2560.

[๓] พระครูอุปถัมภ์วรคุณ, **ประเพณีขนดินเข้าวัดตะเคียน**<https://www.youtube.com/watch?v=-EwLxZwucZI>ธันวาคม 2559.

ลอยแพแบบชาวกูย (ลอยทุกข์ ลอยเคราะห์) เช้าวันรุ่งขึ้นทำบุญตักบาตรในวัด ช่วงสายๆ เก็บดอกไม้ไหว้พระ (เป็นขบวนแห่) เล่นสงกรานต์สรุปส่งท้าย”[๑] จากการสังเกตพบกิจกรรมต่างๆ ของพุทธศาสนิกชนชาวกูยบ้านตะเคียน ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ดังนี้ “ก่อนถึงวันสงกรานต์ เริ่มต้นด้วยการไปขนทรายที่หาดทรายห้วยบรรจบ ไปบูชาสักการะทำเป็นเจดีย์ทรายที่วัดโพธิ์ศรีธาตุ และขนเข้ามาวัดตะเคียน ซึ่งชุมชนที่ขบวนขนดินแห่ผ่านไปก็จะนำน้ำมารอสาดเล่นสงกรานต์กันไปตลอดเส้นทาง วันที่ 14 เมษายน กิจกรรมดำเนินการในภาคเช้านำโดยพระสงฆ์สามเณรภายในวัด เริ่มจากการขนดินจากทิศตะวันออก ใต้ ตะวันตก และเหนือ ตามลำดับสำหรับทิศสุดท้ายขน 3 รอบ ในกิจกรรมดังกล่าวสะท้อนความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชนและความศรัทธามั่นคงต่อวัดวาอาราม ตลอดถึงการเล่นสงกรานต์ที่สนุกสนานอย่างสร้างสรรค์มีสาระ ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนกูยวัดบ้านตะเคียนนี้มีลักษณะและสาระใกล้เคียงกับประเพณีสงกรานต์ของชุมชนกูยวัดปรือคัน ดังพระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์ ให้ข้อมูลว่า “ประเพณีสงกรานต์ของชุมชนวัดปรือคันจะเริ่มตั้งแต่ก่อนถึงวันสงกรานต์ อย่างน้อย 6 วัน โดยจัดให้มีการสวดไล่ศักราช “โปยศักราช” คือ แบ่งพระไปสวดในชุมชนทั้ง 10 หมู่บ้านแบ่งออกเป็นเขต เขตละวันไล่ไปจนครบทั้งหมด 6 เขต 6วัน แล้วเว้นไปจนถึงวันที่ 11-12-13 เมษายน ประกอบกิจกรรมขนทรายเข้าวัดปรือคัน 4 ทิศ (เหนือ ตะวันออก ใต้) ครบ 3 วัน วันละทิศ”[๒] ในประเพณีดังกล่าวท่านให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “กิจกรรมดังกล่าวนี้จะมีพระภิกษุสงฆ์สามเณรร่วมกับคนในชุมชนทั้งสิบหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก และวันที่ 13 เมษายน มีการทำบุญอุทิศใหญ่ให้กับผู้วายชนม์ ประเพณีดังกล่าวสืบสานมานาน และได้รับความนิยมขึ้นหลังหลวงพ่อเข้ามาเป็นเจ้าอาวาส หากปีใดมีการจัดกิจกรรมเสริม เช่น ผ้าป่าสมทบยิ่งทำให้ประเพณีดังกล่าวยิ่งใหญ่อลังการยิ่งขึ้น”[๓] จากข้อมูลภาคสนามดังกล่าวทำให้เห็นจุดร่วมของประเพณีสงกรานต์ กิจกรรมขนทรายเข้าวัดทั้ง 4 ทิศ การทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้กับบรรพชนของชาวกูยในอาณาบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ได้ชัดเจนขึ้นวัฒนธรรมประเพณีดีงามเหล่านี้นำโดยพระสงฆ์และเจ้าอาวาสวัดบ้านตะเคียน นับเป็นประเพณีที่มีความสร้างสรรค์อย่างมากเมื่อเทียบกับเทศกาลสงกรานต์ในสังคมเมือง ที่มุ่งเน้นแต่ความสนุกสนานเตลิดเถิดเทิงอย่างไร้สาระเป็นที่สังเกตว่าชุมชนบ้านตะเคียน อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ จะมีความเข้มข้นในวัฒนธรรมกูย ผนวกเข้ากับพระพุทธศาสนาอย่างลงตัว ซึ่งชุมชนในละแวกนี้มีเชื่อเรื่องพระธาตุโบราณศักดิ์สิทธิ์ ที่วัดโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว ก่อเกิดพิธีสงน้ำบูชา ไหว้พระธาตุ นี้เป็นแบบอย่างของวัดบ้านที่มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้กับสังคม

---

[๑] เรื่องเดียวกัน.

[๒] พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, 18 เมษายน 2560.

[๓] พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, 18 เมษายน 2560.

วัฒนธรรมประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ การแพร่ขยายของวัฒนธรรมอินเดียเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในพื้นที่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยฟูนัน ทวารวดี ศรีวิชัย สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ในรูปแบบของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ โดยการค้าขายบ้าง สมณทูตบ้าง ซึ่งได้นำเอาความเจริญต่างๆ เช่น ด้านการเมืองการปกครอง ภาษา วัฒนธรรม เป็นต้น การแพร่ขยายของศาสนาพราหมณ์ในช่วงอาณาจักรต่าง มีอิทธิพลต่อราชสำนักกลุ่มชนชั้นสูงต่อมาผสมผสานกับศาสนาพุทธและผีกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน กลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ทางวิชาการหรือกระบวนการทางศาสนาจะพยายามแบ่งแยกให้เห็นความแตกต่าง เพื่อโดดเดี่ยวความเชื่ออื่นที่ไม่เกี่ยวข้องออกไปให้มีความอิสระจากกัน แต่ก็ไม่เป็นผลดังที่ปรากฏเชิงประจักษ์โดยทั่วไปในสังคมไทยว่ามีความเชื่อในเรื่องผี พราหมณ์ พุทธ ปนๆ กันอยู่อย่างสนิทแนบแน่น ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์กูย เขมร ลาว ชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย จึงหลอมรวมเอาวัฒนธรรมประเพณีดีงามที่มีรากฐานจากศาสนาผี ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ มาเป็นวัฒนธรรมชุมชนของตนเช่นเดียวกับกลุ่มชนอื่นๆ ของประเทศไทย เช่น ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ประเพณีลอยกระทง และประเพณีสงกรานต์ ส่วนใหญ่มักได้รับการประยุกต์จนรูปแบบพิธีการ และสาระดั้งเดิมหดหายไป

2.4 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ

วัฒนธรรมพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย วัดได้จากความเจริญงอกงาม 4 ประการ คือ ความมีระเบียบแบบแผนทางวัตถุ ความมีบรรทัดฐานทางสังคม ความสูงส่งทางจิตใจ และความละเอียดลึกซึ้งแห่งภูมิปัญญา ความเจริญงอกงามดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางวัฒนธรรมประเพณีบุญ ตามฮีต 12 ที่ถือเป็นปฏิทินทางวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นการศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จึงนำเอาหลักฮีต 12 มาเป็นแนวในการศึกษา โดยได้แบ่งหัวข้อศึกษาเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ ลักษณะศาสนาพุทธในประเทศไทย พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยกับพุทธศาสนา ประเพณีบุญช่วงในพรรษา และประเพณีบุญช่วงนอกพรรษา ดังนี้

2.4.1 ลักษณะศาสนาพุทธในประเทศไทย

ลักษณะศาสนาพุทธในประเทศไทยแบ่งประเด็นศึกษาได้ 2 หัวข้อ คือ การขยายตัวเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของพุทธศาสนา และลักษณะความเชื่อถือศาสนาพุทธของชาวไทย ดังนี้

2.4.1.1 การขยายตัวเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของพุทธศาสนา ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี พบว่ามีร่องรอยวัฒนธรรมเก่าแก่ก่อนศาสนาพุทธจะเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทย เช่น กลุ่มวัฒนธรรมผาแต้ม กลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียง เป็นต้น แน่นอนว่ากลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวมีระบบความเชื่อทางศาสนาเป็นของตนเองอยู่ก่อนที่อารยธรรมจากอินเดียจะเข้ามามีอิทธิพลต่อชุมชนเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์แพร่กระจายเข้ามาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทำให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมอินเดียและมีพัฒนาการมาตามลำดับ กล่าวเฉพาะความเชื่อถือศาสนาพุทธของกลุ่มคนไทย ที่อพยพเคลื่อนย้ายจากตอนใต้ของจีนลงมาสร้างบ้านแปงเมืองตามที่ราบลุ่มของแม่น้ำโขง ซึ่งเดิมเป็นเขตอิทธิพลของอาณาจักรขอม และอาณาจักรทวารวดี หลังจากสามารถตั้งเป็นรัฐอิสระได้ กลุ่มคนไทยที่ร่นมาใหม่ได้ผนวกเอาวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อยู่ก่อนเข้าผสมผสานกับความเชื่อถือดั้งเดิมของตนเอง หลังจากนั้นมาอาณาจักรต่างๆ ของกลุ่มคนไทยก็มีอำนาจขึ้นแทนอาณาจักรเดิม และสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่างๆ ขึ้น ในด้านศาสนาพุทธได้รับการเอาใจใส่ดูแลอุปถัมภ์บำรุงอย่างดีจากผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป พระสงฆ์อยู่ในฐานะเป็นปูชนียบุคคลที่สังคมให้ความเคารพบูชากราบไหว้ ศาสนสถานเป็นแดนศักดิ์สิทธิ์ ศาสนธรรมในพุทธศาสนาเป็นรากฐานสร้างระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตตั้งแต่ระดับกษัตริย์จนกระทั่งระดับชาวบ้าน สภาพการดังกล่าวสืบมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน

2.4.1.2 ลักษณะความเชื่อถือศาสนาพุทธของชาวไทย ปัจจุบันลักษณะความเชื่อถือในศาสนาพุทธของคนไทยพอจำแนกได้ 2 ประการใหญ่ คือ พุทธศาสนาในท้องถิ่น และพุทธศาสนาในเมือง 1) พุทธศาสนาในท้องถิ่น วัดวาอารามพระภิกษุสามเณร มีความเป็นอยู่สนิทแนบแน่นกับชุมชน ไม่แยกตัวต่างหากจากชุมชน ไม่ใช่ผู้วิเศษและมีอำนาจเหนือแต่ได้รับความเคารพนับถืออย่างมากจากประชาชน วัดกับชาวบ้านพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทำนองวัดให้ธรรมชาวบ้านให้ทาน 2) พุทธศาสนาในเมือง ซึ่งมาเริ่มปรากฏขึ้นหลังการปฏิรูปพุทธศาสนาสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา พระสงฆ์ได้รับภารธุระด้านการจัดการศึกษาชาติควบคู่กับการศึกษาสงฆ์ และมีบทบาทในรักษาความมั่นคงสงบเรียบร้อยช่วยรัฐมากขึ้น ทำให้วิถีพระและวัดอย่างน้อยในสังคมเมืองเริ่มแปลกแยกออกจากชุมชน และถ่างกว้างออกเรื่อยๆ เมื่อมีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นเครื่องเกื้อหนุน วัดยิ่งห่างชุมชนออกไปไกล ดังจะเห็นว่าชีวิตพระสงฆ์บางรูปในวัดถูกตัดออกจากฐานรากคือประชาชนรากหญ้าไปแล้ว ท่านมีชีวิตอยู่ได้โดยลำพังไม่ต้องพึ่งพาประชาชนก็ได้หากมีธนบัตรในย่าม ในขณะเดียวกันวัดบางวัดก็ไม่ยึดโยงอยู่กับวิถีชุมชน การเป็นอยู่เช่นนี้เริ่มมองไม่เห็นคุณค่าของกันและกันระหว่างสถาบันวัดกับบ้านเมือง พระสงฆ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะวัดในเขตเมืองใหญ่ปัญหาดังกล่าวนี้ปรากฏชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ จนน่าเป็นห่วงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์บางแห่งบางรูปมีความใกล้ชิดกับระบบเศรษฐกิจและระบบการเมืองมากขึ้น ถูกระบบทางสังคมดังกล่าวครอบงำโดยไม่รู้ตัว สถานะของวัดและพระสงฆ์เปลี่ยนแปลงไป หนีห่างจากความเป็นแดนศักดิสิทธิ์ ความเป็นปูชนียบุคคลที่ควรเคารพกราบไหว้ของชุมชนออกไปเรื่อยๆ ซึ่งพระสงฆ์บางรูปยังไม่ตระหนักรู้ถึงเงื่อนไขที่เป็นอันตรายเหล่านี้

2.4.2 พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยกับพุทธศาสนา

การศึกษาหัวข้อเกี่ยวกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยกับพุทธศาสนา แบ่งประเด็นศึกษาได้ 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

2.4.2.1 ศาสนาพุทธยังถือว่ามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวเอเชียอาคเนย์ เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มน้ำโขง กล่าวเฉพาะประชาชนชาวไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทั่วไปชุมชนจะมีพิธีกรรมตามปฏิทินทางพระพุทธศาสนาตลอด 12 เดือน ในการดำรงชีวิตประจำวันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น มีการทำบุญใส่บาตร เข้าวัดฟังธรรม บำเพ็ญภาวนาตามโอกาส ไหว้พระสักการะพระธาตุเจดีย์ เป็นต้น ชุมชนชาวกูยส่วนใหญ่เป็นชุมชนชนบท นับถือฮีตคองเป็นแนวปฏิบัติเช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั่วไป คือนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน วัดก็เป็นของชุมชนมิใช่เป็นของพระยึดครองฝ่ายเดียว พระสงฆ์คลุกคลีกลมกลืนในวิถีชุมชน ไม่แยกตัวต่างหากจากชุมชน ชาวบ้านเป็นอยู่อย่างไร พระเณรภายในวัดก็เป็นอยู่อย่างเรียบง่ายเช่นนั้น ที่สำคัญกิจกรรมบางอย่างของชุมชนพระเณรภายในวัดก็สามารถเข้าไปช่วยเหลือในกิจกรรมชาวบ้านด้วย เช่น การ “ลงแขก” เก็บเกี่ยวก็ไปเกี่ยวข้าวช่วยชาวบ้าน ช่วงหน้าแล้งพาญาติโยมไปกิน “ข้าวป่า” เลื่อยไม้มาทำสิ่งสาธารณูปการ หรือพาขุดบ่อก่อศาลาสำหรับที่พักคนเดินทาง เป็นต้น ในช่วงเทศกาลสงกรานต์พระเณรมีเสรีในการละเล่นสนุกสนานกับชุมชนโดยไม่ถือตัว และชาวบ้านก็เข้าใจว่าในช่วงเวลาดังกล่าวได้รับอนุญาตเป็นพิเศษสำหรับข้อกีดกั้นระหว่างพระเณรกับโยม จึงไม่มีการถือสากัน หลังเทศกาลสิ้นสุดลงก็มีการขอขมาลาโทษ กลับเข้าสู่ความเป็นนักบวชผู้มีวัตรปฏิบัติที่ดีงามต่อไป วัฒนธรรมในลักษณะดังกล่าวนี้พึ่งหายไปจากสังคมชนบท เมื่อไม่กี่สิบปีมานี่เอง (หลังถูกตำหนิจากคณะสงฆ์สายหลักว่ามีความไม่เหมาะสม) คงเหลือแต่พระพุทธศาสนาที่เป็นทางการดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่ก็คงจะมีหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้างในบางชุมชนที่ห่างไกลแม้ว่าสถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

2.4.2.2 การศึกษาประเพณีพุทธของชาวไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาผ่านฮีต 12 คอง 14 ซึ่ง นอกจากจะถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่ปฏิบัติสืบต่อกันมานานแล้ว ยังได้ประมวลหลักความเชื่อทางด้านศาสนาผี-พราหมณ์-พุทธ เข้าไว้ด้วยกัน จนกลายเป็นรากฐานวัฒนธรรมประเพณีดีงามของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือจวบจนปัจจุบัน เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สวิง บุญเจิม ให้ทัศนะว่า “ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี หรือแนวทางประพฤติปฏิบัติของคนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอยู่มาก มีทั้งระดับชาติ ระดับชุมชน ตลอดจนระดับบุคคล เช่น เรื่องขะรำ”[๑] ยังมีข้อมูลที่เกี่ยวกับฮีตสิบสอง

---

[๑]สวิง บุญเจิม, **ตำรา มรดกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, หน้า 552.

ดังต่อไปนี้ “ฮีตสิบสอง หมายถึงประเพณีที่ชาวลาวในภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประเทศลาว ปฏิบัติกันมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี เป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีและพิธีกรรมทางการเกษตร เข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา นักปราชญ์โบราณได้วางฮีตสิบสองไว้ดังนี้ เดือนอ้ายบุญเข้ากรรม ฯลฯ เดือนสิบสองบุญกฐิน”[๑] เกี่ยวกับสถานการณ์ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธในปัจจุบัน พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์ ได้แสดงความเป็นห่วงว่า “ในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระวันศีล คนไม่ได้เข้าวัดเหมือนเดิม ในช่วงเข้าพรรษาพอหนาตาบ้างแต่พอออกพรรษาแล้วก็หายหมด ในช่วงนอกพรรษาจะมีกิจกรรมบวชสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นกิจกรรมช่วยดึงคนเข้าวัดได้บ้าง แต่ปีใดที่มีกิจกรรมอย่างอื่นมากก็ไม่สามารถดำเนินการได้”[๒] นอกจากนี้ท่านยังให้ความเห็นเกี่ยวกับการเข้ามาฝึกอบรมในรูปแบบบวชเป็นสามเณรของสมัยปัจจุบันนี้ว่า “ในสมัยก่อนยังพอมีสามเณรที่เหลือรอดจากภาคฤดูร้อนส่งไปเรียนที่วัดกลางขุขันธ์โดยทางโรงเรียนมีรถรับส่ง ในช่วงหลังการแพร่หลายของเทคโนโลยี ทำให้สามเณรไม่ขยันขันแข็งตั้งใจเรียนเหมือนก่อน ขี้เกียจและมักง่าย เล่นเกมส์”[๓] จากข้อมูลดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าสังคมก้มหน้าได้ฆ่าเยาวชนวัยเรียนไปเรียบร้อยแล้ว

2.4.2.3 การปฏิบัติต่อผีถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของชาวกูย เป็นพื้นฐานการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม และเข้าไปเกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมของการดำรงชีวิต เรียกว่าทำทุกอย่างที่กระทำมีผีเฝ้าจ้องมองอยู่ ผีที่ว่าเป็นผีบรรพบุรุษ หากไหว้ดีพลีถูกจะช่วยประคับประคองให้ชีวิตราบรื่นอยู่ดีมีสุข แต่หากปฏิบัติไม่ถูกต้องขาดความเคารพยำเกรงจะถูกลงโทษ ได้รับความทุกเป็นการเจ็บป่วยป่วยหรือความเสียหายต่างๆ ในช่วงเวลาที่ชาวกูยอาศัยอยู่บริเวณตอนเหนือของประเทศกัมพูชาและทางตอนใต้ของประเทศลาวนั้น ชาวกูยมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ และมีพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอยู่มาก แต่ยังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าชาวกูยมีการรับนับถือศาสนาพุทธตั้งแต่เมื่อใด เท่าที่พบหลักฐานมาปรากฏในช่วงกลุ่มเจ้าพระตากับเจ้าพระวอที่อพยพเข้ามาในพื้นที่บริเวณนี้ในปี พ.ศ. 2311 และมีการบันทึกว่า “ชาวกูยมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง ลัทธิผีวิญญาณสูง เมื่อเจ้าลาวกลุ่มพระวอพระตาอพยพจากนครเวียงจันทน์เข้ามาบริเวณลุ่มน้ำชี...พบแต่พวกที่เป็นเจ้าป่าเขาและลำน้ำต่างๆ จนมีการรบราฆ่าฟันก่อนที่จะลงหลักแหล่งได้...ต่อมาชาวกูยได้มีการปรับตัวอาศัยอยู่ร่วมกันโดยเฉพาะการยอมรับศาสนาพุทธเข้ามาปฏิบัติและผสมผสานกับความเชื่อผี”[๔] จากประวัติการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของชุมชนกูยบรูบ้านเวินบึกทำให้ทราบว่าชุมชนชาวกูยกลุ่มนี่มีการนับถือผีมาก่อน แต่หัน

---

[๑]วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, "ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่"<https://th.wikipedia.org/wiki >มกราคม 2560.

[๒]พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๓]พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๔]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 108.

มานับถือศาสนาพุทธตั้งแต่เมื่อใดไม่มีหลักฐานชัดเจน ดังข้อมูลว่า “ชนเผ่าบรูจัดอยู่ในตระกูลข่า ได้อพยพมาจากทางตอนเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชนเผ่าบรูนับถือผีเจียวเป็นผีประจำเผ่า ต่อมาได้เคลื่อนย้ายมาทางตอนใต้ คือ เมืองเหียง ในที่สุดก็เดินทางมาถึงแม่น้ำสะวัชลิวิง ที่แห่งนี้ชาวบรูต้องเลิกนับถือผีเจียว เพราะเป็นเขตของชนชาติลาว”[๑] จากหลักฐานดังกล่าวนี้ อนุมานได้ว่าชาวพุทธกูยค่อยๆ ซึมซับเอาพุทธศาสนา เมื่อเข้าอาศัยอยู่ร่วมกับชุมชนอื่นที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งว่าโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์อันยาวไกลของชุมชนกูย ที่กระจายอยู่ทุกหนทุกแห่งในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่น่าเป็นไปได้ว่าชาวกูยจะยังไม่ได้สัมผัสกับอารยธรรมพุทธ ความน่าจะเป็นคือชาวกูยบางกลุ่มที่อยู่ในเขตป่าลึกจะไม่ได้รับกระแสของพุทธศาสนาจริง หรืออาจจะปฏิเสธด้วยเหตุผลประการใดก็แล้วแต่ เพราะแม้ปัจจุบันก็ยังพบว่าชาวลาวหรือชาวไทยภูเขาบางกลุ่มยังเข้าไม่ถึงศาสนาของคนเมืองเลย เช่นที่เมืองกะลึม (สปป.ลาว) ทั้งเมืองนับถือผีทั้งหมดไม่มีวัด ดังนั้นถ้ามีชาวพุทธไปอาศัยอยู่ที่นั่นหากจะทำบุญก็ต้องเดินทางกลับเข้ามาในเมืองใหญ่ ชุมชนกูยบางกลุ่มอาจได้รับนับถือพุทธศาสนาแล้ว แต่บางกลุ่มก็จะยังไม่ได้รับนับถือพุทธ ปรากฏหลักฐานบางอย่างบอกว่าหัวหน้าชาวกูยที่เป็นผู้หญิง มีความศรัทธาต่อเจ้าราชครูโพนสะเม็ก (พ.ศ.2174-2235) ประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่าชาวกูยเริ่มนับถือศาสนาพุทธเมื่อใด แต่ที่สำคัญคือ เมื่อยอมรับนับถือพุทธศาสนาแล้วมีการปรับเปลี่ยนผสมปนเปแนวความเชื่อดั้งเดิม คือ ผี กับศาสนาพุทธอย่างไร ดังทรรศนะที่ว่า “..ชาวกูยได้มีการปรับตัวอาศัยอยู่ร่วมกัน...บริเวณวัดของหมู่บ้านชาวกูยจะมีศาลปู่ตา ตั้งอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ยังมีการสร้างศาลปู่ตาริมหนองน้ำสระน้ำธรรมชาติ บริเวณที่มีต้นไม้ขนาดใหญ่ บริเวณที่เป็นปราสาทขอมโบราณ ภายในศาลปู่ตานี้จะมีไม้ที่ชาวกูยตกแต่งลักษณะเป็นรูปคนเพศชาย เพศหญิง และมีบริวารเป็น ช้าง ม้า ปืน ดาบ หอก บางแห่งพบว่ามีการพัฒนาแกะสลักเป็นก้อนหิน”[๒] การอ้างถึงแถนของชาวกูย ซึ่งเป็นผีฟ้าสูงสุดในความคติความเชื่อของคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเหนือ แสดงให้เห็นการผสมผสานทางความเชื่อถือและนำมาปฏิบัติจนกลมกลืนเป็นวัฒนธรรมเดียวกัน

---

[๑]**ประวัติชนเผ่าบรูบ้านเวินบึก**, ป้ายนิเทศ ศูนย์ภูมิปัญญาชุมชนบ้านเวินบึก, กองกำลังสุรนารี, บ้านเวินบึก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี : (๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๙).

[๒]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 108.

2.4.2.4 ลักษณะวัดของพุทธศาสนิกชนชาวกูย แบ่งประเด็นศึกษาได้ 3 หัวข้อ ได้แก่ ลักษณะวัดชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ลักษณะวัดชาวกูยในจังหวัดศรีสะเกษ และลักษณะวัดชาวกูยในจังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้

1) ลักษณะวัดชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ จากการสังเกตในภาคสนามพบว่า วัดของชุมชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ เช่น วัดป่าอาเจียง วัดบ้านแตล วัดบ้านตะเคียน วัดบ้านโพธิ์ศรีธาตุ เป็นต้น ส่วนใหญ่มีความมั่นคงแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านศาสนวัตถุ มีกำแพงวัดแน่นหนา ประตูวัดสวยงาม มีพระพุทธรูป พระอุโบสถ หอระฆัง กุฏิวิหาร ศาลาการเปรียญ ห้องน้ำ ห้องสุขา ฯลฯ ภายในวัดพบว่ามีศาลปู่ตา ด้านศาสนบุคคล มีพระภิกษุสามเณรเพียงพอต่อการตอบสนองความจำเป็นของชุมชนและปฏิบัติศาสนกิจ ด้านศาสนพิธีวัดยังเป็นศูนย์กลางบุญพิธีของชุมชน และด้านศาสนธรรม พระภิกษุสามเณรภายในวัดยังมีการปฏิบัติขัดเกลาตนเอง ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเข้มแข็ง ลักษณะเด่นของแต่ละวัดอาจแตกต่างกันไป เช่น วัดบ้านแตลในอดีตเคยเป็นแหล่งฝึกฝนอบรมภิกษุสามเณรในเบื้องต้นจนมีความเข้มแข็งทางภูมิธรรมภูมิปัญญา มีบรรพชิตหลายรูปเจริญเติบโตในเส้นทางการศึกษา และมีบทบาทสูงในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ส่วนที่วัดป่าอาเจียงมีบทบาทต่อสัมมาชีพของชาวกูยอาเจียง พัฒนาองค์ความรู้ด้านคชศาสตร์ ประยุกต์และประดิษฐ์คิดค้นเพื่อสืบสานอนุรักษ์ช้างไทยให้เป็นที่รู้จักทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็น สุสานช้าง พิพิธภัณฑ์ช้าง เป็นต้น สำหรับวัดบ้านตะเคียนมีบทบาทสูงต่อการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนกูยในหลายมิติ เช่น ประเพณีสงกรานต์ การแสดงออกทางด้านศิลปะและสุนทรียศาสตร์ เป็นต้น

2) ลักษณะวัดชาวกูยในจังหวัดศรีสะเกษ ที่นำมาศึกษา ได้แก่ วัดบ้านกู่ อำเภอปรางค์กู่ และวัดบ้านปรือคัน อำเภอขุขันธ์ เป็นต้น วัดทั้งสองแห่งมีลักษณะเป็นวัดภายในหมู่บ้าน มีส่วนประกอบต่างๆ ที่เพียบพร้อมบริบูรณ์ทุกด้าน คือ ด้านศาสนวัตถุ มีกำแพงวัดแน่นหนา ประตูวัดสวยงาม มีพระพุทธรูป พระอุโบสถ หอระฆัง กุฏิวิหาร ศาลการเปรียญ เมรุ ห้องน้ำ ห้องสุขา ฯลฯ ด้านศาสนบุคคล มีพระภิกษุสามเณรเพียงพอต่อการปฏิบัติศาสนกิจและตอบสนองความจำเป็นของชุมชน ซึ่งวัดทั้งสองแห่งเป็นวัดของพระสังฆาธิการที่เป็นผู้บริหารคณะสงฆ์ กล่าวคือวัดบ้านกู่เป็นวัดเจ้าคณะตำบล ส่วนวัดปรือคันเป็นวัดเจ้าคณะอำเภอ ดังนั้นจึงมีบทบาททั้งต่อคณะสงฆ์และชุมชนสูง ด้านศาสนพิธีวัดยังเป็นศูนย์กลางบุญพิธีของชุมชน และด้านศาสนธรรม พระภิกษุสามเณรภายในวัดนอกจากประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเข้มแข็งแล้ว ท่านเจ้าอาวาสยังสนับสนุนให้พระเณรภายในวัดเดินทางไปศึกษาในตัวเมืองอีกด้วย

3) ลักษณะวัดชาวกูยในจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ที่พักสงฆ์ศิลาตะ และวัดภูเขาวงศ์ บ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม ศาสนสถานทั้งสองแห่งดูจะไม่แน่นหนาและมีบทบาทต่อสังคมเท่าใดนัก เมื่อเทียบกับวัดของชาวกูยสุรินทร์และศรีสะเกษที่กล่าวมา ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนวัตถุ ที่มีสิ่งปลูกสร้างไม่กี่อย่าง โครงสร้างทางกายภาพยังขาดการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร ด้านศาสนบุคคล มีเพียงพระภิกษุจำนวนไม่กี่รูปไม่พบว่ามีสามเณร ในด้านศาสนพิธี ยังถือว่าวัดเป็นศูนย์กลางบุญพิธีของชุมชน และด้านศาสนธรรม เนื่องจากส่วนปรกอบสามประการแรกอ่อนแอ จึงทำให้กิจกรรมด้านศาสนธรรมขาดพลัง แต่ก็ยังถือว่าพระภิกษุสงฆ์ภายในวัด มีวัตรปฏิบัติดีงาม เป็นแบบอย่างและเป็นเนื้อนาบุญของชุมชน

2.4.3 ประเพณีบุญช่วงในพรรษา

วัฒนธรรมประเพณีบุญช่วงในพรรษา เป็นช่วงเวลา 3 เดือนที่พระสงฆ์ในพุทธศาสนาอยู่จำพรรษา เริ่มตั้งแต่ขึ้นสิบห้าค่ำเดือนแปด ไปสิ้นสุดขึ้นสิบห้าค่ำเดือนสิบ ภายในสามเดือนนี้มีประเพณีสำคัญของคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ เดือน 8 เข้าพรรษา เดือน 9 บุญข้าวประดับดิน และเดือน 10 บุญข้าวสาก ดังนี้

2.4.3.1 เดือนแปดบุญเข้าพรรษา การเข้าพรรษาโดยสาระหลักเป็นการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ในพุทธศาสนาที่จะอยู่จำพรรษาเป็นเวลาสามเดือน ไม่ไปค้างแรมในที่อื่นถ้าไม่มีเหตุอันจำเป็น ในช่วงเทศกาลดังกล่าวชาวพุทธไทยโดยเฉพาะในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจัดให้มีประเพณีการแห่เทียน สำหรับนำต้นเทียน ผ้าอาบน้ำฝน ตลอดจนเครื่องไทยธรรมต่างๆ ไปถวายพระสงฆ์ผู้จำพรรษาภายในวัด และถือเป็นวันมาฆบูชาด้วย ขนบธรรมเนียมวิธีปฏิบัติขึ้นอยู่แต่ละท้องที่จะกำหนด ส่วนใหญ่จะจัดช่วงวันเข้าพรรษา ซึ่งการจัดประเพณีดังกล่าวมีตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ชุมชน จังหวัด จนถึงระดับประเทศ ดังเช่นประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป สวิง บุญเจิม ให้ทัศนะว่า “เดือนแปดทำบุญเข้าพรรษา มีการถวายทาน ฟังเทศ หล่อเทียนพรรษา สำหรับจุดไว้ในโบสถ์เป็นพุทธบูชาตลอดฤดูกาลเข้าพรรษา”[๑] พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีช่วงเข้าพรรษาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยอาเจียงบ้านตากลางว่า “เดือนแปดบุญเข้าพรรษา จัดงานช้างหล่อเทียนพรรษาซึ่งเชื่อมโยงกับกิจกรรมตักบาตรหลังช้างของทางจังหวัดสุรินทร์และงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี จึงมีชาวต่างชาติให้ความสนใจเป็นพิเศษ ช่วงเดือนสิบประเพณีแซนโฎนตา มีพิธีบังสุกุลอุทิศส่วนบุญกุศลให้บรรพชน บุญออกพรรษา และหลังออกพรรษางานกฐินที่มีช้างเข้าร่วมพิธี”[๒] บุญพิธีในช่วงเข้าพรรษา

---

[๑]สวิง บุญเจิม, **ตำรา มรดกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, หน้า 558.

[๒]พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560.

ประเพณีชุมชนชาวกูยปรือคันจะมีความพิเศษต่างไปจากที่อื่นๆ คือ ในวันเข้าพรรษาจะมีกิจกรรมหลายอย่าง ดังที่พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์ ให้ทัศนะว่า “ประเพณีบุญเดือนแปด เป็นการทำบุญถวายเทียนพรรษา โดยถือเอาวันอาสาฬหบูชาเป็นแกนกลาง มีกิจกรรมที่หลากหลาย คือ ก่อนถึงวันเข้าพรรษาชาวบ้านทั้ง 10 หมู่บ้านจะแบ่งเป็น 2 คุ้มใหญ่ มีการเตรียมประดับต้นเทียน และในวันขึ้น 14 ค่ำพระสงฆ์เดินทางไปเจริญพระพุทธมนต์เย็น ณ จุดศูนย์รวมของแต่ละคุ้ม ต่อด้วยการสมโภชต้นเทียน ในตอนเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ ร่วมกันทำบุญตักบาตรตอนเช้าของวันสุดท้าย (บางปีรวมกันที่วัด แต่บางปีจัดทำบุญ ณ จุดศูนย์รวมของคุ้ม) และกิจกรรมแห่เทียนพรรษาไปถวายที่วัดปรือคัน ตอนเย็นร่วมกันเวียนเทียนที่วัด กิจกรรมดังกล่าว ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ”[๑]

2.4.3.2 เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน แรม 14 ค่ำ “เป็นวันที่ประตูแดนนรกเปิด ดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับจะกลับมาเพื่อกินอาหาร ชาวบ้านจึงเตรียมอาหารไว้ต้อนรับญาติพี่น้องที่อยู่ในโลกเบื้องหลังความตายของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”[๒] มีการเตรียมการตั้งแต่วันแรม 13 ค่ำ โดยทำกล่องข้าวน้อยเพื่อนำไปให้คนที่ตายไปแล้ว บ่งบอกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความอุดมสมบูรณ์แห่งพืชพันธัญญาหาร สิ่งเหล่านี้ถูกนำมาปฏิบัติจากรุ่นสู่รุ่น แต่ในปัจจุบันทุกอย่างกำลังจะหายไป ผู้คนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาที่จะไปเสาะแสวงหาของต่างๆ มาใส่ในห่อข้าวน้อยแล้ว เพราะทุกอย่างมีขายที่ตลาดแม้แต่กล่องข้าวน้อย ช่วงดึกเมื่อมีสัญญาณกลองจากวัด ชาวบ้านก็นำกล่องข้าวน้อยมายังบริเวณวัดสำหรับเปรตชน โดยมีต้นเค้ามาจากเรื่องเปรตญาติพระเจ้าพิมพิสารในคัมภีร์ศาสนาพุทธ ตอนเช้าทำบุญที่วัด หลังจากนั้นจะนำกล่องข้าวน้อยไปเลี้ยงผีอีกชนิดที่เรียกว่า ผีตาแฮกที่ปกปักรักษาประจำอยู่ไร่นา บุญประเพณีเช่นนี้ก่อให้เกิดคุณค่า คือ เป็นการรักษาประเพณี ดีงาม เกิดความสามัคคีในชุมชน และเป็นความเชื่อที่ถือปฏิบัติสืบๆ กันมาว่าเป็นบุญใหญ่

2.4.3.3 เดือนสิบบุญข้าวสาก พระครูชาครธรรมคุณให้ข้อมูลเกี่ยวกับหวัวบุญสากกูยโมฮัย (บุญ)เดือนสิบชาวตำบลกู่ ปรางค์กู่ศรีสะเกษว่า “ถือเป็นประเพณีสำคัญของชาวกูย เพราะเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที ของลูกหลานบังสกุลอัฐิทำบุญอุทิศส่วนกุศลในบุญสากหรือสารทชาวกูยให้กับพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติมิตรผู้ที่ล่วงลับโลกนี้ไป”[๑] สำหรับพุทธศาสนิกชนชาวกูยส่วนใหญ่จะมีพิธีกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญช่วงในพรรษาชาวกูยเรียกว่า “งัยซ้าก” ลาวเรียกว่าบุญข้าวสาก เขมรเรียกแซนโฎนตา ซึ่งอาจมีพิธีปฏิบัติในรายละเอียดของพิธีกรรมและคติความเชื่อแตกต่างกันไปบ้าง แต่สาระหลัก

---

[๑]พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๒]ทีวีชุมชน : ข้าวประดับดิน,**ชุดสารคดี "สักการะ"**”<https://www.youtube.com/watch?v=pRU6joKzc7s> เผยแพร่เมื่อวันที่ 26 กันยายน2559.

ของช่วงเวลานี้ เป็นการทำบุญอุทิศบรรพชนผู้ล่วงลับเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อเซ่นสรวงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ เป็นการรำลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีระยะเวลาอยู่ในช่วงเดือนสิบจัด 2 ครั้ง ครั้งแรก เรียกว่า ซ้ากแก๊ด(วันสารทน้อย) ครั้งที่สอง เรียกว่า ซ้ากผี้ด (วัดสารทใหญ่) ในวันดังกล่าวญาติพี่น้องจะนำอาหารและเครื่องเซ่นไปรวมกันที่บ้านของผู้ที่เป็นใหญ่ในตระกูล เป็นผู้อาวุโสของตระกูล ตอนกลางคืนจะพากันไปฟังพระสวดมนต์ที่วัด รุ่งเช้าของอีกวันก็จะตักบาตร นำข้าวปลาอาหารไปถวายพระที่วัด และถือโอกาสนี้นำข้าวปลาอาหารไปเซ่นดวงวิญญาณของผีบรรพบุรุษ ที่เจดีย์หรือธาตุที่เก็บกระดูก เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ประเพณีพิธีกรรมสารทเดือนสิบ เป็นการผสานผสมกลมกลืนระหว่างความเชื่อเรื่องผีกับพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว บุญประเพณีแซนโฎนตา ทำให้ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลกันได้มีโอกาส เดินทางมาแวะเวียนเยี่ยมเยือนกัน แต่เนื่องจากปัจจุบันความบีบคั้นเพราะระบบทุนนิยมทำให้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับกิจกรรมเพื่อปากท้องทำให้กิจกรรมเหล่านี้จืดจางไป จะอย่างไรก็ตามจากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าช่วงในพรรษาบุญเดือนสิบ “แซนโฎนตา” ถือเป็นประเพณีบุญที่ยิ่งใหญ่ของพุทธศาสนิกชนชาวกูยปรือคัน ดังที่พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์ ให้ทัศนะว่า “วันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 “เบญจ์ปี๊ด” เป็นงานใหญ่ทุกครัวเรือนถือเป็นกิจกรรมสำคัญที่ขาดไม่ได้ มีการเริ่มพิธีตั้งแต่ตี 5 แห่ข้าวเบญจ์รอบพระอุโบสถ ตามด้วยพิธีพระสงฆ์สวดเรียกผีมากินข้าว ตามด้วยมาติกาบังสุกุล และถวายภัตตาหารในภาคเช้ามืด หลังจากนั้นชาวบ้านก็จะกลับไปบ้านแล้วเตรียมของมาทำบุญตักบาตรตอนเช้าอีกรอบ หลังเสร็จพิธีบุญที่วัด ชาวบ้านก็จะเฉลิมฉลองกินกันอย่างสนุกสนานในชุมน”[๒] ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายและเป็นจังหวะ ประกอบด้วยสาระและคุณค่า วัดปรือคันจึงเป็นทั้งแดนศักดิ์สิทธิ์ วัดมีบทบาทต่อสังคมสูง ครองใจชาวบ้าน ศูนย์กลางกิจกรรมของชุมชนชาวกูยในละแวกนี้ได้ทั้งหมด

2.4.4 ประเพณีบุญช่วงนอกพรรษา

ช่วงเวลาเก้าเดือนเป็นบุญช่วงนอกพรรษา ซึ่งมีประเพณีบุญต่างมากมาย อย่างน้อยที่สุดชาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีบุญประเพณีของแต่ละเดือนตามฮีตสิบสองอยู่แล้ว คือ เดือนอ้ายบุญเข้ากรรม เดือนยี่บุญคูณลาน เดือนสามบุญข้าวจี่ เดือนสี่บุญผะเหวด เดือนห้าบุญสงกรานต์ เดือนหกบุญบั้งไฟ เดือนเจ็ดบุญชำฮะเดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา เดือนสิบสองบุญกฐินดังนี้

2.4.4.1 เดือนอ้ายในเดือนนี้จะมีประเพณีสำคัญเกี่ยวกับพระสงฆ์โดยตรง เป็นกิจกรรมทำให้ตนเองบริสุทธิ์ผุดผ่องของพระสงฆ์ มีผญากล่าวถึงเทศกาลงานบุญนี้ว่า “เดือนเจียง(เดือนอ้าย)นิมนต์สังฆ

---

[๑]พระครูชาครธรรมคุณ,**หัวบุญสากกูยโมฮัยเดือนสิบ**, สัมภาษณ์วันที่ 29 ธันวาคม 2559.

[๒]พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

เจ้าเข้ากรรมฯ ชาวบ้านเลี้ยงผีแถนและผีต่างๆ (บรรพบุรุษหรือวีรบุรุษผู้ล่วงลับ) ...ฮีตหนึ่งนั้น เถิงเมื่อเดือนเจียงเข้ากายมาแถมถ่าย ฝูงหมู่สังฆเจ้าเตรียมเข้าอยู่กรรม มันหากธรรมเนียมนี้ถือมาตั้งแต่ก่อน อย่าได้ละห่างเว้นเข็ญสิข้องแล่นนำ แท้แหล่ว”[๑] คำว่าเข้ากรรมคือการอยู่ปริวาสกรรม ปัจจุบันประเพณีเช่นนี้ยังปฏิบัติในกลุ่มพระสงฆ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่มาก แม้แต่กิจกรรมปฏิบัติธรรมของนิสิตในหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ยังใช้เวลาช่วงเวลานี้วัฒนธรรมประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยอาเจียงบ้านตากลาง นอกจากบุญประเพณีบวชบนหลังช้างแล้ว ยังมีบุญประเพณี 12 เดือนในพุทธศาสนาอื่นอีก ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญกุ้มข้าว บุญข้าวจี่ บุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา แซนโฎนตา บุญออกพรรษา และบุญกฐิน ดังพระครูสมุห์หาญ ปญญาธโร ให้ข้อมูลว่า “ประเพณีการทำบุญของชาวกูยอาเจียงตากลาง-กระโพ ได้ประยุกต์ตามฮีต 12 มาถือปฏิบัติกันอยู่หลายประการ เช่น ช่วงระหว่างวันที่ 4–13 มกราคม ที่วัดป่าอาเจียงจะจัดงานบุญเข้ากรรม บุญกุ้มข้าว และบุญข้าวจี่ รวมสิบวันสิบคืน มีพระสงฆ์และญาติโยมเข้าร่วมปฏิบัติเป็นร้อยทุกปี”[๒] การนำช้างเข้ามามีส่วนประกอบในการแห่แหนนั้น ถือว่าเป็นงานใหญ่และมีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้น งานสำคัญๆ ของจังหวัดหรือปัจเจกชนที่มั่งคั่งจึงมักจะนำช้างเข้าร่วมพิธีเสมอ เพื่อแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของงานค่านิยมดังกล่าวนี้ เป็นลักษณะทั่วไปของสังคมไทยไม่จำเพาะแต่ชาวจังหวัดสุรินทร์เท่านั้น ดังนั้นพิธีการต่างๆ ของชุมชนชาวอาเจียงจึงค่อนข้างยิ่งใหญ่เพราะมีช้างเป็นส่วนประกอบสำคัญในกิจกรรม ชุมชนกูยบรูท่าล้งมีการเซ่นผีปู่ตาในช่วงปีใหม่และช่วงสงกรานต์

2.4.4.2 เดือนยี่ในเดือนนี้จะมีประเพณีสำคัญ 2 ประการ คือ บุญคูณลานกับกิจกรรมการเตรียมไม้ฟืนไว้ สวิง บุญเจิม ให้ข้อมูลว่า “เดือนยี่ “คูณข้าวหรือคูณลาน นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์เย็นฉันเช้า เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าวเปลือก เมื่อพระฉันเสร็จแล้วก็ทำพิธีสู่ขวัญข้าว ...พอแต่เดือนยี่ได้ล้ำล่วงมาเถิงให้พากันหาฟืนสู่คนโฮมไว้ อย่าได้ไลคองนี้มันสิสูญเสียเปล่า ข้าวและของหมู่นั้นสิหายเสี่ยงบ่ยัง จงให้ฟังคองนี้แนวกลอนเฮาบอก อย่าเอาใจออกแท้ๆ เข็ญฮ้ายสิแลนเถิงเจ้าเอย”[๓] เมื่อผลผลิตจากไร่นาเกิดขึ้นชุมชนตะวันออกเฉียงเหนือมักจะร่วมกันทำบุญ การมีกิจกรรมทำบุญร่วมกันอยู่ทุกๆ เดือนเช่นนี้ สร้างความสามัคคีและความแน่นแฟ้นของคนในชุมชน นี้คือความชาญฉลาดของบรรพชนคนโบราณภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผูกโยงสาระสำคัญของพุทธศาสนาเข้ากิจกรรมต่างๆ ของชีวิตไว้อย่างแนบเนียน เกี่ยวกับประเพณีบุญคูณลานนี้ นายเจริญ ปรือปรัก ให้ความเห็นว่า “บุญประเพณีเจดีย์ข้าวเปลือกที่ลาวเรียกว่า “ตุ้มข้าวใหญ่” ชาวกูยปรือคันเรียกว่า “ปูนพนมเสรา” เป็นประเพณีสืบกันมาช้านาน แต่ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาเกี่ยวกับบุญประเพณีบางอย่าง เช่น บุญข้าวเปลือกหรือการทำผ้าป่า เป็นต้น ที่หน่วยงานรัฐนำไปดำเนินการลอกเลียนแบบ เพื่อระดมทุนเข้าหน่วยงานราชการ กิจกรรมดังกล่าวอาจเป็นการทำลายวัฒนธรรมดีงามของชุมชนให้หมด

---

[๑]สวิง บุญเจิม, **ตำรา มรดกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, หน้า 552-553.

[๒]พระครูสมุห์หาญ ปญญาธโร, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560.

[๓]อ้างแล้ว, **ตำรา มรดกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, หน้า 553.

ความสำคัญลง”[๑] ข้อความเห็นประเด็นสุดท้ายเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากพบว่ามีการลอกเลียนวัฒนธรรมประเพณีหลายอย่างมากขึ้น โดยมุ่งเน้นไปในแง่แสวงหารายได้จุนเจือหน่วยงาน วัฒนธรรมเชิงพานิชอาจด้วยความจำเป็นหรือกระทำด้วยความรู้เท่าไม่ถึงกาลก็ตามแต่ก็เป็นการทำลายวัฒนธรรมประเพณีดีงามโดยไม่รู้ตัว หากพิจารณาให้ละเอียดลงไปจะพบว่า ในกรอบของทุนนิยมในปัจจุบัน มองว่าวัฒนธรรมทั้งหลายจะยืนยาวอยู่ได้เพราะอิงอาศัยเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน วัฒนธรรมใดไม่สามารถทำรายได้ได้ วัฒนธรรมนั้นจะเริ่มเสื่อมขาดการเอาใจใส่ดูแลและสูญสลายไป แต่หากวัฒนธรรมใดที่สามารถนำมาเป็นธุรกิจทางวัฒนธรรมได้เรียกร้องคนมาชมได้วัฒนธรรมนั้นก็จะได้รับการบูรณะเอาใจใส่ยกตัวอย่าง เช่น ปราสาทนครวัดนครธม กิจกรรมของหมู่บ้านช้าง เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบทุนนิยมได้ทำให้วัฒนธรรมเป็นเพียงสินค้า

2.4.4.3 เดือนสามในเดือนนี้จะมีประเพณีสำคัญ 2 ประการ คือ บุญข้าวจี่กับประเพณีวันมาฆบูชา จะปฏิบัติในวันเดียวกันหรือคนละวันกันก็แล้วแต่การถือปฏิบัติของแต่ละพื้นที่ สวิง บุญเจิม ให้ข้อมูลว่า “มื้อเพ็ง ให้ทำบุญข้าวจี่ และบุญมาฆบูชา เริ่มพิธีกรรมในตอนเช้าโดยนำข้าวจี่ไปใส่บาตรที่วัด รับศีลรับพร ถวายภัตตาหารเช้า”[๒] ความพิเศษของเดือนนี้คือมีการกำหนดเอาวันมาฆบูชามาเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนาของชาวพุทธไทย ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา ในปัจจุบันได้ผนวกเอาสาระอื่นเข้ามา คือ “ในปี พ.ศ. 2549 รัฐบาลไทยได้ประกาศให้วันมาฆบูชาเป็น "วันกตัญญูแห่งชาติ"[๓] บุญข้าวจี่มีความต่อเนื่องจากบุญคูณลานในลักษณะเป็นการนำผลผลิตจากไร่นามาร่วมกันทำบุญ พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์ ได้ให้ข้อมูลว่า “ในกิจกรรมบุญเดือนสาม จะมีการประกอบพิธีทำบุญข้าวเปลือก คือ ก่อนถึงวันมาฆบูชา 7 วัน ชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกมารวมกันที่วัด แล้วจัดทำเป็นเจดีย์ข้าวเปลือก ตอนเย็นของวันขึ้น 14 ค่ำเดือนมาฆะ มีการเจริญพระพุทธมนต์ และพิธีเรียกขวัญพระแม่โพสพ ตอนเช้าของวันขึ้น 15 ค่ำ ทำบุญตักบาตรที่วัด และเวียนเทียนเนื่องในวันมาฆบูชาในตอนเย็น”[๔]

2.4.4.4 เดือนสี่ประเพณีบุญผะเหวด คือ บุญเทศมหาชาติของชาวไทยภาคกลาง ซึ่ง สวิง บุญเจิม ให้ข้อมูลว่า “ทำบุญพระเวสฟังเทศน์มหาชาติ มูลเหตุเนื่องมาจากพระคัมภีร์มาลัยหมื่นมาลัยแสน”[๕] ชาวไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือเป็นบุญใหญ่มีสาระเจือด้วยความครึกครื้น สนุกสนาน ตลกขบขัน ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมเป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์ รวมกลุ่มจัดทำกัณฑ์หลอน และกัณฑ์จอบการเทศน์แหล่เล่น

---

[๑] นายเจริญ ปรือปรัก, 18 เมษายน 2560.

[๒] สวิง บุญเจิม, **ตำรา มรดกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, หน้า 553.

[๓] วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, "**วันมาฆบูชา**"<https://th.wikipedia.org/wiki >มกราคม 2560.

[๔] พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๕] อ้างแล้ว, **ตำรา มรดกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, หน้า 554.

เสียงที่สุนทรีย์ของพระสงฆ์สามเณร การได้ต้อนรับพระเณรต่างถิ่นและชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงที่เดินทางมาเทศน์นำกัณฑ์หลอนมาร่วมการหว่านข้าวสาร โยนสิ่งของหยอกล้อกันในขณะฟังเทศน์ ตลอดถึงขบวนแห่กัณฑ์หลอนของคุ้มบ้านต่างๆ ที่มีการจัดตกแต่งในแนวคลาสสิค สวยงาม หรือตลกโปกฮาโดยมีเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น กลองยาว ฆ้อง ปี่ แคน พิณ เป็นต้น ประโคมมาตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนรอบศาลาวัดสถานที่จัดเทศน์ น่าเสียดายที่ประเพณีดังกล่าวสูญสลายจนเกือบหมด เหลืออยู่เพียงบางแห่ง ที่เปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบเทศน์เสียง และรูปการจัดเพื่ออนุรักษ์ของบางหน่วยงานเท่านั้นพระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ช่วงเดือนสี่วันที่ 12-13 มีนาคม ได้ประยุกต์จากบุญผะเหวดมาเป็นการจัดงานวันช้างไทย เดือนห้าเป็นบุญประเพณีสงกรานต์[๑]

2.4.4.5 เดือนห้าประเพณีบุญสงกรานต์หรือประเพณีสงกรานต์ถือเป็นประเพณีที่เด่นและมีชีวิตชีวามากที่สุด และกลายเป็นวัฒนธรรมที่สร้างรายได้เข้าประเทศชาติอย่างมาก จากเดิมประเพณีนี้ปฏิบัติกันในชุมชนชนบทหรือต่างจังหวัดเท่านั้น แต่ปัจจุบันในเมืองหลวงก็จัดกันอย่างยิ่งใหญ่ และสนุกสนานอย่างไร้ขอบเขตจำกัด คติเดิมนั้นประเพณีสงกรานต์ถือเป็นวันปีใหม่ของชุมชนชาวตะวันออกเฉียงเหนือ ดังสวิง บุญเจิม ให้ทัศนะว่า “เดือนห้า ทำบุญขึ้นปีใหม่หรือตรุษสงกรานต์ สรงน้ำพระพุทธรูป เก็บดอกไม้มาบูชาพระในระหว่างบุญนี้ ทุกคนจะหยุดงานในวันสำคัญนี้ คือ วันสังขารล่วง วันสังขารเนา และวันสังขารขึ้น ”[๒] เป็นที่สังเกตว่า เมื่อประเพณีนี้ขยายลงไปยังเมืองหลวงถูกทอนให้เหลือเพียงการเล่นสาดน้ำสนุกสนานกันเท่านั้นสาระดั้งเดิมแทบจะไม่มีให้เห็น ในขณะที่ชุมชนชนบทบางแห่งยังคงมีการสืบสานอนุรักษ์ความดีงามนี้ไว้ อย่างเช่น ชุมชนชาวกูยบ้านโคกตะเคียน ดังข้อมูลประเพณีขนดินเข้าวัดตะเคียน ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ และวัดปรือคัน อำเภอขุขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษที่กล่าวมาแล้ว วัฒนธรรมประเพณีดีงามเหล่านี้นำโดยพระสงฆ์และเจ้าอาวาสวัดบ้านตะเคียน นับเป็นประเพณีที่มีความสร้างสรรค์อย่างมาก เมื่อเทียบกับเทศกาลสงกรานต์ในสังคมเมือง ที่มุ่งเน้นแต่ความสนุกสนานเตลิดเถิดเทิงอย่างไร้สาระ เป็นที่สังเกตว่าชุมชนแถบนี้จะมีความเข้มข้นในวัฒนธรรมกูย ผนวกเข้ากับพระพุทธศาสนาอย่างลงตัว ดังเช่นชุมชนกูยเกาะแก้ว เชื่อเรื่องพระธาตุโบราณศักดิ์สิทธิ์...เกิดพิธีสงน้ำพระธาตุ ไหว้พระธาตุ ที่อยู่ในระแวกเดียวกัน นี้เป็นแบบอย่างของวัดบ้านที่มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้กับสังคม คนละบทบาทกับพระสงฆ์ที่บำเพ็ญภาวนาในป่าเขา

---

[๑]พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560.

[๒]สวิง บุญเจิม, **ตำรา มรดกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, หน้า 555.

2.4.4.6 เดือนหกในเดือนนี้จะมีวัฒนธรรมประเพณีสำคัญหลายประการ เช่น ทำบุญวันวิสาขบูชา บุญบั้งไฟ เป็นต้น วิสาขบูชาเป็นวันสำคัญเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าโดยตรง สำหรับชาวตะวันออกเฉียงเหนือมีข้อปฏิบัติดังข้อมูลของสวิง บุญเจิม ว่า "...มีการเทศน์ตลอดกลางวันและกลางคืน มีการเวียนเทียน...ในเดือนนี้มีบุญสัจจะหรือบุญขอฝน เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและขอฝน"[๑] จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้ทราบว่า ศูนย์กลางทางพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยอาเจียงบ้านตากลางมี 2 แห่ง คือ วัดแจ้งสว่างกับที่พักสงฆ์ป่าอาเจียง มีประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาโดยตรง คือ ประเพณีบวชนาคช้าง ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยปัจจุบัน สถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเพณีดังกล่าว ได้แก่ดอนบวชสิม อุโบสถศาลปู่ตา ศาลปะคำ ประเพณีบวชพระของชาวกูยอาเจียงเป็นพิธีกรรมยิ่งใหญ่สมัยก่อนจัดถึงเจ็ดวันเจ็ดคืน แต่ปัจจุบันด้วยเงื่อนไขด้านเศรษฐกิจทำให้ลดลงเหลือเพียง 2-3 วัน นอกจากนี้ยังมีประเพณีการฮดพระ ซึ่งปัจจุบันหายไปแล้ว เกี่ยวกับประเพณีบวชหลังช้าง พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร ให้ข้อมูลว่า "ประเพณีการบวชนาคช้างของชาวกูยอาเจียงตากลาง-กระโพ ถือเป็นเทศกาลที่สำคัญและยิ่งใหญ่ โดยกำหนดเอาช่วงวิสาขบูชา เริ่มตั้งแต่ขึ้น 13-14-15 ค่ำเดือนหก เป็นวันจัดงานของทุกปีไม่เคยขาด ในบุญประเพณีดังกล่าวนี้มีกิจกรรมหลากหลาย เช่น การแห่นาคหลังช้าง พิธีสู่ขวัญนาค การเฉลิมฉลองบุญบั้งไฟ บุญวันวิสาขบูชา ฯลฯ"[๒] กิจกรรมบวชมีการเปิดรับผู้ที่มีความประสงค์จะบวชทั่วไป จึงปรากฏว่ามีคนที่เข้าร่วมสมัครเป็นนาคเพื่ออุปสมบทเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจำนวนมากและกว้างขวาง ดังพระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร ให้ข้อมูลว่า "ในสมัยก่อนพิธีบวชนาคมีผู้บวชเป็นร้อย และมีประชาชนจากจังหวัดสุรินทร์ ร้อยเอ็ด สารคาม บุรีรัมย์มาบวชที่นี่ที่เดียว และเดินทางมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงอย่างเช่นหลวงพ่อเปาว์ก็ได้รับการอุปสมบทไปจากพิธีกรรมของชุมชนดังกล่าวนี้"[๓] เพ็ญเดือนหกวันวิสาขบูชา ถือเป็นบุญพิธีช่วงนอกพรรษาของชุมชนชาวปรือคันอีกวันหนึ่ง ซึ่งผนวกเข้ากับการเซ่นผีปู่ตาก่อนลงนา พระครูพิศิษฏ์ธรรมานุศาสก์ ได้ให้ข้อมูลว่า "ในกิจกรรมบุญเดือนวิสาขบูชา มีการจัดเจริญพุทธมนต์และทำบุญตักบาตรที่วัด ในตอนเย็นมีการประกอบพิธีเวียนเทียนเนื่องในวันวิสาขบูชา ในช่วงวันเวลาดังกล่าวนี้ชาวบ้านจะถือโอกาสประกอบพิธีเลี้ยงผีปู่ตาที่ศาลด้วย ซึ่งประเพณีดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์"[๔] ประเพณีบุญบั้งไฟสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากคติความเชื่อของวัฒนธรรมชุมชนชาวลาว...เป็นบูชาพญาแถนเพื่อขอฟ้าฝนให้ความอุดมสมบูรณ์ในการทำไร่นา ที่แฝงด้วยการละเล่นขับร้องที่สนุกสนานรื่นเริง ดังข้อมูลที่กล่าวถึงความเป็นมาและจุดมุ่งหมายของประเพณีบุญบั้งไฟว่า "เดือนหกบุญบั้งไฟ ชาวอีสานจะทำบุญนี้ก่อนลงมือทำนา เพราะมีความเชื่อว่าเป็นการขอฝนจาพญาแถน เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าในนาอุดมสมบูรณ์ มีการแห่บั้งไฟ และจุดบั้งไฟ เป็นการส่งสัญญาณขึ้นไปบอกพญาแถนให้ส่งน้ำฝนลงมา[๕] ประเพณีบุญ

---

[๑]เรื่องเดียวกัน, หน้า 556.

[๒]พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560.

[๓]พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560.

[๔]พระครูพิศิษฏ์ธรรมานุศาสก์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

[๕]ประเพณีฮีต 12 "**บุญบั้งไฟ**", พิพิธภัณฑ์พญาคันคาก ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร .

บั้งไฟไม่สู้จะปรากฏมากนักในชุมชนชาวกูย จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามมีปรากฏเพียงแห่งเดียวที่ชุมชนกูยอาเจียงบ้านตากลาง ซึ่งจัดขึ้นเสริมประเพณีบวชหลังช้างในปัจจุบันก็ลดลงไปมากมีข้อจำกัดหลายประการโดยเฉพาะความปลอดภัย จากข้อมูลดังกล่าว พอสรุปได้ว่าประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีที่มีการสืบต่อมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ของชุมชนลาวเพื่อบูชาพญาแถนเทพบนฟ้าบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลให้ข้าวกล้ามีความอุดมสมบูรณ์ เป็นตำนานเล่าขานและปฏิบัติสืบมา นอกจากจะเป็นประเพณีที่มีสาระเกี่ยวข้องกับเทพเจ้าเบื้องบนแล้ว บุญบั้งไฟยังแฝงด้วยความสนุกสนานเถิดเทิงจากการร้องรำทำนองเซิ้ง ในขบวนแห่บั้งไฟ การเอ้บั้งไฟ การเล่นดินโคลนก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชน มีความสมัครสมานสามัคคี ความรู้จักมักคุ้นสนิทสนมของคนทั้งในและนอกชุมชน ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมประเพณีดีงามดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนชาวลาวที่ปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนาน แต่กลุ่มชาติพันธุ์กูยและเขมรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือใต้ก็ถือเป็นวัฒนธรรมของตนเช่นเดียวกัน มีข้อสังเกตว่าบุญประเพณีสมัยโบราณชุมชนมักจะร่วมกันจัด เช่น ประเพณีบุญบวชจะมีปีละครั้ง กำหนดวันเวลาชัดเจน ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในพิธีการ ถือเป็นงานของชุมชนทำให้เกิดความรัก สมัครสานสามัคคีของคนในชุมชน ต่างกับสมัยปัจจุบันที่ปัจเจกบุคคลสามารถจัดบวช หรือประกอบประเพณีพิธีกรรมอื่นๆ ได้ตามความสะดวกความพร้อมของตนเอง ลักษณะดังกล่าวแม้จะไม่ขัดต่อประเพณีดีงามแต่ก็ทำให้ขาดพลังหรือแนวร่วมของชุมชน

2.4.4.7 เดือนเจ็ด “บุญชำฮะ” ตรงกับภาษาไทยว่า ชำระ เป็นวัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับคติความเชื่อเรื่องผีเป็นสำคัญ โดยพระสงฆ์เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการเจริญพระพุทธมนต์ชำระบ่าเบิก ดังสวิง บุญเจิม ให้ข้อมูลว่า “ทำบุญเทวดาอาฮักษ์หลักเมือง ทำการเซ่นสรวงหลักเมือง หลักบ้าน ผีพ่อผีแม่ ผีปู่ตา ผีเมือง ผีตาแฮก...เป็นพิธีกรรมก่อนจะมีกิจกรรมทำนา...รู้จักคุณของผู้มีคุณ และนิมนต์พระทำน้ำมนต์ชำระบ่าเบิกไปด้วย”[๑] ดังคำผญาที่เป็นที่มาของการถือปฏิบัตตามคติดังกล่าวว่า “พอเดือนเจ็ดแล้วจงพากันบูชาราช ฝูงหมู่เทพเหล่านั้นบูชาแท้สู่ภาย ตลอดไปฮอดอ้ายอาฮักษ์ใหญ่มเหสักข์ข์ ทั้งหลักเมืองสู่หนบูชาเจ้า พากันเอาใจตั้งทำตามฮีตเก่า นิมนต์สังฆะเจ้าชำระแท้สวดมนต์...”[๒] มีข้อมูลบางแห่งว่า “เดือนเจ็ดบุญชำฮะ เป็นการทำบุญเพื่อชำระล้างสิ่งไม่ดีเป็นเสนียดจัญไร อันจะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่บ้านเมือง ซึ่งถือว่าเป็นการปัดเป่าความชั่วร้ายให้ออกจากหมู่บ้าน ชาวบ้านจะพากันก็บกวาดบ้านเรือนให้เรียบร้อย เป็นการทำความสะอาดครั้งใหญ่ในรอบปี”[๓] ข้อมูลชุดนี้สะท้อนความผสมผเสปนเประหว่างวัฒนธรรมผี-พุทธ อย่างชัดเจน ซึ่งก็ไม่ต่างไปจากหลายๆ ชุดข้อมูลที่มีลักษณะเช่นนี้ การผสมเผสปนเปนกันของความเชื่อเรื่องผีกับพุทธศาสนานั้น ทำให้เกิดเป็นลักษณะเฉพาะของศาสนาพุทธในไทย จนผู้รู้บางท่านกล่าวว่านี่คือ ศาสนาไทย ดังสุจิต วงษ์เทศ อธิบายผ่านมุมมองของนิธิ เอียวศีวงศ์ ว่า “...ศาสนาไทยมีศาสนาผีเป็นฐานรากอันแข็งแกร่ง

---

[๑]สวิง บุญเจิม, **ตำรา มรดกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, หน้า 557.

[๒]เรื่องเดียวกัน, หน้า 557.

[๓]ประเพณีฮีต 12 “**บุญ**ชำฮะ”, พิพิธภัณฑ์พญาคันคาก.

แล้วรับเอาสิ่งละอันพันละน้อยของศาสนาพราหมณ์กับศาสนาพุทธ โดยเลือกเอาส่วนที่ไม่ขัดกับหลักผี เข้ามาประดับศาสนาผี เพื่อให้ดูทันสมัย มีสง่าราศี น่าเลื่อมใสศรัทธาขึ้น”[๑]

2.4.4.8 เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา หลังจากที่พระสงฆ์จำพรรษาในอาวาสเดียวครบสามเดือน และเป็นช่วงพืชพันธัญญาหารอุดมสมบูรณ์มีการประกอบพิธีกรรมหลายอย่างของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น การตามประทีป การทำปราสาทผึ้ง เป็นต้น ดังสวิง บุญเจิม ให้ข้อมูลว่า “สังฆะเจ้าออกจากวัสสาปวารณามีการตามประทีปโคมไฟเรียกว่าทำบุญจุดประทีป...นำไปแขวนไว้ตามต้นไม้เต็มวัดเรียกว่า “หมากฮุ่งเฮ็ง”...บางหมู่บ้านทำเป็นรั้งคีรีวงกต และมีการทำปราสาทผึ้งถวายพระ”[๒] นอกจากพิธีดังกล่าวแล้ว ประเพณีการไหลเรือไฟ หรือแม้แต่ปรากฏการณ์ธรรมชาติบั้งไฟพญานาค ของสรรพสิ่งที่มีชีวิตแถบลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว ก็เกิดจากคติเดียวกัน คือ เพื่อสักการบูชาในวันออกพรรษา ถวายเป็นพุทธบูชาเกี่ยวกับประเพณีบุญเดือนสิบเอ็ดของชุมชนกูยบ้านโพธิ์ศรีธาตุ นายเภา แสงอุ่นผู้ใหญ่บ้านโพธิ์ศรีธาตุ ให้ทัศนะว่า “หลอฮ์พสา(บุญออกพรรษา) ชุมชนกูยบ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จัดพิธีแห่ปราสาทผึ้งวันออกพรรษา พิธีกรรมคล้ายทอดผ้าป่า มีมหรสพสมโภช”[๓] ในวันดังกล่าวนี้ชุมชนชาวกูยบ้านปรือคันมีระเบียบแบบแผนปฏิบัติที่แตกต่างออกไป คือ จัดเป็นบุญผะเหวด ถือเป็นบุญพิธีช่วงวันนอกพรรษา ที่มีความต่อเนื่องมานานของชุมชนชาวปรือคัน ได้ผนวกกิจกรรมหลายประการเข้าด้วยกัน ดังพระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์ ได้ให้ข้อมูลว่า “บุญผะเหวดของชุมชนกูยปรือคันจัดขึ้นในช่วงวันออกพรรษาของทุกปี ใช้เวลาประมาณ 2 วัน โดยวันแรกขึ้น 14 ค่ำ พิธีแห่ผะเหวด มีการเจริญพระพุทธมนต์เย็น วันที่สองขึ้น 15 ค่ำฟังเทศน์ทั้งวันเริ่มตั้งแต่ตี 5 เป็นต้นไป โดยมีการแบ่งกลุ่มผู้ฟังตามเขตรับผิดชอบเป็นกัณฑ์ๆ”[๔]

2.4.4.9 เดือนสิบสอง งานบุญกฐิน สวิง บุญเจิม ให้ข้อมูลว่า “...เดือนส่งท้ายปีเก่าตามคติเดิมมีการทำบุญกองกฐินซึ่งเริ่มตั้งแต่แรมหนึ่งค่ำเดือนสิบเอ็ด...มีทั้งมหากฐิน จุลกฐิน ...อัฏฐบริขารที่จำเป็นที่จะขาดมิได้ คือ บาตร สังฆาฏิ จีวร สบง มีดโกนหรือมีดตัดเล็บ สายรัดประคต ผ้ากรองน้ำ และเข็ม...หลังกาลกฐินแล้วจะทอดอีกไม่ได้ จึงต้องทำบุญกองบัง (บังสุกุลหรือผ้าป่า)...ประเพณีการ ช่วงเฮือ (แข่งเรือ) เพื่อบูชาอุสุภนาค 5 ตระกูล รำลึกถึงพระยาฟ้างุ้ม...ก็ถือเป็นสิ่งสำคัญ”[๕] จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าวัดภายในชุมชนชาวกูยบ้านตากลาง บ้านตะเคียน บ้านกู่ บ้านปรือคัน ได้รับกฐินทุกปีไม่เคยขาด ส่วนวัดที่ชุมชน

---

[๑]สุจิต วงษ์เทศ, “อำนาจของผี, พราหมณ์, พุทธ”<https://www.youtube.com/watch?v=tP5iHZhrgxw>ธันวาคม 2559.

[๒]อ้างแล้ว, **ตำรา มรดกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, หน้า 560.

[๓]นายเภา แสงอุ่น, ผู้ใหญ่บ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2560.

[๔]พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, 18 เมษายน 2560.

[๕]สวิง บุญเจิม, **ตำรา มรดกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, หน้า 561.

กูยที่บ้านเวินบึก บ้านท่าล้ง ได้รับเป็นบางปีที่มีพระภิกษุครบองค์สงฆ์ ถ้าปีใดไม่สามารถจัดเป็นองค์กฐินก็จะจัดเป็นกองผ้าป่าไปถวาย

วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ ในประเทศไทย มีวัด 2 ลักษณะ คือแบบทางการและแบบชาวบ้าน พุทธศาสนิกชนมีความนับถือและผูกพันกับพุทธศาสนามานาน และมีการประยุกต์ปรับเปลี่ยนหลักศาสนาให้สอดคล้องกับความเชื่อถือดั้งเดิมเหมาะสมกับกาลสมัยอยู่เสมอ จะเห็นว่าพัฒนาการด้านศาสนวัตถุวัดของชุมชนชาวกูยก่อตั้งมานานมีความเจริญมั่นคง สิ่งปลูกสร้างหลากหลายเพียงพอและมีบริบทวัดสวยงาม ในด้านศาสนบุคคลส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุที่มีทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ เป็นระดับเจ้าคณะพระสังฆาธิการที่มีบทบาทต่อคณะสงฆ์และสังคมในวงกว้าง แต่มีสามเณรจำนวนน้อย ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาศาสนทายาทขึ้นได้ในอนาคต ด้านศาสนพิธี มีการปฏิบัติตามวิถีพุทธเหมือนเดิมแต่ชาวพุทธภาครัฐและภาคประชาชนให้ความสนใจในกิจกรรมของวัดน้อยลง และด้านศาสนธรรม คณะสงฆ์ไทยมีระบบปริยัติและปฏิบัติที่เป็นรูปแบบเข้มแข็ง พระสงฆ์สามเณรปฏิบัติขัดเกลาบนฐานธรรมวินัยและได้รับการพัฒนาจนมีวุฒิทางการศึกษาสูง ในปัจจุบันคฤหัสถ์บางคนสนใจปฏิบัติธรรมมากขึ้น ประเพณีบุญช่วงในพรรษา พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย มีประเพณีพิธีกรรมหลายประการในช่วงเข้าพรรษา ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ เดือนแปดบุญเข้าพรรษา ทำบุญถวายเทียนพรรษา จัดงานช้างหล่อเทียนพรรษา เจริญพระพุทธมนต์เย็นในชุมชนแต่ละคุ้ม สมโภชต้นเทียน ประกอบพิธีเวียนเทียนวันอาสาฬหบูชา เดือนเก้าเดือนสิบ ชาวกูยที่อยู่ใกล้ชุมชนลาวจะมีประเพณีบุญงัยซ้าก ซ๊ากแก๊ดซ้ากผี้ด แต่ถ้าอยู่ใกล้ชุมชนเขมรชาวกูยจะประกอบพิธีแซนโฎนตา และบุญออกพรรษาชาวกูยปรือคันจัดบุญผะเหวดในวันออกพรรษา ประเพณีบุญช่วงนอกพรรษา พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย มีประเพณีพิธีกรรมหลายประการในช่วนอกพรรษา ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ เดือนอ้ายถึงเดือนสี่บางชุมชนมีการประยุกต์เป็นงานเดียวกัน โดยรวมกิจกรรมงานบุญหลายอย่างเข้าด้วยกัน เช่น งานปฏิบัติธรรม บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญข้าวจี่ บุญผะเหวด เดือนห้าบุญสงกรานต์ เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติทั่วประเทศ ชุมชนชาวกูยไทยส่วนใหญ่ปฏิบัติตามสมัยนิยม มีบางชุมชนยังรักษาสืบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ เดือนหกบุญบั้งไฟ ชาวกูยส่วนใหญ่ไม่ได้นำมาปฏิบัติในชุมชน มักจะเดินทางไปร่วมมากกว่า เดือนเจ็ดบุญชำฮะ ปัจจุบันมีเพียงไม่กี่ชุมชนที่ยังถือปฏิบัติ เช่น ชุมชนชาวกูยปรือคัน เป็นต้น เดือนสิบเอ็ดเดือนสิบสองบุญออกพรรษาต่อด้วยประเพณีทอดกฐิน ส่วนมากชาวกูยไทยยังให้ความสำคัญและสืบทอดประเพณีอย่างสม่ำเสมอ และเป็นที่สังเกตว่าปฏิทินชุมชนที่เรียกว่า ฮีต 12 ซึ่งได้รวบรวมเอาคติความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผี พราหมณ์ พุทธ เข้าไว้ จนกลายเป็นพื้นฐานวัฒนธรรมของชุมชน แต่ในภาวะปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับวัฒนธรรมทุนนิยม กิจกรรมทุกอย่างมุ่งตอบสนองธุรกิจเงินตราเท่านั้น วัฒนธรรมหลายประการถูกทำให้เป็นเพียงสินค้า หาได้เข้าถึงจิตใจอย่างแท้จริงไม่ ประเพณีดีงามดั้งเดิมถูกพรากออกจากวิถีชีวิตของชุมชน ผู้คนถอยห่างจากออกจากขนบธรรมเนียมโบราณไปเรื่อยๆ ประเพณีพิธีเก่าแก่ถูกประยุกต์ดัดแปลงจนหมดความหมายและความสำคัญต่อจิตใจ แต่จากการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยพบว่าพุทธศาสนิกชนชาวกูยหลายกลุ่มหลายชุมชน ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมเอาไว้อย่างเหนียวแน่น สร้างความตระหนักรู้คุณค่าและความหมาย เป็นแบบอย่างให้ชุมชนอื่นๆ ได้ศึกษาเรียนรู้และภูมิใจในคุณค่าและความหมายของวัฒนธรรมดีงามดั้งเดิม

บทที่ 3

วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในสปป. ลาว

ข้อจำกัดในการศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื่องจากการลงเก็บข้อมูลพื้นที่ภาคสนามในลักษณะสัมภาษณ์ทำได้ไม่สะดวกนักและใช้งบประมาณสูง คณะผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลการสังเกตจากรายการสารคดีด้านวัฒนธรรม และการลงสำรวจพื้นที่ทางกายภาพเป็นหลัก ในบทที่ 3 แบ่งหัวข้อศึกษาออกเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ ความเป็นมาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาว วัฒนธรรมเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ และวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ ดังนี้

3.1 ความเป็นมาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในสปป.ลาว

จากประวัติความเป็นมาตั้งแต่บรรพกาล เชื้อชาติลาวมีเชื้อสายเดียวกันกับกลุ่มคนไทย จึงมีวัฒนธรรมประเพณีอย่างเดียวกัน และผูกพันเชื่อมโยงกันมาโดยตลอด ดังพระธรรมปิฎกให้ทัศนะเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในลาวว่า “พระพุทธศาสนาในอาณาจักรลาวมีลักษณะคล้ายกันมากกับพระพุทธศาสนาในไทย เพราะประเทศทั้งสองมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาตลอดประวัติศาสตร์...โดยเฉพาะลาวนั้นเป็นเป็นชนเชื้อชาติเดียวกับไทย มีสายเลือดสืบจากบรรพบุรุษเดียวกัน มีภาษาพูดคล้ายกัน...”[๑] ในบทเทศนาของพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันท ภิกขุ) กล่าวถึงสถานการณ์พุทธศาสนาใน สปป. ลาว ว่า “ประชาชนลาวกับไทยเป็นคนเชื้อสายเดียวกัน ใช้ภาษาและวัฒนธรรมเดียวกัน...พบเห็นพระเณรออกบิณฑบาต ญาติโยมที่มาใส่บาตรนั่งลงด้วยอาการที่เคารพ...อาหารการฉันไม่เดือดร้อน...พระเณรในประเทศลาวมีอิทธิพลต่อประชาชนสูง ทางบ้านเมืองต้องพึ่งพาพระในการอบรมสั่งสอน...แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายสัมพันธ์”[๒] ข้อมูลพื้นฐานของประเทศสปป.ลาว “มีพื้นที่ทั้งหมด 236,800 ตร.กม. ประชากรประมาณ 7 ล้านคน ปกครองระบอบ สังคมนิยมคอมิวนิสต์ ใช้ภาษาลาวเป็นภาษาราชการมีผู้นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 66 นับถือผี ร้อยละ 30.7 นับถือศาสนา

---

[๑]พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนาในอาเซีย**, หน้า 202.

[๒]พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันท ภิกขุ),**พระพุทธศาสนาในลาว**, <https://www.youtube.com/watch?v=tlKvXod4IMI>(เผยแพร่เมื่อ 21 ตุลาคม 2556).

คริสต์ ร้อยละ 1.5 อื่นๆ ร้อยละ 1.8"[๑] ในด้านชนเผ่าในประเทศลาว มีประมาณ 49 ชนเผ่า โดยแบ่งกลุ่มชนเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ประกอบด้วย ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง "..ลาวลุ่ม (กลุ่มเชื้อชาติลาว ใช้ภาษาลาวเป็นภาษาหลัก) ร้อยละ 68 ลาวเทิง (เช่นชนเผ่าขมุ) ร้อยละ 22 และลาวสูง (เช่น ชนเผ่าม้ง) ร้อยละ 9"[๒] เนื่องจากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับชาติพันธุ์ ใน สปป.ลาว ยังขาดความชัดเจนและเป็นเอกภาพ จึงถือเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่รอการตรวจสอบความชัดเจนต่อไปมีข้อสังเกตเกี่ยวกับคำเรียกชนพื้นเมืองของกลุ่มชนแถบประเทศไทยและ สปป.ลาว คำว่าไท หมายถึงกลุ่มคน เช่น ไทบ้านได๋ ไทบ้านเหนือ ไทบ้านใต้ ไทเวียงจันทร์ ไทหลวงพะบาง ไทดำ ไทขาว ไทเขา ไทเฮา ไทโซ่ ไทลื้อ เป็นต้น

ชาวลาวลุ่มเรียกชาวกูยในประเทศ สปป.ลาว หลายอย่าง เช่น ขมุข่า ส่วย แงะ เป็นต้น จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชาวกูยเป็นกลุ่มชนที่ปรากฏในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ตั้งแต่บรรพกาล มีอาณาจักรเป็นของตนเอง แต่ไม่มั่นคงเข้มแข็งพอ จึงตกอยู่ภายใต้อำนาจเขมรและลาว หลักฐานด้านเชื้อชาติของ สปป.ลาว ให้ข้อมูลว่า "ประเทศลาวเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ ส่วนที่เหลือเป็นพวกไทขาว ไทดำ และกลุ่มที่อาศัยอยู่ในบริเวณภูเขา ได้แก่ ม้ง เย้า และข่า"[๓] สำหรับสามเชื้อชาติหลังนี้ จากการสำรวจและสังเกตในภาคสนามน่าจะเป็นกลุ่มชนเผ่าเดียวกัน เนื่องจากมีการใช้ภาษาที่คล้ายคลึงกัน เพียงแต่เรียกชื่อชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มแตกต่างกันเท่านั้น ประวัติความเป็นมาของชาวกูยใน สปป.ลาว ดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2.1 ว่า ชาวกูยได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำโขงตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาล มีพัฒนาการและปฏิสัมพันธ์รัฐในแถบนี้มานาน ดังมีข้อมูลว่า "...พวกคนป่าสืบเชื้อสายมาแต่ขอม ต่อมาเรียกกันว่าพวกข่า ส่วย กูย ซึ่งยังมีอยู่ในฝั่งโขงตะวันออก...อาศัยอยู่บริเวณเมืองอัตตะปือ เมืองแสนปาง เมืองสาละวัน เมืองคำทอง แขวงจำปาศักดิ์"[๔]สุจิตต์ วงษ์เทศ ให้ทัศนะว่า "...พวกข่าเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิม พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร มักอาศัยอยู่บนที่สูง ทางราชการประเทศลาวจึงเรียกว่าพวก "ลาวเทิง" พวกกูยหรือกวยหรือส่วยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็จัดอยู่ในพวกเดียวกัน"[๕] หากคาดคะเนตามข้อมูลเบื้องต้น ที่ว่าลาวเทิงมีประมาณ ร้อยละ 22 ของประประชากรทั้งหมดของประเทศ และกลุ่มลาวเทิงคือชนเผ่าชาวกูยทั้งหมด เพียงแต่เรียกชื่อกลุ่มแตกต่างกันไป ก็จะได้ว่าประชากรชาวกูยมีอยู่ใน

---

[๑]วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, <https://th.wikipedia.org/wiki>ธันวาคม 2559.

[๒]ลาว, <http://miu.isit.or.th/MIUx/box/AEC/7/A7.pdf>ธันวาคม 2559.

[๓]วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, <https://th.wikipedia.org/wiki>ธันวาคม 2559.

[๔]กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, หน้า 98.

[๕]สุจิตต์ วงษ์เทศ, **อุบลราชธานีมาจากไหน**, หน้า89-90.

ประเทศลาวไม่น้อยกว่าหนึ่งล้านห้าแสนคน ซึ่งพ้องกับข้อมูลจากการสังเกตในภาคสนามเพราะปรากฏว่าในเขตภาคใต้ของลาวเกือบทุกหมู่บ้านใช้ภาษากูยเพียงแต่เรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองต่างกันออออกไป

ไม่พบหลักฐานที่แน่ชัดว่าชาวกูยมีการอพยพย้ายถิ่นมาจากสาเหตุอะไร แต่หากจะวิเคราะห์ตามทฤษฎีการย้ายถิ่นอย่างหลวมๆ ก็น่าจะมาจากสองสาเหตุใหญ่ คือ การย้ายถิ่นที่มีสาเหตุจากภัยธรรมชาติ และจากการกระทำของมนุษย ซึ่งจากร่องรอยการอพยพของชาวกูยที่ปรากฏตั้งแต่แคว้นอัสสัมในอินเดียเรื่อยมาจนกระทั่งหยุดยั้งที่ลุ่มน้ำโขง แล้วกระจายอยู่ทั่วบริเวณสามเหลี่ยมมรกต อันประกอบด้วยบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเขมร ภาคใต้ของ สปป. ลาว และตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยสาเหตุว่าเพราะอะไรจึงหยุดก็ไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดเช่นเดียวกับการอพยพ ผู้รู้หลายท่านลงความเห็นว่าเพราะอุปนิสัยชอบการผจญภัย รักอิสระ ไม่ชอบอยู่ใต้บังคับบัญชาใครของชาวกูย ทำให้ระเหเร่ร่อนอยู่เรื่อยๆ ซึ่งลักษณะการอพยพเคลื่อนที่อยู่เสมอก็จะไม่สามารถสร้างอาณาจักรที่เป็นปึกแผ่นได้เช่นกัน จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า การอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาวกูยมีมานาน กระจายมาตามลุ่มแม่น้ำสาละวินแม่น้ำโขงตั้งแต่ทางตอนเหนือของประเทศ สปป.ลาว จนถึงตอนเหนือของพื้นที่ประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน และกระจายอยู่ทั่วไปในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลในประเทศไทย เนื่องจากการสำรวจและแหล่งข้อมูลด้านประชากรยังไม่มีความชัดเจนมากนักจึงไม่อาจวางใจได้อย่างเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตามในด้านความเชื่อถือทางศาสนามีข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการลงสำรวจและสังเกตข้อมูลในภาคสนามว่า กลุ่มชนในประเทศ สปป.ลาว มีความความเชื่อถือเกี่ยวกับผีเป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดรับกับสถิติข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่งของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธนับถือผีดังเช่นจากการลงภาคสนามพบว่าชาวเมืองกะลึม ซึ่งอยู่ในเขตแขวงเซกองนับถือผีทั้งหมด ไม่มีวัดทางพุทธศาสนาอยู่เลย ดังนั้น จึงพออนุมานได้ว่าชนเผาต่างๆ ที่อาศัยอยู่ห่างไกลชุมชนเมืองส่วนมากนับถือผี ซึ่งชาวกูยบางกลุ่มก็จัดอยู่ในชนเผ่าเหล่านี้ ประวัติศาสตร์ช่วงเดียวกับปลายกรุงศรีอยุธยาเกิดมีการอพยพครั้งใหญ่ของชาวกูย ดังข้อมูลว่า “การแยกเป็นรัฐอิสระของลาวทั้ง 3 รัฐเกิดการแข็งข้อแข็งเมืองขึ้นต่อกันและกัน ...การเตรียมกำลังพลของเมืองจำปาศักดิ์...บังคับให้เจ้าเมืองกูยแห่งเมืองอัตตปือเมืองแสนปางและเมืองกูยทุกหัวเมืองช่วยกันฝึกช้างพร้อมทั้งส่งช้างให้กองทัพเมืองจำปาศักดิ์เพื่อทำการศึก...ดังนั้น บางกลุ่มจึงเคลื่อนย้ายข้ามแม่น้ำโขงตามกลุ่มอื่น ๆ ที่เคลื่อนย้ายมาแล้วครั้งก่อนนั้น”[๑] นอกจากนั้นยังมีหลายเงื่อนไขทีท่ทำให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้าย โดยเฉพาะกลุ่มชนที่รักความอิสระ ชอบอยู่อย่างสงบ การเคลื่อนเข้าในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างกลุ่มสุดท้าย น่าจะเป็นชาวกูยอุบลดังปรากฏหลักฐานว่า “พ.ศ.2457 ชาวกูยบรู

---

[๑]เพ็ญศรี กาญจโนมัย, **ประวัติศาสตร์ทั่วไปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**, พิมพ์ครั้งที่ 3; (กรุงเทพมหานคร, รุ่งวัฒนาการพิมพ์, 2533), หน้า 6.

บ้านเวินบึกและบ้านท่าล้งได้เข้ามาอยู่ ณ พื้นที่ปัจจุบัน ซึ่งตอนนั้นยังไม่ทราบว่าเป็นเขตพื้นที่ของประเทศไทย”[๑]

ความเป็นมาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาว เมื่อกลุ่มชาวกูยส่วนใหญ่มาปักหลักในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรเขมร และ ภาคใต้ของ สปป.ลาว ได้ตั้งอาณาจักรต่างๆ ขึ้น ต่อมาเมื่อถูกเบียดเบียนจากอำนาจทางการเมืองจึงอพยพขึ้นไปตามแม่น้ำโขง และแม่น้ำมูลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ของประเทศไทย เมื่อมองจากภาพมุมบนจึงพบว่าชาวกูยกระจายอยู่ทั่วไปในดินแดนพื้นที่สามเหลี่ยมมรกต อันได้แก่ ประเทศไทย ลาว เขมร เฉพาะในพื้นที่ประเทศ สปป.ลาวนั้น ชุมชนชาวกูยตั้งบ้านเรือนกระจายอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่แขวงจำปาสัก แขวงสาละวัน แขวงเซกอง และแขวงอัตตปือ โดยเฉพาะพื้นที่ดินแดนใต้สุดของลาวนี้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์การช่วงชิงอำนาจราชบัลลังก์ของอาณาจักรศรีสัตนาคณหุตสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช จนก่อให้เกิดพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ของเจ้ามหาชีวิตคู่บ้านคู่เมืองอัตตปือจวบจนปัจจุบัน เหตุการณ์ช่วงนั้นเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายประชากรจากฝั่งซ้ายมาตั้งรกรากสร้างบ้านแปงเมืองในดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงมากขึ้น ในขณะเดียวกันการที่บ้านเมืองลุกเป็นไฟ การรบราฆ่าฟันกันระหว่างอาณาจักรต่ออาณาจักรของกลุ่มชนชาติพันธุ์เดียวกันกลายเป็นสงครามการแย่งชิงอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ประชาชนถูกเกณฑ์เข้าสู่สงครามตามอาณัติของเจ้าผู้ครองนครทำให้กลุ่มคนที่รักสงบสันติ และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสงครามโดยตรง ต้องหาทางหลีกหนีออกจากพื้นที่ดังกล่าว ดังจะเห็นว่าในเวลาต่อมาชาวกูยในอาณาจักรลาวใต้หลายกลุ่ม เริ่มอพยพเข้าไปในพื้นที่เทือกเขาวนัมฎองแหรก ตามสายแม่น้ำโขงและแม่น้ำมูลหลายระรอก การโยกย้ายประชากรในอดีตก็ไม่ต่างอะไรกับการอพยพลี้ภัยดังที่ปรากฏเชิงประจักษ์ในปัจจุบัน จะแตกต่างกันก็เพียงในอดีตถอยหลังไปเมื่อร้อยสองร้อยปีที่แล้ว พื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังไม่มีเส้นแบ่งประเทศที่ชัดเจนดังเช่นในปัจจุบัน การอพยพหลบภัยต่างๆ จึงค่อนข้างจะกระทำได้เสรีกว่าในปัจจุบัน

3.2 วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีพื้นฐานความเป็นอยู่ด้านการปกครอง และเศรษฐกิจแตกต่างไปจากประเทศไทยมาก แต่มีวัฒนธรรมและประเพณีมาจากรากฐานเดียวกัน คือ ผี พราหมณ์ พุทธ ดังนั้นจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันอย่างมาก การศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต

---

[๑] **ประวัติชนเผ่าบรูบ้านเวินบึก**, ศูนย์ภูมิปัญญาชุมชนบ้านเวินบึกตำบลโขงเจียม.

ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน กำหนดประเด็นศึกษาเป็น 3 หัวข้อได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางสังคม และวัฒนธรรมทางจิตใจ และวัฒนธรรมทางปัญญา ดังนี้

3.2.1 วัฒนธรรมทางวัตถุ

วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึงความเจริญงอกงามทางด้านกายภาพที่สามารถจับต้องได้ แบ่งหัวข้อศึกษาได้ 4 หัวข้อ คือ ด้านอาหารการกิน ด้านที่อยู่อาศัย สิ่งปลูกสร้าง ด้านการแต่งกาย และด้านศิลปะ ดังนี้

3.2.1.1 ด้านอาหารการกิน ในงานวิจัยนี้รวมถึงการประกอบอาชีพต่างๆ ด้วย จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามของคณะผู้วิจัย ได้บันทึกข้อสัมภาษณ์และบันทึกการสังเกตดังนี้ “การอยู่กินส่วนใหญ่ทำกับข้าวกินเองภายในครอบครัวอาหารประจำวันเป็นแบบเรียบง่าย เท่าที่หาได้ในแต่ละวัน”[๑] ผู้นำชุมชนได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ด้านอาหารการกิน หากช่วงใดเป็นงานบุญ หรือมีแขกพิเศษแวะมาเยี่ยมเยียนก็จะมีการทำพิเศษมากขึ้น เช่น การทำลาบเนื้อ ลาบหมู แล้วแต่สถานการณ์อำนวย ”[๒] การร่วมรับประทานอาหารของแขกผู้มาเยือนถือเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวลาว “...ยิ่งแขกเดินทางมาไกลเท่าไหร่ ก็ยิ่งมีความจำเป็นต้องร่วมล้อมวงรับประทานอาหารกับเจ้าบ้าน ถือเป็นฮีตคองปฏิบัติ ที่แสดงถึงความเคารพนับถือ ให้เกียรติกัน ใช้มือเปิบข้าวที่จัดวางบนสำรับ รับประทานอาหารยอดนิยม คือ ต้มไก่ เพราะจะสามารถนำไปสู่การทำนายทายทักอนาคตของมิตรภาพระหว่างเจ้าของบ้านและแขกผู้มาเยือนได้ด้วย”[๓] รายการวิถีชาวลาวให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชาวลาวในปัจจุบันว่า “คนลาวในย่านการท่องเที่ยวจะเน้นประกอบการค้าขายและบริการนำเที่ยว ขณะที่คนลาวส่วนใหญ่ยังยึดอาชีพเกษตรกรรม ในช่วงกลางวันชุมชนต่างๆ จะปลูกพืชพันธุ์ส่งขายไปที่ตัวเมืองหรือตามแหล่งท่องเที่ยว และเลี้ยงสัตว์ควบคู่กันไปด้วย[๔] รายการASEAN insight ให้ข้อมูลด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวลาวว่า “...แม้ว่าลาวจะเป็นหนึ่งในประเทศที่ยากจนที่สุดในโลก และประชาชนส่วนใหญ่ก็มีวิถีชีวิตพอเพียงอยู่ในภาคเกษตรกรรม ทำไร่ไถ่นา ปลูกผัก และจับปลา...ธุรกิจท่องเที่ยว”[๕] ในด้านการประกอบอาชีพ จากข้อมูลบันทึกการสังเกตพบว่าชาวบ้านกวางซีทุกหลังคาเรือน ปลูกพืชผักสวนครัว เช่น พริก มะเขือ มะละกอ ผักกาด ผักชี เป็นต้น..หมู่บ้านกวางซีมีน้ำซับธรรมชาติไหลตลอดทั้งปี” สรุปได้ว่าชาวกูยลาวอย่างพึ่งพิงธรรมชาติกึ่งเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสารคดีชุดเสน่ห์เวียงลาวใต้สะท้อนวัฒนธรรมในการต้อนรับแขกที่มีพิธีรีตองเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีเริ่มด้วยการบอกกล่าวผีก่อนขึ้นเรือน

---

[๑]นางสาลี, ชาวบ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์, 13 เมษายน, 2557.

[๒]นายเพชร คำพี, นายบ้าน บ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม, 2559.

[๓]Spirit of Asia : เสน่ห์เวียงลาวใต้, Thai PBS.

[๔]วิถีชาวลาว, ที่นี่ Thai PBS.

[๕]หลวงพระบาง เมืองหลวงสงกรานต์แห่งอาเซียน, "**ASEAN insight**"
<http://shows.voicetv.co.th/iasean/103...>(เผยแพร่เมื่อ 20 เมษายน 2560)

ก่อนดื่มสาโทหมักในไห โดยเจ้าภาพดูดขึ้นนิดหนึ่งแล้วรินออกข้างนอกเพื่อบอกกล่าวเจ้าที่ บอกกล่าวเจ้าที่ว่า “...มีพี่น้องมาเยี่ยมเยือน ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลกนี้ช่วยปกปักรักษาผู้มาเยือน...จากนั้นเจ้าภาพดื่มก่อนเพื่อป้องกันเหล้าใส่ยาปลาใส่นวด”[๑] การปฏิบัติต่อผีด้วยความเคารพ ยำเกรง ระมัดระวังในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ หลังจากนั้นจึงมาทำพิธีดื่มเหล้า...เจ้าภาพดื่มก่อน ป้องกันเหล้าใสยา ปลาใส่นวด ถ้ามีพิษเจ้าภาพตายก่อน... (เจ้าเฮือนพาเว้า เจ้าเหล้าพากิน) (คนปัจจุบันไม่ใส่ใจในพิธีรีตอง) ต้องกินข้าวนำกัน อาหารยอดนิยมคือ “ต้มไก่” และมีการดูเหนียงไก่เพื่อทำนายว่าภายหน้าสิเป็นจั่งได รวมถึงสุขภาพ การที่จะไปมาหาสู่กันในวันข้างหน้า...การต้อนรับ กินข้าว วัฒนธรรมอาหารการกิน จึงผูกสาระไว้หลายๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเคารพผี มิตรภาพที่ยาวไกล ความอ่ำหนำสำราญ การทำนายทายทัก การศึกษาภาคสนามที่ขวงอัตตปือ พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า “อาชีพของชนเผ่าโอ้ยส่วนใหญ่เฮ็ดไฮ เฮ็ดนา ทำสวน จักสาน หาของป่าค้าขาย และบางส่วนรับราชการในห้องการในเมืองซึ่งมีจำนวนมากขึ้น”[๒]

3.2.1.2 ด้านที่อยู่อาศัย สิ่งปลูกสร้างการศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย สิ่งปลูกสร้างของชาวกูยใน สปป.ลาว จากข้อมูลบันทึกการสังเกต อาจกำหนดชุมชนเป็นสามลักษณะ คือ ชุมชนเมือง ชุมชนใกล้เมือง และชุมชนห่างไกลเมือง สิ่งปลูกสร้างของชุมชนเมืองเป็นไปตามแบบแผนของเมืองโดยทั่วไป คือ ประกอบด้วยตึกรามใหญ่โต โดยเฉพาะเขตตัวเมืองปากเซแขวงจำปาสักได้ชื่อว่าเป็นเขตเศรษฐกิจและธรรมชาติของประเทศลาวค่อนข้างสูง มีตลาดใหญ่เป็นศูนย์กลางการค้า แม้ตลาดสมัยใหม่แบบทุนนิยมตะวันตกเข้าไปยังไม่ถึงก็ตาม แต่สิ่งปลูกสร้างก็คล้อยไปในความเป็นมหานคร ชุมชนใกล้เมืองที่อยู่ชานเมืองหรือนอกเขตตัวเมือง ส่วนมากสิ่งปลูกสร้างมีความทันสมัยคละกับสิ่งปลูกสร้างสมัยเก่า และมักมีร้านค้าขายของชำตามถนนรถยนต์ สำหรับชุมชนห่างไกลเมือง ซึ่งใน สปป.ลาวมีอยู่จำนวนมากที่นับว่าอยู่ห่างไกลเมือง แต่ก็ยังพึ่งเศรษฐกิจแบบเมืองอย่างเช่นชุมชนชาวบ้านกวางซีแม้จะไม่ห่างจากเมืองบาเจียงจะเลินสุก และเมืองปากเซแขวงจำปาสักมากนักแต่ด้วยเส้นคมนาคมที่เข้าออกลำบาก เป็นถนนลูกรังขรุขระมาก จึงทำให้กลายเป็นชุมชนปิดไปโดยปริยาย จากการสอบถามสัมภาษณ์คนในชุมชนทำให้ทราบว่า เดิมนั้นที่ตั้งของหมู่บ้านยังไม่เข้ามาลึกหรือห่างจากถนนลาดยางมากเท่าปัจจุบัน แต่เนื่องจากช่วงสงครามทำให้ต้องย้ายชุมชนเข้ามาอยู่ที่ตั้งปัจจุบันเพื่อหลบระเบิด โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนโดยรวม ไม่เป็นระเบียบแบบแผน มีลักษณะแบบโบราณคือนอกจากถนนใหญ่ที่ตัดผ่ากลางหมู่บ้านแล้ว ก็มีเพียงถนนแคบๆ และคดโค้งไม่เป็นระเบียบที่ตัดเชื่อมระหว่างถนนกลางหมู่บ้านเข้าหาวัดเท่านั้น นอกนั้นก็เป็นบ้านเรือนติดกันเป็นพรืดโดยไม่มีการแบ่งเขตแดนที่เป็นรั้วรอบขอบชิดของบ้านแต่ละหลัง และไม่มีแม้แต่ตรอกซอกซอยเป็นแต่เพียงทางเดินเท้า

---

[๑] Spirit of Asia : เสน่ห์เวียงลาวใต้, Thai PBS.

[๒] พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, รองประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (อพส.), หัวหน้ากรรมาธิการสาธารณูปการ แขวงอัตตปือ. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

ลัดเลาะระหว่างบ้านเรือนที่สร้างติดติดกันเท่านั้น เป็นที่สังเกตว่าแทบทุกหลังคาเรือนจะมีสวนครัว เล้าไก่ ยุ้งข้าว จากการเดินสำรวจภายในชุมชนไม่พบว่ามีร้านขายของชำประจำหมู่บ้านเลย ความหนาแน่นของชุมชน จากบันทึกการสัมภาษณ์ของนายบ้านพบว่า

> “ขนาดของชุมชนชาวบ้านกวางซีมีบ้านเรือนจำนวน 359 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 1,965 คน แบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 964 คน เพศหญิง จำนวน 1001 คน มีคณะผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน มีศาสนสถานจำนวน 2 แห่ง คือ วัดทางพุทธศาสนา กับโบสถ์คริสต์นิกายคาธอลิค คนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา มีเพียง 22 ครอบครัวเท่านั้นที่นับถือคริสต์ มีสถานศึกษาจำนวน 2 แห่งเป็นโรงเรียนระดับประถม 1 แห่ง มีนักเรียน จำนวน 246 คน และระดับมัธยมต้นอีก 1 แห่ง มีนักเรียน จำนวน 64 คน”[๑]

จากหลักฐานการสัมภาษณ์และการสังเกตดังกล่าวทำทราบว่าชุมชนบ้านกวางซี เป็นชุมชนใหญ่และมีประชากรหนาแน่นพอสมควร นอกจากนี้การสังเกตชุมชนที่อาศัยอยู่ตามเส้นทางถนนลาดยางระหว่างเมืองปากเซแขวงจำปาสัก ผ่านเขตเมืองบาเจียงจะเลินสุก เมืองเหล่างาม ถึงแขวงสาละวันระยะทางประมาณ 124 กม. ชุมชนสองข้างทางระหว่างเมืองปากเซแขวงจำปาสักกับคอนพะเพ็ง ผ่านเมืองโขง ระยะทางประมาณ 150 กม. ชุมชนสองข้างทางระหว่างเมืองปากเซแขวงจำปาสักกับแขวงเซกอง ผ่านเมืองปากซอง เมืองท่าแตง ระยะทางประมาณ 134 กม. และระหว่างแขวงเซกองกับเมืองกะลึม (Chakeuy Tai) ระยะทางประมาณ 60 กม. จากบันทึกการสังเกตตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2555-2559 พบว่าสามเส้นทางแรกมีลักษณะคล้ายกันคือ เป็นบ้านแบบประยุกต์ทันสมัยปนกับบ้านแบบโบราณ บางบ้านฝาทำด้วยใบไม้ยังพอมีให้เห็น มีร้านค้า วัดทางพุทธศาสนา และโบสถ์คริสต์ มักจะมีสัตว์เลี้ยง เช่น หมู วัว ปล่อยเสรีให้หากินใกล้ถนน” ส่วนเส้นทางหลังสุดพบว่า เป็นเส้นทางทุรกันดาร เป็นถนนลูกรังปนหินภูเขา หินโสโครกกระโดกกระเดก ตะปุ่มตะป่ำ มีร่องน้ำไหลผ่านเป็นระยะ บางจุดต้องวิ่งลุยน้ำ บางแห่งปีนป่ายเนินเขาที่อันตราย บางแห่งเป็นภูเขาสูง เป็นเส้นทางรถไม้ขนซุงใหญ่ๆ ออกจากป่า ระหว่างทางมีชุมชนอาศัยอยู่เพียงไม่กี่แห่งการเดินทางเข้าออกยากลำบาก หากฝนตกรถกระบะผ่านเข้าออกไม่ได้ ข้อมูลจากการสังเกตทั้งหมด สะท้อนวัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย สิ่งปลูกสร้าง ว่าชุมชนชาวกูยซึ่งอาศัยปะปนกับชนกลุ่มอื่นไม่ว่าจะเป็นลาวสูงหรือลาวลุ่ม มีวิถีชีวิตร่วมกัน การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยไม่มีความแตกต่างกัน และกำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านจากความเป็นอยู่แบบโบราณดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่ ซึ่งอีกไม่นานสภาพบ้านเรือที่เห็นอยู่ตลอดถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ด้านอื่น ก็คงจะค่อยๆ เลือนหายไป เช่นเดียวกับบ้านเมืองหรือประเทศอื่นๆ ที่ถูกกลืนเข้าไปในวัฒนธรรมทุนนิยม จากการสังเกตภาคสนามที่แขวงอัตตปือพบว่า หมู่บ้านละยาวเหนือ เมืองสามัคคีไช แขวงอัตตปือ มีการจัดโครงสร้างชุมชนอย่างเป็นระเบียบ ถนนภายในหมู่บ้านหินลูกรังปนดินทราย การคมนาคมยังไม่สะดวกมากนัก ส่วนสิ่งปลูกสร้างปนเปกันระหว่างของเก่ากับของใหม่ บางหลังสร้างด้วยอิฐปูนมีความทันสมัย ภายในบริเวณบ้านมีการ

---

[๑] นายเพชร คำพี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม, 2559.

ปลูกพืชสวนครัว บางบ้านทำเป็นร้านค้าขายของชำ สิ่งปลูกสร้างที่อยู่อาศัยพระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า “ชุมชนชาวโอ้ย ดั้งเดิมปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเป็นแบบเรียบง่าย ทำด้วยไม้ยกพื้นสูง มุงด้วยหญ้า ในปัจจุบันการปรับเปลี่ยนตามรูปแบบสมัยใหม่ ที่เน้นความแน่นหนามั่นคงใช้เหล็ก อิฐ ปูน ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน”[๑] เกี่ยวกับประชากรในแขวงอัตตปือญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา ให้ข้อมูลว่า “ในแขวงอัตตปือมีประชากรอยู่รวมกันในแต่ละหมู่บ้านหลายเผ่าชน ได้แก่ โอ้ย ละเวน ย่าเหิน ส่วย ละแว้ กระเสง บราว(บรู) เจ็ง สุ อารัก และลาวลุ่ม เดิมนั้นมีชนเผ่าส่วย แต่ต่อมามีการย้ายอพยพคนทั้งหมด ตามอำนาจรัฐช่วงเปลี่ยนระบอบเก่า-ใหม่”[๒] ข้อมูลตรงนี้ทำให้เข้าใจว่าน่าจะเกิดช่วงหลัง ปี พ.ศ. 2518 จากชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ในสงครามกลางเมืองสิ้นสุดลง (สงครามกลางเมือง สปป.ลาวช่วง พ.ศ.2496-2518) พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า “ชุมชนชาวบ้านละยาวเหนือ เป็นชนเผ่าโอ้ย ที่อยู่ห่างจากตัวเมืองอัตตปือประมาณ 15 หลัก เป็นเผ่าชนที่ใหญ่ที่สุดในแขวงอัตตปือ ความหนาแน่นประชากร มีประมาณ 700 หลังคาเรือน จำนวน 4,000 คนเศษโดยประมาณ แบ่งเป็น 4 หมู่บ้าน เดิมอาศัยอยู่บนหลังภูเขาหลวง เมื่อ 3-4 ร้อยปีที่แล้วค่อยอพยพย้ายลงมาพื้นที่ตั้งปัจจุบัน ก่อนจะมีวัดทางพุทธศาสนานับถือผี”[๓] ชุมชนบ้านละยาวเหนือแห่งนี้มีวัด 2 แห่ง เป็นวัดบ้านกับวัดป่าดังพระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดว่า “วัดอุดมไชจะเลินสุกมงคลไชยารามมีพระภิกษุ จำนวน 1 รูป สามเณร จำนวน 10 รูป อีกแห่งหนึ่งเป็นวัดป่า มีสามเณรประมาณ 20 กว่ารูป สาเหตุที่วัดป่ามีพระเณรจำนวนมากกว่าวัดบ้านเพราะวัดป่ามีศาสนสถานที่พร้อมมากกว่า”[๔] มีข้อสังเกตสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสามเณรใน สปป.ลาวที่อยู่ในวัยเรียนสามารถเดินทางไปเรียนร่วมกับเด็กนักเรียนของโรงเรียนรัฐในชุมชนของตนเองได้ ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์สามเณรที่วัดบ้านและวัดป่าของชุมชนบ้านละยาวเหนือจำนวนสามสิบกว่ารูป เดินทางไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์จะเลินสุก (CHALERNSOUK SECONDARY SCHOOL) ของชุมชนนั้นเอง ซึ่งโรงเรียนแห่งนี้จัดเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของแขวงอัตตปือ ดังพระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ได้ให้ข้อมูลว่า “ในหมู่บ้านละยาวเหนือมีสถานศึกษา5 แห่ง แบ่งเป็นโรงเรียนมัธยม 1 แห่ง โรงเรียนประถม 4 แห่ง โรงเรียนมัธยมจัดเป็นโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของแขวง ผู้เรียนมีจำนวนมากจนล้นห้องเรียนเพราะตัวอาคารมีจำกัด”[๕]

3.2.1.3 ด้านการแต่งกาย มีข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชนชาวลาวัด ใน สปป.ลาว โดยทั่วไปว่า “การแต่งกายของผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น และเสื้อแขนยาวทรงกระบอก ส่วนผู้ชายมัก

---

[๑]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๒]ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา, ประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (อพส.) แขวงอัตตปือ. สัมภาษณ์, 8 เมษายน2560.

[๓]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๔]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๕]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

แต่งกายแบบสากล หรือนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อชั้นนอกกระดุม 7 เม็ดคล้ายเสื้อพระราชทานของไทย”[๑] จากการสังเกตชุมชนบ้านกวางซีในประเพณีสงกรานต์พบว่าถ้าอยู่ที่ครัวเรือนก็นุ่งซิ่นสวมใส่เสื้อผ้าธรรมดาคล้ายชาวไทยในภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั่วไป แต่เมื่อจะเข้าไปประกอบพิธีสรงน้ำพระที่วัด มีการแต่งตัวเรียบร้อยสวยงาม โดยเฉพาะผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ เยาวชนหนุ่มสาว และเด็กผู้หญิง ล้วนนุ่งซิ่นและใช้แพรเฉวียงบ่ากันทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ว่า “...การแต่งกายของผู้หญิงสำหรับการเข้าวัดมีเอกลักษณ์ก็คือการนุ่งซิ่น ทั้งชายและหญิงต้องมีแพรพาดบ่า”[๒] ตรงกับข้อมูลวิถีชาวลาวที่ว่า “การแต่งกายของคนลาวคงความสำรวมเป็นเอกลักษณ์ขณะตักบาต ผู้หญิงสวมใส่ผ้าซิ่น ผู้ชายใสกางเกงขายาวและมีผ้าพาดบ่า เพราะเชื่อว่า การตักบาตรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาที่ปฏิบัติด้วยความเคารพ”[๓] ข้อมูลดังกล่าว สะท้อนวัฒนธรรมการแต่งกาย ในประเพณีอันดีงามของชาวลาวเป็นอย่างดี เกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกาย พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า “ชุมชนชาวโอ้ย ในปัจจุบันแต่งกายแบบสมัยนิยมลาวทั่วไป ผู้ชายสวมกางเกง ผู้หญิงนุ่งผ้าถุง ยกเว้นมีงานพิธีที่จะต้องแต่งชุดประจำเผ่า สำหรับผู้หญิงแต่งตัวเรียบร้อยมีผ้าเฉวียงบ่าเวลาเข้าทำบุญในวัด”[๔]

3.2.1.4 ด้านศิลปะ วัฒนธรรมด้านศิลปะและวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวกูยใน สปป.ลาว มีความใกล้ชิดกับศิลปะและวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวกูยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ดังข้อมูลว่า “ศลิปและวัฒนธรรมมีความคล้ายคลึงกับคนภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยเป็นอย่างมาก”[๕] จากการสังเกตภาคสนามที่แขวงจำปาสักพบว่าชุมชนชาวกูยเป็นกลุ่มชนชนบท ค่อนข้างห่างไกลจากตัวเมือง และยังเป็นชุมชนตั้งใหม่ ดังนั้นวัดของชุมชนจึงเป็นวัดใหม่ที่มีขนาดเล็ก สิ่งปลูกสร้างยังรวมถึงศาสนวัตถุภายในวัดจึงยังไม่แน่นหนามั่นคง ซึ่งแตกต่างกับวัดของกลุ่มลาวลุ่มที่อยู่ในตัวเมือง เป็นวัดใหญ่มีความเพียบพร้อมทั้งศาสนาวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนธรรม ข้อมูลจากรายการใกล้ตาอาเซียน “ภาพศาสนสถานปราสาทวัดภู การร่ายรำของสาวลาวเมืองสาลวัน การขับร้องทำนองสาละวัน การร้องรำอันเป็นวัฒนธรรมของลาวใต้ ขบวนแห่ต้อนรับองค์กฐินของชาวแขวงสาละวัน ตลอดถึงนำเอาบทอนุโมทนาบุญของพระอาจารย์

---

[๑]ประเพณีและวัฒนธรรม : ประเทศลาว, <https://www.youtube.com/watch?v=7x6rDW5arWM>(เผยแพร่เมื่อ 7 เมษายน 2557)

[๒]Spirit of Asia : เสน่ห์เวียงลาวใต้, Thai PBS.

[๓]วิถีชาวลาว, Thai PBS<https://www.youtube.com/watch?v=6U_GOEe4zAI>(เผยแพร่เมื่อ 11 มีนาคม 2557)

[๔]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๕]ประเพณีและวัฒนธรรม : ประเทศลาว.

แก้วมนีธมมาธีโป เจ้าอาวาสวัดสีมุงคุน[๑] สะท้อนร่องรอยอารยธรรมอันเป็นมรดกจากอดีต ฉายภาพให้เห็นความเชื่อมโยงของผู้คนในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมเรียนรู้วิถีชาวลาวผ่านเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ล้วนสะท้อนศิลปวัฒนธรรม ด้านต่าง ๆ เช่น คีตกรรม นาฏกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น แม้จะไม่ปรากฏเป็นหลักฐานว่าเป็นของชาวกูยทั้งหมด แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าชาวกูยเป็นกลุ่มชนที่มีส่วนในการเสริมสร้าง รักษา สืบต่อวัฒนธรรมดังกล่าวนอกจากนี้ยังสะท้อนการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมพุทธ-พราหมณ์ในพิธีกรรมอย่างชัดเจน โดยอาศัยบุญกฐินเป็นสะพานเชื่อมโยง นอกจากนี้ที่แขวงอัตตะบือใต้สุดของ สปป.ลาว วัดพระธาตุไชยเชษฐาธิราช ยังสะท้อนพุทธศิลปะของลาว เกือบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น ประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตกรรม เป็นต้น ซึ่งถือเป็นต้นแบบด้านพุทธศิลปะของลาวหลายแห่งสืบมาจนถึงปัจจุบัน การเรียนรู้อดีตทำให้เราเข้าใจในวันนี้ และนำไปสู่มิตรภาพที่แน่นแฟ้นในอนาคต รู้ในความเหมือน เห็นในความต่าง รู้จักเพื่อนบ้านอย่างเข้าใจ นอกจากนี้ยังมีข้อมูลว่า “ในด้านดนตรี ลาวมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประจำชาติ มีหมอขับ หมอลำ และมีรำวงบัดสลบ เป็นต้น”[๒]

3.2.2 วัฒนธรรมทางสังคม

วัฒนธรรมทางสังคมเป็นความเจริญงอกงามทางด้านการอยู่ร่วมกันของสังคมชาวลาว การมีปฏิสัมพันธ์ระว่างชุมชน มีระเบียบแบบแผนในการอยู่ร่วมกันในด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางสังคมตั้งแต่ระดับครอบครัวเป็นต้นไป ซึ่งในที่นี้จะนำมาศึกษาวิจัยบางประการ ดังนี้

3.2.2.1 ด้านบรรทัดฐาน สืบเนื่องจาก สปป.ลาว ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ กฎหมายบ้านเมืองจึงมีความเข้มงวดเด็ดขาด อำนาจรัฐสามารถควบคุมประชาชนให้อยู่ในกรอบกติกาได้ดีกว่าระบอบประชาธิปไตย นอกเหนือจากอาญาแผ่นดินแล้ว ในระดับชุมชนยังมีการถือฮีตคองอย่างเคร่งครัดที่แฝงด้วยอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์แตกต่างกันออกไปของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์โดยฮีตหรือจารีตเหล่านี้มีรากฐานมาจากคติความเชื่อผี-พราหมณ์-พุทธ การปฏิบัติต่อผีปู่ตาด้วยความเคารพยำเกรง การทำบุญประเพณีตามฮีต 12 คอง 14 การบายศรีสู่ขวัญ จนกลายเป็นฮีตคองของชุมชนที่ถือปฏิบัติสืบๆ กันมา และฮีตคองดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการจัดระเบียบแบบแผนสังคม ดังที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ ให้ทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมกับกฎผีว่า “ความเชื่อเรื่องผีมีหน้าที่รักษากฎเกณฑ์ทางสังคม ในขณะที่ความเชื่อพุทธทำหน้าที่รักษากฎเกณฑ์ทางจิตวิญญาณของบุคคล”[๓] จากการเก็บข้อมูลภาคสนามก็สามารถนำมาสนับสนุน

---

[๑] ใกล้ตาอาเซียน : รอยทางวัฒนธรรมสู่ดินแดนลาวใต้,Thai PBS.

[๒] ประเพณีและวัฒนธรรม : ประเทศลาว.

[๓] นิธิ เอียวศรีวงศ์,**ศาสนาผี,**<https://www.matichon.co.th>(เผยแพร่เมื่อ 23 ตุลาคม 2554).

เหตุผลดังกล่าวนี้ ไม่ว่าจะเป็นการถือฮีตอย่างเคร่งครัดของชาวบ้านขวาเสร็จ แขวงสาละวัน การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของชาวบ้านละยาวเหนือแขวงอัตตปือ บ้านกวางซี แขวงจำปาสัก ที่มีการประกอบพิธีไหว้ศาลปู่ตา ที่สืบเนื่องมาแต่โบราณกาล เพื่อความเป็นสิริมงคลอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ถือเป็นระเบียบแบบแผนขนบธรรมเนียมดีงามในด้านการปกครองทั้งสิ้น

3.2.2.2 ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตของชาว สปป.ลาวในปัจจุบัน มีสถานการณ์เช่นเดียวกับชุมชนชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด คือ กำลังตกอยู่ในสภาวการณ์เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม ภายใต้กระแสเศรษฐกิจทุนนิยม ดังนั้นจึงอาจจำแนกวิถีชีวิตความเป็นอยู่จากแนวคิดทางเศรษฐกิจ 2 ระบบ คือ (1) ฐานวัฒนธรรมจากระบบเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรม เช่น การปลูกข้าว การลงแขก ฤดูการเก็บเกี่ยว ล้วนนำมาซึ่งความสุขให้กับชุมชน เป็นการทำงานร่วมมือกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สร้างความผูกพันอย่างแน่นเหนียวอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง เฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน ใช้ระบบเครือญาติ ความเป็นพี่น้องเป็นจุดเชื่อมโยง เคารพนับถือด้วยคุณธรรมดังข้อมูลจากสังเกตว่าชาวบ้านกวางซียังมีการเลี้ยงควาย หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น โดยปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ..อาชีพหลักได้แก่ เกษตรกร คือ ทำไร่ ทำนา และทำสวน โดยส่วนใหญ่ปลูกข้าวไร่และข้าวนาดำ นอกจากนั้นปลูกมันสำปะหลัง ถั่วลิสง และพืชผักต่างๆ มีข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมการกินว่า นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่สะท้อนวิถีชีวิตชุมชนชาวกูยในหมู่บ้านแห่งนี้ว่า ชาวกูยส่วนมากปลูกพืชรับประทานทุกหลังคาเรือน เป็นแบบ “เฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน หรือ หาอยู่หากิน” ซึ่งก็เป็นวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนเอเชียอาคเนย์ทั่วไป ที่ดำรงชีวิตภายใต้ระเบียบแบบแผนของสังคมเกษตรกรรมที่มีความกลมกลืนธรรมชาติ เคารพซึ่งกันและกัน ยกย่องเชิดชูความสูงส่งทางด้านจิตใจ จากที่ชาวบ้านมีการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ไร่มันสำปะหลัง ถั่วลิสง เป็นต้น เพื่อนำไปขาย อนุมานได้ว่าวิถีชุมชนก็เริ่มเข้าสู่กลไกตลาดทุนนิยมและมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การ เฮ็ดซื้อเฮ็ดขาย ซื้ออยู่ซื้อกิน มากขึ้นในสังคมเมือง ดังที่ชุมชนตามเส้นทางบาเจียง-สาละวันสังเกตได้ว่ามีร้านค้าขายของชำทั่วไปตามเส้นทางระหว่างเมืองสู่เมือง หรือบางชุมชน เช่นบ้านนาไฮมีการขายมะพร้าวอ่อน เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าวิถีชุมชนที่อยู่ห่างไกลเมือง ยังคงใช้ชีวิตแบบพึ่งพาเศรษฐกิจชุมชน อาจมีการประกอบอาชีพทำไร่นาเพื่อซื้อขายอยู่บ้าง แต่ชุมชนที่อยู่ใกล้เขตเมือง ก็รับเอาวัฒนธรรมทุนนิยมอย่างเต็มตัวข้อมูลจากรายการ “ใกล้ตาอาเซียน : รอยทางวัฒนธรรมสู่ดินแดนลาวใต้” ที่นำเอาวิถีชุมชนนอกจากการทำไร่กาแฟแล้ว การทอผ้าก็เป็นส่วนสำคัญของชีวิต ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในด้านเศรษฐกิจ (2) ฐานวัฒนธรรมจากระเบียบแบบแผนของเศรษฐกิจทุนนิยมวิถีชีวิตของคนในชุมชนแบ่งแยกกันทำ แข่งขันแย่งชิง ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ชิงความได้เปรียบ เอาเปรียบกัน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความโลภ เป็นเศรษฐกิจเฮ็ดซื้อเฮ็ดขาย ใช้ระบบเงินตราเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคม ยกย่องเชิดชูกันด้วยความมั่งคั่งของเศรษฐกิจเงินตรา จากรากฐานวัฒนธรรมแบบ

เกษตรมาสู่ระบบทุนนิยมทำให้เกิดการเปลี่ยนทางวัฒนธรรมความเป็นอยู่แทบทุกด้าน จากความเป็นอยู่อย่างช้าๆ เรียบง่าย ไปสู่ความรวดเร็ว ซับซ้อน ลักษณะทุนนิยมเริ่มแผ่อิทธิพลเข้าไปใน สปป.ลาว ดังหลักฐานการซื้อขายแทนการแลกเปลี่ยนว่า “อัตตะปือปิ้งขายคำแลกไก่ สาละวันขี้ฮ้ายขายช้างแลกกะบอง”[๑] หมายความว่าแถบแขวงอัตตปือมีคำ(ทอง)หรือแร่ธาตุจำนวนมาก(ใช้ซื้อไก่) ขณะที่แขวงสาละวันมีช้างจำนวนมาก จึงเกิดการค้าขายแลกเปลี่ยน ซึ่งมีพัฒนาการต่อจากวัฒนธรรมแห่งการแลกเปลี่ยน โดยเอาสิ่งของแลกเปลี่ยนกันต่อมาใช้เงินตรามาเป็นตัวกลางในการซื้อขาย ความอุดมสมบูรณ์ของอัตปือดังคำขวัญว่า “ผืนแผ่นดินคำ ลำน้ำใส ป่าไม้เขียว ท่องเที่ยวหนองฟ้า ชมผ้าเรียงชานไช ไหว้พระองค์ใหญ่แสน พักแดนสามัคคี”...”อัตตะปือปิ้งขายคำแลกไก่ หัวหยอง ลงมุดน้ำโพโล่ขึ้นตั้งแต่คำ”[๒] (แขวงอัตตะปือเป็นแขวงที่อุดมไปด้วยทองคำ) แขวงอัตตะปือมีวัฒนธรรมที่เก่าแก่ มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีโรงแรม บ้านพัก ร้านอาหารที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ จากข้อมูลภาคสนามพบว่าชุมชนชาวกูยใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

3.2.2.3 ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ครอบครัว หมู่บ้าน เมือง ประเทศ ระเบียบแบบแผนในระดับครอบครัว ชาวกูยใน สปป.ลาว มีการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกันกับประเทศไทย คือ มีพื้นฐานความเป็นอยู่แบบพี่แบบน้อง ทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเป็นมิตร เวลาพี่น้องคนรู้จักไปหามาแวะ เอิ้นกินข้าวกินปลา จึงถือว่าฮักกินแพงกัน เรียกว่า “กินเข่าฮ่วมพา กินปลาฮ่วมปิ้ง” ดังกรณีชาวลาวใต้เผ่าย่าเขินให้การต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยการต้มไก่ซึ่งถือเป็นอาหารที่พิเศษ พิธีการรับประทานอาหารร่วมกันเริ่มต้นด้วยการดื่มสาโท ซึ่งต้องรินให้กับเจ้าที่ก่อนพร้อมบอกกล่าวว่า “...บอกกล่าวเจ้าที่ว่า มีพี่น้องมาเยี่ยมเยือน ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลกนี้ช่วยปกปักรักษาผู้มาเยือน...”[๓] จากนั้นเจ้าภาพดื่มก่อนเพื่อป้องกันยาพิษ แล้วตามด้วยคนอื่นๆ พูดคุยตามอัยาศัยไมตรีต่อกัน สร้างความรู้จักมักคุ้นกัน พร้อมกับรับประทานอาหาร โดยมีต้มไก่เป็นหลัก หลังจากนั้นหากจะอยากทราบว่าสัมพันธไมตรีข้างหน้าต่อกันจะเป็นอย่างไรก็นำ “คางไก่” ที่ต้มนั้นมาเป็นอุปกรณ์ทำนาย การลงเก็บข้อมูลภาคสนามที่บ้านกวางซี แขวงจำปาสักก็เช่นเดียวกัน ครอบครัวของนางสาลีได้ทำลาบเนื้อเป็นอาหารเช้าให้การต้อนรับคณะผู้วิจัยด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดีงาม เป็นต้น จากหลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นการปฏิสัมพันธ์ของชุมชนชาวกูย หรือคณะผ้าป่าจาก สปป.ลาว เดินทางมาร่วมทอดผ้าป่า

---

[๑] Spirit of Asia : เสน่ห์เวียงลาวใต้, Thai PBS.

[๒] แขวงอัตตะปือ, <http://www.thaisavannakhet.com/savannakhet/th/data-service/sub-savannakhet/attapu/> ธันวาคม 2559.

[๓] Spirit of Asia : เสน่ห์เวียงลาวใต้, Thai PBS,.

ในวันช้างไทย ที่วัดป่าอาเจียง ปรากฏการณ์เหล่านี้ยืนยันถึงความผูกพันเชื่อมโยงเป็นพี่น้องกันของชุมชนกูยทั้งสองประเทศ

3.2.3 วัฒนธรรมทางจิตปัญญา

วัฒนธรรมทางจิตปัญญา เป็นความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจและปัญญาของคนในสังคม ความอบอุ่น มีความสุขในการดำเนินชีวิต ความฉลาดหลักแหลม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ปล่อยวางได้ เกณฑ์มาตรฐานของวัฒนธรรมพุทธทางด้านปัญญาวัดได้จากความคิดอ่าน 2 ประการ คือ (1) ทัศนคติที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) และ(2) ดำริถูกต้อง (สัมมาสังกัปปะ) การศึกษาวัฒนธรรมจิตปัญญาชาวกูยลาวปรากฏผลดังนี้

3.2.3.1 คุณลักษณะทางจิตใจ พื้นฐานด้านจิตใจของชาวกูยใน สปป.ลาว ไม่แตกต่างไปจากชาวกูยในประเทศไทย คือ รักอิสระ ชอบผจญภัย อ่อนโยน เห็นอกเห็นใจ ให้อภัย มีท่าทีเป็นมิตร ไม่ก้าวร้าว ไม่ชอบการกดขี่ข่มเหงเอารัดเอาเปรียบ ไม่ต้องการให้คนอื่นมาแทรกแซงกิจการภายในกลุ่มของพวกตนตลอดทั้งไม่ต้องการอยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มใดๆ ทั้งสิ้นและทั้งไม่ชอบการรบหรือการชิงอำนาจทางการเมืองการปกครองของกลุ่มต่างๆ ด้วย

3.2.3.2 ด้านวิทยาการ มีหลักฐานบางประการที่เชื่อมโยงถึงความเจริญงอกงามแห่งภูมิปัญญาของชาวกูยได้ ดังการจัดการศึกษาสงฆ์ในแขวงจำปาสักพระมหาสุวรรณ จนฺทราช ให้ข้อมูลว่า “การจัดการศึกษาคณะสงฆ์แขวงจำปาสัก มีทั้งระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับปริญญาตรี ในระดับสูงนี้ใน สปป.ลาวมีทั้งหมด 2 แห่ง คือ ที่นครหลวงเวียงจันทน์กับแขวงจำปาสักเมืองปากเซ”[๑] จากการสังเกตภาคสนามพบว่า “แขวงจำปาสักมีโรงเรียนมัธยมศึกษาสงฆ์ตอนปลาย (SANGKHA UPPER SECODARY SCHOOL OF CHAMPASAK Pro.) ที่วัดทัมมะรังสีย์ยาราม บ้านท่าหิน และวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก (CHAMPASAK SANGHA COLLEGE) ที่วัดโพธิ์ระตะนะสาสะดาราม(วัดหลวงปากเซ)” การจัดการศึกษาสงฆ์ในแขวงอัตตปือ ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา ให้ข้อมูลว่า “การจัดการศึกษาคณะสงฆ์แขวงอัตตปือ มีทั้งหมด 2 แห่ง ได้แก่ วัดหลวงลัตนาราม เมืองสามัคคีไช และวัดท่ง เมืองไชยเชดถา จัดในระบบสามัญศึกษาชั้นมัธยมสมบูน ตั้งแต่ชั้น ม.1-ม.7 เรียนหลักสูตรเดียวกันกับโรงเรียนรัฐบาล แต่เพิ่มวิชาธรรมะ วินัย และบาลี”[๒] ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานใน สปป.ลาว สามารถให้บริการได้กับบุคคลทุกเพศ ดังนั้นผู้ที่บวชเป็นสามเณรก็สามารถเลือกเรียนได้ทั้งโรงเรียนที่รัฐจัดให้ หรือจะเลือกเรียนในระบบของคณะสงฆ์ที่แต่ละแขวงจัดดำเนินการก็ได้ ดังอาจารย์พรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า “สามเณรที่เลือกเรียนในระบบของรัฐ จะเข้าศึกษาร่วมกับเด็กทั่วไปตามโรงเรียนหมู่บ้านของตนเอง อย่างเช่นที่โรงเรียนมัธยมสมบูนจะเลินสุก บ้านละยาวเหนือ เมืองสามัคคีไช มี

---

[๑]พระมหาสุวรรณ จนฺทราช, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2559

[๒]ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

สามเณรเข้าเรียนในชั้นเรียนมากกว่าสามสิบรูป วิชาที่ขัดกับสมณภาวะ เช่น ดนตรี กีฬา เป็นต้น จะได้รับการอนุโลมจากครูให้เรียนรู้เพียงภาคทฤษฎีเท่านั้น แต่จะไม่มีวิชา ธรรมะ วินัย และบาลี เหมือนระบบการศึกษาของคณะสงฆ์"[๑] และจากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามสังเกตได้ว่า "มีพระภิกษุหนุ่มชาวโอ้ยหลายรูปเป็นคณะกรรมการบริหารองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แขวงอัตตปือ ชุดที่ 5 โดยแบ่งการบริหารสงฆ์ออกเป็น 2 คณะ คือ คณะประจำองค์การพุทธศาสนสัมพันธ์ลาวแขวงอัตตปือ เป็นคณะบริหารสูงสุดของแขวง และคณะกรรมการองค์การพุทธศาสนสัมพันธ์ลาวแขวงอัตตปือ เป็นคณะทำงานภายใต้นโยบายและการกำกับดูแลของคณะประจำองค์การ"[๒] จากการสัมภาษณ์พระพรสวรรค์ สุจิตฺโตได้ข้อมูลว่า "ในปัจจุบันชาวโอ้ยเป็นจำนวนมาก ประกอบอาชีพรับราชการเป็นเจ้าหน้าที่และผู้บริหารในหน่วยงานของรัฐในแขวงอัตตปือ"[๓] กระบวนการทางการศึกษาเหล่านี้ย่อมสะท้อนวัฒนธรรมภูมิปัญญาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยได้ จากข้อมูลดังกล่าวพออนุมานได้ว่าชาวกูยโอ้ยในแขวงอัตตปือ สปป.ลาว เริ่มเข้ามามีบทบาทในเมืองมากขึ้นจากที่เคยหลบซ่อนตัวตามป่าเขา นับถือผี กลายมาเป็นพุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพ ต่างจากอดีตที่ผ่านมา

3.2.3.3 ด้านภาษา ภาษาของชุมชนชาวกูยใน สปป.ลาว มีความใกล้เคียงกับกลุ่มชนชาวกูยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย จากการลงสังเกตและสัมภาษณ์ชุมชนภาคสนามพบว่า ชุมชนชาวกูยมีการใช้ภาษาพูดบางคำก็เหมือนกัน บางคำก็แตกต่างกัน สำเนียงผิดเพี้ยนกันไปบ้างตามแต่ละท้องที่ ดังตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1

เปรียบเทียบคำ-สำเนียงภาษากูย(ส่วย) ไทย-ลาว

ภาษาไทย	**สปป. ลาว**			**ไทย**		
	บ้านกวางชี	**บ้านนาไฮ**	**บ้านขัวเส็ด**	**บ้านท่าล้ง**	**บ้านตะเคียน**	**บ้านกู่**
น้ำ	ด๊ะห์	ด๊ะห์	ด๊ะห์	เด๊าะห์	เดื๊อะ , ด๊ะห์	ด๊ะห์
กินข้าว	จาดอย	จาดอย	จาดอย	จาดอย	จาโดย	จาโดย
ผัว/สามี	เย๊าะ	เย๊าะ	เย๊าะ	เย๊าะ	กะเยื๊อะ,เยื๊อะ	กะเยื๊อะ
เมีย/ภรรยา	แดล	แดล	แดล	อึแดล	อึแดล	อึแดล
คน	โกย	โกย	โกย	กวย	กวย	กวย
ช้าง	เจียง	เจียง	เจียง	อาเจียง, เจียง	อาเจียง, เจียง	อาเจียง, เจียง
มีด	เมลือ	เมลือ	เมลือ	เปดเมลือ	เปดเมลือ, เปดเผลือ	เปดเมลือ

[๑]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๒]แผนผัง : กองประชุมใหญ่สะไหมที่ 5 ขององค์กานพุดทะสาสะหนาสำพันลาว แขวงอัตตปือ.

[๓]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

มะพร้าว	ไปลโตง	ไปลโตง	ไปลโตง	ไปลโตง	ไปลโตง	ไปลโตง
เดือน	กะไซ	กะไซ	กะไซ	กะไซ	กะไซ	กะไซ

คำพูดที่ยกมาเป็นตัวอย่างระหว่างชาวกูยในประเทศไทยกับชาวกูยใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่ใช้คำเดียวกัน อาจมีบางคำที่เพี้ยนกันไปบ้างอย่างเช่นคำว่า น้ำ ชาวกูยใน สปป.ลาว ออกเสียง “ด๊ะ” ในขณะที่กูยในประเทศไทยบางกลุ่มออกเสียงเป็น เด๊าะห์ บางกลุ่มออกเสียงเป็น เดื๊อะ คำว่า กินข้าว ชาวกูยใน สปป.ลาว เรียกว่า “จาดอย” ในขณะที่กูยในประเทศไทยบางกลุ่มออกเสียงเป็น จาดอยบ้าง จาโดยบ้าง เป็นต้น ความผิดเพี้ยนแตกต่างเล็กน้อยเหล่านี้เป็นเรื่องปกติของพัฒนาการทางภาษา ประเด็นสำคัญ คือ วัฒนธรรมทางภาษาได้สะท้อนความเป็นชนชาวกูยด้วยกัน ตลอดถึงวัฒนธรรมอื่นๆ เช่น อาหารการกิน ความเป็นอยู่ อุปนิสัยใจคอ ความเชื่อถือทางศาสนา เป็นต้น จากข้อมูลภาคสนามแขวงอัตตปือพบว่าภาษาที่ใช้ในชุมชนกูยบ้านละยาวเหนือพูดได้อย่างน้อย 2 ภาษา คือ ภาษาของชนเผ่าโอ้ยกับภาษากลางที่เป็นภาษาลาวลุ่ม พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า “ในปัจจุบันชนเผ่าลาวเทิง กำลังประสบปัญหาการถูกกลืนทางภาษา คือ เด็กรุ่นใหม่จะไม่ได้รับการฝึกฝนในภาษาดั้งเดิมของตนเอง โรงเรียนจะฝึกและบังคับให้เด็กใช้ภาษากลาง (ลาวลุ่ม) วัฒนธรรมภาษาท้องถิ่นอาจเลือนหายไปในอนาคต เวลาย้ายไปอยู่ต่างถิ่นก็ไม่ใช้ภาษาดั้งเดิมของตนเอง เพราะถือเป็นข้อด้อย”[๑] ถ้าใช้ประโยคคำพูดยาวๆ อาจแตกต่างกับกูยกลุ่มอื่นๆ แต่ก็พอจะเดาได้ ถ้าใช้คำเรียกแต่ละคำจะมีความคล้ายคลึงและตรงกันหลายคำ ยกตัวตัวอย่าง เช่นคำว่า “จมูก = มุ, ผม = ซ๊อก, น้ำ = ด๊าก, ตา = ม๊ัด เป็นต้น ชนเผ่าลาวเทิงในแขวงอัตตปือที่ใช้ภาษาใกล้เคียงกัน เช่น โอ้ย ละเวน ย่าเหิน ส่วย ละแว้ อารักกระแสง”[๒] จากการสังเกตและสัมภาษณ์ข้อมูลภาคสนาม พบว่าปัญหาการกลืนวัฒนธรรมทางภาษาระหว่างประเทศไทยกับลาวจะมีความคล้ายคลึงกัน คือ อาศัยระบบโรงเรียน และการกดทับทางวัฒนธรรมจากส่วนกลางให้วัฒนธรรมท้องถิ่นด้อยลง

จากการศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวได้ข้อสรุปว่า พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายใกล้ชิดกับธรรมชาติ พึ่งพาเศรษฐกิจทุนนิยมแต่ยังขาดความทันสมัยอยู่มาก บางแห่งทุรกันดาร มีระเบียบแบบแผนในการแต่งกาย ศิลปะและวัฒนธรรมของกลุ่มชนมีความใกล้ชิดกับกลุ่มชนคนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ วัฒนธรรมทางสังคมเป็นความเจริญงอกงามทางด้านการอยู่ร่วมกันของสังคม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบชุมชนชนบท นับถือกันแบบเครือญาติ มีระบบการปกครองแบบคอมมูนิสต์ ซึ่งมีความเด็ดขาดและสร้างความสงบเป็นระเบียบเรียบร้อยได้ดี แต่มีจุดอ่อนในการกระตุ้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ที่มีลักษณะกึ่งแบบเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินกับ

---

[๑]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๒]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

การเฮ็ดซื้อเฮ็ดขาย ความสูงส่งทางจิตใจมีความหนักแน่นมั่นคง ซื่อตรง อดทน เข้มแข็ง เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีมาแต่โบราณกาลและความละเอียดลึกซึ้งแห่งภูมิปัญญา เป็นลักษณะภูมิปัญญาแบบชาวบ้านทั่วไป วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี มีการปฏิบัติต่อผีบรรพบุรุษอย่างเข้มข้นจริงจัง เช่น พิธีฆ่าควายบูชาหลักบ้าน พิธีกรรมการต้อนรับแขกต้องบอกกล่าวผีเจ้าบ้านให้รับทราบ เป็นต้น

3.3 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์

การศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์ แบ่งหัวข้อศึกษาเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ ประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากคติความเชื่อเรื่องผี ประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากศาสนาพราหมณ์ ดังนี้

3.3.1 ประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากคติความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของชุมชนเอเชียอาคเนย์เป็นเป็นเรื่องที่มีมาก่อนอารยธรรมอินเดียจะเคลื่อนเข้ามาสู่ชุมชนแห่งนี้ ดังที่สุจิตต์ วงษ์เทศ ได้ให้ทัศนะว่า “ผาแต้ม...ทั้งหมดของแหล่งภาพเขียนสี เป็นสถานที่ทำพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาผี...ของชุมชนนานาชาติพันธุ์อยู่บริเวณที่ราบริมสองฝั่งโขง ซึ่งนับเป็นบรรพชนคนอุษาคเนย์และคนไทย...ต่อมาเมื่อรับอารยธรรมอินเดีย ราวหลัง พ.ศ. 1000 ดินแดนบริเวณนั้นจึงมีพัฒนาการเป็นบ้านเมืองและรัฐขนาดใหญ่ เป็นที่รู้จักในชื่อรัฐเจนละ มีศูนย์กลางเก่าสุดอยู่ทางลุ่มน้ำชี-มูล (ยโสธร-อุบลฯ) แล้วขยายไปถึงปราสาทวัดพูในแขวงจัมปาสัก (ลาว)”[๑] ในหัวข้อนี้มีประเด็นศึกษาดังนี้

3.3.1.1 ลักษณะการนับถือผีของชาวลาว สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับผี เมื่อศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์จากอินเดียเข้ามาแพร่หลายในเอเชียอาคเนย์ กษัตริย์ผู้ครองนครรัฐต่างๆ และประชาชนทั่วไปในแถบลุ่มน้ำโขงจึงยึดถือปนเปกันไประหว่าง ผี พราหมณ์ พุทธ กษัตริย์ในดินแดนประเทศ สปป.ลาว บางพระองค์ในอดีต พยายามลบล้างความเชื่ออื่นที่ไม่ใช่ศาสนาพุทธออกไปแต่ก็ไม่สำเร็จ ดังที่ข้อมูลของพระเทพเวทีให้ว่า “...รัชกาลพระเจ้าโพธิสารราช (พ.ศ.2063-2090) กษัตริย์พระองค์นี้ทรงเป็นพุทธศาสนิกชนผู้เคร่งครัด ได้ทรงพยายามชักจูงให้ประชาชนเลิกนับถือผีสางเทวดา ไสยาศาสตร์ การทรงเจ้าเข้าผีต่างๆ เพื่อสถาปนาพระพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์ ถึงกับทรงให้รื้อศาลเจ้าหลวงศาลเจ้าผีเสื้อเมืองทรงเมืองเสีย แต่ประเพณีการนับถือผีได้ฝังแน่นในชีวิตจิตใจของประชาชนมาแต่โบราณแล้วยากที่จะถอนได้ ความเพียรพยายามของพระองค์จึงไม่ประสบผลสำเร็จ”[๒] ความพยายามที่จะทำลายความเชื่อเกี่ยวกับผี มีมาโดยตลอดปรากฏหลักฐานบ้างไม่ปรากฏบ้าง ดังพระไพศาล วิสาโล ให้ข้อมูลว่า “...การนับถือผีถูกต่อต้านอย่างหนัก โดยพระที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาแนวปฏิรูปจากในเมือง แม้กระทั่งสายพระอาจารย์มั่นบางรูป เช่น พระอาจารย์ลี

---

[๑]สุจิตต์ วงษ์เทศ : ผาแต้ม ในศาสนาผี ชุมทางนานาชาติพันธุ์หลายพันปีมาแล้ว.

[๒]พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต),**พระพุทธศาสนาในอาเซีย**, หน้า 195.

ธมฺมธโร พระอาจารย์ผาง จิตฺตคุตฺโต เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการเผาศาลปู่ตาในหมู่บ้าน ส่วนพระมหานิกาย จำนวนไม่น้อยก็โจมตีศาลพระภูมิอย่างแข็งขัน”[๑] ลักษณะการนับถือศาสนาของกลุ่มชนชาวลาวใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่เกินร้อยละ 60 นับถือศาสนาพุทธควบคู่ไปกับการนับถือผีดังข้อมูลว่า “การนับถือศาสนาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละหกสิบขึ้นไป ควบคู่ไปกับนับถือผี ที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม”[๒] จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามที่แขวงจำปาสักพระมหาสุวรรณ จนฺทราช ให้ทัศนะว่า “กลุ่มชนชาวกูย(ส่วย) ในแขวงจำปาสัก แขวงอัตตปือ และสาละวัน ส่วนใหญ่นับถือผีแต่ละเผ่าจะทำพิธีกรรมของตนเอง แต่ปัจจุบันให้ความสนใจพระพุทธศาสนามากขึ้น เมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีมากขึ้นทำให้หลายอย่างเปลี่ยนแปลงไป”[๓]

3.3.1.2 การนับถือผีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในปัจจุบัน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านกวางซีพบว่าชาวบ้านกวางซีมีการเซ่นไหว้ผีปู่ตา หรือการคอบหลักบ้านเป็นประจำทุกปีก่อนลงนา เรียกว่า พิธีเบิกผี ดังนายเนตร มาคูณ เฒ่าจ้ำประจำหมู่บ้านกวางซี ให้สัมภาษณ์ว่า “ผีหอเจ้าบ้านที่ดอนปู่ตาถือว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ รักษาป่าสงวนของชุมชน เกือบ 1,000 ไร่ มีการประกอบพิธีคอบ(เซ่น)ก่อนลงทำนาเรียกว่าพิธีเบิกผี”[๔] จากการสังเกตชุมชนบ้านขวาเส็ด เมืองเหล่างาม แขวงสาละวัน ได้พบว่า “บ้านขวาเส็ดเป็นชุมชนใหญ่ตั้งอยู่บนเส้นทางผ่านระหว่างแขวงจำปาสักกับแขวงสาละวัน ประกอบด้วยชนเผ่าหลายเผ่าชนปะปนกัน ได้แก่ เผ่าส่วย เผ่าอาฮัก เผ่าแงะ เผ่าตะโอ้ย และลาวลุ่ม ที่ตั้งของชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีน้ำตกที่สวยงาม จากที่ชุมชนแห่งนี้หลายเผ่าชนอยู่ปนกันจึงทำให้มีความหลากหลายในด้านพิธีกรรม แต่ชุมชนมีความพร้อมเพรียงกัน ประกอบพิธีร่วมกันไม่แบ่งแยก วิถีชีวิตมีความเป็นเอกภาพจากการสัมภาษณ์นางมณีวอน ศิริวงศ์ ให้ทัศนะว่า “ทุกกลุ่มชนจะมีฮีตเซ่นไหว้ “อาฮักบ้าน” (ผีปู่ตา) ผีไฮ ผีนา เลี้ยง 2 ครั้งในช่วงเดือน 12 และก่อนลงนา”[๕] ในชุมชนแห่งนี้มีพิธีกรรมเกี่ยวกับผีที่พิเศษออกไป เรียกว่า “ฮีตหลักบ้าน” ดังที่นายสายสมร สุริวงศ์ให้ข้อมูลว่า “ฮีตหลักบ้าน เป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ มีการประกอบพิธีโดยการแห่ควายที่ถูกเลือกไปรอบๆ หมู่บ้าน จนถึงหลักบ้าน แล้วทำพิธีล้มควายเซ่นเสาหลักบ้าน แล้วนำเนื้อความที่ถูกเซ่นแจกจ่ายให้ทุกครัวเรือน ให้เหลือแต่หนังและตีนเอาไว้ที่หลักบ้าน ซึ่งหลักบ้านนี้เป็นที่สิงสถิตของผีรักษาหมู่บ้าน อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน”[๖] ในพิธีศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวนี้นายมด ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “พิธีการถือฮีตนี้ชนเผ่าแงะเป็นผู้นำในบูชาและยังรักษาฮีตหลักบ้านอย่างเข้มแข็ง จัดอย่างยิ่งใหญ่ในเดือน 4 ของทุกปี มีมหรสพสมโภชเสพงัน เลาะกินกันได้ตลอดงาน พิธีกรรมนี้เรียกว่า “บุญฮีตบ้าน””[๗] สภาวการณ์เกี่ยวกับความเชื่อถือเรื่องผีที่แขวงอัตตปือได้ข้อมูลจากรายการ “Spirit of Asia : เสน่ห์เวียงลาวใต้” ให้ข้อสรุปว่า

---

[๑]พระไพศาล วิสาโล, **แนวโน้มพุทธศาสนาไทย**, หน้า 99.

[๒]ประเพณีและวัฒนธรรม : ประเทศลาว.

[๓]พระมหาสุวรรณ จนฺทราช, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2559.

[๔]นายเนตร มาคูณ, เฒ่าจ้ำ บ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๕]นางมณีวอน ศิริวงศ์ ปราชญ์ชาวบ้านขวาเส็ด เมืองเหล่างาม แขวงสาละวัน. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๖]นายสายสมร สุริวงศ์, นายบ้าน บ้านขวาเส็ด เมืองเหล่างาม แขวงสาละวัน. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๗]นายมด บ้านขวาเส็ด, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

“ชาวย่าเหิน และชนชาติลาวเทิง ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับฮีตมากกว่ากฎหมาย โดยอาศัยฮีตในการกำหนดกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต เพราะให้ความสำคัญกับญาติพี่น้องมาร่วมงานพิธี ก่อให้เกิดความแน่นแฟ้นในความสัมพันธ์ยิ่งๆ ขึ้นเรื่อยๆ ไป”[๑] รายการเดียวกันนี้สะท้อนความเชื่อและการปฏิบัติต่อผีด้วยความเคารพยำเกรงของชาวอัตตปือว่า “ณ บริเวณแห่งนี้เปี่ยมไปด้วยวัฒนธรรมอันหลากหลายของชนชาติลาวเทิง อันยังมีเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงหัวเมืองที่ห่างไกลเข้าไว้กับการสูญหายของเจ้ามหาชีวิตแห่งล้านช้าง”[๒] และรายการดังกล่าวยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนับถือศาสนาพุทธและการปฏิบัติต่อฮีตคองดั้งเดิมว่า “...เล่าขานต่อๆ กันมา ผู้สร้างพระองค์แสนขึ้น คือ ชนชาติย่าเหิน หนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่นกลุ่มมอญ-ขแมร์ ที่อาศัยอยู่ในลาวใต้หลายแขวง เผ่าย่าเหินถือจารีตอย่างมาก แม้แต่การขึ้นเรือนเยือนบ้านหากไม่ได้รับการอนุญาตก็ขึ้นไม่ได้”[๓] จากลงเก็บข้อมูลภาคสนามได้รับข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชุมชนประจำวัดธาตุพระไช เมืองไชเชดถาว่า “กลุ่มคน “เผ่าย่าเหิน” มีส่วนสำคัญต่อประวัติศาสตร์ช่วงพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชหายสาบสูญในลาวใต้ และการทำศึกแก้แค้นให้พ่อของท้าวพระไชยจนสามารถเมื่อยึดเวียงจันทน์ได้แล้ว ก่อนเดินทางลงมาทำบุญสร้างพระธาตุที่เมืององการอัตตปือ ได้แต่งตั้งท้าวฮั่นชุมคนเผ่าย่าเหินว่าราชการแทนชั่วคราว ก่อนมาสิ้นพระชนที่แขวงอัตตปือตามพระบิดา”[๔] คำบอกเล่านี้แสดงให้เห็นว่า ชนเผ่ากูยมีความสำคัญต่อกิจการบ้านเมืองของ สปป.ลาวในอดีต จากการสังเกตพบว่าพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ของชาวเมืองไชเชดถาแขวงอัตตปืออันเป็นที่บรรจุอัฏฐิของพระเจ้าไชยเชษฐา ไม่ใหญ่มากนัก แต่เป็นที่เคารพกราบไหว้ของบุคคลทั่วไป ประเด็นนี้อาจสรุปได้ตามบทกวีของโกวเล้งที่ว่า “ขุนเขาไม่ต้องสูงเด่นเพียงมีเซียนสถิตก็เลื่องชื่อ สายน้ำไม่ต้องลึกล้ำ เพียงมีมังกรอาศัยก็ศักดิ์สิทธิ์ สุราไม่ต้องราคาแพง ขอเพียงมีคนรู้ใจก็เปลี่ยนเป็นเลิศรส”[๕] และในวัดมีแต่ธาตุของผู้หลักผู้ใหญ่ ปัจจุบันคนอัตตปือภาคใต้ของลาวมีคนที่เป็นใหญ่เป็นโตระดับประเทศในปัจจุบัน เช่น ท่านชุมณีไชยสอนพลไสว ไชยเสนา ท่านดวงใจ พิจิต เป็นต้น จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามที่บ้านละยาวเหนือ เมืองสามัคคีไช แขวงอัตตปือทำให้ได้รับทราบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของชุมชนเผ่าโอ๊ย ดังที่พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า “ก่อนที่ชาวโอ้ยจะสามารถตั้งวัดได้ เขานับถือผีหลังจากมีการตั้งวัดในชุมชน ประชาชนเกินกว่าร้อยละ 90 หันมานับถือพุทธศาสนา ใช้พุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ควบคู่ไปกับฮีตผี”[๖] ท่านให้รายละเอียดเกี่ยวกับการนับถือผีของชุมชนเผ่าโอ้ยเพิ่มเติมว่า “สมัยก่อนจัดได้หลายลักษณะ เช่น การนับถือผีภู ผีต้นไม้ ผีฟ้า ผีแถน ผีหอบ้าน สมัยก่อนไปทำพิธีกรรมฟ้อนรำมีแคนเป็นดนตรีประกอบ จัดทำพิธีตามสถานที่อยู่ของผี เช่น ถ้าเป็นผีต้นไม้ก็ไปที่ต้นไม้ใหญ่ ถ้าเป็นผีภูเขาก็

---

[๑] Spirit of Asia : เสน่ห์เวียงลาวใต้, Thai PBS.

[๒] เรื่องเดียวกัน.

[๓] เรื่องเดียวกัน.

[๔] นางคำพาสุก ไชยแสง, ปราชญ์ชุมชน วัดธาตุพระไชย ตำบลวัดธาตุ เมืองไชยเชดถา แขวงอัตตปือ. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๕] โก้วเล้งไต้เฮียบ...ใบไม้คืนสู่ราก, <https://www.google.co.th/1>(เผยแพร่เมื่อ 30 กรกฎาคม 2548)

[๖] พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

ไปทำพิธีที่ภูเขา เป็นต้น ปัจจุบันประกอบพิธีเซ่นไหว้เลี้ยงผีอยู่ที่หอบ้าน”[๑] เผ่าชนโอ้ยซึ่งถือว่าเป็นพุทธศาสนิกชนชาวกูยกลุ่มหนึ่งที่ถูกจัดในกลุ่มลาวเทิงกลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่ในแขวงอัตตปือ ห่างเขตเทศบาลเมืองเพียง 10 ก.ม. แต่พึ่งจะมีวัดเมื่อ 3 ปี มานี่เอง วัดจึงเป็นสิ่งใหม่ของชุมชน พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ซึ่งเป็นลูกหลานชาวบ้านของชุมชนแห่งนี้ ให้ข้อมูลการเปลี่ยนจากการนับถือผีมาเป็นนับถือพุทธของชาวโอ้ยว่า “ดั้งเดิมก่อนมีวัด ชาวบ้านนับถือผีเป็นหลัก หากใครประสงค์จะใส่บาตรหยาดน้ำต้องเดินทางไปวัดอื่น คนจึงใกล้ชิดกับผีมากกว่าวัด ต่อมาเมื่อมีวัดขึ้นในชุมชน พระได้ทำให้คนหันมานับถือพุทธศาสนาเกินกว่าร้อยละ 90 ในขณะเดียวกันชาวบ้านก็ยังคงนับถือผีอยู่เช่นเดิม และมีการ “เลี้ยงหอบ้าน” ในช่วงประเพณี“บุญชำฮะ” (เดือนเจ็ด) มีการนำเครื่องเซ่นไหว้มีเหล้าไห ไก่ หมู เป็นต้น โดย “หมอธรรม” เป็นผู้นำพิธีบอกกล่าว”[๒]

3.3.2 ประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากศาสนาพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์ เป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในโลก และทรงพลังมาถึงปัจจุบันก็ว่าได้ พัฒนาการของศาสนาพราหมณ์ เริ่มปรากฏตั้งแต่ชาวอารยันเริ่มอพยพมาจากทะเลเมดิเตอร์เรเนี่ยนก่อนสมัยพุทธกาลประมาณ 3000 ปี โดยพราหมณ์ได้ประมวลความรู้ต่างๆ จากประสบการณ์ทางศาสนาของพระฤาษี จนเกิดเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ คือ คัมภีร์พระเวท และคัมภีร์พระเวทนี้เองที่เป็นต้นตอของพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาซึ่งมีความละเอียดประณีตและหลากหลาย โดยพราหมณ์ทำหน้าที่รักษาพระเวทและประกอบพิธีกรรม จึงได้ชื่อว่าศาสนาพราหมณ์ ด้วยคุณลักษณะของชาวอารยันเป็นคนเจ้าความคิดและนักปฏิบัติชอบการแสวงหาในเวลาต่อมาได้เกิดศาสนาอื่นๆ ตามมา เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาเชน เป็นต้น และศาสนาเหล่านี้กลายเป็นวัฒนธรรมอินเดียที่แพร่หลายออกไปยังส่วนต่างๆ ของโลกรวมถึงดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้รับอิทธิพลของอินเดียเช่นเดียวกับที่อื่นๆ

3.3.2.1 ความเป็นมาของศาสนาพราหมณ์ในเชียตะวันออกเฉียงใต้ เส้นทางการขยายอารธรรมอินเดียสู่ชุมชนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถ้าเป็นวัฒนธรรมพราหมณ์-ฮินดูจะผ่านมาทางกัมพูชา ดังเดวิด แชนด์เลอร์ (DAVID CHANDLER) ที่ให้ทัศนะว่า “...การติดต่อค้าขายระหว่างอินเดียยุคก่อนประวัติศาสตร์กับกัมพูชาอาจมีมานานก่อนอินเดียจะใช้ภาษาสันสกฤตอย่างแพร่หลาย...ทำให้ประชาชนในดินแดนทั้งสองนับถือผีบรรพบุรุษและเทพเจ้าที่เกี่ยวข้องกับการกสิกรรม...ในช่วงห้าร้อยปีแรกแห่งคริสตกาล ชาวกัมพูชารับอะไรหลายๆ อย่างมาจากอินเดีย เช่น ระบบการเขียน การสร้างเทวสถาน”[๓] ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับทัศนะของสุจิตต์ วงษ์เทศที่อธิบายเส้นแบ่งวัฒนธรรมมาจากอินเดียให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า “ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

---

[๑] พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๒] พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๓] DAVID CHANDLER.A**, HISTORY OF CAMBODIA**, แปลโดย พรรณงาม เง่าธรรมสาร และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ 3; (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 19-20.

ตอนบน (แอ่งสกลนคร) ถือเป็นเขตวัฒนธรรมบ้านเชียง...ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (แอ่งโคราช) ถือเป็นเขตวัฒนธรรมกุลาร้องไห้ เขตนี้แยกย่อยเป็นลุ่มน้ำมูล เป็นวัฒนธรรมพราหมณ์-มหายาน ลุ่มน้ำชีเป็นวัฒนธรรมพุทธเถรวาท"[๑] การรับเอาวัฒนธรรมจากอินเดียของชาวเอเชียอาคเนย์ DAVID CHANDLER ได้ให้ทัศนะในประเด็นนี้อย่างน่าฟังว่า "ชาวกัมพูชาค่อยๆ ซึมซับและเลือกรับวัฒนธรรมอินเดีย...กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องซับซ้อน เมื่อไหร่และทำไมชาวพื้นเมืองจึงนิยมชมชอบวัฒนธรรมอินเดีย วัฒนธรรมด้านใดบ้างที่เขาเลือกรับ..ปรับปรุง..ปฏิเสธ...ต้องคำนึงถึงเกณฑ์ที่นักมานุษยวิทยาเรียก "วัฒนธรรมหลวง" และ "วัฒนธรรมชาวบ้าน"...วัฒนธรรมหลวงเกี่ยวข้องกับอินเดีย ภาษาสันสกฤต ราชสำนัก และศาสนาฮินดู ส่วนวัฒนธรรมชาวบ้านเกี่ยวข้องกับกัมพูชา ภาษาเขมร หมู่บ้านและศาสนาพื้นเมือง"[๒] ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นดินแดนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และความเชื่อทางศาสนา มีข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อถือทางศาสนาของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า "เอเชียตะวันออกเฉียงใต้....ศาสนาพุทธมีคนนับถือจำนวนมากในไทย กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม และสิงคโปร์...ไม่มีประเทศใดเลยที่มีผู้นับถือศาสนาเดียวกันทั้งหมด...พบว่ามีชาวฮินดูกระจายอยู่ทั่วไป"[๓] ศาสนาฮินดูเป็นศาสนาที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในโลกดังข้อมูลว่า "ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในโลก มีแหล่งกำเนิดในเอเชียใต้แถบประเทศสาธารณรัฐอินเดียและปากีสถาน มีอายุมากกว่า 5,000 ปี ประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่ นับถือ ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐอินเดียและเนปาล"[๔] ดังร่องรอยการขยายตัวของศาสนพราหมณ์มายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ปรากฏในตำนานการสร้างอาณาจักรกัมพูชาว่า "ธิดาพญานาคยอมอภิเษกสมรสกับพราหมณ์เกาฑิณยะผู้มีธนูวิเศษ..ก่อนวันเข้าพิธีสมรส เกาฑิณยะมอบเครื่องทรงให้เจ้าหญิง ส่วนพญานาคตอบแทนด้วยการดื่มน้ำที่ท่วมแผ่นดินจนแห้ง สร้างเมืองให้พระชามาดา เรียกชื่ออาณาจักรนั้นว่า "กัมโพช"[๕] การเอาชนะใจกลุ่มนาคของเกาฑิณยะพราหมณ์ เป็นจุดเริ่มต้นประวัติศาสตร์ของอาณาจักรกัมพูชาและเป็นต้นเค้าของการเกี่ยวข้องระหว่างชุมชนพื้นเมืองชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับชาวอารยัน พราหมณ์เข้ามามีบทบาทและเป็นสะพานเชื่อมโยงวัฒนธรรมอินเดียสู่ภูมิภาคเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่นั้นมา ตำนานการแต่งงานกับธิดาพญานาคเจ้าแห่งบาดาลนี้ก็คล้ายๆ กับการสร้างบ้านแปงเมืองของอาณาจักรอื่นๆ ในแถบเอเชียอาคเนย์ วัฒนธรรมประเพณีพราหมณ์ที่ปรากฏใน สปป.ลาวที่นำมาศึกษาวิจัยดังนี้

---

[๑] สุจิตต์ วงษ์เทศ, **อุบลราชธานีมาจากไหน**, หน้า 18.

[๒] DAVID CHANDLER.**A HISTORY OF CAMBODIA**, หน้า 18.

[๓] เอเชียตะวันออกเฉียงใต้,วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, <https://th.wikipedia.org/wiki>ธันวาคม 2559.

[๔] ศาสนาของประชาชนในประชาคมอาเซียน, <https://aseanasean.wordpress.com/>ธันวาคม 2559.

[๕] DAVID CHANDLER.**A HISTORY OF CAMBODIA**, หน้า 21.

3.3.2.2 ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ เป็นอีกวัฒนธรรมและประเพณีหนึ่งที่แพร่หลายในสังคมชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้จะไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าประเพณีการสู่ขวัญที่ปรากฏในสังคมไทยและ สปป.ลาว มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพิธีกรรมของพราหมณ์อารยันได้อย่างไร แต่คติความเชื่อและเค้าโครงระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติพออนุมานได้ว่า คติดังกล่าวมีความสอดสัมพันธ์กับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่มาจากวัฒนธรรมอินเดียดังหลักฐานว่า “บายศรีนั้นมีข้อสันนิษฐานว่าได้ประดิษฐ์ขึ้นมาจากคติความเชื่อของพราหมณ์...พิจารณาจากการนำใบตอง...สะอาดบริสุทธิ์...รูปร่างลักษณะของบายศรี...เครื่องสังเวย...รวมถึงพิธีการ เช่น การเวียนเทียน การเจิม และพิธีการต่าง ๆ เหล่านี้พราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีทั้งสิ้น”[๑] มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนในแถบลุ่มน้ำโขงได้ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมที่มาจากอารยธรรมอื่น เป็นของตนเองว่า “คนเผ่าไทย-ลาวอาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำโขงและสาขาต่างๆ ของแม่น้ำโขง ตั้งแต่แคว้นสิบสองปันนาในมณฑลยูนนานของประเทศจีน ลงมาจนถึงลุ่มน้ำโขงตอนล่างในภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และภาคใต้ของประเทศลาว คนเหล่านี้มีวัฒนธรรมและอารยธรรมที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองมาช้านาน...คนเผ่าไทย-ลาว ได้เปลี่ยนแปลงแนวคิด วิทยาการ และภูมิปัญญาจากดินแดนอื่นเข้ามาผสมปนเป[๒] ในข้อมูลชุดเดียวกันนี้ ยังได้สะท้อนคุณค่าของการทำขวัญในการสร้างพลังจิตใจ และการอยู่ร่วมกับสรรพสิ่งอย่างกลมกลืนว่า “การสู่ขวัญเป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่งซึ่งปราชญ์โบราณภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้คิดขึ้น เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่คน และเสริมศิริแก่บ้านเรือน ล้อเลื่อน เกวียน วัว รถ เป็นต้น เป็นการรวมศิริแห่งโภคทรัพย์”[๓] การสู่ขวัญไม่อาจบอกที่มาที่ไปให้ชัดเจนว่าเกิดมีมาตั้งแต่เมื่อใด อีกทั้งรับมาจากวัฒนธรรมใดก็ไม่ปรากฏหลักฐาน แต่พิธีกรรมดังกล่าวมีจุดหมาย ระบบระแบบเบียบแผนที่ทรงคุณค่ามหาศาลต่อชุมชนอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง ขวัญเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยมาแต่โบราณ ขวัญเป็นสิ่งที่มีอยู่กับคนที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น การประกอบพิธีทำขวัญมีจุมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความสุขสบาย เกิดสิริมงคลและสามารถอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างเป็นสุขพรมา ธิมาทา หมอพราหมณ์ที่ผ่านการฝึกอบรมจากวิทยาลัยหมอพราหมณ์เชตะวัน ให้ทัศนะเกี่ยวกับขวัญว่า “ขวัญ เป็นนามธรรม ไม่มีตัวตน อยู่บนกระหม่อมจอมหัว จึงเรียกว่า จอมขวัญ”[๔] กระบวนการประกอบพิธีกรรมทั้งหมดล้วนเป็นพราหมณ์ปนกับคติความเชื่อเรื่องผี มีการจัดระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติในการสู่ขวัญหรือ สูตรขวัญประเภทต่างๆ ไว้ดังนี้ “บาศรีพระพุทธรูป บาศรีพระ

---

[๑]วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, "**พิธีบายศรีสู่ขวัญ**"<https://th.wikipedia.org/wiki >มกราคม 2560.

[๒]ประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ **“ประเพณีการสู่ขวัญ**”<http://www.isangate.com/local/sukwan.html> มกราคม 2560.

[๓]เรื่องเดียวกัน.

[๔]โครงการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษาและวรรณกรรมหมอพราหมณ์สู่ขวัญ **“พิธีพุทธวิถีพราหมณ์หมอพรหมณ์เชตวัน**”<https://www.youtube.com/watch?v=wBjylopiUgM>มกราคม 2560.

เณร สู่ขวัญหลุ่ม สู่ขวัญเทิง สู่ขวัญแม่มานสู่ขวัญแม่ลูกอ่อน สู่ขวัญบ่าวสาว สู่ขวัญแต่งงาน สู่ขวัญงัวควาย สู่ขวัญข้าว สู่ขวัญเกวียน-รถ สู่ขวัญนา สู่ขวัญเล้า สู่ขวัญน้อย สู่ขวัญแม่อยู่กรรม สู่ขวัญเด็กน้อย สู่ขวัญนาค สู่ขวัญคนป่วย สู่ขวัญลาน สู่ขวัญเฮือนสู่ขวัญม้อน การฟ้อนบายศรี"[๑] เป็นที่สังเกตว่า การประกอบพิธีสู่ขวัญสำหรับพระพุทธรูป พระสงฆ์สามเณร ใช้คำว่า บาศรี เพื่อให้ต่างออกไป โดยไม่ทราบชัดถึงเหตุผลดังกล่าว แต่สันนิษฐานว่าเรื่องศาสนาพุทธน่าจะเป็นเรื่องที่สูงส่งกว่าเข้ามาภายหลัง ซึ่งอาจจะด้วยสาเหตุนี้ก็เป็นได้จึงมีการยกย่องเรียกชื่อต่างไป ข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์พบว่าชุมชนชาวกูยบ้านกวางซี แขวงจำปาสัก "ชาวบ้านมีการประกอบพิธีการบายศรีสู่ขวัญในช่วงสำคัญของชีวิต เช่น การแต่งงาน การต้อนรับแขกพิเศษ ความสำเร็จในหน้าที่การงาน การหายป่วยจากโรคภัย เป็นต้น[๒] ชุมชนชาวกูยบ้านขวาเส็ด แขวงสาละวัน พบว่า "มีการประกอบพิธีสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคลของชีวิต"[๓] สำนักงานผู้ช่วยทูตทหาร ไทย/เวียงจันทน์ สะท้อนคุณค่าและความหมายพิธีบายศรีสู่ขวัญว่า "พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีที่สำคัญในลาว หมายถึงการรับเอาขวัญที่หลงทางอยู่ข้างนอกให้กลับเข้าสู่ตัวตนนั่นเองและเพื่ออวยพรให้เกิดความสุขในชีวิต...ไม่ว่าพิธีบายศรีจะเป็นงานเล็กหรืองานใหญ่ก็มักจะเต็มไปด้วยความสัทธาและต้อนรับทุกคน พิธีบายศรีสู่ขวัญต้องเตรียมประดิษฐ์บายศรีจากใบตอง ตกแต่งด้วยดอกไม้ชนิดต่างๆ เช่น ดอกดาวเรือง ดอกพุด ดอกจำปา...ในพาขวัญหรือการอวยพรต้องมี เหล้าขาว ไข่ต้ม ข้าวเหนียว เทียนและฝ้ายผูกแขนหมอพรหรือผู้ทำพิธีก็จะขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และกล่าวให้พรและผูกข้อต่อแขน[๔] จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามพระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า "ชาวโอ้ยมีการทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ ในพิธีต่างๆ ตั้งแต่ระดับการต้อนรับแขกคนสำคัญของหมู่บ้านจนกระทั่งชีวิตของแต่ละคน เช่น แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ หายป่วยไข้ เป็นต้น"[๕] ประเพณีบุญผะเหวดที่แขวงอัตตปือรวมเอากิจกรรมหลายอย่างเข้าด้วยกัน เช่น บุญกองฮด บุญกองบวด เป็นต้น พิธีกรรมสำคัญประการหนึ่งที่นำแทรกในประเพณีบุญใหญ่ดังกล่าว ดังที่ท่านสีสะหวาด เทบวงสา ประธาน อพส.แขวง ให้ข้อมูลว่า "บุญผะเหวดที่วัดหลวงรัตนาราม เมืองสามัคคีไชมีการรวมเอาบุญกองบวด บุญกองฮด กิจกรรมกรรมสำคัญประการหนึ่งที่นำแทรกในประเพณีบุญใหญ่ดังกล่าว คือ การบายศรีสูขวัญนาค"[๖] พิธีพราหมณ์แทรกในกิจกรรมทางพุทธศาสนาจนกลายเป็นพิธีกรรมสำคัญของพุทธศาสนิกชนจนเป็นเนื้อเดียวกันในปัจจุบันมีการ

---

[๑]ประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ **"ประเพณีการสู่ขวัญ"**.

[๒]นางแต้วพา, บ้านกวางซี สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๓]นายสายสมร สุริวงศ์, นายบ้าน บ้านขวาเส็ด เมืองเหล่างาม แขวงสาละวัน. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๔]สำนักงานผู้ช่วยทูตทหาร ไทย/เวียงจันทน์, **"พิธีบายศรีสู่ขวัญ** (BACI)", <http://www.ounon19.com/culture1.htm> 20 มกราคม 256.

[๕]**พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.**

[๖]ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

ประยุกต์ดังนี้ รูปแบบการสู่ขวัญเป็นแบบคติดั้งเดิม แต่เนื้อหาหลายอย่างเป็นคำทางพุทธศาสนา นี้สะท้อนการผสมกลมกลืนกันของวัฒนธรรมผี-พราหมณ์ – พุทธ ในช่วงที่ศาสนาพุทธเป็นแกน เพราะผู้ทำหน้าที่เป็นหมอพราหมณ์ล้วนแล้วแต่เป็นทิดเป็นจารย์ ที่ผ่านการบวชเรียนในพุทธศาสนา ตลอดถึงการทำพิธีสู่ขวัญทำให้แม้แต่พระพุทธรูป พระสงฆ์ สามเณร ที่สำเร็จการศึกษา หรือได้เลื่อนชั้นทางสมณศักดิ์ หรือครบรอบวันเกิด เช่น “พิธีบายศรีสู่ขวัญฉลองพัดเปรียญธรรมภาษาบาลี”[๑] ซึ่งเป็นการผสมผเสปนเปกันอย่างลงตัว ไม่เป็นคนละอย่างหรือขัดแย้งภายในตนเองแต่ประการใด

3.3.2.3 ประเพณีไหลเรือไฟ ในประเทศ สปป.ลาว ไม่มีประเพณีลอยกระทงเหมือนในประเทศไทย แต่จะมีประเพณีไหลเรือไฟที่จัดขึ้นในช่วงวันออกพรรษา จึงถือเป็นคติทางศาสนาพุทธ ดังข้อมูลว่า “สปป.ลาว มีความเลื่อมใสในพระแม่คงคาที่มีผ่านแม่น้ำโขงตัวแทนความสัมพันธ์ของสายน้ำที่หล่อเลี้ยงผู้คนในประเทศมาช้านาน งานบุญออกพรรษา ของสปป.ลาวหรือ "งานไหลเฮือไฟ" (ลอยกระทงสปป.ลาว) จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี จะมีกิจกรรมประกอบด้วยประเพณีการแข่งเรือที่ริมแม่น้ำโขงเป็นการบูชาแม่น้ำด้วยการลอยประทีปและไหลเรือไฟ”[๒] จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้เข้าใจได้ว่า ประเพณีการลอยกระทงของชาว สปป. ลาว เป็นคติความเชื่อที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมอินเดียศาสนาพุทธ ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวข้องกับวันออกพรรษาของศาสนาพุทธ เป็นการบูชาพระพุทธเจ้า จากการสัมภาษณ์ชุมชนชาวกูยบ้านกวางซี แขวงจำปาสักพบว่า “ในวันออกพรรษาจัดเป็นงานบุญใหญ่ประจำปี มีมหรสพสมโภช ไม่มีการประกอบพิธีลอยกระทง”[๓] นั้นคือนอกจากจะเป็นพิธีทางศาสนาที่พระจะปวารณาออกพรรษา ญาติโยมมาทำบุญตักบาตที่วัดแล้ว ในวันนั้นจะมีการเฉลิมฉลองจัดเป็นงานบุญของชุมชนภายในหมู่บ้าน ตอนเย็นมีการเจริญพระพุทธมนต์ และการแสดงมหรสพสมโภช เช่น ดนตรี หมอลำ เป็นต้นการเก็บข้อมูลภาคสนามของชุมชนชาวกูยบ้านขวาเส็ด แขวงสาละวันพบว่า “ไม่มีการจัดประเพณีลอยกระทง”[๔] เช่นเดียวกับที่แขวงอัตตปือก็ไม่มีการจัดประเพณีลอยกระทงแต่ประการใด แต่มีประเพณีไหลเรือไนวันออกพรรษา ดังญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา ให้ข้อมูลว่า “ในประเพณีบุญวันออกพรรษา ชาวบ้านจะมีการประดับประดาไฟน้ำ ไฟโคก มีการสวงเฮือที่แม่น้ำเซกอง มีการแข่งขันการจัดไหลเฮือไฟน้ำของแต่ละชุมชน”[๕] จากการสังเกตภาคสนาม

---

[๑]คณะสงฆ์จังหวัดอุบลราชธานี, **พิธีบายศรีสู่ขวัญฉลองพัดเปรียญธรรมภาษาบาลี**” <https://www.youtube.com/watch?v=CJ4TiVe3_mo >มกราคม 2560.

[๒]วัฒนธรรมที่คล้าย “ลอยกระทง” ไทยในอาเซียน, <http://www.aecconsultandconnect.co.th/>มกราคม 2560.

[๓]นางแต้วพา, บ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๔]นายสายสมร สุริวงศ์, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๕]ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

พบว่าจุดบรรจบกันของเซสองสายเมืองสามัคคีไช แขวงอัตตปือเป็นพื้นที่เหมาะสำหรับจัดงานประเพณีดังกล่าว

3.3.2.4 ประเพณีสงกรานต์ วัฒนธรรมและประเพณีสงกรานต์ ถือเป็นประเพณีวัฒนธรรมร่วมของชุมชนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ว่าได้ เพราะทุกประเทศในภูมิภาคนี้ไม่ว่าจะเป็น ประเทศไทย ลาว กัมพูชา พม่า เป็นต้น ล้วนแล้วแต่มีประเพณีสงกรานต์ทั้งสิ้น สงกรานต์ในประเทศ สปป.ลาว เริ่มช้ากว่าประเทศไทยหนึ่งวันการสืบสานประเพณีวันสงกรานต์ในตัวเมืองมีการประกอบพิธีเช่นเดียวกันทั่วประเทศ คือ วันแรกแห่งพิธีกรรมจะนำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ลงมาประดิษฐานให้ประชาชนทั่วไปได้นำน้ำหอมมาสงน้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ สามเณร ต่อด้วยการรดน้ำดำหัวขอพรจากคนเฒ่าคนแก่ และเล่นสาดน้ำสนุกสนานกัน ดังเช่นข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ที่หลวงพระบาง สปป.ลาว ว่า “หลวงพระบางเมืองมรดกโลก... สงกรานต์เป็นเทศกาลส่งท้ายก่อนจบช่วงไฮซีซั่นเข้าสู่ฤดูฝน...สำหรับชาวหลวงพระบางเอง นี้เป็นช่วงเวลาสำคัญที่สุดของปี เป็นทั้งเวลาสำคัญสำหรับการรวมญาติ สังสรรค์ในครอบครัว และการพักผ่อนท่องเที่ยว ซื้อข้าวของ รวมถึงเป็นงานบุญใหญ่ที่สุดประจำปีอีกด้วย”[๑] จากสังเกตภาคสนามที่หมู่บ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก ได้ข้อสรุปว่าชาวชุมชนบ้านกวางซี มีการประกอบพิธีสงน้ำพระพุทธรูปในเวลาเช้าของวันที่ 14 เมษายน มีคนในชุมชนมาร่วมพิธีจำนวนมากทั้งชายหญิง เด็ก เยาชนหนุ่มสาว และคนเฒ่าคนแก่ ทุกคนแต่งตัวสุภาพเรียบร้อยมีผ้าเฉวียงบ่า นำน้ำหอมมาที่วัดเพื่อสงพระพุทธรูปบนศาลา การประกอบพิธีแบบเรียบง่าย เริ่มจากไหว้พระ กล่าวคำขอขมา แล้วนำพระพุทธรูปลงมาวางที่โต๊ะที่เตรียมไว้ด้านหน้า แล้วนำน้ำหอมที่เตรียมมาสงพระพุทธรูป พร้อมเล่นน้ำไปพร้อมๆ กัน จากนั้นนำพระพุทธรูปบางองค์ไปไว้ที่ที่จัดไว้สำหรับนำน้ำหอมมาสงและดอกไม้มาบูชาในวันต่อๆ ไป ที่เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก จะประกอบพิธีสงน้ำพระพุทธรูป พร้อมเพรียงกันทุกวัดในเขตจังหวัด ในวันที่ 14 เมษา ซึ่งก่อนนั้นตั้งแต่วันที่ 12-13 เมษายน ก็มีการจัดประกวดนางสังขาร วันที่ 14 นางสังขารที่เข้าประกวดทั้งหมดก็มาเข้าร่วมพิธีสงน้ำพระที่วัดหลวงชุมชนกูยที่บ้านกวางซีท่านพระจันไท โพธิราชให้ข้อมูลว่า “คนในชุมชนถือว่าวันสงกรานต์เป็นวันทำบุญปีใหม่ด้วยและหลังจากทำพิธีเอาพระลงแล้ว ทุกๆ วันในตอนเย็นจะร่วมกันไปเก็บดอกไม้เป็นขบวนแห่มาบูชาพระพุทธรูป ซึ่งนำโดยพระสงฆ์สามเณร ปฏิบัติเช่นนี้จนถึงเวลานำพระกลับขึ้นไปประดิษฐานที่เดิม”[๒] จากการสัมภาษณ์นายสายสมร สุริวงศ์นายบ้านขวาเส็ด เมืองเหล่างาม แขวงสาละวันได้ข้อมูลว่า “ในวันสงกรานต์นอกจากการละเล่นสนุกสนานแล้ว ยังถือเป็นงานบุญปีใหม่และบุญครอบครัวด้วย พี่น้องต่างถิ่นจะไปมาหาสู่

---

[๑]หลวงพระบาง เมืองหลวงสงกรานต์แห่งอาเซียน, "**ASEAN insight**" <http://shows.voicetv.co.th/iasean/103...>(เผยแพร่เมื่อ 20 เมษายน 2560)

[๒]พระจันไท โพธิราช, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

กัน”[๑] บุญเดือนห้าสงกรานต์ที่ชุมชนโอ้ยบ้านละยาวเหนือ เมืองสามัคคไช แขวงอัตตปือ ถือเป็นบุญปีใหม่ที่มีความหมาย ความสำคัญ และสร้างความสนุกสนานคึกครื้นให้กับชุมชน พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า “ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ชาวบ้านไปทำพิธีที่วัดเอาพระลงสงน้ำพระ หลังจากนั้นชาวบ้านจะมีการละเล่นอย่างสนุกสนานภายในหมู่บ้าน โดยมีการรวมตัวที่หอประชาคมกลางหมู่บ้าน ซึ่งเป็นศูนย์กลางจัดจัดงานมีอาหารเครื่องดื่มต่างๆ”[๒] ประเพณีและวัฒนธรรมเกี่ยวกับวันสงกรานต์ของชาวกูยโอ้ยเมืองสามัคคีไช แขวงอัตตปือ เทียบได้กับบุญบั้งไฟที่มีการเล่นกินกันอย่างสนุกสนานเป็นพื้น และแฝงด้วยความสมัคสมานสามัคคีเป็นพี่เป็นน้อง อยู่กินกันอย่างเสรี หนีกรอบทุนนิยมที่เป็นระบบซื้อขายดังพระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า “ในช่วงเทศกาลสงกรานต์นั้นมีการตั้งขบวนแห่ด้วยเครื่องเสียงดนตรีเคลื่อนที่ เดินไปตามเส้นทางภายในหมู่บ้านแต่ละหลัง มีการสาดน้ำดื่มกินกันอย่างสนุกสนานตลอดเส้นทางจากหมู่บ้านสู่หมู่บ้านของชุมชนโอ้ย ซึ่งมี 4 หมู่บ้านด้วยกัน โดยเจ้าของบ้านแต่ละหลังตระเตรียมเครื่องดื่มไว้ต้อนรับเมื่อขบวนแห่เดินผ่านไป งานนี้ดื่มกินฟรีไม่มีการซื้อขายแต่อย่างใด ถือเป็นงานบุญ ตอนเย็นมีการเก็บดอกไม้และนำน้ำไปสรงพระพุทธรูปในวัด กิจกรรมลักษณะเช่นนี้ดำเนินตลอด3 วันจนสิ้นเทศกาลสงกรานต์”[๓] จากการสังเกตภาคสนามพบว่าที่วัดหลวงลัตนาราม เมืองสามัคคีไช แขวงอัตตปือมาทำบุญอุทิศส่วนกุศล และทำความสะอาดธาตุที่บรรจุอัฐิบรรพชน” จากข้อมูลเบื้องต้น อาจสรุปได้ว่า ชาวกูยใน สปป.ลาว มีการละเล่นประเพณีสงกรานต์เช่นเดียวกับคนทั่วประเทศ และยังถือคติว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ เป็นโอกาสได้ทำบุญตักบาตร อุทิศส่วนบุญกุศลให้บรรพบุรุษ รดน้ำดำหัวขอพรผู้หลักผู้ใหญ่ พบปะญาติและสหาย ซึ่งเป็นประเพณีที่แต่ละกลุ่มให้ความสำคัญ และถือปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์ ได้ข้อสรุปว่าชาวกูยใน สปป.ลาว ยังถือจารีตผีเคร่งครัด อย่างเช่นชาวบ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสักยังมีการประกอบพิธีคอบผีที่เจ้าหอรวมบ้าน (ผีหอเจ้าบ้าน) ซึ่งถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก่อนและหลังทำนา โดยเฒ่าจ้ำเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ชาวบ้านขวาเส็ด เมืองเหล่างาม แขวงสาละวัน มีการถือฮีตบูชาหลักบ้านเรียกว่า “บุญฮีตบ้าน” นับเป็นประเพณีที่มีความสำคัญเพราะนอกจากความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมแล้วในช่วงวันเวลาดังกล่าว ยังจัดเป็นงานใหญ่มีมหรสพสมโภชเสพงัน เฉลิมฉลองเลาะกินกันได้ตลอดงาน นำโดยชนเผ่าแงะเป็นเจ้าพิธี โดยมีชาวบ้านทุกชนเผ่าให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ชุมชนชาวโอ้ยบ้านละยาวเหนือ เมืองสามัคคีไช แขวงอัตตปือ เป็นพุทธศาสนิกชนใหม่พึ่งหันมานับถือพุทธศาสนาไม่กี่ปีมานี้เอง จึงยังคงความ

---

[๑] นายสายสมร สุริวงศ์, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๒] พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๓] พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

เข้มข้นในการนับถือผีอย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นผีภู ผีต้นไม้ ผีฟ้า ผีแถน ผีหอบ้าน การประกอบพิธีก่อนหน้านั้นไปทำพิธีกรรมต้องเดินทางไปยังสถานที่อยู่ของผี เช่น ถ้าเป็นผีต้นไม้ก็ไปที่ต้นไม้ใหญ่ ถ้าเป็นผีภูเขาก็ไปทำพิธีที่ภูเขา เป็นต้น แต่ปัจจุบันการประกอบพิธีเช่นไหว้เลี้ยงผีอยู่ที่หอบ้าน การสร้างระเบียบแบบแผนในการอยู่ร่วมกัน ตลอดถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงามต่างๆ ลำพังตัวบทกฎหมายเข้าไม่ถึงจิตใจของคนได้เท่ากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ความเชื่อทางศาสนา ดังอาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่ให้มีมุมองในลักษณะว่ากฎหมายบ้านเมืองไม่สามารถรักษาสิ่งสาธารณะประโยชน์ได้ดีเท่ากับกฎเกณฑ์ของผี ส่วนประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากศาสนาพราหมณ์นั้นคล้ายคลึงกับกลุ่มพุทธศาสนานิกชนทั่วไป คือ มีความเชื่อและให้ความสำคัญต่อการทำขวัญ และประเพณีสงกรานต์ โดยยังคงยึดถือตามรูปแบบเนื้อหารสาระของประเพณีดั้งเดิม ที่อิงอาศัยในพุทธศาสนาอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการสงน้ำพระ การทำความสะอาดธาตุที่วัดและทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพชน เป็นต้น ส่วนประเพณีลอยกระทงนั้นไม่ปรากฏหลักฐานในประเพณีพิธีกรรมของชุมชนชาวกูยลาว แต่มีส่วนที่ใกล้เคียงกับประเพณีไหลเรือไฟ ซึ่งเป็นคติทางพระพุทธศาสนา และมีการประกอบพิธีในวันออกพรรษาเพื่อเป็นพุทธบูชา

3.4 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ

การศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธได้แบ่งหัวข้อศึกษาเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ ลักษณะทั่วไปของศาสนาพุทธในประเทศ สปป.ลาว พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวกับพุทธศาสนา ประเพณีบุญช่วงในพรรษา และประเพณีบุญช่วงนอกพรรษา ดังนี้

3.4.1 ลักษณะทั่วไปของศาสนาพุทธใน สปป.ลาว

ข้อมูลทางศาสนาของประชาชนในกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน “รัฐสมาชิกอาเซียนที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประกอบด้วย ราชอาณาจักไทย ร้อยละ 95 ราชอาณาจักรกัมพูชา ร้อยละ 95 รัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ร้อยละ 90 ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ร้อยละ75 ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ร้อยละ 70 และประเทศสาธารณประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ ร้อยละ 42.5”[๑] นอกเหนือจากพระไตรปิฎกแล้ว คัมภีร์มหาวงศ์เป็นคัมภีร์ที่ก่อให้เกิดประเพณีไทยหลายประการ เช่น ประเพณีวันวิสาขบูชาและวันอาสาฬหบูชา ประเพณีการสวดมนต์พระปริตรและการสวดพระอภิธรรม ประเพณีการบูชาพระสถูปเจดีย์ ประเพณีการบูชารอยพระพุทธบาท และยังมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยด้านสถาปัตยกรรม ด้านประติมากรรม และด้านจิตรกรรม ศาสนาพุทธในประเทศไทยและประเทศ สปป.ลาวมีประวัติศาสตร์และความใกล้ชิดสัมพันธ์กันมาโดยตลอด ดังพระเทพเวทีให้ทัศนะว่า “พระพุทธศาสนาในอาณาจักรลาวมีลักษณะคล้ายกันมากกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เพราะประเทศทั้งสองมีความสัมพันธ์

---

[๑]ศาสนาของประชาชนในอาเซียน, ASEAN, <https://aseanasean.wordpress.com/>มกราคม 2560.

ใกล้ชิดกันมาตลอดประวัติศาสตร์"[๑] ประวัติศาสตร์การขยายตัวของศาสนาพุทธเข้าสู่ประเทศลาว ปรากฏหลักฐานชัดเจนสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มแหล่งหล้าธรณี ดังข้อมูลว่า "...พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่อาณาจักรล้านช้างยุคนี้ เป็นที่เด่นชัดอีกครั้งหนึ่ง โดยพระนางแก้วฟ้าพระมเหสี ผู้เคยนับถือพระพุทธศาสนามาก่อนเมื่อครั้งอยู่เมืองขอม ทรงเห็นประชาชนนับถือผีสางเทวดา และฆ่าสัตว์บูชาเซ่นสรวงอยู่ในล้านช้าง จึงทูลขอพระเจ้าฟ้างุ้มไปอันเชิญพระพุทธศาสนาจากประเทศขอมมาเผยแพร่ในอาณาจักรล้านช้าง"[๒] เอกสารทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวให้รายละเอียดถึงสถานการณ์การนำพุทธศาสนาจากกัมพูชาไปยังอาณาจักรว่า "...นำโดยพระมหาปาสมันตะเถระ และพระมหาเทพลังกา พร้อมพระสงฆ์ 20 รูปและนักปราชญ์ผู้เรียนรู้พระไตรปิฎกอีก 3 คน พร้อมพระพุทธรูป "พระบาง" ต้นพระศรีมหาโพธิ์ และช่างหล่อพระพุทธรูป...ผ่านเวียงจันทร์..เวียงคำ..เจ้านครจัดให้มีการสมโภชแห่งละสามวันสามคืน...ถึงเชียงทอง พระเถระและคณะได้เผยแพร่พระพุทธศาสนาจนรุ่งเรืองประดิษฐานมั่นคงในล้านช้าง"[๓] วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของกลุ่มคนชาวลาวใน สปป.ลาว มีความใกล้เคียงกับประเทศไทยภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังข้อมูลว่า "บุญประเพณีทางพระพุทธศาสนาคล้ายกับชาวไทยภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยกตัวอย่าง เช่น บุญข้าวประดับดิน วันสงกรานต์ บุญสรวงเฮือ บุญธาตุหลวงเวียงจันทร์ในเดือนสิบสอง บุญบั้งไฟ การตักบาตรข้าวเหนียว เป็นต้น"[๔] เกี่ยวกับวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวลาวเป็นแบบชาวบ้าน มีความเคารพนับถือในพระสงฆ์สามเณร ผูกพันใกล้ชิดเคารพยำเกรงต่อวัดวาอาราม ถือว่าวัดเป็นแดนศักดิ์สิทธิ์ ดังข้อมูลจากการสังเกตภาคสนามวัดสำคัญในเมืองไชยเชดถาพบว่าที่วัดพระทาดเจ้าไชยะเสดถาทิลาดไชยะมุงคูน มีพระธาตุศักดิสิทธิ์ที่บรรจุรวมอัฐิของพระเจ้าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชและราชโอรส นอกจากนี้ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับวัดสะแคะทีมีความศักดิ์สิทธิ์ สร้างอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ในช่วงสงครามในละแวกเดียวกันว่า "...ศูนย์รวมความศรัทธาของคนทั้งมวล ที่หลั่งไหลมายังวัดสะแกะอยู่ที่พระองค์แสน พระคู่บ้านคู่เมืองอัตตะปือที่เก่าแก่กว่า 400 ปี...เหตุที่กิติศัพท์ความศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์แสนขจรไกล ก็คงมาจากที่ชาวลาวเชื่อว่า พระองค์แสนคุ้มครองให้วัดปลอดภัย แคล้วคลาดจากลูกปืนและลูกระเบิดมาได้จนถึงปัจจุบัน"[๕] พิธีเคารพสักการะในวัดวาถูกกำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบ เป็นขั้นเป็นตอน ผูกโยงไว้ระหว่างความเชื่อ การเคารพนพนอบกราบไหว้บูชา ความขลังศักดิ์สิทธิ์ขั้นตอนพิธีการ สิ่งของเครื่องสักการะที่ซื้อขายในนามของการบูชา เช่นเดียวกับที่ต่างๆ การปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ แม้จะเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการของศาสนาพุทธอยู่บ้างแต่ก็ไม่สามารถล้มล้างพุทธศาสนาได้ เพราะความศรัทธามั่นคงต่อพุทธศาสนาของชาวลาว ดังข้อมูลว่า "..ระบอบการปกครองแบบคอมมูนิสต์ไม่สามารถลบล้างศรัทธาที่ประชาชนลาวมีต่อพระพุทธศาสนาได้ เพราะพบเห็นวัดมีจำนวนมากในแขวงอัตต

---

[๑]พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนาในอาเซีย**, หน้า 157.

[๒]เรื่องเดียวกัน, หน้า 193-194.

[๓]อ้างแล้ว, **พระพุทธศาสนาในอาเซีย**, หน้า 194-195.

[๔]ประเพณีและวัฒนธรรม : ประเทศลาว.

[๕]Spirit of Asia: เสน่ห์เวียงลาวใต้, Thai PBS.

ปือ แม้ในวันธรรมดาผู้คนยังคงเดินทางมาทำบุญอย่างไม่ขาดสาย”[๑] เกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับการเมือง ในประเด็นนี้ค่อนข้างมีข้อจำกัดในด้านการแสดงออก เพราะถูกนำไปเป็นจุดอ่อนไหวทางด้านความมั่นคงภายในของประเทศข้อมูลการวิเคราะห์พุทธศาสนากับการเมืองในประเทศลาว สะท้อนให้เห็นว่า แม้พุทธศาสนาในลาวได้รับผลกระทบจากการเมืองแบบคอมมิวนิสต์ แต่ยังดำรงมั่นคงอยู่ได้เพราะสาเหตุดังนี้ “พุทธศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือในการล้างสมองเด็กและเยาวชนแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยใช้พระสงฆ์เป็นเครื่องมือเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ผ่านบทเทศนาในการสั่งสอนประชาชนของพระสงฆ์...ชาวบ้านยังเคารพพระสงฆ์ ยังทำบุญใส่บาตรได้เป็นปกติ..ต่างกับจีนที่ล้มล้างสถาบันสงฆ์โดยสิ้นเชิง”[๒] ประเด็นนี้สอดคล้องกับพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันท ภิกขุ) กล่าวถึงสถานการณ์พุทธศาสนาใน สปป. ลาวเมื่อหลายสิบปีที่ผ่านมาว่า “ประชาชนลาวกับไทยเป็นคนเชื้อสายเดียวกัน ใช้ภาษาและวัฒนธรรมเดียวกัน...ที่วัดองค์ตื้อมีโฮงเฮียนฝึกครูสงฆ์...วัดหลายแห่งมีความสะอาดสะอ้าน พบเห็นพระเณรออกบิณฑบาต ญาติโยมที่มาใส่บาตรนั่งลงด้วยอาการที่เคารพ ...อาหารการฉันไม่เดือดร้อน แบ่งเวรกันเป็นคุ้มเพื่ออุปถัมภ์พระสงฆ์สามเณร...”[๓] ด้วยเหตุนี้พุทธศาสนาจึงยังคงมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต นอกจากนี้วัดยังมีบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านอื่นๆ ดังข้อมูลภาคสนามทำให้ทราบว่า วัดโพธิ์ระตะนะสาสะดาราม(วัดหลวงปากเซ) และวัดทัมมะรังสีย์ยาราม บ้านท่าหิน แขวงจำปาสัก นอกจากจะเป็นศูนย์กลางทาวัฒนธรรมประเพณีแล้ว ยังมีบทบาทด้านการศึกษา คือ “วัดโพธิ์ระตะนะสาสะดาราม(วัดหลวงปากเซ) เป็นวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก (CHAMPASAK SANGHA COLLEGE) จัดการศึกษาระดับปริญญาตรี หลายสาขาวิชา ส่วนวัดทัมมะรังสีย์ยาราม จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสงฆ์ตอนปลาย (SANGKHA UPPER SECODARY SCHOOL OF CHAMPASAK Pro.) ที่แขวงสาละวัน “วัดใหญ่ศรีมงคล (วัดกลาง) แขวงสาละวัน เป็นวัดรองเจ้าคณะจังหวัด ดูแลวัดในเขตปกครองประมาณ 10 วัด มีพระจำนวน 15 รูป สามเณร 90 ปลาย เป็นวัดที่จัดการศึกษาในระบบปริยัติธรรมสายสามัญ มีเฉพาะพระภิกษุสามเณรเท่านั้น มีผู้เรียนประมาณ 200 รูป จัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ประถม มัธยมต้น และมัธยมปลาย”[๔] ที่วัดหลวงรัตนาราม เมืองสามัคคีไช แขวงอัตตปือ เป็นศูนย์กลางบริหารคณะสงฆ์ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา และวัฒนธรรมประเพณีของแขวงอัตตปือ ดังที่ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา ให้ข้อมูลว่า “วัดหลวงรัตนาราม ตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองสามัคคีไชมีพระภิกษุสามเณรรวมทั้งหมด 150 รูป แบ่งเป็นพระภิกษุ 28 รูป สามเณร จำนวน 122 รูป วัดแห่งนี้มีบทบาทด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้าน

---

[๑]เรื่องเดียวกัน.

[๒]พระพุทธศาสนาในประเทศลาว,วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ,<https://www.youtube.com/watch?v=UTjSEI2vyvk>(เผยแพร่เมื่อ 26 กรกฎาคม 2556) : ในยุคนี้พระสงฆ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองมาก ดังพระสีลาจาก สปป.ลาวเมื่อข้ามฝั่งมาไทยก็ให้ข้อมูลในแง่ลบของคอมมิวนิสต์อย่างมาก ส่วนพระที่อยู่ในลาวก็ยังคงพูดในแง่ดีของคอมมิวนิสต์ว่าไม่ได้เลวร้ายอะไร (ผู้วิจัย)

[๓]พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันท ภิกขุ), **พระพุทธศาสนาในลาว**.

[๔]สามเณรจันทยา พิมวงคา, นักศึกษาโรงเรียนวัดใหญ่สีมุงคุน (วัดกาง) เมืองสาละวัน แขวงสาละวัน สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

การจัดการศึกษา ด้านวัฒนธรรมประเพณีการอุปถัมภ์บำรุงวัด โดยชุมชนรอบๆ วัดแบ่งเป็น 5 ชุมชน"[๑] บทบาทด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์จากการสัมภาษณ์ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา ได้ข้อมูลว่า "การบริหารคณะสงฆ์แขวงอัตตปือ มีทั้งหมด 54 วัด ได้แก่ เมืองสามัคคีไช จำนวน 21 วัดเมืองไชยเชดถา จำนวน 23 วัด เมืองสนามไช จำนวน 8 วัด เมืองบูละวง จำนวน 1 วัด และเมืองสานิไช จำนวน 1 วัด"[๒] จากข้อมูลที่กล่าวมา ทำให้ทราบบทบาทและคุณค่าของวัดในพุทธศาสนาต่อสังคม ในด้านต่างๆ เช่น บทบาททางด้านวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต บทบาทด้านการศึกษาสงฆ์ เป็นต้น

3.4.2 พุทธศาสนากับพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว

การศึกษาพุทธศาสนากับพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว แบ่งประเด็นศึกษาได้ 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

3.4.2.1 วัฒนธรรมในวิถีชีวิตประจำวัน ของคนส่วนใหญ่ในประเทศยังคงยึดถือฮีต 12 คอง 14 เป็นฐานในการดำเนินชีวิต โดยผูกโยงเอาผี-พราหมณ์-พุทธ ไว้ในหลักดังกล่าวนอกจากผีกับพราหมณ์แล้วศาสนาพุทธยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวเอเชียอาคเนย์ และถือเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มน้ำโขง จากการเดินทางไปเรียนรู้พุทธวิถีลาวของนักศึกษาสิงคโปร์ในโครงการพระพุทธศาสนาในเอเชีย ได้มีการการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในวิทยาลัยสงฆ์เวียงจันทร์...ร่วมพิธีแห่พระบางในนครหลวงพระบาง...ได้พบเห็นชาวพุทธลาวมีความนอบน้อมต่อสิ่งที่ตนศรัทธา...ได้สะท้อนมุมมองว่า "...วิถีชาวลาว ซึ่งมีพระพุทธศาสนาหยั่งรากมั่นคงมาช้านาน..ไม่เพียงโบราณสถานที่ได้รับการดูแลรักษา แต่คนลาวยังยึดมั่นในวิถีประเพณี ไม่ว่างานบุญใดจะเห็นภาพความร่วมไม้ร่วมมือ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดพระพุทธศาสนา นี่คือวิถีพุทธในแบบชาวลาว"[๓] จากการลงสังเกตภาคสนามพบว่าลักษณะพุทธศาสนาใน สปป.ลาว ยังเป็นพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน คือ วัดเป็นแหล่งบันเทิง เป็นที่อาบน้ำ เป็นที่ผิงไฟของชาวบ้าน พระภิกษุสงสามเณรยังรักษาวัตรปฏิบัติที่ดีงาม เช่น บิณฑบาต ทำวัตรสวดมนต์ บำเพ็ญภาวนาทำสมาธิ ฝึกฝนศึกษาเล่าเรียนท่องจำพระธรรมวินัย เป็นต้น และชาวพุทธภาคประชาชนยังมีการรักษาขนบธรรมเนียมดีงามของชาวพุทธ เช่น ทำบุญตักบาตรตอนเช้า ถวายภัตตาหาร เข้าวัดรักษาศีลบำเพ็ญภาวนาการปฏิบัติในวิถีชีวิตพระสงฆ์ภายในวัดบางแห่งกลายเป็นวัฒนธรรมเชิงท่องเที่ยว จากการสังเกตภาคสนามที่นครหลวงพระบาง ตอนเช้ามืดเมื่อพระสงฆ์ออกเดินบิณฑบาตเป็นสายยาวเหยียดของแต่ละวัด นักท่องเที่ยวก็มาซื้อข้าวของในบริเวณที่พระสัญจรมา เพื่อ

---

[๑]ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๒]ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๓]นักศึกษาสิงคโปร์เรียนรู้พุทธวิถีลาว, ThaibunterngThaiPBS,<https://www.youtube.com/>(เผยแพร่เมื่อ 18 มกราคม 2557)

ทำบุญตักบาตรเป็นสิริมงคลของชีวิต จากข้อมูลทั้งหมด พอสรุปได้ว่าสถานการณ์ด้านวัฒนธรรมใน สปป. ลาว กำลังได้รับความสนใจ โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่มีพื้นฐานด้านพุทธศาสนา ในขณะเดียวกันการขยายตัวของเศรษฐกิจทุนนิยม ก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเช่นกัน หลายสิ่งหลายอย่างกำลังจะเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมดั้งเดิมยังอยู่ในสภาพตั้งรับ ปัจจัยต่างๆ จะทำให้วัฒนธรรมของ สปป.ลาวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในอนาคต เป็นสิ่งที่ต้องเฝ้าสังเกตกันต่อไป

3.4.2.2 ลักษณะวัดของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว ในประเด็นนี้แบ่งเป็นประเด็นย่อยได้ 3 ประเด็น คือ ลักษณะวัดชาวกูยในแขวงจำปาสัก ลักษณะวัดชาวกูยในแขวงสาละวัน และลักษณะวัดชาวกูยในแขวงอัตตปือ ดังนี้

1) ลักษณะวัดชาวกูยในแขวงจำปาสัก จากการสังเกตในภาคสนามพบว่าที่วัดไทรไชยมุงคุณ บ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก ซึ่งเป็นวัดแห่งเดียวที่ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน ด้านศาสนวัตถุยังไม่มีความมั่นคง มีเพียงกุฏิและศาลาหอแจกอย่างละหลังเท่านั้น และมีศาลาหอแจกเก่าที่ทรุดโทรมใช้การไม่ได้แล้วหลังหนึ่ง ยังไม่มีกำแพงวัด ใช้ลวดหนามและธาตุเป็นเขตกั้น ด้านศาสนบุคคล มีพระภิกษุ จำนวน 1 รูป และสามเณร 1 รูป ด้านศาสนพิธี วัดยังเป็นศูนย์กลางบุญพิธีของชุมชน จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าชุมชนให้ความเชื่อถือและเคารพต่อพระสงฆ์สามเณร ยึดถือฮีตคองอย่างเคร่งครัด วันสำคัญๆ เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา วันสงกรานต์ เป็นต้น ทุกครอบครัวจะเดินทางมาทำบุญและประกอบพิธีทางศาสนาที่วัดจนแน่น ศาลาหอแจก และด้านศาสนธรรม พระภิกษุสามเณรภายในวัดดำรงชีวิตแบบพระของชาวบ้าน ปฏิบัติศาสนกิจและตอบสนองความจำเป็นของชุมชน

2) ลักษณะวัดชาวกูยในแขวงสาละวัน จากการสังเกตในภาคสนามพบว่าที่วัดบ้านเต้าปูน เมืองสาละวัน ซึ่งเป็นวัดที่ตั้งอยู่คนละฟากฝั่งของแม่น้ำเซโดนกับเมืองสาละวัน เป็นที่ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน ด้านศาสนวัตถุมีความความมั่นคงพอสมควร คือ มีกำแพงล้อมรอบ ประตูวัด กุฏิ ศาลาหอแจก พระอุโบสถ หอระฆัง พระพุทธรูป เทวสถานโบราณ จากการสอบถามได้ข้อมูลว่า ด้านศาสนบุคคล วัดแห่งนี้มีพระภิกษุ จำนวน 4 รูป มีสามเณร จำนวน 9 รูป ด้านศาสนพิธี วัดเป็นศูนย์กลางบุญพิธีของชุมชน และด้านศาสนธรรม พระภิกษุสามเณรภายในวัดดำรงชีวิตแบบพระของชาวบ้าน สามเณรทุกรูปเดินทางข้ามฝั่งไปเรียนที่วัดใหญ่ศรีมงคล เมืองสาละวัน สถานการณ์ด้านการศึกษาพุทธศาสนาในแขวงสาละวันได้ข้อมูลว่า “วัดใหญ่ศรีมงคล (วัดกลาง) แขวงสาละวัน เป็นวัดรองเจ้าคณะจังหวัด ดูแลวัดในเขตปกครองประมาณ 10 วัด มีพระจำนวน 15 รูป สามเณร 90 ปลาย เป็นวัดที่จัดการศึกษาในระบบปริยัติธรรมสายสามัญ มีเฉพาะ

พระภิกษุสามเณรเท่านั้น มีผู้เรียนประมาณ 200 รูป จัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ประถม มัธยมต้น และมัธยมปลาย”[๑]

3) ลักษณะวัดชาวกูยในแขวงอัตตปือ จากการสังเกตในภาคสนามพบว่าชุมชนบ้านละยาวเหนือ เมืองสามัคคีไช มี 2 วัดคือวัดป่ากับวัดบ้าน วัดในหมู่บ้านชื่อ “วัดอุดมไชจะเลินสุกมงคลไชยาราม” เป็นวัดใหม่พึ่งตั้งขึ้นได้ 3 ปี ด้านศาสนวัตถุ ยังไม่มีกำแพงล้อมรอบ ใช้เสาหลักปักเป็นเขตวัด สิ่งปลูกสร้างมีเพียงกุฏิและศาลาหอแจกอย่างละหลัง และกำลังก่อสร้างกุฏิเพิ่มอีกหนึ่งหลัง บริเวณวัดเป็นเนินป่าช้าเก่า มีไหและภาชนะบรรจุกระดูกกระจายอยู่ทั่วไป ด้านศาสนบุคคล จากการสอบถามได้ข้อมูลว่า “วัดอุดมไชจะเลินสุกมงคลไชยาราม มีพระภิกษุ จำนวน ๑ รูป สามเณร จำนวน ๑๐ รูป อีกแห่งหนึ่งที่เป็นวัดป่า มีสามเณรประมาณ 20 กว่ารูป สาเหตุที่วัดป่ามีพระเณรจำนวนมากกว่าวัดบ้านเพราะวัดป่ามีศาสนสถานที่พร้อมมากกว่า”[๒] และเป็นที่สังเกตว่า พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ผู้ให้ข้อมูลและพาลงสังเกตข้อมูลภาคสนาม เป็นชาวกูยเผ่าโอ้ยลูกหลานชาวบ้านละยาวเหนือ เป็นพระหนุ่มที่มีตำแหน่งในการบริหารคณะสงฆ์ คือ เป็นรองประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (อพส.), หัวหน้ากรรมาธิการสาธารณูปการ แขวงอัตตปือ ด้านศาสนพิธี แม้จะเป็นวัดใหม่แต่ก็ถือเป็นศูนย์กลางเกี่ยวกับบุญพิธีของชุมชน และด้านศาสนธรรม พระภิกษุสามเณรภายในวัดดำรงชีวิตแบบพระของชาวบ้าน ปฏิบัติตามกิจของสงฆ์ สามเณรทุกรูปภายในวัดรวมถึงสามเณรที่อยู่ที่วัดป่าด้วย เป็นนักเรียนที่ต้องไปเรียนในโรงเรียนรัฐร่วมกับเด็กนักเรียนคนอื่นๆ ในโรงเรียนของชุมชน โดยภาพรวมเกี่ยวกับพุทธศาสนาในแขวงอัตตปือ วัดหลวงรัตนารามเป็นศูนย์กลางบริหาร การศึกษา วัฒนธรรมของแขวงอัตตปือ ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา ให้ข้อมูลว่า “วัดหลวงรัตนาราม ตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองสามัคคีไช มีพระภิกษุสามเณรรวมทั้งหมด 150 รูป แบ่งเป็นพระภิกษุ 28 รูป สามเณร จำนวน 122 รูป วัดแห่งนี้มีบทบาทด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการจัดการศึกษา ด้านวัฒนธรรมประเพณี การอุปถัมภ์บำรุงวัด โดยชุมชนรอบๆ วัดแบ่งเป็น 5 ชุมชน”[๓] บทบาทด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์จากการสมภาษณ์ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา ได้ข้อมูลว่า “การบริหารคณะสงฆ์แขวงอัตตปือ มีทั้งหมด ๕๔ วัด ได้แก่ เมืองสามัคคีไช จำนวน ๒๑ วัด เมืองไชยเชดถา จำนวน ๒๓ วัด เมืองสนามไช จำนวน ๘ วัด เมืองบูละวง จำนวน ๑ วัด และเมืองสานิไช จำนวน ๑ วัด”[๔] จากข้อมูลดังกล่าวทำให้มองเห็นความเจริญมั่นคงของพุทธศาสนาใน สปป.ลาว ได้ในอนาคต เพราะศาสนทายาทที่เป็นสามเณรมีเป็นจำนวนมาก และได้พระหนุ่มที่มี

---

[๑]สามเณรจันทยา พิมวงคา , สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๒]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๓]ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๔]ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

ความรู้ความสามารถช่วยกันบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยยังไม่ตกหลุมพรางของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและติดกับดักสมณศักดิ์เหมือนกับคณะสงฆ์ไทยที่กำลังเผชิญ

3.4.3 ประเพณีบุญช่วงในพรรษา

ประเพณีบุญช่วงในพรรษา ตามฮีต 12 มีประเพณีบุญสำคัญ 3 ประการ คือ เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน และเดือนสิบบุญข้าวสากซึ่งชาวกูยใน สปป. ลาว ยึดถือปฏิบัติเช่นเดียวกับคนส่วนใหญ่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณกาล ดังนี้

3.4.3.1 เดือนแปดบุญเข้าพรรษา ระเบียบแบบแผนในประเพณีงานบุญเข้าพรรษาของ สปป.ลาว ที่ถือปฏิบัติสืบๆ กันมา ดังมีข้อมูลว่า “งานบุญเข้าพรรษา...เพื่อเชิดชูส่งเสริมกิจกรรมทางพุทธศาสนา...ชาวบ้านจะทำความสะอาดตกแต่งบ้านเรือนของตนและวัดให้งามตา...จัดหาของเคี้ยว ดอกไม้ ธูปเทียน ผ้าอาบน้ำฝน ฯลฯ ตามกำลังศรัทธาของตน ไปทำบุญถวายทาน ฟังเทศและอื่นๆ ที่วัด ในช่วงกลางคืนจะมีการแห่ดอกไม้ธูปเทียน และกิจกรรมอื่นๆ ทางศาสนา[๑] ข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์พบว่า “ชุมชนชาวกูยบ้านกวางซี แขวงจำปาสักมีการประกอบพิธีทำบุญช่วงเข้าพรรษาเช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ ทั่วไป”[๒] จากการสัมภาษณ์ชุมชนที่เมืองเหล่างามว่า “ชาวกูยบ้านขวาเส็ด เมืองเหล่างาม แขวงสาละวัน มีการประกอบประเพณีทำบุญเข้าพรรษาตามฮีต 12 ดังที่เคยปฏิบัติกันมาแต่โบราณกาลไม่ขาดสาย”[๓] สำหรับชาวบ้านการเข้าทำบุญในวัดอุทิศให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว อุปกรณ์ต่างๆ ก็นำใบตอง มีการสอนลูกหลานให้เข้าใจในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง แม้กลุ่มชนชาวลาวที่ไปอยู่ต่างถิ่น เมื่อกลับมาเยี่ยมยามภูมิลำเนาถิ่นกำเนิดตนเองได้เห็นวัฒนธรรมทำให้เกิดความภาคภูมิใจ บางคนอาจมองว่าเป็นสิ่งเล็กน้อย แต่สำหรับลูกหลานชาวลาวมันเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่...แต่ทุกวันนี้ให้คนรุ่นหนุ่มสาวมักลืมฮีตคอง คนผู้สูงวัยก็ให้ความสำคัญกับกิจกรรมหาอยู่กินมากขึ้น ในมุมของพระสงฆ์เทศกาลเข้าพรรษา ถือเป็นการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย และเป็นการสร้างคุณประโยชน์ในการเผยแผ่พุทธศาสนาด้วย บุญพิธีในช่วงเข้าพรรษาของชุมชนหลวงลัตนาราม เมืองสามัคคีไช แขวงอัตตปือ เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบบุญข้าวสาก และเดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา

---

[๑] 1000 เรื่องเมืองลาว Laostar ตอน เข้าพรรษ, <https://www.youtube.com/watch?v=-Zl9zDNv2LA>(เผยแพร่เมื่อ 4 กรกฎาคม 2559).

[๒] นางแต้วพา, บ้านกวางซี สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๓] นายสายสมร สุริวงศ์, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

3.4.3.2 เดือนเก้าบุญข้าวประดับดินใน สปป.ลาวมีการปฏิบัติเกี่ยวกับบุญข้าวประดับดินตามฮีตคองประเพณีที่ดีงามมาตั้งแต่โบราณกาล สำหรับพิธีกรรมเกี่ยวกับบุญประดับดินของประชาชนชาวลาวโดยทั่วไปมีการปฏิบัติดังนี้ “งานบุญห่อข้าประดับดิน ได้แก่การนำข้าวและอาหารหวาน พร้อมด้วยหมากพลูยาสูบ ที่ห่อด้วยใบตองกล้วย เอาไปไว้ตามต้นไม้ กิ่งไม้ และตามบริเวณวัด ท้ายวัด หรือพื้นดินตั้งแต่ดึก และตอนเช้านำภัตตาหารไปถวายแก่พระสงฆ์สามเณรและอุทิศส่วนบุญกุศลไปให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไป”[๑] จากการภาคสนามโดยสัมภาษณ์ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา ประธาน อพส.แขวง ให้ข้อมูลว่า “บุญเข่าประดับดินชาวบ้านจะนำห่อข้าวน้อยมายาย(วาง)ตามธาตุหรือบริเวณวัด ตั้งแต่ตอนดึกเรื่อยมาจนรุ่งสาง คณะศรัทธาบางกลุ่มจะมาเคาะประตูกุฏินิมนต์พระสวดมาติกาบังสกุลที่บรรจุอัฐิของผู้ตาย พิธีกรรมในวันดังกล่าวนี้ถือเป็นการให้ทานเผด(เปรต)ที่มาจากนรก ซึ่งจะกลับกันประเพณีบุญข้าวสากในเดือนสิบ ที่ถือว่าเป็นการให้ทานเผดจากสวรรค์”[๒]

3.4.3.3 เดือนสิบ มีประเพณีบุญบุญข้าวสลาก คือ การเฮดบุญห่อข้าวสลากถือเป็นประเพณีลาวชาวพุทธที่ได้ปกปักฮักษาสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณกาล จนถึงทุกวันนี้ จัดขึ้นในวัน 15 ค่ำ เดือน 10 เพ็ง หรือเรียกว่าบุญเดือน 10 “คำว่า สลาก ได้แก่ เครื่องหมายที่ใช้แทนวัตถุสิ่งของที่แจกจ่ายทานให้แก่พระสงฆ์สามเณร หรือสลากภัต ..นอกจากจะนำข้าวของกวยสลากของตนรวมทั้งภัตตาหารถวายพระที่จับฉลากได้แล้วยังมีการถวายทานบุญข้าวทิพย์แก่พระเณรที่เจ้าของฉลากภัตนั้นประเพณีนี้มีมาแต่ดึกดำบรรพ์[๓] เป็นที่สังเกตว่าบทเทศนาธรรมของพระสงฆ์ในวันนี้จะมีนิทานเสริมในเรื่องที่มาของผีตาแฮก โดยผูกเรื่องเข้ากับการจองเวรจองกรรมกันระหว่างเมียน้อยเมียหลวงในครั้งพุทธกาล จนเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าตรัสพุทธพจน์การเลิกจองเวรจองกรรมจึงจะมีที่สิ้นสุด และชาติสุดท้ายเมียหลวงไปเกิดเป็นผีตาแฮกปกป้องคุ้มครองดูแลรักษานาให้น้องสาว น้องสาวก็เลี้ยงดูพี่อย่างดีก่อนลงทำนาข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า “ชาวบ้านยังมีการถือฮีตคองเกี่ยวกับการทำบุญข้าวสากกันอย่างสม่ำเสมอ เพราะถือเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ปู่ย่าตายายผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว”[๔] และในการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านขัวเส็ดพบว่า “แม้ว่าชุมชนนี้จะมีหลายเผ่าชนอยู่ปนกัน แต่การถือฮีตคองเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวสากยังร่วมกันปฏิบัติสืบต่อกันจนปัจจุบันไม่ขาดสาย”[๕] จากข้อมูล

---

[๑] 1000 เรื่องเมืองลาว Laostar ตอน เข้าพรรษ.

[๒] ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๓] 1000 เรื่องเมืองลาว Laostar ตอน บุญข้าวสลาก.

[๔] พระจันไท โพธิราช, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม, 2559.

[๕] นางมณีวอน ศิริวงศ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม, 2559.

ทั้งหมดพออนุมานไดว่า ชาวกูย และประชาชนใน สปป.ลาว ที่นับถือพุทธศาสนายังมีการถือปฏิบัติในฮีตคองเกี่ยวกับบุญข้าวสากอย่างทั่วถึง

3.4.4 ประเพณีบุญช่วงนอกพรรษา

ในช่วงเวลานอกพรรษา 9 เดือน นับตั้งแต่เดือน 12 จนกระทั่งถึงเดือน 8 คือ ตั้งแต่ช่วงต้นฤดูหนาวจนเข้าสู่ฤดูฝน ช่วงเวลาดังกล่าวจะมีวัฒนธรรมประเพณีงานบุญทางศาสนาพุทธหลายประการ ได้แก่ ประเพณีบุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญมาฆะบุญข้าวจี่ บุญผะเหวด บุญบั้งไฟ และบุญชำฮะ ดังนี้

3.4.4.1 เดือนเจียงใน สปป.ลาว มีประเพณีบุญเข้ากรรม เช่นเดียวกับไทยบางแห่งเรียกว่าบุญนั่งกรรมฐาน ดังข้อมูลว่า “...บุญนั่งกรรมฐาน เป็นบุญที่มีความหมายความสำคัญ...การฝึกปฏิบัติกรรมฐานให้จิตเป็นสมาธิ สติกำหนดรู้ทุกอริบถ ยืน เดิน นั่ง นอน...กลุ่มผู้ฝึกปฏิบัติมีทั้งพระสงฆ์และฆราวาส...วันสุดท้ายก็จะมีการทำบุญตักบาตรที่วัด ผู้มีศรัทธานำข้าวปลาเข้ามาร่วมกินทานอย่างมาก”[๑] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านกวางซีพบว่า “เนื่องจากเป็นชุมชนไม่ใหญ่มาก และวัดวาอารามยังไม่มีศักยภาพพอดังนั้นจึงยังไม่มีการจัดงานบุญตามฮีตคองประเพณีดังกล่าวได้”[๒] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านขวาเส็ดพบว่า “มีการจัดบุญขเข้ากรรมสำหรับพระสงฆ์ในบางปี และไม่จัดต่อเนื่อง ทิ้งห่างกันหลายปีจึงมีการจัด”[๓] จากข้อมูลดังกล่าว ประเพณีเกี่ยวกับการถือฮีตบุญเข้ากรรมนั้น การจัดบุญประเพณีนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชนเป็นหลัก ไม่ใช่ว่าทุกชุมชนจะจัดได้ แต่ชุมชนต่างๆ ที่ไม่มีการจัดงานบุญเข้ากรรม รวมถึงพระสงฆ์ก็จะเดินทางไปร่วมทำบุญในงานบุญพิธีดังกล่าว ประเพณีบุญเดือนอ้าย ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา ให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานบุญกฐินของว่า “บุญเดือนอ้ายเข้าปริวาสกรรม ปฏิบัติธรรม ฝึกวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการปฏิบัติตามครรลองของประเพณีนิยม ไม่ได้ลงลึกถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระดับลึกได้ เพราะไม่มีพระวิปัสสนาที่ชำนาญในด้านนี้”[๔] ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับบุญประเพณีนี้ คือ รูปแบบการศึกษาทั้งปริยัติและปฏิบัติของคณะสงฆ์ใน สปป.ลาว ยังไม่เข้าข้นเท่ากับเมืองไทย เพราะการพึ่งจะรื้อฟื้นใหม่ หลังจากถูกระบบการปกครองครอบงำมานาน แต่การใช้รากฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมมาเป็นแกนหลัก ทำให้พบจุดเด่นในแง่ของการจูงพุทธศาสนิกชนให้อยู่ในฮีตคองประเพณีดีงามได้ ซึ่งเมื่อเทียบกับประเทศไทยแล้วฮีตคองหลายอย่างกำลังสูญสลายไป พร้อมๆ กับมีระบบปริยัติธรรมก็เสื่อมโทรมลง แต่ระบบปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกลับฟื้นฟูขึ้นมามีบทบาทต่อการฝึกจิตระดับลึกได้ หากสามารถนำระบบปฏิบัติตามรูปแบบของสงฆ์ไทยที่มีมาตรฐานมาชดเชย

---

[๑] 1000 เรื่องเมืองลาว Laostar ตอน บุญข้าวสลาก.

[๒] พระจันไท โพธิราช, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม, 2559.

[๓] นางมณีวอน ศิริวงศ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม, 2559.

[๔] ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

ส่วนที่ขาดหายไปของ คณะสงฆ์ สปป.ลาว และนำส่วนวัฒนธรรมตามฮีตคองดั้งเดิมที่ยังเข้มแข็งใน สปป.ลาว ไปฟื้นฟูในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่นนี้น่าจะเป็นโอกาสสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขงได้

3.4.4.2 เดือนยี่ในเดือนสอง มีประเพณีวัฒนธรรมบุญคูณลาน ดังมีข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีว่า “บุญคูณลาน บางท้องที่เรียกว่าบุญกองข้าว ทำหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว ก่อนที่จะมีการนำข้าวขึ้นเล้า จะมีการทำบุญขวัญข้าว โดยนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพุทธมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคล และเป็นนิมิตหมายที่ดี ให้ปีต่อๆ ไปให้ได้ผลผลิตที่ดียิ่งๆขึ้นไป”[๑] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านกวางซีพบว่า “เนื่องจากเป็นชุมชนไม่ใหญ่มาก และวัดวาอารามยังไม่มีศักยภาพพอ ดังนั้นจึงยังไม่มีการจัดงานบุญตามฮีตคองประเพณีดังกล่าวได้ เมื่อรู้ว่ามีการจัดบุญพระสงฆ์และชุมชนก็จะเดินทางไปร่วมทำบุญ ตามโอกาสอำนวย สำหรับพระสงฆ์บางครั้งก็ไปเข้าร่วมอยู่ปริวาสกรรมด้วย”[๒] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านขวาเส็ดพบว่า “มีการจัดบุญเข้ากรรมสำหรับพระสงฆ์ในบางปี และไม่จัดต่อเนื่อง ทิ้งช่วงห่างกันหลายปีจึงมีการจัดอีก”[๓] ประเพณีบุญเดือนยี่ที่แขวงอัตตปือ ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา ให้ข้อมูลว่า “บุญคูณลาน เป็นประเพณีที่สืบสานมาแต่โบราณกาล สมัยก่อนไปสูตร(สวดมนต์)ที่ทุ่งนา โดยนิมนต์พระสงฆ์ 7-9 รูปไปประกอบพิธี ในปัจจุบันมาทำพิธีกรรมที่วัด เพราะมีความพร้อมหลายอย่าง”[๔] จากข้อมูลดังกล่าว ประเพณีเกี่ยวกับการถือฮีตบุญเข้ากรรมนั้น การจัดบุญประเพณีนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชนเป็นหลัก ไม่ใช่ว่าทุกชุมชนจะจัดได้ แต่ชุมชนต่างๆ ที่ไม่มีการจัดงานบุญเข้ากรรม รวมถึงพระสงฆ์ ก็จะเดินทางไปร่วมทำบุญในงานบุญพิธีดังกล่าว

3.4.4.3 เดือนสามในเดือนนี้มีประเพณีวัฒนธรรมบุญข้าวจี่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านกวางซีพบว่า “ชุมชุนได้กำหนดนัดให้ชาวบ้านได้ร่วมทำบุญข้าวจี่ในวันใดวันหนึ่งตามจะตกลงกันส่วนใหญ่จะเลือกวันเดือนเพ็ง”[๕] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านขวาเส็ดพบว่า “มีการจัดบุญข้าวจี่เป็นประจำทุกปี แต่ไม่จัดใหญ่ เพียงให้ชาวบ้านจี่ข้าวไปถวายพระที่วัด”[๖] จากการสัมภาษณ์สามเณรจันทยา พิมวงคา ชาวกูยซึ่งบวชเรียน ห่างตัวเมืองสาละวันประมาณ 4 หลัก ให้ข้อมูลว่า “ที่บ้านจะจัดงานบุญข้าวเปลือก

---

[๑]ฮีต 12 คลอง 14 ของคนลาว , <http://www.louangprabang.net/content.asp?id=448 > 24 มกราคม2560.

[๒]พระจันไท โพธิราช, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๓]นางมณีวอน ศิริวงศ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๔]ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๕]พระจันไท โพธิราช, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๖]นางมณีวอน ศิริวงศ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

ในช่วงเดือนสามและเดือนสี่"[๑] ประเพณีบุญเดือนสามที่แขวงอัตตปือ ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา ให้ข้อมูลว่า "บุญเดือนสาม ตรงกับเพ็ญมาฆะ วันสำคัญทางพุทธศาสนา จัดเป็นประเพณีบุญข้าวจี่โดยทำบุญที่วัด"[๒] พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า "ในช่วงเดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสาม มีการผนวกบุญประเพณีเข้าด้วยกัน คือ ทำบุญมาฆะ บุญคูณลาน และบุญข้าวจี่ทำในวันเดียวกัน สมัยก่อนไปทำที่ทุ่งนา แต่ปัจจุบันมาทำที่วัด[๓] อาจจัดได้ว่าเป็นการทำบุญตามปกติของแต่ละบุคคลนั้นเอง แต่บางแห่งก็มีการนัดหมายจัดให้มีการจี่ข้าวเพื่อให้เกิดเป็นบุญขึ้นร่วมกัน จะจัดปรัมพิธีมีพระมาสวดพุทธมนต์ เหมือนบุญคูณลาน ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่จะตกลงกัน

3.4.4.4 ประเพณีบุญเดือนสี่ ใน สปป.ลาว มีประเพณีบุญผะเหวด ถือเป็นประเพณีที่ใหญ่ของชุมชน ไม่อาจจัดอย่างต่อเนื่องกันได้ จึงมีคติว่า 3 ปี จัดครั้งหนึ่ง ในลักษณะหมุนเวียนกันจัดภายในชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน ในช่วงของเดือน 4 หมู่บ้านที่จัดประเพณีบุญผะเหวดได้ถือว่ามีความพร้อมสูง ต้องมีความเป็นเอกภาพ มีน้ำหนึ่งใจเดียวกันของบุคคลในหมู่บ้าน ให้ความร่วมมือกันทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านพระสงฆ์ในวัดและผู้นำชุมชน ตลอดถึงเชื่อมโยงกับหมู่บ้านในชุมชนเดียวกัน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านกวางซีพบว่า "ชุมชุนชาวบ้านจัดฮีตบุญผะเหวดบ้างในบางปี แต่ไม่จัดต่อเนื่อง อาจปีเว้นปี หรือสามปีจัดครั้งขึ้นอยู่กับความพร้อม"[๔] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านขวาเส็ดพบว่า "ชาวบ้านสามารถจัดบุญผะเหวดตามฮีตคอง แต่ไม่จัดต่อเนื่องกันทุกปี"[๕] ประเพณีบุญเดือนสี่ บุญผะเหวดที่แขวงอัตตปือ จัดเป็นงานใหญ่และสำคัญต้องอาศัยความพร้อมหลายอย่าง ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา ให้ข้อมูลว่า

> "บุญผะเหวดของแขวงอัตตปือ เริ่มต้นจัดที่วัดหลวงลัตนารามก่อนเป็นอันดับแรก ก่อนที่วัดต่างๆ ภายในแขวงจะนำไปจัด ดังนั้นวัดหลวงจึงต้องทำทุกปีอย่างต่อเนื่องขาดไม่ได้ และที่สำคัญได้มีการผนวกเอากิจกรรมบุญหลายอย่างเข้าร่วม ได้แก่ บุญเทศมหาชาติ บุญกองบวด บุญกองฮด ขนาดของงานแต่ละปีขึ้นอยู่กับว่าจะมีกองฮดกี่กอง กองบวดกี่กอง ซึ่งที่ผ่านมาเฉพาะบุญกองฮดพระเถระที่ได้รับยกย่องไม่ต่ำกว่า 17-18 วัด โดยชุมชนแต่ละวัดจัดกันมาสมทบ ประเพณีที่ยิ่งใหญ่นี้จัดสามวันสามคืนต่อเนื่องกันไป เริ่มตั้งแต่วันโฮมพิธีแห่องค์พระคุต พิธีฟังเทศน์ พิธีบวดและพิธีฮด แต่ละกิจกรรมจะมีการพิธีกรรมหลายประการ เช่น การบวดนาค จะมีพิธีแห่นาค สู่ขวัญนาค เป็นต้น "[๖]

---

[๑]สามเณรจันทยา พิมวงคา, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๒]ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๓]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๔]พระจันไท โพธิราช, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๕]นางมณีวอน ศิริวงศ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๖]ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

ลักษณะของการจัดงานบุญผะเหวดของชาวแขวงอัตตปือที่วัดหลวงจึงถือเป็นงานที่ยิ่งใหญ่และแฝงสาระสำคัญหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความสามัคคีของคนทั้งแขวง ความเป็นเอกภาพของคณะสงฆ์ การบวชเพื่อสร้างศาสนทายาทสืบต่อพระพุทธศาสนาพิธีฮดสงฆ์ให้แก่พระเถระ เป็นการยกย่องให้เกียรติท่านสร้างขวัญและกำลังใจต่อบุคลากรทางศาสนา ซึ่งแตกต่างไปจากระบบสมณศักดิ์ในประเทศไทย เพราะเป็นการคัดสรรยกย่องโดยประชาชนคนในท้องถิ่นหรือในชุมชนของพระสงฆ์เอง ไม่เกี่ยวกับระบบรัฐหรือเจ้าฟ้าพระมหากษัตริย์ และไม่มีความเชื่อมโยงกับผลประโยชน์แอบแฝงใดๆ ทั้งสิ้น จากข้อมูลดังกล่าว การถือฮีตในบุญผะเหวดนั้น จัดเป็นงานใหญ่มีองค์ประกอบหลายส่วน ต้องอาศัยคนทุกภาคส่วน ตลอดถึงพระสงฆ์สามเณรวัดวาอาราม ดังนั้นจึงกระจายกันจัดไม่จัดต่อเนื่องในชุมชนเดียว โดยทิ้งช่วงประมาณ 3 ปี ขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชนเจ้าภาพเป็นหลักและความร่วมไม้ร่วมมือจากชุมชนรอบๆ อย่างเช่นพระสงฆ์มาร่วมเทศน์ชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมบุญ ถือเป็นการเชื่อมโยงกันของคนในชุมชนทั้งหมด ไม่ลำพังเฉพาะแต่ละหมู่บ้านเท่านั้น บุญประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับทัศนะของพระพรสวรรค์ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบุญผะเหวดและบุญสงกรานต์ของชุมชนบ้านละยาวเหนือว่า “ส่วนบุญเดือนสี่เป็นบุญที่ต้องใช้งบประมาณสูง และยังขาดผู้นำพาจึงยังดำเนินการไม่ได้ สำหรับบุญสงกรานต์เป็นประเพณีที่สนุกสนาน สมานสามัคคี เป็นพี่เป็นน้อง[๑] ผะเหวดเป็นงานใหญ่ที่ไม่ใช่บุญประจำปี สามปีจึงทำครั้งหนึ่ง เพราะมันต้องตระเตรียมองค์ประกอบมากมายหลากหลาย ต้องอาศัยความสามัคคีของคนในชุมชนอย่างมาก ความพร้อมเพรียงเฮียงหน้า บุญนี้มีคนหลายภาคส่วนมาร่วมกันดำเนินการ ต้องมีการแบ่งภาระงานให้แต่ละกลุ่มดำเนินการช่วยกันการเว้นวรรค 3 ปีจัดครั้งหนึ่งถือเป็นกุศโลบายที่แยบยล เพื่อไม่ให้ชุมชนเหน็ดเหนื่อยเพราะงานบุญจนเกินไป ซึ่งแตกต่างกับประเทศไทย วัดบางชุมชนจัดบ่อยมากจนชาวบ้านไม่ไหวก็มี ทำให้ชุมชนอิ่มกับการทำบุญที่ไม่มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน หากกำหนดไว้ตายตัวอย่างฮีต 12 ทำให้ชุมชนเตรียมตัวได้ว่า จะมีประเพณีพิธีกรรมใดในวันข้างหน้า เป็นการเตรียมตัวล่วงหน้า เป็นที่สังเกตได้ว่าข้อมูลเชิงประจักษ์ชาวพุทธลาวยังให้ความสำคัญในการร่วมประเพณีอย่างล้นหลาม ผู้คนแต่งตัวสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งหญิงชาย จนเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของความเป็นลาว “ละฮีตมันหมอง ละคองมันเส้า”

3.4.4.5 เดือนห้าประเพณีสงกรานต์ จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ชาวลาวถือว่าวันสงกรานต์เป็นวันทำบุญปีใหม่ด้วย และหลังจากทำพิธีเอาพระลงแล้ว ทุกๆ วันในตอนเย็นจะร่วมกันไปเก็บดอกไม้เป็นขบวนแห่มาบูชาพระพุทธรูป ซึ่งนำโดยพระสงฆ์สามเณร ปฏิบัติเช่นนี้จนครบกำหนดเวลานำพระกลับขึ้นไปประดิษฐานที่เดิม จากการสัมภาษณ์พบว่าที่เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก จะประกอบพิธีสงน้ำพระพุทธรูป พร้อมเพรียงกันทุกวัดในเขตจังหวัด ในวันที่ 14 เมษา ซึ่งก่อนนั้นในช่วงวันที่ 12-13 เมษายน ก็มีการจัดประกวดนางสังขาร วันที่ 14 นางสังขารที่เข้าประกวดทั้งหมดก็มาเข้าร่วมพิธีสงน้ำพระที่วัดหลวง ซึ่งได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 3.3.2.3 แล้ว ที่แขวงสาละวัน “บุญประเพณีสงกรานต์จัดอย่างยิ่งใหญ่ที่วัดกลาง และถือว่าวัดแห่งนี้เป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรมประเพณีของแขวงสาละวัน ไม่วาจเป็นช่วงเทศกาลสงกรานต์ งานกฐิน ฯลฯ

---

[๑] พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

คนจากทั่วสารทิศจะหลั่งไหลมายังสถานที่แห่งนี้ ซึ่งมีความงดงามทางด้านศาสนวัตถุ และเป็นสถานศึกษาที่มีพระเณรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก”[๑] จากการสังเกตยังพบว่าวัดแห่งนี้ยังเป็นศูนย์ประสานมิตรภาพไทย-ลาวอีกด้วย บุญสงกรานต์หรือบุญปีใหม่ที่แขวงอัตตปือ จัดเป็นงานใหญ่อีกเช่นเดียวกัน เพราะเป็นการเดินทางกลับถิ่นฐานบ้านเดิมมาทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษผู้วายชนม์ และเป็นการกลับมาพบญาติในรอบปีญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา ให้ข้อมูลว่า “เดือนห้าสงกรานต์ เป็นช่วงเทศกาลที่ลูกหลานทำบุญอุทิศให้แก่บรรพชนของตนเอง มีการทำความสะอาดธาตุที่ไว้กระดูกพ่อแม่ปู่ย่าตายาย นิมนต์พระสูตรบังสุกุลหาผู้ตาย คณะศรัทธาบางคณะก็รวมกันมาเป็นกองใหญ่ร่วมกันประกอบพิธีกรรม ถวายภัตตาหารหวานคาวแด่พระภิกษุสามเณรภายในวัดก็มี ขึ้นอยู่กับเจ้าศรัทธา”[๒] ท่านได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับช่วงเทศกาลสงกรานต์ว่า “พิธีกรรมวันสงกรานต์ เอาพระลงวันที่ 14 เมษายน สมัยก่อนมารวมกันที่วัดหลวงแล้วค่อยแยกกันจัดเช่นเดียวกับบุญผะเหวด แต่ปัจจุบันต่างเมืองต่างวัดต่างแยกกันจัด คนจึงลดจำนวนลงบ้างแต่ก็ยังถือว่าหนาแน่นและยิ่งใหญ่ สงกรานต์เล่นสนุกสนานสามวันเป็นอย่างน้อย บางแห่งเล่นอยู่นานหลายวันติดต่อกัน”[๓] สงกรานต์ของชุมชนโอ้ยบ้านละยาวเหนือ บุญเดือนห้าสงกรานต์ ถือเป็นบุญปีใหม่ที่มีความหมาย ความสำคัญ และสร้างความสนุกสนานครึกครื้นให้กับชุมชน พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต ให้ข้อมูลว่า “ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ชาวบ้านไปทำพิธีที่วัดเอาพระลงสงน้ำพระ หลังจากนั้นชาวบ้านจะมีการละเล่นอย่างสนุกสนานภายในหมู่บ้าน โดยมีการรวมตัวที่หอประชาคมที่กลางหมู่บ้าน ซึ่งเป็นศูนย์กลางจัดจัดงานมีอาหารเครื่องดื่มต่างๆ “[๔] ท่านได้ให้รายละเอียดวันสงกรานต์ของชุมชนเผ่าโอ้ยว่า

> “ในช่วงเทศกาลสงกรานต์นั้นมีการตั้งขบวนแห่ด้วยเครื่องเสียงดนตรีเคลื่อนที่ เดินไปตามเส้นทางภายในหมู่บ้านแต่ละหลัง มีการสาดน้ำดื่มกินกันอย่างสนุกสนานตลอดเส้นทางจากหมู่บ้านสู่หมู่บ้านของชุมชนโอ้ย ซึ่งมี 4 หมู่บ้านด้วยกัน โดยเจ้าของบ้านแต่ละหลังตระเตรียมเครื่องดื่มไว้ต้อนรับเมื่อขบวนแห่เดินผ่านไป งานนี้ดื่มกินฟรีไม่มีการซื้อขายแต่อย่างใดถือเป็นงานบุญ ตอนเย็นมีการเก็บดอกไม้และนำน้ำไปสรงพระพุทธรูปในวัด กิจกรรมลักษณะเช่นนี้ดำเนินตลอด 3 วันจนสิ้นเทศกาลสงกรานต์”[๕]

ประเพณีและวัฒนธรรมเกี่ยวกับวันสงกรานต์ของชาวกูยโอ้ยเมืองสามัคคีไช แขวงอัตตปือ เทียบได้กับบุญบั้งไฟที่มีการเล่นกินกันอย่างสนุกสนานเป็นพื้น และแฝงด้วยความสมัคสมานสามัคคี เป็นพี่เป็นน้องอยู่กินกันอย่างเสรี หนีกรอบทุนนิยมที่เป็นระบบซื้อขาย

---

[๑] สามเณรจันทยา พิมวงคา, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๒] ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๓] ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๔] พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๕] พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

3.4.4.6 เดือนหกประเพณีบุญบั้งไฟ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านกวางซีพบว่า “ชุมชนไม่ได้จัดประเพณีบุญบั้งไฟ เนื่องจากมีความไม่พร้อมหลายอย่าง”[๑] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านขวาเส็ดพบว่า “ในสมัยก่อนเคยมีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟ แต่ปัจจุบันไม่ได้จัดมานานแล้ว มีเพียงชุมชนใกล้เคียงมีการจัด ชาวบ้านขวาเส็ดได้เดินทางไปร่วมงานบุญด้วย”[๒] จากข้อมูลดังกล่าว ประเพณีเกี่ยวกับบุญบั้งไฟ ไม่เป็นที่นิยมของกลุ่มชาติพันธุ์กูย ประเพณีบุญเดือน 6 บุญบั้งไฟ ไม่มีการจัดงานบุญบั้งไฟในเขตเทศบาลแขวงอัตตปือ แต่มีปรากฏในเมืองไชยเชดถา ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา ให้ข้อมูลว่า “บุญบั้งไฟ ไม่มีการจัดในเมืองสามัคคีไช เพราะไม่มีช่างบั้งไฟ แต่มีการจัดอยู่ที่เมืองไชยเชดถา”[๓] ซึ่งตรงกับทัศนะของพระพรสวรรค์ที่ให้ทัศนะว่า “บุญเดือนหกเป็นงานบุญวิสาขะ มีพิธีทำตักบาตรหยาดน้ำที่วัด และประชาชนภายในหมู่บ้านเล่นกินคล้ายเอาบุญบั้งไฟ เพียงแต่ไม่มีการแข่งขันบั้งไฟ ทั้งนี้เนื่องจากชาวอัตตปือไม่มีช่างบั้งไป จึงเป็นแต่เพียงเล่นกินสนุกสนานกันเท่านั้น”[๔]

3.4.4.7 เดือนเจ็ดประเพณีบุญชำฮะ เป็นอีกฮีตหนึ่งก่อนลงนา ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านกวางซีพบว่า “ในช่วงเดือนเจ็ดจะจัดประเพณีไล่เสนียดทุกปี เชื่อว่าจะทำให้ชาวบ้านอยู่อย่างสงบสุข โดยการนำของพระสงฆ์และผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน”[๕] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านขวาเส็ดพบว่า “เผ่าชนทั้ง 5 กลุ่ม จะร่วมมือกันจัดงานเพื่อขจัดปัดเป่า สิ่งไม่ดีทั้งหลายให้ออกไปจากชุมชนทุกปี”[๖] จากข้อมูลดังกล่าว ประเพณีเกี่ยวกับการชะล้างสิ่งเสนียดออกจากชุมชน เป็นพิธีกรรมที่ไม่ยาก ใช้ต้นทุนน้อย จัดการได้ภายในชุมชนตนเอง ดังนั้นชุมชนชาวกูยซึ่งมีพื้นความเชื่อเกี่ยวกับผีอยู่แล้วจึงมักประกอบพิธีกรรมนี้สม่ำเสมอ ประเพณีบุญเดือน 7 ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา ให้ข้อมูลว่า “บุญชำฮะบ้าน สูตรมงคุณหลวงสามปีจะมีการจัดครั้งหนึ่ง”[๗]

3.4.4.8 เดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ดังข้อมูลว่า “มีการทำบุญที่วัด ตักบาตเทโว ถวายภัตาหารแด่พระสงฆ์สามเณร มีประเพณีกวนข้าวทิพย์ ถวายผ้าจำพรรษา และปราสาทผึ้ง โดยนำไม้ไผ่มาสานเป็นรูปปราสาท ตกแต่งสวยงาม จัดขบวนแห่ปราสาทผึ้ง ไปถวายพระในตอนค่ำ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับ ที่หลวงพระบางจะมีไหลเรือไฟ และลอยกระทง ส่วนที่นครหลวงเวียงจันทน์จะมี

---

[๑]นายเนตร มาคูณ, สัมภาษณ์, 17ธันวาคม, 2559.

[๒]นายมด,บ้านขวาเส็ด, สัมภาษณ์, 17ธันวาคม, 2559.

[๓]ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๔]พระพรสวรรค์ สุจิตฺโต, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๕]พระจันไท โพธิราช, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๖]นางมณีวอน ศิริวงศ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๗]ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

การส่วงเฮือ(แข่งเรือ)[๑] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านกวางซีพบว่า “ชาวบ้านจะมาทำบุญในช่วงภายในพรรษามากเป็นพิเศษ ดังนั้นวันออกพรรษาถือเป็นกิจกรรมพิเศษมาก และชาวบ้านได้จัดงานมหรสพสมโภชในวันนี้ด้วยทุกปี”[๒] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านขวาเส็ดพบว่า “ชุมชนทั้ง 5 เผ่า ร่วมใจกันไปประกอบพิธีวันออกพรรษาเป็นประจำทุกปี”[๓] สำหรับเรื่องการส่วงเฮือและไหลเรือไฟของชาวลาวนั้น มีคติเกี่ยวกับการรำลึกถึงพระเจ้าฟ้างุ้ม ที่นำพุทธศาสนาขึ้นมาจากเขมร ส่วนการไหลเรือไฟถือเป็นพุทธบูชา มีคติความเชื่อเกี่ยวกับอุสุภนาค 5 ตน ที่ถือเป็นพญานาคในลุ่มน้ำโขงมาเกี่ยวข้องด้วย ชาวกูยแม้จะมีความเชื่อถือในผีบรรพบุรุษเป็นหลัก แต่ก็ไม่ปฏิเสธความเชื่ออื่น และใจกว้างที่จะร่วมมือปฏิบัติตามฮีตคองของคนอื่น หลังออกพรรษาจะเป็นประเพณีบุญกฐิน ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา ให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานบุญกฐินของว่า “ในวัดหลวงลัตนาราม โดยปกติทุกปีก็จะจัดเป็นกฐินสามัคคี โดยชุมชนรอบวัดทั้ง 5 ชุมชนร่วมกันจัดถวายโดยเสี่ยงดวงกันว่าใครจะได้เป็นเจ้าภาพหลักเจ้าภาพรอง แต่หากปีใดมีคณะศรัทธาจากที่อื่นมาจองแล้วคนในชุมชนก็มาร่วมทำบุญ และให้การต้อนรับ และปีนั้นชุมชนรอบวัดทั้ง 5 ชุมชนจะจัดกฐินไปทอดวัดอื่นๆ ที่ตกค้างเป็นประจำไม่ขาด”[๔]

3.4.4.9 ประเพณีบุญเดือนสิบสองประเพณีชาวพุทธใน สปป.ลาว หลังจากการทำบุญในวันออกพรรษวันออกพรรษาแล้ว จากนั้นก็เป็นช่วงบุญกฐิน ซึ่งประชาชนคนชาวพุทธลาวมีวัฒนธรรมประเพณีทอดกฐินเช่นเดียวกับประเทศไทย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านกวางซีพบว่า “เนื่องจากวัดพึ่งสร้างใหม่ไม่กี่ปี พระก็ไม่มาก ไม่เพียงพอที่จะทำบุญกฐินได้ จึงยังไม่มีการจัดงานบุญตามฮีตคองประเพณีดังกล่าวได้”[๕] ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนบ้านขวาเส็ดพบว่า “หากมีพระครบ 4 รูป ขึ้นไป ชาวบ้านก็มีการจัดบุญกฐิน แต่หากปีใดพระไม่ครบ ก็เลี่ยงไปจัดเป็นผ้าป่าแทน”[๖] จากข้อมูลดังกล่าว ประเพณีเกี่ยวกับการถือฮีตบุญกฐินนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนของพระภิกษุที่จำพรรษาภายในวัดเป็นหลัก ส่วนความพร้อมของชุมชนเป็นเงื่อนไขรองบุญกฐินเกิดจากแรงศรัทธาอย่างยิ่งยวดของเจ้าศรัทธาที่จัดหาเครื่ององค์กฐินและชักชวนญาติมิตรมาร่วมทำบุญเป็นมหากฐิน ร่วมกันแห่องค์กฐินไปทอดที่วัดอย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน หลังพิธีกรรมทางศาสนาแล้วตอนเย็นบางแห่งผนวกเข้ากับการใต้ประทีปเพื่อบูชาธาตุทั้งสี่อีกด้วย คือหลังเสร็จสิ้นพิธีสงฆ์เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงจัดพิธีเฉลิมฉลองอย่างครึกครื้นตระการตา ลักษณะขั้นตอนที่จัดพิธีสงฆ์เสร็จก่อนแล้วค่อยเสพงันนี้ เป็นแนวทางมาตั้งแต่อดีต ดังเช่นขบวนนำพุทธศาสนาขึ้นมาจากเขมรสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม มีการจัดขบวนต้อนรับ

---

[๑]ฮีต 12 คลอง 14 ของคนลาว , <http://www.louangprabang.net/content.asp?id=448 > 24 มกราคม 2560.

[๒]นายเพชร คำพี, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๓]นายมด บ้านขวาเส็ด, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๔]ญาท่านสีสะหวาด เทบวงสา, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

[๕]พระจันไท โพธิราช, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

[๖]นางมณีวอน ศิริวงศ, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

ของเมืองที่เดินทางผ่าน เมื่อจัดการพิธีทางสงฆ์เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงมีการเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ เป็นต้นทำให้พิธีพระพิธีสงฆ์ศักดิ์สิทธิ์ และคนที่มาร่วมพิธีไม่เหนื่อยหรือพักผ่อนไม่เพียงพอจากการดูมหรสพ

จากการศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว สรุปได้ว่า ก่อนอารยธรรมของอินเดียจะขยายมาพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มชนที่อาศัยในบริเวณนี้มีความนับถือผีมาก่อน ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับผีจากคนรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นฮีตคองไปในที่สุด ปัจจุบันแม้จะมีการนับถือศาสนาพุทธข้าวัดฟังธรรม แต่ก็ยังมีการถือฮีตกันอยู่เช่นเดิม บางอย่างปฏิบัติปนเปกันไปจนยากที่จะแยกแยะอะไรเป็นอะไร จนผู้รู้บางท่านบอกว่านี้เป็นลักษณะเฉพาะของศาสนาพุทธในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งมิใช่ศาสนาพุทธบริสุทธิ์ และมีลักษณะเป็นพุทธศาสนาของชาวบ้านดังนั้นจึงไม่แปลกที่บางครั้งอาจจะพบเห็น พระสงฆ์ในประเทศพม่าปั่นจักยานขับมอเตอร์ไซไปดูภาพยนตร์ในเมือง พระเณรใน สปป.ลาวอาจนั่งชมมวยกับชาวบ้านในกุฏิศาลา พระภิษุสามเณรในประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือลงเกี่ยวข้าว เล่นสาดน้ำสงกรานต์สนุกสนานกับชาวบ้าน เป็นช่างบั้งไฟที่เก่งกาจ นี้เป็นลักษณะหนึ่งความเป็นศาสนาแบบชาวบ้าน แม้ว่าพระพุทธศาสนาหยั่งรากมั่นคงมาช้านานใน สปป.ลาว แต่กับชนเผ่าลาวเทิง พุทธศาสนายังถือเป็นสิ่งใหม่สำหรับพุทธศาสนิกชนกลุ่มนี้ ดังจะปรากฏหลักฐานว่ากลุ่มชนชาวโอ้ยบ้านละยาวเหนือ ซึ่งเป็นชุมชนเผ่าที่ใหญ่ที่สุดของแขวง อยู่ห่างเทศบาลเมืองสามัคคีไช แขวงอัตตปือ ระยะทางไม่ถึง 15 กิโลเมตร คนในชุมชนประมาณร้อยละเก้าสิบพึ่งหันมานับถือพุทธศาสนามาเพียงไม่กี่ปี และสามารถสร้างวัดได้เมื่อ 3 ปีมานี้เอง ที่วัดบ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสักก็เป็นวัดใหม่เช่นเดียวกัน และเมื่อชนเผ่าเหล่านี้หันมานับถือพุทธศาสนาก็ไม่ได้ละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองแต่ประการใด แม้จะมีความเคารพนับถือกราบไหว้บูชาพระ แต่ก็ให้ความเคารพยำเกรงปฏิบัติต่อผีเช่นเดียวกับประชาชนชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกประการ ลักษณะวัดของชาวพุทธใน สปป.ลาวโดยรวม อยู่ในช่วงกำลังฟื้นฟูหลังเผชิญภัยสงครามทางการเมือง ระบบการปกครองระบอบคอมมูนิสต์ก็ไม่เกื้อกูลต่อพัฒนาการทางศาสนาเท่าที่ควร ดังนั้นจึงพบว่าพันธกิจด้านปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ จึงยังไม่มั่นคงเข้มแข็งเท่าพุทธศาสนาในประเทศไทย สำหรับลักษณะวัดของชุมชนชาวกูยเป็นวัดพึ่งสร้างขึ้นใหม่ องค์ประกอบต่างๆ โดยเฉพาะด้านศาสนวัตถุ ยังไม่มั่นคงแข็งแรงและเพียงพอ การจัดโครงสร้างทางกายภาพบริบทต่างๆ ยังต้องอาศัยเวลาอีกนาน แต่เป็นที่สังเกตได้ว่า ในด้านศาสนบุคคลพบว่าวัดชุมชนชาวกูยหลายแห่ง เช่น วัดบ้านละยาวเหนือ แขวงอัตตปือ วัดเตาปูนแขวงสาละวัน เป็นต้น มีสามเณรจำนวนมากกว่าสิบรูปขึ้นไป อีกอย่างศาสนพิธีก็มีความมั่นคงเข้มแข็ง พุทธศาสนิกชนอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมดีงามดั้งเดิม อีกทั้งยังได้พระหนุ่มที่ไปจากชนเผ่า ที่มีความรู้ความสามารถช่วยกันบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยยังไม่ตกหลุมพรางของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและติดกับดักสมณศักดิ์เหมือนกับคณะสงฆ์ไทยที่กำลังเผชิญปัจจัยเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อความเจริญมั่นคงของพุทธศาสนาใน สปป.ลาว ได้ในอนาคต

ในประเพณีบุญช่วงเข้าพรรษาสำหรับชาวพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว มีการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมฮีตคองดั้งเดิมของประชาชนชาวลาวทั่วไป คือ เดินทางไปทำบุญประเพณีวันเข้าพรรษาตักบาตรหยาดน้ำที่วัด ในเดือนเก้าเดือนสิบทำบุญข้าวประดับดิน และบุญข้าวสาก ในประเพณีนี้มีความเกี่ยวโยง

กับผีเปรต จึงมีการนำห่อข้าวน้อยออกมาวางตามบริเวณวัดตั้งแต่ช่วงดึก ตอนเช้าก็มาทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลที่วัด บุญประเพณีออกพรรษาสังคมลาวถือเป็นงานประเพณีไหลเรือไฟ เนื่องจากชุมชนชาวกูยที่ทำการศึกษามักอยู่ห่างสายน้ำจึงไม่ปรากฏข้อมูลด้านนี้ ประเพณีบุญช่วงนอกพรรษา เนื่องจากเป็นชุมชนชาวกูยลาวบางแห่งเป็นชุมชนไม่ใหญ่และห่างไกลตัวเมืองพอสมควร และวัดวาอารามส่วนมากเป็นวัดสร้างใหม่พระภิกษุจำนวนน้อย จึงยังไม่สามารถจัดบุญประเพณีตามฮีตคองโบราณได้ทุกประการ บางชุมชนที่แขวงอัตตปือมีการจัดประเพณีบุญเดือนอ้ายเข้าปริวาสกรรม ปฏิบัติธรรม ฝึกวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการปฏิบัติตามครรลองของประเพณีนิยม เพราะไม่มีพระวิปัสสนาที่ชำนาญในด้านนี้ ชุมชนบ้านขวาเส็ดพบว่ามีการจัดบุญเข้ากรรมสำหรับพระสงฆ์ในบางปีและไม่จัดต่อเนื่องทิ้งช่วงห่างกันหลายปีจึงมีการจัดอีก บุญเดือนยี่ที่แขวงอัตตปือจัดพิธีสูตรขวัญข้าว เป็นประเพณีที่สืบสานมาแต่โบราณกาล สมัยก่อนไปสูตร(สวดมนต์)ที่ทุ่งนา โดยนิมนต์พระสงฆ์ 7-9 รูปไปประกอบพิธี ในปัจจุบันมาทำพิธีกรรมที่วัด เพราะมีความพร้อมหลายอย่าง บุญข้าวจี่ชุมชนบ้านกวางซีได้กำหนดนัดให้ชาวบ้านได้ร่วมทำบุญข้าวจี่ในวันใดวันหนึ่งตามจะตกลงกัน ส่วนใหญ่จะเลือกวันเดือนเพ็ง ส่วนที่บ้านขวาเส็ดพบว่า “มีการจัดบุญข้าวจี่เป็นประจำทุกปี แต่ไม่จัดใหญ่ เพียงให้ชาวบ้านจี่ข้าวไปถวายพระที่วัด ชุมชนชาวกูยที่แขวงสาละวันยังมีการจัดงานบุญข้าวเปลือกในช่วงเดือนสามและเดือนสี่ ที่แขวงอัตตปือกิจกรรมบุญเดือนสามตรงกับเพ็ญมาฆะวันสำคัญทางพุทธศาสนาจัดเป็นประเพณีบุญข้าวจี่โดยทำบุญที่วัด บางแห่งในช่วงเดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสาม มีการผนวกบุญประเพณีเข้าด้วยกัน คือ ทำบุญมาฆะบุญคูณลาน และบุญข้าวจี่ทำในวันเดียวกัน สมัยก่อนไปทำที่ทุ่งนาแต่ปัจจุบันมาทำที่วัด เดือนสี่ประเพณีบุญผะเหวด ถือเป็นประเพณีที่ใหญ่ของชุมชน ไม่อาจจัดอย่างต่อเนื่องกันได้ จึงมีคติว่า 3 ปี จัดครั้งหนึ่ง ชุมชนชาวกูยลาวส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้จัดเนื่องจากศักยภาพไม่ถึง แต่ในตัวเมืองแขวงอัตตปือจัดเป็นงานใหญ่งานประจำปี เริ่มต้นจัดที่วัดหลวงลัตนารามก่อนเป็นอันดับแรก ก่อนที่วัดต่างๆ ภายในแขวงจะนำไปจัด ดังนั้นวัดหลวงจึงต้องทำทุกปีอย่างต่อเนื่องขาดไม่ได้ และที่สำคัญได้มีการผนวกเอากิจกรรมบุญหลายอย่างเข้าร่วม ได้แก่ บุญเทศมหาชาติ บุญกองบวด บุญกองฮด ประเพณีที่ยิ่งใหญ่นี้จัดสามวันสามคืนต่อเนื่องกันไป โดยได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนภายในแขวง เริ่มตั้งแต่วันโฮมพิธีแห่องค์พระคุต พิธีฟังเทศน์ พิธีบวชและพิธีฮด แต่ละกิจกรรมจะมีการพิธีกรรมหลายประการ เช่น การบวชนาค จะมีพิธีแห่นาค สู่ขวัญนาค เป็นต้น เดือนห้าประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่จัดทั่วประเทศ ทุกที่จะประกอบพิธีเป็นระเบียบแบบแผนเดียวกัน คือ ภาคเช้าของวันที่ 14 เมษายน ทุกคนจะแต่งตัวเรียบร้อยสวยงามทำน้ำหอมไปรวมกันที่วัดเพื่อประกอบพิธีเอาพระลง สรงน้ำพระ หลังจากนั้นจึงมีการสาดน้ำเล่นสงกรานต์กัน ในตอนเย็นมีการแห่ดอกไม้มาบูชาพระที่วัด บางชุมชนอาจมีการปฏิบัติพิเศษออกไป ดังเช่นชุมชนกูยโอ้ยแขวงอัตตปือ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์นั้นมีการตั้งขบวนแห่ด้วยเครื่องเสียงดนตรีเคลื่อนที่ เดินไปตามเส้นทางภายในหมู่บ้านของชุมชนโอ้ยซึ่งมี 4 หมู่บ้านด้วยกัน บ้านแต่ละหลังจะตระเตรียมเครื่องดื่มไว้ต้อนรับเมื่อขบวนแห่เดินผ่านไป โดยไม่มีการซื้อขายแต่อย่างใดถือเป็นงานบุญ ตอนเย็นมีการเก็บดอกไม้และนำน้ำไปสรงพระพุทธรูปในวัดกิจกรรมลักษณะเช่นนี้ดำเนินตลอด 3 วันจนสิ้นเทศกาลสงกรานต์ นอกจากนี้เดือนห้าสงกรานต์ เป็นช่วงเทศกาลที่ลูกหลานทำบุญอุทิศให้แก่บรรพชนของตนเอง มีการทำความสะอาดธาตุที่ไว้กระดูกพ่อแม่ปู่ย่าตายาย นิมนต์พระสูตรบังสุกุลหาผู้ตาย คณะศรัทธาบางคณะก็รวมกันมาเป็นกองใหญ่ร่วมกันประกอบพิธีกรรม ถวายภัตตาหารหวาน

คาวแด่พระภิกษุสามเณรภายในวัดก็มี ขึ้นอยู่กับเจ้าศรัทธา เดือนหกประเพณีบุญบั้งไฟชุมชนชาวกูยไม่นิยมจัด เนื่องจากไม่มีความพร้อมหลายประการ เช่น ไม่มีช่างบั้งไฟ งบประมาณในการจัด เป็นต้น ส่วนมากมักจะเดินทางไปร่วมกับชุมชนอื่น เดือนเจ็ดประเพณีบุญชำฮะที่ชุมชนบ้านกวางซีจะจัดประเพณีไล่เสนียดทุกปี เชื่อว่าจะทำให้ชาวบ้านอยู่อย่างสงบสุข โดยการนำของพระสงฆ์และผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน เช่นเดียวกับชุมชนบ้านขวาเส็ดที่ร่วมมือกันจัดงานเพื่อขจัดปัดเป่า สิ่งไม่ดีทั้งหลายให้ออกไปจากชุมชนทุกปี สำหรับที่แขวงอัตตปือ มีการทำบุญชำฮะบ้าน สูตรมงคุณหลวง สามปีจะมีการจัดครั้งหนึ่ง เดือนสิบเอ็ดสิบสองบุญออกพรรษาและบุญกฐิน ที่ชุมชนบ้านกวางซีชาวบ้านจะมาทำบุญในช่วงภายในพรรษามากเป็นพิเศษ เมื่อครบกำหนดวันออกพรรษาถือเป็นกิจกรรมพิเศษมากและชาวบ้านได้จัดงานมหรสพสมโภชในวันนี้ด้วยทุกปี ภายหลังออกพรรษาเป็นประเพณีทอดกฐิน จะมีการจัดทุกวัดที่มีจำนวนพระครบองค์สงฆ์ ที่แขวงอัตตปือถือเป็นบุญยิ่งใหญ่ที่สำคัญมากในวัดหลวงลัตนาราม โดยปกติทุกปีก็จะจัดเป็นกฐินสามัคคี โดยชุมชนรอบวัดทั้ง 5 ชุมชนร่วมกันจัดถวายโดยเสี่ยงดวงกันว่าใครจะได้เป็นเจ้าภาพหลักเจ้าภาพรอง แต่หากปีใดมีคณะศรัทธาจากที่อื่นมาจองแล้วคนในชุมชนก็มาร่วมทำบุญ และให้การต้อนรับ และปีนั้นชุมชนรอบวัดทั้ง 5 ชุมชนจะจัดกฐินไปทอดวัดอื่นๆ ที่ตกค้างเป็นประจำไม่ขาด ประเพณีทอดกฐินขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ เช่น จำนวนพระภิกษุที่จำพรรษาภายในวัด ความพร้อมของชุมชน เป็นต้น ดังนั้นจึงพบว่าพุทธศาสนิกชนชาวกูยบางแห่งไม่สารมารถประกอบพิธีได้เพราะเป็นชุมชนเล็กวัดยังใหม่ พระภิกษุจำนวนไม่ครบตามพุทธานุญาต

บทที่ 4

ความสัมพันธ์วัฒนธรรมและประเพณีพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย – ลาว

การศึกษาความสัมพันธ์วัฒนธรรมและประเพณีชาวพุทธกูยไทย – ลาว แบ่งประเด็นศึกษาเป็น ๔ หัวข้อใหญ่ ได้แก่ ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ และความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

การศึกษาความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน แบ่งประเด็นศึกษาได้ 3 ประเด็น คือ ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางวัตถุ ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางสังคม ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางจิตปัญญา โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ความสัมพันธ์ในด้านเนื้อหา วิธีการ จุดมุ่งหมาย และความเหมือนความแตกต่าง ดังนี้

4.1.1 ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางวัตถุ

ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น อาหารการกิน อาชีพ การแต่งกาย สิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น ระหว่างพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาว ชาวกูยที่อาศัยอยู่ใน สปป.ลาว มีรูปแบบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ แบบเดียวกับชาวไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีระเบียบแบบแผนจากรากฐานวัฒนธรรมประเพณีอันเดียวกันที่เรียกว่า ฮีต 12 คอง 14 วัฒนธรรมดังกล่าวได้ผนวกเอาระบบความเชื่อผี-พราหมณ์-พุทธ ผสมผสานอย่างกลมกลืนกันมาตั้งบรรพกาล ดังนั้นจึงพบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ด้านอาหารการกินของประชาชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศ สปป.ลาว มีการกินอยู่แบบง่ายๆ โดยอาศัยแหล่งอาหารและวัตถุดิบหาได้จากแหล่งธรรมชาติรอบๆ หมู่บ้าน เช่น ที่นาสวน แหล่งน้ำธรรมชาติ ป่าและโคก นอกจากนี้ยังเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชสวนครัวไว้ข้างบ้าน ความแตกต่างกันเนื่องจากชุมชนชาวกูยในประเทศไทยอยู่ในสังคมกึ่งเมือง การเดินทางไปมาสะดวก วิถีชีวิตด้านอาหารการกินส่วนใหญ่อาศัยอาหารตลาดแบบทุนนิยมเต็มตัว ร้านขายของชำ ร้านอาหารภายในชุมชน ร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรสินค้าในตัวตัวเมืองเต็มไปหมด ในขณะที่ชุมชนกูยใน สปป.ลาว เป็นสังคมชนบท อยู่ในช่วงเริ่มต้นของระบบตลาดทุนนิยมความสะดวกสบายอย่างที่ประเทศไทยกำลังมีกำลังเป็นจึงยังไม่ปรากฏมาก ด้านนี้จึงถือเป็นอัตราการ

เปลี่ยนแปลงที่ไม่เท่ากันระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุ ด้านการแต่งกาย ชาวกูยในประเทศไทย มีการแต่งตัวตามสมัยนิยมมากขึ้น ในณะที่ชาวกูยยังคงรักษาขนบธรรมเนียมการแต่งกายตามระเบียบแบบแผนดั้งเดิม โดยเฉพาะเมื่อเข้าร่วมในพิธีงานบุญภายในวัด ซึ่งในประเด็นหลังนี้ชาวพุทธกูยในประเทศไทย โดยเฉพาะสุภาพสตรีก็เริ่มหันกลับมาใส่ผ้าถุงนุ่งซิ่นลวดลายที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์กูยมากขึ้น เป็นจุดวกกลับของวัฒนธรรมการแต่งกายที่กำลังเป็นอยู่ จากที่เคยถูกมองว่าเป็นความล้าหลัง เชย ครำ่ครึ ด้านที่อยู่อาศัยสิ่งปลูกสร้าง เป็นที่สังเกตว่าชาวกูยในประเทศไทย และ สปป.ลาว บริบทชุมชนมักจะมีพื้นที่สำหรับทำเป็นสวนครัวปลูกผักเกือบทุกครัวเรือน ถนนส่วนใหญ่คับแคบลดเลี้ยวและเป็นตรอกซอกซอย แต่ถ้าเป็นชุมชนที่ขยายออกมาตั้งถิ่นฐานใหม่ การสร้างที่อยู่อาศัยรวมถึงการวางแผนผังโดยรวมจะกว้างขวาง เป็นระเบียบแบบแผนเดียวกันกับชุมชนเขมรและลาวในละแวกบ้านเดียวกัน แต่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ให้พบเห็นคือมีพื้นที่สำหรับปลูกพืชสวนครัวบางแห่ง เช่น กูยบรูบ้านท่าล้ง มีการปรับโครงสร้างทางกายภาพของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย สะอาด น่าอยู่ ที่พิเศษมาก มีป้ายสะท้อนปรัชญาชีวิตของชุมชนกูย และมีแอ่งน้ำไว้หน้าบ้านสำหรับต้อนรับคนเดินทางผ่านไปมา ซึ่งวัฒนธรรมดีงามที่ว่านี้ย้อนหลังไปสามสิบปีที่แล้วในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ยังปรากฏให้เห็นเป็นจำนวนมาก แต่เริ่มหายไปเมื่อระบบเงินตราภายใต้กระแสทุนนิยมที่มีพื้นฐานแนวคิดวัตถุนิยมเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน ทุกสิ่งอย่างถูกแปลงค่าเป็นเงินตรา สุดท้ายในด้านศิลปะ ชาวกูยไทยและชาวกูยลาว ยังคงมีการเล่นออ แกลมอ สำหรับรักษาคนป่วย และในปัจจุบันมีการประยุกต์ให้เข้ากับสมัยนิยม จึงพบว่า โดยหนุ่มสาวชาวกูยที่มีพื้นฐานในด้านศิลปะการขับร้องการร่ายรำท่วงทำนองที่สวยงามในงานพิธีและงานแสดงต่างๆ ที่สำคัญชาวกูยที่บ้านกระโพ ตากลาง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถจับช้าง เลี้ยงช้าง ฝึกฝนช้างให้เป็นช้างแสนรู้ได้อย่างน่าอัศจรรย์ และงานแสดงช้างกลายเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่ของจังหวัด ระดับประเทศ หรือระดับโลก

ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางวัตถุระหว่างพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาว ในด้านความเหมือน-ต่าง จะมีความแตกต่างกันพอสมควร ไม่ว่าเป็นเรื่องสิ่งปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ซึ่งใน สปป.ลาว ส่วนมากยังเป็นบ้านเรือนที่อาศัยแบบเรียบง่ายเป็นธรรมชาติ ในชุมชนบ้านกวางซี และบ้านเรือนตามเส้นทางลาดยางระหว่างเมืองสู่เมืองยังทำด้วยวัสดุธรรมชาติ เช่น ฝากั้นเป็นตอง หรือฟากไม้ไผ่หลังคาสังกะสี เป็นต้น อาหารการกิน เนื่องจากใน สปป.ลาว อาศัยเครื่องอุปโภคบริโภคจากประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ ความเป็นอยู่ในด้านนี้จึงยังไม่มีสิ่งบริโภคให้เลือกได้หลากหลายมากมายเหมือนชาวบ้านชาวกูยในประเทศไทย ส่วนที่เหมือนกันมากที่สุดในด้านนี้คือการปลูกผักสวนครัวติดบ้านไว้กินเองภายในครอบครัว วิถีความเป็นอยู่ในด้านการแต่งกายชาวกูยในชนบทไทยส่วนใหญ่มีการแต่งกายตามสมัยนิยม ในขณะที่ ชาวกูยชนบทใน สปป.ลาว ยังคงรักษาขนบธรรมประเพณีการแต่งกายแบบดั้งเดิม คือ ผู้หญิงนุ่งซิ่น ส่วนผู้ชายเมื่ออยู่

ที่บ้านมักเป็นกางเกงขาสั้นผ้าขาวม้าคาดเอวง่ายๆ แต่เมื่อไปร่วมงานพิธี ผู้ชายมักใส่กางเกงขายาวแต่ไม่พิถีพิถันมากมีผ้าขาวม้าพาดบ่า เป็นที่สังเกตได้ว่าสตรีชาวกูยในสปป.ลาว และในประเทศไทยมักนุ่งผ้าถุงที่มีลายเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นของตน มีผ้าสไบเฉวียงบ่า อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม จากการสังเกตในภาคสนามพบว่า วัดของชุมชนชาวกูยในประเทศไทยส่วนใหญ่มีความมั่นคงแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนวัตถุ มีกำแพงวัดแน่นหนา ประตูวัดสวยงาม มีพระพุทธรูป พระอุโบสถ หอระฆัง กุฏิวิหาร ศาลการเปรียญฯลฯ ด้านศาสนบุคคล มีพระภิกษุสามเณรเพียงพอต่อการตอบสนองความจำเป็นของชุมชนและปฏิบัติศาสนกิจ ด้านศาสนพิธีวัดยังเป็นศูนย์กลางบุญพิธีของชุมชน และด้านศาสนธรรม พระภิกษุสามเณรภายในวัดยังมีการปฏิบัติขัดเกลาตนเอง ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเข้มแข็ง บางรูปเดินทางไปศึกษาในตัวเมืองเพื่อพัฒนาตนเอง ขณะที่วัดของชุมชนชาวกูยใน สปป.ลาว มีส่วนที่แตกต่างและเหมือนกัน ดังนี้ ด้านศาสนวัตถุ สภาพโครงสร้างทางกายภาพ และสิ่งปลูกสร้างส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นคงแน่นหนา ไม่ว่าจะเป็นวัดของชุมชนชาวบ้านกวางซีแขวงจำปาสัก วัดบ้านละยาวเหนือแขวงอัตตปือ เป็นต้น ด้านศาสนบุคคล พบว่ามีสามเณรจำนวนมากเมื่อเทียบกับประเทศไทย ซึ่งสามเณรเหล่านี้กำลังศึกษาเล่าเรียนตามโรงเรียนรัฐประจำหมู่บ้าน และโรงเรียนสงฆ์ในตัวเมือง นอกจากนี้ยังมีพระภิกษุในวัยหนุ่มเข้าไปมีส่วนสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านศาสนพิธีวัดยังเป็นศูนย์กลางบุญพิธีของชุมชนเช่นเดียวกับประเทศไทย และด้านศาสนธรรม พระภิกษุสามเณรภายในวัดยังมีการปฏิบัติขัดเกลาตนเอง ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเข้มแข็ง บางรูปเดินทางไปศึกษาในตัวเมืองเพื่อพัฒนาตนเองดังที่กล่าวมา

4.1.2 ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางสังคม

มาตรฐานวัฒนธรรมพุทธเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนในด้านปฏิสัมพันธ์กับสังคมรอบข้าง คือ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับบุคคลประเภทต่างๆ ดุจทิศที่อยู่รอบตัว ได้แก่ “ปุรัตถิมทิศ บุตรธิดา-มารดาบิดา ทักษิณทิศ ศิษย์-อาจารย์ ปัจฉิมทิศ สามี-ภรรยา อุตรทิศ มิตรสหาย เหฏฐิมทิศ นาย-คนรับใช้ อุปริมทิศ คฤหัสถ์พระสงฆ์”[๑] ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางสังคม ระหว่างพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาว ในด้านเนื้อหา ระเบียบแบบแผนด้านการเมืองการปกครองของประชาชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศ สปป.ลาว ว่าทั้งสองประเทศจะมีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง คือประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ขณะที่ สปป.ลาว ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมคอมมูนิสต์ แต่ว่าประชาชนทั้งสองประเทศมีประวัติและรากฐานวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน นั่นคือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิมมีระเบียบแบบแผนเดียวกันที่เรียกว่า “ฮีตคอง” ซึ่งฮีตคองเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดจากการนับถือผี ต่อมาเมื่อวัฒนธรรมอินเดียขยายอิทธิพลเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงเกิดการประยุกต์เอาผี-พราหมณ์-พุทธ เข้า

เป็นฮีตคองเดียวกัน ต่อมาเมื่อสภาพความเป็นอยู่พัฒนาไปเป็นบ้าน เมือง อาณาจักร รัฐอิสระ และประเทศ กฎหมายของบ้านเมืองจึงเข้ามามีส่วนสำคัญในชีวิตมากขึ้น ในยุคอาณาจักรพระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้ามหาชีวิตเป็นผู้ออกกฎและรักษากฎรวมทั้งใช้จารีตที่มีอยู่เดิมเป็นเครื่องมือในการปกครองบ้านเมืองให้เกิดความสงบสุข เมื่อมาเป็นประเทศรัฐก็นำกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนทั้งหลายเป็นเครื่องมือเช่นเดียวกัน สำหรับกลุ่มชนกูยทั้งสองประเทศนอกจากจะอยู่ในกรอบกติกาของบ้านเมืองแล้ว ยังมีฮีตคองที่มีมาแต่โบราณกาลให้ประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อความดีงามและความผาสุกของชีวิตอีกด้วย เช่น ชาวย่าเหิน แขวงอัตตปือถือฮีตในการต้อนรับแขกไปไทมา ชาวบ้านขวาเส็ดถือฮีตการฆ่าความบูชาหลักเมือง ชาวบรูบ้านท่าล้ง เฒ่าจ้ำต้องบอกกล่าวปู่ตาทุกครั้งที่จะมีคนมาอาศัยในชุมชน เป็นต้น ซึ่งอาจสรุปตามทัศนะของบัญญัติ สาลี ที่ว่า กลุ่มชาติพันธุ์กูยจะเชื่อคำสอนของคนโบราณมาก หากโบราณมีข้อห้ามอย่างไรจะปฏิบัติด้วยความเคร่งครัด จะมีบ้างที่ขัดกับคำสอนโบราณแต่กลุ่มชาติพันธุ์กูยก็จะทาพิธีแก้เคล็ดเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของครอบครัว ระเบียบแบบแผนด้านเศรษฐกิจของประชาชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศ สปป.ลาว มีความเป็นอยู่ที่สอดคล้องสัมพันธ์กันมาก คือ การทำสวนครัวติดกับบ้านเรือนเพื่อใช้ประกอบอาหารรับประทาน นั่นคือมีระบบเศรษฐกิจลักษณะกึ่งเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรม หรือกึ่ง “เฮ็ดอยู่เฮ็ดกินเฮ็ดซื้อเฮ็ดขาย” เพียงแต่ว่า ณ ปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศเปิด ใช้ระบบแข่งขันตลาดเสรีทุนนิยมเป็นกลไกสำคัญ ในขณะที่ สปป.ลาว ยังเป็นระบบคอมมิวนิสต์ซึ่งรัฐควบคุมระบบและกิจกรรมทุกอย่างทั้งหมด ระเบียบแบบแผนด้านนี้ก็เป็นที่กังขาอยู่ว่าหากระบบทุนนิยมเข้าไปมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่มากกว่านี้ จะส่งผลกระทบต่อวันธรรมใน สปป.ลาว อย่างไร จะเป็นเช่นเดียวกับประเทศไทยที่กำลังเผชิญอยู่หรือไม่ เมื่อถึงวันนั้นก็คงจะได้รับรู้กันในอีกไม่นาน ขนบธรรมเนียมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ชุมชนชาวกูยในประเทศไทยและ สปป.ลาว มีลักษณะที่สัมพันธ์กันคือ อยู่กันเป็นหมู่บ้านหรือชุมชน ปลูกบ้านติดๆ กัน ถ้าเป็นลักษณะชุมชนแบบดั้งเดิมถนนภายในหมู่บ้านมักจะแคบ ในแต่ละชุมชนจะมีปฏิสัมพันธ์แบบญาติกัน รู้จักกันหมดทั้งหมู่บ้าน และดำรงชีวิตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนเฒ่า คนแก่ ปู่ย่า ตายาย เด็กเยาวชนคนหนุ่มสาว ลูก หลาน เหลนและปรากฏการณ์เหล่านี้เริ่มหายไปเมื่อสังคมเคลื่อนเข้าสู่สมัยใหม่ คนในวัยทำงานต้องออกจากบ้านเพื่อแสวงหางานทำเพื่อปากท้องมากกว่ายุคก่อน ซึ่งประเด็นนี้ไม่ว่าชุมชนชาวกูยไทยหรือลาวก็กำลังตกอยู่ในสภาพเดียวกัน คือ ความจำกัดจำเขี่ยทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้วิถีชุมชนแบบญาติพี่น้องห่างหายกันออกไปเรื่อยๆ ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางสังคมระหว่างพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาว ในด้านความเหมือน-ต่าง ในส่วนที่เป็นกฎหมายบ้านนั้น สปป.ลาวปกครองแบบสาธารณรัฐสังคมนิยมคอมมูนิส การใช้กฎหมายจึงเด็ดขาด เข้มงวดมากกว่าชาวไทยที่ใช้ระบบปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีความยืดหยุ่นสูงกว่าแต่กฎไม่หมายไม่ศักดิ์เท่า คนไม่เกรงกลัว จึงสร้าง

---

[๑]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, หน้า 191-196.

ความสงบเรียบร้อยได้ยากกว่า อีกประการหนึ่ง ในปัจจุบันมีถนนหนทางไปมาสะดวกระหว่างสองประเทศ แต่การเดินทางไปมาหาสู่แวะเวียนเยี่ยมเยียนกันระหว่างญาติพี่น้อง ไม่ค่อยจะไปมาหาสู่กันได้อย่างราบรื่นเท่าใดนัก เนื่องจากในจุดข้ามพรมแดน มีระบบผ่านแดนของหน่วยงานรัฐยุ่งยากและขาดความชัดเจน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พี่น้องชาวกูยสองประเทศห่างเหินกันออกไปเรื่อยๆ

4.1.3 ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางจิตปัญญา

มาตรฐานวัฒนธรรมทางจิตปัญญาทางศาสนาพุทธศาสนา วัดได้จากความเจริญจิตใจและปัญญาทางด้านจิตใจ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงลักษณะจิตและปัญญาของบุคคลที่ได้รับการฝึกฝนพัฒนาดีจนเกิดผลเป็น “คุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต...มีทัศนคติที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) และมีความดำริถูกต้อง (สัมมาสังกัปปะ)” [๑] พื้นจิตใจดั้งเดิมของชุมชนชาวกูยลาวและไทยมีความสอดสัมพันธ์กัน คือ รักอิสระ ชอบผจญภัย มีความยืดหยุ่น ให้อภัย โอนอ่อนผ่อนปรน อดทน เข้มแข็ง เห็นอกเห็นใจ มีท่าทีเป็นมิตร ไม่ก้าวร้าว ไม่ชอบการกดขี่ข่มเหง และมีภูมิธรรม คือ ซื่อตรง มั่นคง รักความยุติธรรม โอบอ้อมอารีเด็ดเดี่ยว สงบร่มเย็น แต่การอยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างและเงื่อนไขปัจจัยในการดำรงชีวิตแตกต่างกัน ทำให้การปรับตัวของกลุ่มชนของสองประเทศลักษณะที่แตกต่างกันไปบางประการ ดังข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นว่าหลังจากที่รัฐบาลตัดเส้นทางรถไฟเข้าสู่บริเวณจังหวัดสุรินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2465...พ่อค้านำสินค้ามาขาย โดยใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนส่งผลให้ชาวบ้านมองเรื่องเงินตราเป็นสิ่งจำเป็น และมีผลกระทบต่อน้ำใจของชาวบ้านตลอดทั้งชาวกูยที่เปลี่ยนแปลงไป น้ำใจผู้คนในหมู่บ้านลดลง ลักษณะดังกล่าวทำให้ภาพดั้งเดิมของจิตใจพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยคลอนแคลนไป เริ่มถอยห่างจากศาสนาออกไปเรื่อยๆ ในขณะที่กลุ่มชาวกูยตามชนบทใน สปป.ลาว ยังไม่เผชิญกับปัญหาดังกล่าว แต่แบบทุนนิยมก็เริ่มเข้าไปใน สปป.ลาว มากขึ้น ดังข้อมูลจากการสังเกตภาคสนามพบว่า เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก มีลักษณะเป็นสังคมเมือง มีโรงงานอุตสาหกรรม มีการใช้เทคโนโลยีต่างๆ ฯลฯ ในขณะสังคมนอกกออกไป ก็มีร้านค้าตามถนนหนทางสัญจรระหว่างเมืองสู่เมือง ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นอิทธิพลของทุนนิยมเริ่มเข้าไปมีบทบาทต่อชีวิตของชุมชนลาวมากขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจเมื่อ สปป.ลาว เปิดรับทุนนิยมเต็มที่ ซึ่งเป็นตลาดเสรีที่มีการแข่งขันสูง จะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตชุมชนกูยมากน้อยเพียงใด

สภาพการณ์ปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์ชัดมากขึ้นว่า เทคโนโลยีได้ครอบงำชีวิตและจิตใจเยาชนรุ่นใหม่ให้ลุ่มหลงในความสะดวกสบายที่ทุนนิยมโลกยุคเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารยื่นให้ จนทำให้มนุษย์มีความอ่อนแอทางด้านจิตปัญญาลงไปเรื่อยๆ ดังหนังสือสู่คลื่นลูกที่สี่..หลังจาก..เทคโนโลยีเปลี่ยนคนเป็นควาย ให้

---

[๑]พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต, **พุทธธรรม**, หน้า 784-788.

ข้อมูลว่า “...จากการวิเคราะห์กระบวนการกลายพันธุ์ของจำนวนยีนต่างๆ ในตัวมนุษย์ พบว่ายีนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องงกับสติ-ปัญญา สุขภาพทางอารมณ์ของมนุษย์ กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่สูญเสียขีดความสามารถในการทำหน้าที่ลงไปเรื่อยๆ”[๑] และในข้อมูลชุดเดียวกันได้ย้ำให้เห็นภาพชัดเจนว่า “...มนุษย์เมื่อสองพันสามพันปีที่แล้ว ไม่ว่าจะยุคโสกราตีส ยุคพระพุทธเจ้า ยุคพระเยซูคริสต์...ถูกสรุปว่า เป็นผู้มีสติปัญญา มีความมั่นคงทางอารมณ์ สูงกว่ามนุษย์ในยุคต่อๆ มา ที่ขีดความสามารถทางสติปัญญา ความมั่นคงทางอารมณ์จะค่อยๆ ลดลงไปตามลำดับ..”[๒] ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นผลในด้านลบของเทคโนโลยี ที่สามารถบั่นทอนสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต และสุขภาพจิต อันเป็นคุณลักษณะที่สูงส่งทางด้านจิตใจของมนุษย์ลง ดังปรากฏว่าพฤติกรรมที่รุนแรงที่เกิดจากการขาดความยับยั้งชั่งใจ อดกลั้น ขาดความยั้งคิด หุนหันพลันแล่น นั่นคือการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเทคโนโลยีอย่างเกินเลย ขาดความพอดี บั่นทอนความมั่นคงทางจิตใจมนุษย์ลงไป ซึ่งสภาวะเช่นว่านี้ชาวกูยในสังคมไทยกำลังเป็นเช่นเดียวกับประชาชนในส่วนอื่นๆ ของประเทศ ในขณะที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับสภาพการไหล่บ่าของเทคโนโลยีอย่างไร้ขอบเขตและเกิดอันตรายต่อวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิต แต่พุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาว ยังไม่ได้รับ กระแสทุนนิยมและเทคโนโลยีอย่างแพร่หลาย จึงยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีความดีงามดั้งเดิมไว้ได้ กระแสดังกล่าวเข้าสู่ประเทศ สปป.ลาวได้เต็มที่ วัฒนธรรมดั้งเดิมและการดำรงชีวิตจะมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เป็นประเด็นที่ต้องเฝ้าดูกันต่อไป

ในด้านวิทยาการและภาษา จากการสังเกตในภาคสนามพบว่าพุทธศาสนิกชนชาวกูยชาวไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ของไทย มีวุฒิการศึกษาสูง ระดับปริญญาตรี-โท-เอก มีความเฉียบคมทางด้านความคิดอ่าน ทำงานในสถาบันการศึกษา และเป็นนักวิชาการที่สามารถผลิตผลงานด้านวิชาการหลายท่าน และริเริ่มนวัตกรรมใหม่ๆ เช่น การประดิษฐ์อักษร รวมถึงวางแนวทางในการรักษาวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ดังเช่นการประชุมร่วมของชมรมกูยแห่งประเทศไทย (The Kui Association of Thailand), Thai-Cambodian kui,TakianWat, SamrongThab, Surin, THAILAND) นับเป็นความโดดเด่นประการหนึ่งของชาวกูยไทย ซึ่งในส่วนนี้ยังไม่ปรากฏชัดในกลุ่มพุทธศาสนิกชนชชาวกูยใน สปป.ลาว ว่าจะมีทางออกอย่างไรต่อปัญหาวัฒนธรรมทางภาษา วิทยาการอีกประการหนึ่งของชาวกูยไทย คือ ภูมิปัญญาด้าน “คชศาสตร์” การจับช้างป่ามาฝึกฝนใช้งาน โดยการใช้เวทย์มนต์ที่เป็นภาษาเฉพาะกลุ่ม เป็นลักษณะเด่นของชาวกูยที่สืบสานกันมาตั้งแต่บรรพกาล มีพิธีกรรมหลายประการเกี่ยวกับช้าง ไม่ว่าจะเป็นข้อปฏิบัติต่อเชือกปะกำ ที่เรียกว่า “แซนผีปะกำ” รวมถึงข้อ “ขลำ”อื่นๆ ของลูกเมียของผู้ยึดอาชีพคล้องช้าง สิ่งเหล่านี้เป็นข้อปฏิบัติที่เข้มงวดมิใช่เพียง

---

[๑]ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์, **สู่คลื่นลูกที่สี่...หลังจาก...เทคโนโลยีเปลี่ยนคนเป็นควาย**, หน้า 44.

[๒]เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

กฎระเบียบตามตัวอักษรคำพูด แต่เป็นสิ่งที่ผูกโยงไว้กับความขลังและศักดิ์สิทธิ์ และเป็นอันตรายสำหรับผู้ออกนอกกรอบ ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจริงจัง จึงเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและลำบาก ทั้งหมดเหล่านี้ล้วนแต่สะท้อนวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาทั้งสิ้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวก็ไม่พบข้อมูลเช่นนี้ในกลุ่มพุทธศาสนิกชนกูยใน สปป.ลาวเช่นกัน

มีประเด็นที่น่าสังเกตบางประการ คือ ลักษณะวัฒนธรรมด้านปัญญาของชาวกูยอาเจียงในการเข้าป่าคล้องช้าง พบว่าในข้อปฏิบัติต่างๆ ดูจะไม่กล่าวถึงพุทธมนต์เลย ในประเด็นนี้อาจพิจารณาได้สองแง่มุม ประการแรกปราชญ์ส่วนหนึ่งให้ความเห็นว่า “น่าจะเป็นการต่อต้านขัดขืนพุทธศาสนาหรือพระสงฆ์ ตลอดถึงการต่อต้านอำนาจรัฐจากส่วนกลาง”[๑] แต่ในอีกแง่มุมอาจพิจารณาได้ว่ากฎระเบียบข้อปฏิบัติทั้งหลายของชุมชนกูยในการคล้องช้าง พัฒนามาก่อนวัฒนธรรมอินเดีย(พราหมณ์-พุทธ) ขยายเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้เมื่อภายหลังศาสนาพุทธได้เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นแล้วก็ตาม ชาวกูยอะจิงก็ไม่ได้ประยุกต์เอามนต์ในพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเลย แต่ในปัจจุบันเป็นที่สังเกตว่ามีการประยุกต์วัฒนธรรมพุทธศาสนาสัมพันธ์กับช้างตลอด ไม่ว่าจะเป็นประเพณีการบวชหลังช้าง กิจกรรมการบิณฑบาตหลังช้าง การสร้างพิพิธภัณฑ์ช้างใน “วัดป่าอาเจียง” หรือการสร้างวัดให้เป็นอนุสรณ์สถานสำหรับช้าง เช่น “วัดเจียงอี” เป็นต้น เป็นการนำช้างมาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างกลมกลืนกับพุทธศาสนา รวมถึงกลุ่มชาวกูยเลี้ยงช้างเป็นชาวพุทธที่เข้มแข็งอีกกลุ่มหนึ่ง ที่อุปถัมภ์บำรุงพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองในชุมชนของตนเอง

การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน สามารถสรุปเป็นตาราง 4.1 ได้ดังนี้

---

[๑]พระไพศาล วิสาโล, **แนวโน้มพุทธศาสนาไทย**, หน้า 99.

ตารางที่ 4.1

วิเคราะห์ความสัมพันธ์วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

ประเด็นหลัก	พุทธศาสนิชนชาวกูยไทย	พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว
วัฒนธรรมทางวัตถุ อาหารการกิน การแต่งกาย ที่อยู่อาศัยสิ่งปลูกสร้าง ศิลปะ	วิถีชีวิตพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย เป็นสังคมชนบทกึ่งเมือง อาหารการกินอิงอาศัยบนพื้นฐานเศรษฐกิจทุนนิยมเต็มตัว มีความสะดวกสบาย ต่างจากอดีต วัฒนธรรมการแต่งกาย สิ่งปลูกสร้าง และศิลปะ มีการเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยม มีความทันสมัย ชุดแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะนำมาใช้บ้างในเทศกาลงานพิธีสำคัญ ยังคงรักษามอแกล ออแกล ที่จัดเป็นคีตกรรม นาฏกรรม เพื่อการรักษาการเจ็บป่วยอย่างมีคุณค่าและความหมายจนถึงปัจจุบัน	วิถีชีวิตพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว เป็นสังคมชนบท อาหารการกินอิงอาศัยวิถีดั้งเดิมผสมผสานกับเศรษฐกิจทุนนิยม วัฒนธรรมการแต่งกาย สิ่งปลูกสร้าง และศิลปะ ยังคงรักษารูปแบบตามฮีตคองดั้งเดิม การแต่งกายมีความเรียบร้อยสวยงามเป็นเอกลักษณ์ตามวิถีชุมชนชาวลาวทั่วไป ด้านคีตกรรมนาฏกรรมมีการรำผีฟ้าเพื่อรักษาคนป่วย
วัฒนธรรมทางสังคม บรรทัดฐาน ระบบเศรษฐกิจ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย กฎระเบียบค่อนข้างมีความยืดหยุ่น ขนบธรรมเนียมดั้งเดิมได้รับการประยุกต์ให้สอดคล้องกาลสมัย หลังจากกระแสระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตชาวบ้านถูกผลักเข้าสู่การแข่งขัน จากการเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินเป็นเฮ็ดซื้อเฮ็ดขาย ความเป็นอยู่ดิ้นรนขนขวยมากขึ้น ความเจริญแบบสังคมเมืองก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมท้องถิ่นอย่างมาก ปฏิสัมพันธ์คนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป จุดหมายปลายทางเปลี่ยนเป็นความมั่งคั่ง ระบบเครือญาติและคุณธรรมแบบดั้งเดิม	ประเทศ สปป.ลาว ปกครองด้วยระบอบคอมมูนิสต์ กฎระเบียบเข้มงวดเด็ดขาด คนในชุมชนยังคงรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น แต่สถานการณ์ปัจจุบัน ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเริ่มเข้าไปมีบทบาทต่อชุมชนสังคมมากขึ้น วัฒนธรรมดั้งเดิมกำลังจะเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของระบบเงินตรา

	เริ่มหายไป	
วัฒนธรรมทางจิตปัญญา คุณลักษณะทางจิตใจและปัญญา วิทยาการ ภาษา	พื้นฐานทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยมีลักษณะอ่อนโยน รักอิสระ ชอบผจญภัย เห็นอกเห็นใจ เป็นมิตร มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา ฯลฯ ในด้านวิทยาการเป็นกลุ่มชนที่มีพัฒนาการด้านความรู้มีวุฒิการศึกษาสูง เก่งกล้าทางความคิด และมีบทบาทต่อสังคมทั้งพระภิกษุและฆราวาสสามารถรักษาสืบต่อความรู้ด้านคชศาสตร์ ภาษากูยถือเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตตลักษณ์ชาติพันธุ์กูย ชาวบ้านยังใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันทั่วไป ส่วนเด็กรุ่นใหม่ในบางชุมชนพูดได้น้อยลง ขณะเดียวกันกลุ่มนักวิชาการกำลังประดิษฐ์อักษรกูยขึ้นใช้เพื่อรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดั้งเดิม	พื้นฐานทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว ไม่มีความแตกต่างไปจากชาวกูยไทย คือ อ่อนโยน รักอิสระ ชอบผจญภัย ฯลฯ แต่ชาวกูยลาวส่วนใหญ่มีภูมิปัญญาแบบชาวบ้าน มีวุฒิการศึกษาไม่สูงนัก แต่ก็มีพระสงฆ์ชาวกูยบางรูปมีวุฒิการศึกษา และมีบทบาทต่อสังคมในวงกว้าง ภาษากูยเป็นภาษาของชนเผ่าลาวเทิง ที่มีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างเป็นบางคำ แต่สามารถนำมาสื่อสารเข้าใจกันได้ระหว่างเผ่าชนลาวสูงด้วยกัน

จากตารางที่ 4.1 วิเคราะห์ได้ว่า ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ อาหารการกิน การแต่งกาย ที่อยู่อาศัยสิ่งปลูกสร้าง และศิลปะ ในวิถีชีวิตพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย เป็นสังคมชนบทกึ่งเมือง อาหารการกินอิงอาศัยบนพื้นฐานเศรษฐกิจทุนนิยมเต็มตัว มีความสะดวกสบาย ต่างจากอดีต วัฒนธรรมการแต่งกาย สิ่งปลูกสร้าง และศิลปะ มีการเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยม มีความทันสมัย ชุดแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะนำมาใช้บ้างในเทศกาลงานพิธีสำคัญ ยังคงรักษามอแกล ออแกล ที่จัดเป็นคีตกรรม นาฏกรรม เพื่อการรักษาการเจ็บป่วยอย่างมีคุณค่าและความหมายจนถึงปัจจุบัน ส่วนวิถีชีวิตพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว เป็นสังคมชนบท อาหารการกินอิงอาศัยวิถีดั้งเดิมผสมผสานกับเศรษฐกิจทุนนิยม วัฒนธรรมการแต่งกาย สิ่งปลูกสร้าง และศิลปะ ยังคงรักษารูปแบบตามฮีตคองดั้งเดิม การแต่งกายมีความเรียบร้อยสวยงามเป็นเอกลักษณ์ตามวิถีชุมชนชาวลาวทั่วไป ด้านคีตกรรมนาฏกรรมมีการเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยม เพื่อความบันเทิงสนุกสนาน ในด้านเนื้อหาและวิธีการของวัฒนธรรมด้านอาหารการกิน การแต่งกาย ที่อยู่อาศัยสิ่งปลูกสร้าง และศิลปะ ด้วยเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองกาปกครองเป็นสำคัญ ทำให้พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยมีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายกว่า ผ่านการประยุกต์ปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้มีความแข็งแรงมั่นคง ในขณะที่

พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวอยู่ในช่วงกำลังปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ที่กล่าวมาเป็นด้านความแตกต่างของความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางวัตถุ

ความสัมพันธ์วัฒนธรรมทางสังคม ได้แก่ บรรทัดฐาน ระบบเศรษฐกิจ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม วิเคราะห์ได้ว่า ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย กฎระเบียบค่อนข้างมีความยืดหยุ่น ขนบธรรมเนียมดั้งเดิมได้รับการประยุกต์ให้สอดคล้องกาลสมัย หลังจากกระแสระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตชาวบ้านถูกผลักเข้าสู่การแข่งขัน จากการเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินเป็นเฮ็ดซื้อเฮ็ดขาย ความเป็นอยู่ดิ้นรนขนขวยมากขึ้น ความเจริญแบบสังคมเมืองก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมท้องถิ่นอย่างมาก ปฏิสัมพันธ์คนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป จุดหมายปลายทางเปลี่ยนเป็นความมั่งคั่ง ระบบเครือญาติและคุณธรรมแบบดั้งเดิมเริ่มหายไป ส่วนพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว ประเทศ สปป.ลาว ซึ่งถูกปกครองด้วยระบอบคอมมูนิสต์ กฎระเบียบเข้มงวดเด็ดขาด คนในชุมชนยังคงรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น มีปฏิสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ คนในหมู่บ้านรู้จักกันทั้งหมด พึ่งพาซึ่งกันและกันได้ แต่สถานการณ์ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเริ่มเข้าไปมีบทบาทต่อชุมชนสังคมมากขึ้น วัฒนธรรมดั้งเดิมกำลังจะเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของระบบเงินตรา ความสัมพันธ์ด้านเนื้อหาและวิธีการ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เป็นแต่เพียงว่าสังคมไทยเข้าสู่กระแสทุนนิยมเต็มตัว สังคมระบบเครือญาติการพึงพากันและกันแบบดั้งเดิมห่างหายออกไปจากชีวิต แต่ละครอบครัวต้องดำรงชีวิตแบบพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ซึ่งชาวกูยใน สปป.ลาว ยังดำรงวิถีชีวิตแบบชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่ ยังคงนับถือกันแบบพี่แบบน้อง ในขณะเดียวกันก็มีระบบเงินตราเข้าไปมีบทบาทต่อชีวิตมากขึ้น

ความพันธ์ของวัฒนธรรมทางจิตปัญญา ได้แก่ คุณลักษณะทางจิตใจและปัญญา วิทยาการ และภาษา วิเคราะห์ได้ว่า พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยมีพื้นฐานทางจิตใจ อ่อนโยน รักอิสระ ชอบผจญภัย เห็นอกเห็นใจ เป็นมิตร มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา ฯลฯ ในด้านวิทยาการเป็นกลุ่มชนที่มีพัฒนาการด้านความรู้ มีวุฒิการศึกษาสูง เก่งกล้าทางความคิด และมีบทบาทต่อสังคมทั้งพระภิกษุและฆราวาส สามารถรักษาสืบต่อความรู้ด้านคชศาสตร์ ภาษากูยถือเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตตลักษณ์ชาติพันธุ์กูย ชาวบ้านยังใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันทั่วไป ส่วนเด็กรุ่นใหม่ในบางชุมชนพูดได้น้อยลง ขณะเดียวกันกลุ่มนักวิชาการกำลังประดิษฐ์อักษรกูยขึ้นใช้เพื่อรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ในขณะที่พื้นฐานทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว ไม่มีความแตกต่างไปจากชาวกูยไทย คือ อ่อนโยน รักอิสระ ชอบผจญภัย ฯลฯ แต่ชาวกูยลาวส่วนใหญ่มีภูมิปัญญาแบบชาวบ้าน มีวุฒิการศึกษาไม่สูงนัก แต่ก็มีพระสงฆ์ชาวกูยบางรูปต่างออกไป คือ มีวุฒิการศึกษา และมีบทบาทต่อสังคมในวงกว้าง ภาษากูยเป็นภาษาของชนเผ่าลาวเทิง ที่มีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างเป็นบางคำ แต่สามารถนำมาสื่อสารเข้าใจกันได้ระหว่างเผ่าชนลาวสูงด้วยกัน ความสัมพันธ์ในด้านจิตใจของชาวกูยทั้งสองประเทศมีลักษณะเดียวกัน แต่ในด้านภูมิปัญญา วิทยาการ และภาษา ชาวพุทธกูย

ในประเทศไทยมีลักษณะที่ผ่านกระบวนการด้านการศึกษา มีภูมิปัญญาเชิงวิชาการ และสามารถรักษาสืบต่อความรู้ด้านคชศาสตร์ ตลอดถึงการค้นคิดประดิษฐ์อักษารกูยขึ้นใช้ ในขณะที่ชาวพุทธกูย ใน สปป.ลาว มีลักษณะภูมิปัญญาแบบชาวบ้าน แม้จะมีความเป็นนักปกครองนักวิชาการอยู่บ้างแต่ยังถือเป็นสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย

4.2 ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี

ผี เทวดา พระเจ้า มีพลังอำนาจในลักษณะเดียวกัน คือ เป็นผู้ก่อเกิดและกำกับควบคุมสรรพสิ่งให้เป็นไปตามอำนาจ มีอำนาจเหนือมนุษย์ การปฏิบัติต่อสภาวะที่เหนือมนุษย์นี้ ต้องกระทำด้วยความเคารพยำเกรง บูชา อ้อนวอน ร้องขอ เพื่อให้บันดาลสิ่งที่มนุษย์ต้องการ และปัดเป่าสิ่งที่ไม่ต้องการออกจากชีวิต ทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง เรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่นคำว่า พลี เซ่น บวงสรวง แซน เป็นต้น ในทางศาสนาพุทธไม่ได้ปฏิเสธความมีอยู่ของผี ตลอดถึงการแสดงออกในความเชื่อถือ การเคารพกราบไหว้ เช่นสรวงบูชาต่างๆ ที่ปราศจากการประหัตประหารชีวิต แต่มองว่าการถือปฏิบัติในระดับขั้นพิธีการนี้ เป็นเพียงการเริ่มต้นเข้าถึงธรรมระดับสูงกว่า ในมุมมองของนักวิชาการ เช่น นิธิ เอียวศรีวงศ์ สุจิตต์ วงษ์เทศ พระไพศาล วิสาโล เป็นต้น ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ความเชื่อเกี่ยวกับผีในชุมชนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีมาก่อนวัฒนธรรมอินเดีย(พุทธ-พราหมณ์) ขยายเข้ามายังดินแดนภูมิภาคนี้ จาการศึกษาข้อมูลเอกสารและภาคสนามพบว่าความเชื่อเกี่ยวกับ ผี-พราหมณ์-พุทธของชุมชนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากจะยอมรับซึ่งกันและกันแล้ว ยังมีแนวปฏิบัติที่ผสมผสานกลมกลืนอย่างลงตัว ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย-ลาว แบ่งประเด็นศึกษาได้ 2 ประเด็น ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางความเชื่อเรื่องผี และความสัมพันธ์ทางพิธีกรรมเกี่ยวกับผี โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ความสัมพันธ์ในด้านเนื้อหา วิธีการ และความเหมือนความต่าง ดังนี้

4.2.1 ความสัมพันธ์ทางความเชื่อเรื่องผี

สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับผีของชาวกูย ดังที่ปรากฏในเอกสารและข้อมูลภาคสนามจากพระสงฆ์ปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชนเป็นไปในแนวทางเดียวกันว่า เรื่องผีเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก ดังที่ชุมชนกูยบรูบ้านเวินบึกเดินทางไปประกอบพิธีกรรม จากหลักฐานต่างๆ พอสรุปแนวคิดเกี่ยวกับผีของชากูยได้ 2 ลักษณะใหญ่ คือ “ยะจู๊ฮ์เพียม” และ “ยะจู๊ฮ์ดุง ยะจู๊ฮ์เพียม เป็นความเชื่อถือในผีมเหสักข์ ผีฟ้า ผีแถน ผีปู่ตา เป็นต้น เป็นผีที่ควบคุมจักรวาลนอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าทุกถิ่นที่มีผีประจำอยู่ทั่วไป เช่น ผีตาแฮก ผีไฮ ผีนา เจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าทุ่ง เจ้าท่า เจ้าป่า เจ้าเขา เป็นต้น ชุมชนชาวกูยมักสร้างสถานที่สถิตของผีมเหสักข์ข์เรียกว่าศาลปู่ตา และให้ความความเคารพยำเกรงและมีการเซ่นไหว้ตามประเพณีอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยปีละ

สองครั้ง คือ ช่วงก่อนการลงทำไร่ไถนาและหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว ทั้งนี้ในเรื่องของเวลาอาจคลาดเคลื่อนเรื่องของเวลาและรายละเอียดของพิธีกรรมบางประการเท่านั้นเอง แต่ที่ถือว่าตรงกันเป็นส่วนมากคือใช้ไก่ต้มเป็นส่วนประกอบในพิธี โดยมีเฒ่าจ้ำเป็นผู้พาดำเนินการ และมักจะมีการทำนายจากลักษณะของคางไก่ว่าดินฟ้าอากาศจะอุดมสมบูรณ์หรือไม่ในฤดูกาลถัดไป การประกอบพิธีกรรมนั้น บางแห่งจัดประยุกต์ควบคู่กับการแสดงแสงสีเสียง เป็นงานยิ่งใหญ่ในชุมชน ระดับอำเภอหรือจังหวัด บางแห่งจัดแบบเรียบง่ายแต่เฉพาะชุมชนตนเอง ส่วนยะจูฮ์ดุง เป็นความเชื่อในผีบรรพบุรุษประจำตระกูลที่ล่วงลับไปแล้ว ได้แก่ ผีปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ครู อาจารย์ ที่คอยคุ้มครองลูกหลานอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจะทำอะไรจึงต้องรำลึกถึงอยู่เสมอ ความเชื่อถือต่อผีบรรพชนของชาวกูย มีการปฏิบัติอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ยะจู๊ฮ์ดุงจึงมีอิทธิพลต่อบุคคลในครอบครัวเป็นอย่างมากบอกกล่าวเล่าขานผีบรรพบุรุษเสมอในชีวิตประจำวัน หรือพิธีกรรมสำคัญๆ ของชีวิตบุคคลในครอบครัว เช่น การบวช การขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับผีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวไม่แตกต่างไปจากความเชื่อของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย เป็นแต่เพียงส่วนประกอบบางอย่างเกี่ยวกับผีต่างกันไป

4.2.2 ความสัมพันธ์ทางประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับผี

สำหรับพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยยึดถือผีเป็นเรื่องสำคัญและเรื่องใหญ่ ต้องมีความเคารพยำเกรงพิธีกรรมเกี่ยวกับผีแฝงด้วยความขลังและศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมทั้งหมดมีพื้นฐานจากความเชื่อในเรื่องผี ไม่ว่าจะเป็นผีมเหสักข์ข์ ผีฟ้า ผีแถน ผีบ้าน ผีเรือน ที่สถิตตามศาลหรือสถานที่ต่างๆ ตลอดถึงผีตามธรรมชาติ เจ้าทุ่ง เจ้าท่า เจ้าป่า เจ้าเขา ผีตาแฮก ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นต้นตอให้เกิดพิธีกรรมการเซ่นไหว้ผี การประกอบพิธีกรรมขึ้นอยู่กับพลังอำนาจของผี ซึ่งชุมชนชาวกูยไทยมีการประกอบพิธีกรรมหลากหลาย ในงานวิจัยนี้นำมาศึกษา 4 ประการ คือ (1) พิธีเซ่นไหว้ผีปู่ตา (แซนยะจู๊ฮ์เพรียม หรือถือฮีต) เป็นพิธีกรรมเลี้ยงผีมเหสักข์ข์ หอเจ้าบ้านผีบ้าน อะเลาะอะหยะ ที่ดูแลควบคุมจักรวาล ความอุดมสมบูรณ์ ปกปักรักษาชุมชนทั้งหมด เป็นพิธีกรรมที่มีการกำหนดวันเวลาที่แน่นอน ส่วนมากจัดเลี้ยงผี 2 ครั้งต่อปี ช่วงหลังการเก็บเกี่ยวและก่อนลงทำนาของทุกปี คนทั้งชุมชนร่วมพิธีกรรม โดยมีเฒ่าจ้ำหรือเจ้าละโบหรือพ่อพราหมณ์เป็นผู้นำในการประกอบพิธี (2) พิธีเซ่นผีบรรพชน หรือผีประจำตระกูล เรียกว่าแซนยะจู๊ฮ์ดุง เช่น ผีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ผีมอ ผีปะกำ เป็นต้น ประกอบพิธีเฉพาะคนในครัวเรือนหรือวงศ์ตระกูล โดยผู้อาวุโสสูงสุดของตระกูลหรือคนภายในบ้านเรือนเป็นผู้นำบอกกล่าว ไม่กำหนดเวลาที่ตายตัวขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของคนในครอบครัว หรือการออกไปเสี่ยงภยันตรายนอกบ้าน เช่น การเซ่นไหว้ผีปะกำ เป็นต้น (3) พิธี“แกลมอ” เป็นพิธีกรรมการรักษาคนป่วยด้วยเพลงดนตรีของชาวกูยไทย ซึ่งยังคงอนุรักษ์ประเพณีนี้มาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ รักษาผู้ป่วย และแก้บนขอบคุณบรรพบุรุษที่ดลบันดาลให้ลูกหลานได้รับความสำเร็จตามคำขอ พิธีเดียวกันนี้หากเล่น

เพื่ออวยพรในตอนค่ำเรียกว่า “แกลออ” (4) ประเพณีแซนโฎนตา พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่อยู่ติดกับชุมชนเขมร จะยึดถือสืบสานประเพณีแซนโฎนตาอย่างจริงจังไม่ขาดสาย สาระสำคัญในพิธีกรรมดังกล่าว สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นความกตัญญู ความสามัคคี ความผูกพันเป็นพี่น้อง ความสนุกสนาน ตลอดถึงการอุทิศบุญกุศลให้กับผู้วายชนม์ เชื่อมโยงคนเป็นกับคนตายให้เนื่องถึงกัน เป็นต้น สำหรับพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาว อาจจะไม่ยังไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบพิธีที่หลากหลาย แต่เท่าที่มีข้อมูลสามารถยืนยันได้ว่า พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวยังคงยึดถือและปฏิบัติพิธีเกี่ยวกับผีอย่างจริงจังมาก ดังเช่น การถือปฏิบัติของชาวบ้านกวางซีในการเลี้ยงผีหอเจ้าบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ดอนปู่ตาเป็นเขตหวงห้าม การถือฮีตหลักบ้านของชาวบ้านขวาเส็ดแขวงสาละวัน ที่ประกอบพิธีฆ่าควายเซ่นสังเวยหลักบ้าน ส่วนการเซ่นผีบ้าน ยังถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ดังข้อปฏิบัติของชาวย่าเหินในแขวงอัตตปือ เป็นต้น ความสัมพันธ์กันทางเนื้อหาและวิธีการของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่มีส่วนที่เป็นไปในทางเดียวกัน คือ เคารพเชื่อถือผีมเหสักข์ หรืออาฮัก หลักบ้าน ที่คอยปกปักรักษาหมู่บ้านหรือชุมชน และมีการประกอบพิธีที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะการใช้ไก่เข้ามาเป็นส่วนประกอบในการเซ่นและการดูคางไก่เพื่อทำนายทายทัก ถือเป็นความเชื่อร่วมที่มีนัยสำคัญแห่งชาติพันธุ์กูย ส่วนการนับถือยะจูฮ์ดุง ซึ่งเป็นผีพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย มีความสนิทชิดเชื้อ จะอยู่ที่บ้านเรือน คอยปกปักรักษา อำนวยอวยชัยให้บุตรหลานอยู่ดีมีสุข ถ้าทำผิดผีมักจะเจ็บไข้ได้ป่วย แม้จะมีข้อมูลทำให้เชื่อได้ว่าชุมชนชาวกูยกลุ่มในประเทศลาวมีการประพฤติปฏิบัติต่อผีอย่างเข้มงวดกว่าชาวกูยไทย แต่ข้อมูลภาคสนามจากการสังเกต พบเห็นศาลยะจู๊ฮ์ (ศาลปู่ตาประจำชุมชน) และศาลยะจู๊ฮ์ดุง (ศาลพระภูมิเจ้าที่ประจำบ้านเรือน) ในชุมชนชาวไทยมีหนาตากว่าชุมชนชาวลาว ความสัมพันธ์ทางความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยและลาว สรุปเป็นตารางเปรียบเทียบความสัมพันธ์วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความความเชื่อเรื่องผี ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2

วิเคราะห์ความสัมพันธ์วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อ/พิธีกรรม	พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย	พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว
แนวคิดเกี่ยวกับผีของชาวกูย	พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย เชื่อถือผีอย่างมาก ถือเป็นเรื่องสำคัญ แต่มีข้อปฏิบัติบางประการ ในบางชุมชนลดความเข้มข้นลง	พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว ทุกชุมชนเชื่อถือและเคารพผีอย่างจริงจัง และถือ“ฮีต” ปฏิบัติต่อผีอย่างเข้มงวดตามระเบียบแบบแผนดั้งเดิม
ยะจ๊ฮ์เพียม (ผีมเหสักข์) ผีวีรบุรุษ ผีแถน ผีปู่ตา ผีตาแฮก (ผีไฮ ผีนา) ฯลฯ	การถือปฏิบัติต่อผีมเหสักข์ของพุทธศานิกชนชาวกูยไทย มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันทั้งรูปแบบ วิธีการ จุดมุ่งหมาย และวันเวลาซึ่งชุมชนชาวกูยมักจะสร้างศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน แต่ละชุมชนอาจมีหลายแห่ง การประกอบพิธีมีเครื่องเซ่นสำคัญ เช่น หมาก พลู เหล้า ไก่ต้ม ฯลฯ โดยมีเฒ่าจ้ำเป็นผู้นำในการประกอบพิธี มีการกำหนดเวลาที่แน่นอนในแต่ละปี ส่วนมากจัดหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว(เดือน3) และช่วงก่อนการลงทำนา(เดือน6) ไก่ต้มที่นำมาเป็นส่วนประกอบในพิธีกรรมจะถูกนำไปเป็นอุปกรณ์เสี่ยงทายเหตุการณ์ข้างหน้า	การถือปฏิบัติต่อผีมเหสักข์ของพุทธศานิกชนชาวกูยลาว มีการปฏิบัติเซ่นไหว้ปู่ตาที่เรียกว่าหลักบ้าน เช่นเดียวกับการถือปฏิบัติของชุมชนชาวกูยไทย จะแตกต่างบ้างก็เพียงบางชุมชน เช่น ชาวบ้านขวาเส็ดที่ถือฮีต การล้มควายเป็นเครื่องเซ่นหลักบ้าน และการถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดของชาวย่าเหินในการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง และไก่ต้มที่นำมาประกอบอาหาร คางไก่ ยังถูกนำมาเป็นอุปกรณ์ในการทำนายทายทักเช่นเดียวกันกับชาวกูยในประเทศไทย
ยะจ๊ฮ์ดุง (ผีบ้านผีเรือน) ผีบรรพชน เช่น ผีปู่-ย่า ผีตา-ยาย ผีพ่อ-แม่	พุทธศานิกชนชาวกูยไทย เชื่อว่าผีบรรพชนหรือผีประจำตระกูล คอยปกปักรักษาคุ้มครองให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข ดังนั้นลูกหลานจึงต้อบอกกล่าวหาข้าวปลาอาหารให้กินทุกครั้งที่มีกิจกรรมพิเศษภายในบ้านเรือน แม้แต่เวลาแขกไปไทยมาก็ต้องบอกกล่าวให้รับรู้ ผีประจำสาย	พุทธศานิกชนชาวกูยลาว มีการถือปฏิบัติเกี่ยวกับผีบรรพชน เช่นเดียวกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย อาจแตกต่างไปบ้างในความเข้มข้นจริงจังมากกว่า ดังการถือบุญฮีตบ้าน ของชาวบ้านขวาเส็ด การต้อนรับแขก ที่ต้องได้รับอนุญาตจากผีเสียก่อน จึงจะขึ้นเรือนของชาวย่าเหิน

	ตระกูลของชาวกูยไทยอาจจำแนกได้อีกเป็น ผีมอและผีปะคำ	ได้
แกลมอ พิธีกรรมการรักษาคนป่วย	แกลมอ เป็นการละเล่นดนตรีประกอบดนตรี โดยมี “ครูบา” ทำหน้าที่อัญเชิญวิญญาณผ่านร่างทรง โดยมีจุดหมายเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ รักษาผู้ป่วย และแก้บนหรือสักการะตอบแทนดวงวิญญาณบรรพบุรุษ เป็นวัฒนธรรมที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานียังถือปฏิบัติมาจนปัจจุบัน	พุทธศาสนาชนชาวกูยลาว มีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีหลายประการ มีการรำผีฟ้าที่มีส่วนคล้ายคลึงกับพิธีแกลมอ ทั้งรูปแบบ วิธีการ และจุดมุ่งหมาย แต่ที่แตกต่างไปบ้างคือต้องเดินทางไปประกอบพิธี ณ จุดผีต้นเหตุ คือ ถ้าเป็นผีภูเขาต้องไปยังภูเขา ผีต้นไม้ก็ไปที่ต้นไม้ เป็นต้น ปัจจุบันพิธีดังกล่าวลดความเข้มงวดลง

การปฏิบัติต่อผีที่แตกต่างกันอย่างสังเกตได้ชัดจนอีกประการหนึ่งของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยกับลาว คือ การจัดระเบียบแผนโดยอาศัยกฎเกณฑ์ของผี ชาวกูยใน สปป.ลาว ยังถือจารีตผีเคร่งครัด อย่างเช่น ชาวย่าเหินชาวแขวงอัตตปือ ถือฮีตในการต้อนรับแขก หรือชุมชนชาวบ้านขวาเส็ดเมืองเหล่างาม แขวงสาละวัน ถือฮีตเซ่นควายบูชาเสาหลักบ้าน เป็นต้น ในขณะที่ประเทศไทยประเพณีเกี่ยวกับผีบางอย่างนับวันจะสูญสลายไป เช่น การแห่ตะกรวด ก็ลดความสำคัญลงไป จัดพอเป็นพิธีไม่เชื่อถือจริงจังอะไร ในขณะที่เด็กเยาวชนรุ่นใหม่เข้าใจแต่เพียงว่ากลุ่มชุมชนของตนเองไม่กินตะกวดเท่านั้นเอง โดยไม่ทราบว่ามีความหมายและสำคัญลักษณะดังกล่าวอาจจะคล้ายๆ กับการหายไปของประเพณีแห่นางแมวของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งปัจจุบันแทบไม่มีเหลือแล้วก็ว่าได้ การสร้างระเบียบแบบแผนในการอยู่ร่วมกัน ตลอดถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงามต่างๆ ลำพังตัวบทกฎหมายเข้าไม่ถึงจิตใจของคนได้เท่ากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ความเชื่อทางศาสนา ดังอาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่ให้มีมุมองในลักษณะว่ากฎหมายบ้านเมืองไม่สามารถรักษาสิ่งสาธารณะประโยชน์ได้ดีเท่ากับกฎเกณฑ์ของผี

4.3 ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์

ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ แบ่งประเด็นศึกษาได้ 2 ประเด็น ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ และความสัมพันธ์ทางพิธีกรรมที่มีรากฐานมา

จากศาสนาพราหมณ์ โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ความสัมพันธ์ในด้านเนื้อหา ด้านวิธีการ และด้านความเหมือนความต่าง ดังนี้

4.3.1 ความสัมพันธ์ทางความเชื่อในศาสนาพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์ขยายเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความชัดเจนขึ้นในช่วงหลังการทำสังคายนาครั้งที่สาม ในยุคของพระเจ้าอโศกมหาราช ประมาณพุทธศตวรรษที่สามเป็นต้นมา โดยเริ่มต้นที่อาณาจักรฟูนัน และแพร่ขยายเข้ามายังดินแดนประเทศไทยในปัจจุบัน ดั้งเดิมนั้นศาสนาพราหมณ์เข้ามามีอิทธิพลต่อชนชั้นผู้ปกครอง เป็นพิธีกรรมสำหรับราชสำนักควบคู่กับพุทธศาสนาหายาน ช่วงเริ่มต้นแห่งพัฒนาการแห่งศาสนาพราหมณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีหลักฐานดังที่เดวิด แชนด์เลอร์ ให้ทัศนะว่า “การติดต่อค้าขายระหว่างอินเดียกับกัมพูชาอาจมีมานานก่อนอินเดียจะใช้ภาษาสันสกฤตอย่างแพร่หลาย...ทำให้ประชาชนในดินแดนทั้งสองนับถือผีบรรพบุรุษและเทพเจ้าที่เกี่ยวข้องกับการกสิกรรม...ในช่วงห้าร้อยปีแรกแห่งคริสตกาล ชาวกัมพูชารับอะไรหลายๆ อย่างมาจากอินเดีย เช่น ระบบการเขียน การสร้างเทวสถาน”[๑] วัฒนธรรมท้องถิ่นเกิดการผสมผสานปนเปกับวัฒนธรรมอินเดีย จากแหล่งข้อมูลเดียวกันว่า “...ชาวกัมพูชาค่อยๆ ซึมซับและเลือกรับวัฒนธรรมอินเดีย... วัฒนธรรมหลวงเกี่ยวข้องกับอินเดีย ภาษาสันสกฤต ราชสำนักและศาสนาฮินดู ส่วนวัฒนธรรมชาวบ้านเกี่ยวข้องกับกัมพูชา ภาษาเขมร หมู่บ้านและศาสนาพื้นเมือง”[๒] ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับสุจิตต์ วงษ์เทศ ที่กล่าวถึงเส้นแบ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมจากอินเดีย บนพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยว่า “ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเหนือ (แอ่งสกลนคร) ถือเป็นเขตวัฒนธรรมบ้านเชียง...(แอ่งโคราช) ถือเป็นเขตวัฒนธรรมกุลาร้องไห้ เขตนี้แยกย่อยเป็นลุ่มน้ำมูล เป็นวัฒนธรรมพราหมณ์-มหายาน ลุ่มน้ำชีเป็นวัฒนธรรมพุทธเถรวาท”[๓] หลักฐานต่างๆ ชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่าศาสนาพราหมณ์มีอิทธิพลต่อทางราชสำนักก่อน แล้วจากนั้นค่อยๆ แพร่กระจายความเชื่อถือลงในประชาชนทั่วไป ในเวลาต่อมาถูกผนวกเข้ากับความเชื่อถือเรื่องผีและศาสนาพุทธ กลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดประเพณีพิธีกรรมสำหรับชุมชนบริเวณนี้ที่สำคัญๆ ได้แก่ ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ประเพณีลอยกระทง และประเพณีสงกรานต์ และวัฒนธรรมประเพณีอื่นๆ อีก เช่น พิธีโกนจุก พระราชพิธีราชาภิเษก พิธีตรียัมปวาย ล้วนเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ เต็มไปด้วยขั้นตอนและพิธีการที่เข้มงวด และมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมฐานะของพระมหากษัตริย์เป็นต้น

---

[๑]DAVID CHANDLER.A, **HISTORY OF CAMBODIA**, แปลโดย พรรณงาม เง่าธรรมสาร และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ 3; (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 19-20.

[๒]เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

[๓]สุจิตต์ วงษ์เทศ, **อุบลราชธานีมาจากไหน**, หน้า 18.

4.3.2 ความสัมพันธ์ทางพิธีกรรมที่มีรากฐานมาจากศาสนาพราหมณ์

วัฒนธรรมและประเพณีที่มีรากฐานมาจากศาสนาพราหมณ์หลายประการแต่ที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้มี 3 ประการ คือ ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ประเพณีลอยกระทง และประเพณีสงกรานต์ ซึ่งทั้งสามประการนี้เป็นมีอิทธิพลและเป็นที่แพร่หลายมากในสังคมไทยและ สปป.ลาว (1) ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ พุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย มีการดำเนินชีวิตตามประเพณีพิธีกรรมเหล่านี้ โดยเชื่อมโยงเข้ากับความเชื่อเรื่องผีและพุทธศาสนา เช่น ประเพณีการบวชนาคช้างของชุมชนกูยบ้านตากลาง พราหมณ์สวดเอ้นขวัญก่อนการสวดชัยมงคลคาถาของพระสงฆ์ ในการประกอบพิธีของชาวกูยปรางค์กู่ เป็นต้น การประกอบพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับบายศรีสู่ขวัญ ไม่แตกต่างจากพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาวที่มีความเชื่อและให้ความสำคัญต่อการทำขวัญและมีพิธีการที่คล้ายคลึงกัน เช่น การแต่งเป็นพาขวัญ ส่วนประกอบต่างๆ มีหมอพราหมณ์เป็นผู้นำสูตรขวัญ มีด้ายผูกข้อต่อแขน ลีการร้องเรียกขวัญ เป็นต้น พิธีกรรมดังกล่าวเป็นการให้กำลังใจสำหรับผู้ประกอบพิธี และทำได้โดยไม่จำกัดช่วงเวลา เหตุการณ์ต่างๆ ของชีวิต (2) ประเพณีลอยกระทง พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย ประกอบประเพณีลอยกระทงในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 มีคติเชื่อว่าเป็นการขอขมาพระแม่คงคาตามคติพราหมณ์เป็นหลัก ส่วนพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาวถือเอาวันออกพรรษา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันลอยประทีบ ที่เรียกว่า “ประเพณีไหลเรือไฟ” เป็นการบูชาพระพุทธเจ้าเป็นหลัก ซึ่งชุมชนที่อาศัยใกล้แม่น้ำจะจัดเป็นประเพณีอย่างยิ่งใหญ่ ดังนั้นจะเห็นว่าลอยกระทงของไทยกับประเพณีไหลเรือไฟมีการยึดถือปฏิบัติที่แตกต่างอย่างชัดเจนทั้งเนื้อหารสาระและวิธีการ ทั้งในด้านคติความเชื่อ วันเวลา แต่ที่ตรงกันคือลักษณะจุดประทีบตามลำน้ำ ประเพณีดังกล่าวชาวไทยที่อาศัยอยู่ติดกับลุ่มน้ำโขงจะประกอบพิธีกรรมทั้งสองอย่างแยกกันและถือเป็นประเพณีที่สำคัญเช่นเดียวกัน (3) ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีวัฒนธรรมร่วมของชุมชนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ว่าได้ เพราะทุกประเทศในภูมิภาคนี้ไม่ว่าจะเป็น ประเทศไทย ลาว กัมพูชา พม่า เป็นต้น ล้วนแล้วแต่มีประเพณีสงกรานต์ทั้งสิ้น ส่วนมากแล้วเนื้อหาสาระและวิธีการเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ระหว่างพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยและลาว มีความสอดคล้องกัน คือ ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ แต่คตินี้เริ่มเลือนรางไปในประเทศไทย เป็นวันที่สรงน้ำพระ รดน้ำดำหัวคนเคนแก่ เพื่อความชุ่มเย็นในชีวิต แต่ที่แตกต่างกันคือวันเวลาที่ประเทศไทยจะถือเอาวันที่ 13 เมษายนเป็นวันเริ่มต้น ในขณะที่ สปป.ลาวถือวันที่ 14 เมษายน เป็นวันเริ่มต้น จากที่กล่าวมา อาจเปรียบเทียบให้เห็นความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีรากฐานจากศาสนาพราหมณ์ ตามตาราง 4.3 ดังนี้

ตารางที่ 4.3

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีรากฐานจากศาสนาพราหมณ์

พิธีกรรม	พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย	พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว
ประเพณีการสู่ขวัญ	พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยมีความเชื่อถือในศาสนาพราหมณ์ควบคู่มากับศาสนาพุทธและผีการประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญทำได้ทุกโอกาส มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ เชื่อมโยงประสานจิตใจคนในชุมชน ซึ่งมีรูปแบบและพิธีการเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ มีการแต่งพานบายศรีที่ประกอบด้วยส่วนประกอบต่างๆ มีหมอพราหมณ์เป็นเจ้าพิธีสวดเรียกขวัญ บทสูตรขวัญและพิธีการประยุกต์ไปตามกาลสมัย ประเพณีบายศรีสู่ขวัญเป็นวัฒนธรรมที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยังถือปฏิบัติอย่ารู้คุณค่าและความหมายตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน	พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวมีความเชื่อถือและการประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ ไม่ต่างไปจากพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย ไม่ว่าจะเป็น จุดมุ่งหมาย รูปแบบ พิธีการต่างๆ ถือเป็นวัฒนธรรมร่วมระหว่างชาวไทย-ลาวก็ว่าได้ อาจมีความแตกต่างบ้าง คือ วัฒนธรรมลาวยังยึดถือแนวปฏิบัติทั้งบทสวดและพิธีการเป็นแบบดั้งเดิมตามแนวทางโบราณกาล ไม่ปรับประยุกต์ตามกาลสมัยเหมือนในประเทศไทย
ประเพณีลอยกระทง	พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยถือปฏิบัติวันลอยกระทงตามคติไทยโบราณ ที่อ้างความสืบเนื่องมาแต่สมัยสุโขทัย โดยกำหนดในวันเพ็ญ 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี ชุมชนชาวกูยไทยถือโอกาสเข้าวัดทำบุญฟังเทศน์ ตอนค่ำ ประกอบพิธีลอยกระทงที่แม่น้ำ เพื่อขอขมาพระแม่คงคา บางชุมชนมีการจัดงานประกวดนางนพมาศ	ในสปป.ลาว ไม่มีประเพณีลอยกระทงเหมือนกับประเทศไทย แต่จะมีประเพณีไหลเรือไฟในวันออกพรรษา ซึ่งในวันดังกล่าว มีการส่วงเฮือและไหลเรือไฟ เพื่อเป็นพุทธบูชา และคติความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคในลุ่มน้ำโขง บางชุมชนที่อยู่ติดแม่น้ำ จะจัดเป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่
ประเพณีสงกรานต์	ประเพณีสงกรานต์ถือเป็นวัฒนธรรมร่วมของคนในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยกำหนดในช่วงฤดูร้อน ที่ประเทศไทยกำหนดช่วงระหว่างวันที่ 13-15 เมษายน ของทุกปี สำหรับ	สำหรับประเพณีสงกรานต์ที่ สปป.ลาว กำหนดช่วงระหว่างวันที่ 14-16 เมษายน ของทุกปี ช้ากว่าประเทศไทย 1 วัน แต่มีเนื้อหา วิธีการ จุดมุ่งหมายไม่แตกต่างกัน

	พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย ส่วนใหญ่ถือเอาช่วงเทศกาลสำคัญนี้ทำบุญอุทิศที่วัด และเล่นสาดน้ำกัน มีเพียงบางชุมชนที่ยังยึดถือประเพณีดั้งเดิม สรงน้ำพระ ร่วมแห่ดอกไม้ และขนทรายเข้าวัด มีการจัดงานประกวดนางสงกรานต์	คือ มีการทำบุญอุทิศที่วัด นำพระลงแล้วสรงน้ำพระ ฯลฯ ที่แตกต่างกัน คือ พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวยังคงมีความเคารพ เชื่อถือและปฏิบัติต่อฮีตคองดั้งเดิมอย่างเข้มข้น พร้อมเพรียง และมีความเป็นระเบียบแบบแผนสวยงาม

จากตาราง 4.3 ทำให้เห็นความเหมือนและต่างของพิธีกรรมที่มีรากฐานมาจากศาสนาพราหมณ์บางประการ คือ ในประเพณีการสู่ขวัญ สิ่งที่เหมือนกัน คือ หมอพราหมณ์เป็นเจ้าพิธี มีการแต่งพานบายศรีและพิธีกรรมสามารถทำได้ทุกโอกาส เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจเหมือนกัน แต่ในช่วงการประกอบพิธีหมอพราหมณ์สามารถประยุกต์บทสูตรขวัญและพิธีการให้กระชับเหมาะสมกับกาลเวลา ในขณะที่ สปป.ลาวยังยึดระเบียบแบบแผนดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ อาจมีบ้างที่มีการประยุกต์เพื่อความเหมาะสมและจำเป็น ส่วนประเพณีลอยกระทง ส่วนที่เหมือนกันคือ เข้าวัดทำบุญฟังเทศน์ และมีการลอยไฟหรือลอยกระทงในแม่น้ำ ในส่วนที่แตกต่างกัน คือ ประกอบพิธีเป็นคนละวันห่างกันหนึ่งเดือน ในประเทศไทยจัดงานในวันเพ็ญเดือน 12 และถือคติว่าเพื่อขอขมาพระแม่คงคาเป็นหลัก และมีการจัดประกวดนางนพมาศเกือบทุกพื้นที่ ขณะที่ สปป.ลาว จัดวันเพ็ญเดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษา ในช่วงกลางวันส่วนมากมีการจัดกิจกรรมแข่งเรือตามสายน้ำ ในตอนค่ำก็ประกอบพิธีไหลเรือไฟเพื่อเป็นพุทธบูชา ประเพณีสงกรานต์ ส่วนที่เหมือนกันคือการเข้าไปประกอบพิธีทำบุญอุทิศที่วัด การสรงน้ำพระพุทธรูป แห่ดอกไม้และขนทรายเข้าวัด จัดงานประกวดนางสงกรานต์หรือนางสังขาร ส่วนที่แตกต่างคือวันเวลาช้าเร็วกว่ากันหนึ่งวันคือประเทศไทยเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน สปป.ลาว เริ่มวันที่ 14 เมษายน ประการสำคัญคือแม้ว่ากิจกรรมทุกอย่างจะเป็นระเบียบแบบแผนเดียวกัน แต่ความเข้มข้นและจำนวนของผู้ร่วมกิจกรรมแตกต่างกันมาก เช่น การสรงน้ำพระ แห่ดอกไม้ ขนทรายเข้าวัด เป็นต้น ในประเทศไทยทำได้เพียงบางชุมชน เช่น ชุมชนกูยที่บ้านตะเคียนสำโรงทาบ เป็นต้น ส่วนในชุมชนอื่นๆ ลางเลือนไปมากแล้ว แต่ที่ สปป.ลาว ยังถือปฏิบัติกันอย่างมั่นคงเข้มแข็ง

4.4 ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ

ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ แบ่งประเด็นศึกษาได้ 3 ประเด็น ได้แก่ ความสัมพันธ์ด้านพุทธศาสนากับพุทธศาสนิกชนชาวกูย ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีช่วงในพรรษา ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีช่วงนอกพรรษา โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ความสัมพันธ์ในด้านเนื้อหา ด้านวิธีการ และด้านความเหมือนความต่าง ดังนี้

4.4.1 ความสัมพันธ์ด้านพุทธศาสนากับพุทธศาสนิกชนชาวกูย

วัฒนธรรมอินเดียที่นำเอาศาสนาพุทธศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์เข้ามามีอิทธิพลตั้งแต่พุทธศตวรรษที่สาม หลังพระเจ้าอโศกมหาราชทำสังคายนาครั้งที่ 3 ซึ่งก่อนหน้านั้นชุมชนแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการเคารพบูชาผีอยู่ก่อนแล้ว เมื่อวัฒนธรรมอินเดียแผ่ขยายเข้ามาจึงเกิดการผสมผสานทางความเชื่อถือดั้งเดิมคือวัฒนธรรมเกี่ยวกับผีและวัฒนธรรมอินเดียคือพุทธกับพราหมณ์ขึ้น (1) ลักษณะทั่วไปของการนับถือศาสนาพุทธของชาวไทย แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ พุทธศาสนาในเมือง มีลักษณะเป็นแบบทางการ วัดและพระสงฆ์สามเณรมีความเชื่อมโยงผูกพันกับชุมชนน้อย กับพุทธศาสนาในท้องถิ่น ลักษณะวัดวาอาราม วิถีชีวิตพระเณรผูกพันเชื่อมโยงกับชาวบ้าน โดยเฉพาะวิถีของชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีขนบธรรมเนียมประเพณีข้อปฏิบัติต่างๆ ในรอบปี รวมอยู่ในวัฒนธรรมฮีต 12 คอง 14 พุทธศาสนิกชนชาวกูยก็ดำรงชีวิตบนกระแสสังคมดังกล่าวนี้ และได้นำเอาความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีผสมผสานหลักการพุทธได้อย่างลงตัว จากการค้นคว้าวิจัยทำให้ค้นพบว่าฮีต 12 เป็นกุศโลบายอันแยบยลของคนโบราณ เป็นปฏิทินชุมชนที่กำหนดเวลาและกิจกรรมไว้เบ็ดเสร็จ สามารถดึงคนเข้าวัดอย่างน้อยเดือนละครั้ง ตามปฏิทินกิจกรรมบุญในแต่ละเดือน เป็นการผนวกเอาเนื้อหาสาระของวัฒนธรรมผี-พราหมณ์-พุทธ ผูกโยงเชื่อสัมพันธ์กันไว้ในคำว่า “ฮีต” ดังแผนผังที่ 4.1 ดังนี้

แผนผังที่ 4.1

ฮีต 12 ปฏิทินบุญประเพณี 12 เดือน

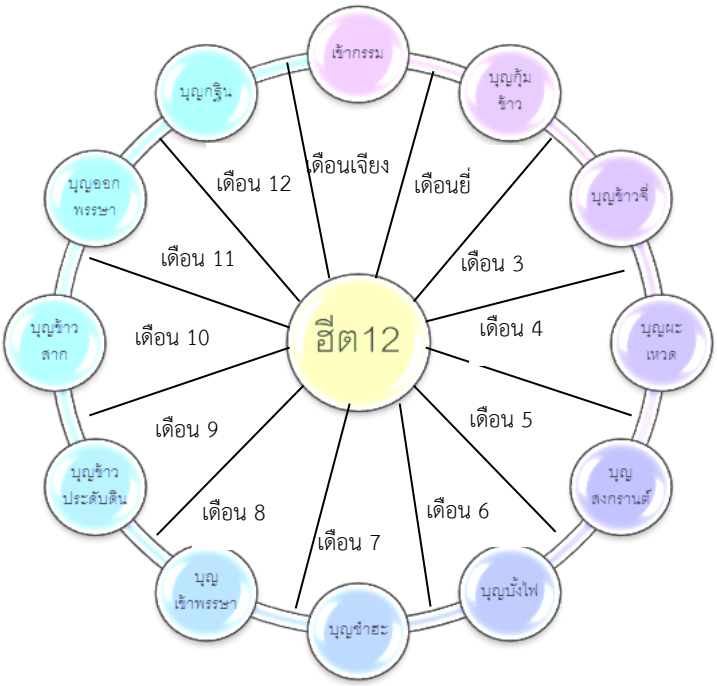

จากแผนผัง 4.1 อาจสรุปได้ว่า ฮีต 12 คอง 14 คือ ปราการทางวัฒนธรรมที่แข็งแกร่ง ที่สร้างภูมิคุ้มกันให้กับชาวพุทธในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยใช้คำว่า “บุญ” อันสะท้อนความเป็นพุทธนำหน้าแม้จะมีสิ่งอื่นๆ ภายในกรอบนี้ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นบุญทั้งสิ้น ในลักษณะเช่นนี้ศาสนาพุทธแม้จะเข้ามาภายหลัง แต่ก็มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาก แม้ชุมชนท้องถิ่นจะมีความเชื่อถือดั้งเดิมอยู่ก่อนแล้ว แต่พุทธศาสนาก็สามารถผนวกเอาความเชื่อเหล่านั้นเข้าอยู่ในความเป็นพุทธได้ทั้งหมด โดยชุมชนผู้นับถือก็ไม่รู้สึกว่ามีความขัดแย้งแต่ประการใด เข้าทำนองเหล้าเก่าในขวดใหม่ โดยความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมเป็นเหล้าเก่า ในขณะที่พุทธศาสนาเป็นเสมือนขวด มีความเป็นระบบ มีโครงสร้างที่ชัดเจน ศาสนาที่ปรากฏในสังคมชาวพุทธในแถบลุ่มน้ำโขงจึงมีลักษณะดังกล่าวนี้

ลักษณะวัดของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย ในด้านศาสนาวัตถุ ส่วนมากมีความเข้มแข็ง มั่นคง เพียงพอก่อสร้างมานานได้รับการเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี ด้านศาสนบุคคลส่วนมากจะมีแต่พระภิกษุ เป็นผู้คงความรู้ มีบทบาทต่อสังฆมณฑลและสังคมทั่วไป ด้านศาสนพิธีวัดยังเป็นศูนย์กลางกิจกรรมบุญทางศาสนา พระสงฆ์ยังเป็นที่เคารพสักการะและเป็นเนื้อนาบุญของชุมชน และศาสนธรรม พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังประพฤติปฏิบัติขัดเกลาตามหลักพระธรรมวินัย มีข้อวัตรปฏิบัติที่งดงาม บางรูปเดินทางไปศึกษาในตัวเมือง ลักษณะทั่วไปของพุทธศาสนาใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นแบบชาวบ้าน พระภิกษุสามเณร มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่สนิทแนบแน่นกับชุมชน ไม่แยกตัวต่างหากจากชุมชน ไม่ใช่ผู้วิเศษและมีอำนาจเหนือแต่ได้รับความเคารพนับถืออย่างมากจากประชาชน ด้านศาสนาวัตถุส่วนมากเป็นวัดที่พึ่งสร้างหรือบูรณะขึ้นใหม่ สิ่งปลูกสร้างจึงไม่สู้จะเข้มแข็งมั่นคง วัดชุมชนชาวกูยบางแห่งเช่นที่แขวงจำปาสักและแขวงอัตตปือมีเพียงกุฎีและหอแจกอย่างละหลังเท่านั้นเอง ด้านศาสนบุคคล เป็นที่สังเกตว่าชุมชนชาวกูยแต่ละวัดมีสามเณร

เป็นจำนวนมาก สามเณรเหล่านี้สามารถเลือกเรียนในระบบโรงเรียนรัฐในชุมชนและโรงเรียนของคณะสงฆ์ก็ได้ และยังมีพระหนุ่มที่มีความรู้ความสามารถช่วยกันบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัจจัยดังกล่าวย่อมส่งผลต่อความเจริญมั่นคงของพุทธศาสนาใน สปป.ลาว ได้ในอนาคต อนึ่งคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ดำรงสมณภาวะแบบเรียบง่าย ยังไม่ตกหลุมพรางของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและติดกับดักสมณศักดิ์เหมือนกับคณะสงฆ์ไทยที่กำลังเผชิญ ศาสนพิธีชุมชนให้ความเชื่อถือและเคารพต่อพระสงฆ์สามเณร ยึดถือฮีตคองอย่างเคร่งครัด วันสำคัญๆ เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา วันสงกรานต์ เป็นต้น ทุกครอบครัวจะเดินทางมาทำบุญและประกอบพิธีทางศาสนาที่วัดจนแน่นศาลาหอแจก และด้านศาสนธรรม พระภิกษุสามเณรภายในวัดดำรงชีวิตแบบพระของชาวบ้าน ปฏิบัติศาสนกิจและตอบสนองความจำเป็นของชุมชน เมื่อวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเฉพาะกลุ่มพุทธศาสนิกชนชาวกูยทั้งสองประเทศ ซึ่งยังอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท ยังดำรงวิถีแบบชาวบ้าน ดังนั้น ความเป็นชาวพุทธรวมถึงวัดวาอารามพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน พระสงฆ์มีความใกล้ชิดกับประชาชน และยังคงใช้ขนบธรรมเนียมดั้งเดิม คือ ฮีต 12 คอง 14 เป็นบรรทัดฐานการดำรงชีวิต ซึ่งในระเบียบแบบแผนอันนี้เป็นการผนวกเอาความเชื่อหลักสามประการเข้าไว้ด้วยกัน คือ ผี-พราหมณ์-พุทธ และกำหนดเป็นวงจรชีวิต หรือปฏิทินประจำปี 12 เดือนว่าช่วงเดือนใดจะมีพิธีกรรมใดไว้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ประเด็นที่มีความแตกต่างอย่างเด่นชัดระหว่างวัดวาอาราม ความเป็นอยู่ของพระภิกษุสงฆ์ในเมืองของประเทศไทยกับ สปป.ลาว คือ วัดวาอารามและวิถีชีวิตของพระสงฆ์ไทยโดยเฉพาะในเขตเมือง มีลักษณะที่เป็นแบบทางการมากขึ้น แยกตัวจากชุมชนและสังคม มีความใกล้ชิดกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและระบบการเมืองมากขึ้น หนีห่างจากความเป็นแดนศักดิสิทธิ์ ความเป็นปูชนียบุคคลที่ควรเคารพกราบไหว้ของชุมชนออกไปเรื่อยๆ

4.4.2 ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีช่วงในพรรษา

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีช่วงในพรรษา วิเคราะห์ตามหลัก ฮีต 12 ดังที่กล่าวมาได้ดังนี้ เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เป็นบุญพิธีที่ยิ่งใหญ่ของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย โดยเฉพาะชุมชนชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเกือบทุกจังหวัดจัดเป็นประเพณีแห่เทียนพรรษา ซึ่งพุทธศาสนิกชนชาวกูยในแต่ละหมู่บ้านก็มีการประกอบพิธีตามประเพณีในชุมชนของตนเอง บางปีก็จัดอย่างยิ่งใหญ่ตามความพร้อมของเงื่อนไขปัจจัย เช่น ชาวกูยอาเจียงบ้านตากลางจัดงานช้างหล่อเทียนพรรษาซึ่งเชื่อมโยงกับกิจกรรมตักบาตรหลังช้างของทางจังหวัดสุรินทร์และงานแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ประเพณีของเข้าพรรษาของชุมชนชาวกูยปรือคัน จะมีกิจกรรมหลายอย่าง เช่น ในแต่ละวันก่อนเข้าพรรษาพระสงฆ์เดินทางไปเจริญพระพุทธมนต์เย็นในแต่ละคุ้มจนครบทั้งหมด มีการแข่งขันประกวดต้นเทียน ขบวนแห่ การประกอบพิธีเวียนเทียน เป็นต้น บุญเดือนเก้าเดือนสิบ เป็นเทศกาลปล่อยผีขึ้นมารับส่วนบุญ ชุมชนชาวลาวจะประกอบพิธีบุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสาก ส่วนชุมชนเขมรถือเป็นช่วงเทศกาลแซนโฎนตา จึงพบว่าชุมชนชาวกูยที่อยู่ใกล้ชิด

กลุ่มลาวมักประกอบพิธีบุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสากที่เรียกว่า "ซ๊ากแก๊ด-ซ๊ากผื๊ด" ดังชาวปรางค์กู่ประกอบพิธีหวัวบุญสากกูยโมฮัย ส่วนชุมชนชาวกูยที่อยู่ใกล้ชิดกลุ่มเขมร มักประกอบพิธีแซนโฎนตา ซึ่งยึดถือเป็นประเพณีบุญที่สำคัญและยิ่งใหญ่ของพุทธศาสนิกชนชาวกูยปรือคัน เป็นประเพณีพิธีกรรมที่ทุกครัวเรือนต้องถือปฏิบัติ ประเพณีบุญเดือนเก้าเดือนสิบนี้มีสาระอย่างเดียวกันคือเป็นการประกอบพิธีและทำบุญอุทิศสำหรับบรรพบุรุษ ผีปู่ย่าตายาย เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพชน และทำให้ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลกันได้มีโอกาส เดินทางมาแวะเวียนเยี่ยมเยือนกัน แต่อาจมีพิธีการและรายละเอียดที่แตกต่างกันไปบ้าง สำหรับจารีตปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว ก็ไม่แตกต่างไปจากชาวกูยในประเทศไทย คือ ในวันเข้าพรรษามีการถวายเทียนพรรษา ถวายผ้าอาบน้ำฝน ทำบุญตักบาตรที่วัด ฯลฯ บุญข้าวประดับดินของชาวลาวแขวงอัตตปือ ชาวบ้านจะนำห่อข้าวน้อยมาวางตามธาตุหรือบริเวณวัด ตั้งแต่ตอนดึกเรื่อยมาจนรุ่งสาง คณะศรัทธาบางกลุ่มจะมาเคาะประตูกุฏินิมนต์พระสวดมาติกาบังสกุลที่บรรจุอัฐิของผู้ตาย พิธีกรรมในวันดังกล่าวนี้ถือเป็นการให้ทานเปรตที่มาจากนรก ซึ่งจะกลับกันประเพณีบุญข้าวสากในเดือนสิบ ที่ถือว่าเป็นการให้ทานเปรตจากสวรรค์ ความเหมือนและแตกต่างในวัฒนธรรมและประเพณีบุญเดือนเก้าเดือนสิบ จึงขึ้นอยู่กับว่าพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยถ้าอยู่ใกล้ชิดชุมชนลาวก็จะยึดถือคติแบบชาวลาว แต่ถ้าอยู่ใกล้ชิดชุมชนเขมรก็จะมีรูปแบบเนื้อวิธีปฏิบัติแบบเขมร ส่วนบุญประเพณีออกพรรษาส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน อาจถือปฏิบัติผิดแผกกันบ้างอย่างเช่นชาวกูยปรือคันที่กำหนดวันออกพรรษาเป็นบุญผะเหวดด้วย สำหรับที่ สปป.ลาว ยึดถือวันออกพรรษาเป็นประเพณียิ่งใหญ่ คือ ประเพณีไหลเรือไฟ ซึ่งมีกิจกรรมมากมาย เช่น ชาวบ้านจะมีการประดับประดาไฟน้ำ ไฟโคก มีการสวงเฮือที่แม่น้ำเซกอง มีการแข่งขันการจัดไหลเฮือไฟน้ำของแต่ละชุมชน เป็นต้น

4.4.3 ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีช่วงนอกพรรษา

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีประเพณีบุญช่วงนอกพรรษาตามฮีตสิบสอง เริ่มตั้งแต่เดือนอ้ายบุญเข้ากรรม ชาวกูยอาเจียงบ้านตากลาง จัดงานบุญเข้ากรรม บุญกุ้มข้าว และบุญข้าวจี่ รวมสิบวันสิบคืน มีพระสงฆ์และญาติโยมเข้าร่วมปฏิบัติ เดือนยี่บุญคูณลาน ชาวกูยปรือคันเรียกว่า “ปูนพนมเสรา” เป็นประเพณีสืบกันมาช้านาน แต่ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาเกี่ยวกับบุญประเพณีบางอย่าง เช่น บุญข้าวเปลือกหรือการทำผ้าป่า เป็นต้น ที่หน่วยงานรัฐนำไปดำเนินการลอกเลียนแบบ เพื่อระดมทุนเข้าหน่วยงานราชการ กิจกรรมดังกล่าวอาจเป็นการทำลายวัฒนธรรมดีงามของชุมชนให้หมดความสำคัญลง เดือนสามบุญข้าวจี่และบุญมาฆบูชา ชุมชนชาวปรือคันจะมีการประกอบพิธีทำบุญข้าวเปลือก คือ ก่อนถึงวันมาฆบูชา 7 วัน ชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกมารวมกันที่วัด แล้วจัดทำเป็นเจดีย์ข้าวเปลือก ตอนเย็นของวันขึ้น 14 ค่ำเดือนมาฆะ มีการเจริญ

พระพุทธมนต์ และพิธีเรียกขวัญพระแม่โพสพ ตอนเช้าของวันขึ้น 15 ค่ำ ทำบุญตักบาตรที่วัด และเวียนเทียน เนื่องในวันมาฆบูชาในตอนเย็น เดือนสี่บุญผะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติในประเพณีดังกล่าวชาวปรือคันจัดในวันออกพรรษา ส่วนที่วัดป่าอาเจียงชุมชนกูยช้างได้ประยุกต์จากบุญผะเหวดมาเป็นการจัดงานวันช้างไทย เดือนห้าบุญสงกรานต์ประเพณีดั้งเดิมเป็นการทำบุญขึ้นปีใหม่หรือตรุษสงกรานต์ สรงน้ำพระพุทธรูป เก็บดอกไม้มาบูชาพระในระหว่างบุญนี้ ทุกคนจะหยุดงานในวันสำคัญนี้ คือ วันสังขารล่วง วันสังขารเนา และวันสังขารขึ้น เดิมมีแต่ชุมชนบทที่ถือปฏิบัติ แต่ปัจจุบันในเมืองหลวงก็จัดกันอย่างยิ่งใหญ่ และสนุกสนานอย่างไร้ขอบเขต ต่างกับประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณกาลของชุมชนกูยวัดตะเคียน และวัดปรือคัน มีการสืบทอดประเพณีขนดินเข้าวัด เก็บดอกไม้บูชาพระ สรงน้ำพระที่วัด ซึ่งนำโดยพระสงฆ์ นับเป็นประเพณีที่มีความสร้างสรรค์อย่างมาก เมื่อเทียบกับเทศกาลสงกรานต์ของสังคมเมืองที่มุ่งเน้นแต่ความสนุกสนานเตลิดเถิดเทิงอย่างไร้สาระ เดือนหกบุญบั้งไฟทำและบุญวันวิสาขบูชา ชาวกูยอาเจียงบ้านตากลางจะถือเอาช่วงเวลาดังกล่าวจัดประเพณีบวชนาคช้าง ปัจจุบันถือเป็นงานใหญ่ระดับจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสู่ขวัญนาค การเซ่นสรวงผีปะกำ การแห่นาคช้างไปสักการะผีปู่ตาที่วังทะลุ การบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เป็นต้น เทศกาลงานพิธีดังกล่าวในสมัยก่อนจัดหลายวัน ปัจจุบันจัดอยู่สามวันสามคืน มีมหรสพสมโภชตลอดงาน มีประชาชนจากทั่วสารทิศเข้ามาร่วมงาน เดือนเจ็ดบุญชำฮะ บุญพิธีของเดือนนี้ไม่ปรากฏหลักฐานภาคสนาม แต่มีหลักฐานเอกสารว่า เป็นการทำบุญเทวดาอาฮักษ์ เซ่นสรวงหลักเมือง หลักบ้าน ผีพ่อผีแม่ ผีปู่ตา ฯลฯ และนิมนต์พระทำน้ำมนต์ชำระบ่าเบิกไปด้วย เดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา ชุมชนชาวกูยบ้านโพธิ์ศรีธาตุจัดพิธีแห่ปราสาทผึ้งในวันออกพรรษา มีมหรสพสมโภช ส่วนชุมชนชาวกูยปรือคันจัดเป็นประเพณีบุญผะเหวด เดือนสิบสองบุญกฐิน ส่วนใหญ่วัดภายในชุมชนชาวกูยไทย ได้รับกฐินทุกปีไม่เคยขาด ถ้าปีใดไม่สามารถจัดเป็นองค์กฐินเนื่องจากจำนวนพระไม่ครบสงฆ์ก็จะจัดเป็นกองผ้าป่าไปถวาย เป็นการอุปถัมภ์วัดวาและพระสงฆ์อีกรูปแบบหนึ่ง

เนื่องจากลักษณะโดยรวมของพุทธศาสนาใน สปป.ลาว อยู่ในช่วงกำลังฟื้นฟูหลังเผชิญภัยสงครามทางการเมือง ระบบการปกครองระบอบคอมมูนิสต์ก็ไม่เกื้อกูลต่อพัฒนาการทางศาสนาเท่าที่ควร ดังนั้นจึงพบว่าพันธกิจด้าน ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ จึงยังไม่มั่นคงเข้มแข็งเท่าพุทธศาสนาในประเทศไทย จะอย่างไรก็ดีในด้านขนบธรรมเนียมตามฮีตคองดั้งเดิมยังคงเป็นระเบียบแบบแผนสำหรับชาวพุทธลาว ประเพณีบุญช่วงนอกพรรษาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว เนื่องจากเป็นชุมชนชาวกูยลาวบางแห่งเป็นชุมชนไม่ใหญ่และห่างไกลตัวเมืองพอสมควร และวัดวาอารามเป็นวัดสร้างใหม่ พระภิกษุสามเณรจำนวนน้อย จึงดำเนินการตามประเพณีได้บางประการ เช่น ที่แขวงอัตตปือมีการจัดประเพณีบุญเดือนอ้ายเข้าปริวาสกรรม ปฏิบัติธรรมฝึกวิปัสสนากรรมฐานขั้นต้นเท่านั้น เพราะขาดพระวิปัสสนาจารย์ที่ชำนาญในด้านนี้ ชุมชนบ้านขวาเส็ดมีการ

จัดบุญเข้ากรรมสำหรับพระสงฆ์ได้ในบางปี บุญเดือนยี่ที่แขวงอัตตปือในสมัยก่อนนิมนต์พระสงฆ์ไปสูตร(สวดมนต์)ขวัญข้าวที่ทุ่งนา ในปัจจุบันมาทำพิธีกรรมที่วัด เดือนสามบุญข้าวจี่ ที่ชุมชนบ้านกวางซีมีทำบุญข้าวจี่โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมของชาวบ้าน เช่นเดียวกับที่บ้านขวาเส็ดมีการจัดบุญข้าวจี่เป็นประจำทุกปีแต่เป็นเพียงชาวบ้านจี่ข้าวไปถวายพระที่วัด ที่แขวงอัตตปือจัดประเพณีบุญข้าวจี่ตรงกับเพ็ญมาฆะ ชุมชนชาวกูยที่แขวงสาละวันยังมีการจัดงานบุญข้าวเปลือกในช่วงเดือนสามและเดือนสี่ ชุมชนที่กล่าวมาบางแห่งในช่วงเดือนอ้ายเดือนยี่ เดือนสาม มีการผนวกบุญประเพณีเข้าด้วยกัน คือ ทำบุญมาฆะ บุญคูณลาน บุญข้าวจี่รวมจัดในวันเดียวเช่นเดียวกับประเทศไทย เดือนสี่ประเพณีบุญผะเหวดถือเป็นประเพณีที่ใหญ่ อาศัยความพร้อมหลายประการ ดังนั้นชุมชนชาวกูยยังไม่มีความพร้อมสำหรับประเพณีดังกล่าวจึงไม่ปรากฏว่ามีชุมชนใดจัดได้ แต่ในตัวเมืองสามัคคีไชแขวงอัตตปือจัดเป็นงานใหญ่งานประจำปี เพราะการจัดประเพณีดังกล่าวต้องเริ่มต้นจัดที่วัดหลวงลัตนารามก่อนเป็นอันดับแรก ดังนั้นวัดหลวงจึงต้องทำทุกปีอย่างต่อเนื่องขาดไม่ได้ และที่สำคัญได้มีการผนวกเอาบุญหลายอย่างเข้าด้วยกัน เช่น บุญเทศมหาชาติ บุญกองบวด บุญกองฮด ฯลฯ และมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การแห่นาค สู่ขวัญนาค แห่พระคุต พิธีฟังเทศน์ พิธีบวช พิธีฮด ฯลฯ โดยการร่วมมือจากส่วนราชการและประชาชนทั้งแขวงเข้ามาร่วมงาน เป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่นี้จัดสามวันสามคืนต่อเนื่องกันไป บุญเดือนห้าประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่จัดทั่วประเทศ ทุกที่จะประกอบพิธีเป็นระเบียบแบบแผนเดียวกัน คือ ภาคเช้าของวันที่ 14 เมษายน ทุกคนจะแต่งตัวเรียบร้อยสวยงามทำน้ำหอมไปรวมกันที่วัดเพื่อประกอบพิธีเอาพระลง หลังจากนั้นจึงมีการสาดน้ำเล่นสงกรานต์กัน ในตอนเย็นมีการแห่ดอกไม้มาบูชาพระที่วัด บางชุมชนอาจมีการปฏิบัติพิเศษออกไป ดังเช่นชุมชนกูยโอ้ยแขวงอัตตปือ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์นั้นมีการตั้งขบวนแห่ด้วยเครื่องเสียงดนตรีเคลื่อนที่ เดินไปตามเส้นทางภายในหมู่บ้านของชุมชนโอ้ย ซึ่งมี 4 หมู่บ้านด้วยกัน บ้านแต่ละหลังจะตระเตรียมเครื่องดื่มไว้ต้อนรับเมื่อขบวนแห่เดินผ่านไป โดยไม่มีการซื้อขายแต่อย่างใดถือเป็นงานบุญ ตอนเย็นมีการเก็บดอกไม้และนำน้ำไปสรงพระพุทธรูปในวัดกิจกรรมลักษณะเช่นนี้ดำเนินตลอด 3 วันจนสิ้นเทศกาลสงกรานต์ นอกจากนี้เดือนห้าสงกรานต์ เป็นช่วงเทศกาลที่ลูกหลานทำบุญอุทิศให้แก่บรรพชนของตนเอง มีการทำความสะอาดธาตุที่ไว้กระดูกพ่อแม่ปู่ย่าตายาย นิมนต์พระสูตรบังสุกุลหาผู้ตาย คณะศรัทธาบางคณะก็รวมกันมาเป็นกองใหญ่ร่วมกันประกอบพิธีกรรม ถวายภัตตาหารหวานคาวแด่พระภิกษุสามเณรภายในวัดก็มี ขึ้นอยู่กับเจ้าศรัทธา เดือนหกประเพณีบุญบั้งไฟชุมชนชาวกูยไม่นิยมจัดเนื่องจากไม่มีความพร้อมหลายประการ ส่วนมากมักจะเดินทางไปร่วมกับชุมชนอื่น เดือนเจ็ดประเพณีบุญชำฮะที่ชุมชนบ้านกวางซีจะจัดประเพณีไล่เสนียดทุกปี เชื่อว่าจะทำให้ชาวบ้านอยู่อย่างสงบสุข โดยการนำของพระสงฆ์และผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน เช่นเดียวกับชุมชนบ้านขวาเส็ดที่ร่วมมือกันจัดงานเพื่อขจัดปัดเป่า สิ่งไม่ดีทั้งหลายให้ออกไปจากชุมชนทุกปี สำหรับที่แขวงอัตตปือ มีการทำบุญชำฮะบ้าน สูตรมงคุณหลวงทุกสามปีจึงจะมีการจัดครั้งหนึ่ง เดือนสิบเอ็ดสิบสองบุญออกพรรษาและบุญกฐิน ที่ชุมชนบ้านกวางซีชาวบ้าน

จะมาทำบุญในช่วงภายในพรรษามากเป็นพิเศษ เมื่อครบกำหนดวันออกพรรษาถือเป็นกิจกรรมพิเศษมากและชาวบ้านได้จัดงานมหรสพสมโภชในวันนี้ด้วยทุกปี ภายหลังออกพรรษาเป็นประเพณีทอดกฐิน จะมีการจัดทุกวัดที่มีจำนวนพระครบองค์สงฆ์ ที่แขวงอัตตปือถือเป็นบุญยิ่งใหญ่ที่สำคัญมากในวัดหลวงลัตนาราม โดยปกติทุกปีก็จะจัดเป็นกฐินสามัคคี โดยชุมชนรอบวัดทั้ง 5 ชุมชนร่วมกันจัดถวายโดยเสี่ยงดวงกันว่าใครจะได้เป็นเจ้าภาพหลักเจ้าภาพรอง แต่หากปีใดมีคณะศรัทธาจากที่อื่นมาจองแล้วคนในชุมชนก็มาร่วมทำบุญ และให้การต้อนรับ และปีนั้นชุมชนรอบวัดทั้ง 5 ชุมชนจะจัดกฐินไปทอดวัดอื่นๆ ที่ตกค้างเป็นประจำไม่ขาด ประเพณีทอดกฐินขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ เช่น จำนวนพระภิกษุที่จำพรรษาภายในวัด ความพร้อมของชุมชน เป็นต้น ดังนั้นจึงพบว่าพุทธศาสนิกชนชาวกูยบางแห่งไม่สารมารถประกอบพิธีได้ เพราะเป็นชุมชนเล็กวัดยังใหม่ พระภิกษุจำนวนไม่ครบตามพุทธานุญาต จากข้อมูลเบื้องต้นนำมาสังเคราะห์เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ด้านเนื้อหา วิธีการ หรือความแตกต่างได้ดังนี้

ตารางที่ 4.4

วิเคราะห์ความสัมพันธ์วัฒนธรรมประเพณีที่มีรากฐานจากศาสนาพุทธ

ประเด็นวิเคราะห์	**พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย**	**พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว**
ศาสนาพุทธกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยลักษณะทั่วไป ศาสนาวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนธรรม	มีวัด 2 ลักษณะ คือแบบทางการและแบบชาวบ้าน ศาสนิกนับถือพุทธศาสนามานาน มีการประยุกต์ฮีตคองเก่าให้สอดคล้องกาลสมัย ด้านศาสนวัตถุ วัดก่อตั้งมานานมีความเจริญมั่นคง สิ่งปลูกสร้างเพียงพอและมีบริบทวัดสวยงาม ด้านศาสนบุคคล ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุที่มีทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ มีบทบาทต่อคณะสงฆ์และสังคมในวงกว้าง แต่มีสามเณรจำนวนน้อย และด้านศาสนพิธี มีการปฏิบัติตามวิถีพุทธเหมือนเดิมแต่ชาวพุทธภาครัฐและภาคประชาชนให้ความสนใจในกิจกรรมของวัดน้อยลง และด้านศาสนธรรม พระสงฆ์สามเณรปฏิบัติขัดเกลาบนฐานธรรมวินัย	ส่วนมากเป็นวัดแบบชาวบ้าน ศาสนิกชนบางชุมชนพึ่งมานับถือพุทธศาสนา ยังคงรักษาฮีตคองดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น ด้านศาสนวัตถุ วัดก่อตั้งใหม่ สิ่งปลูกสร้างน้อย และไม่มั่นคงแข็งแรง โครงสร้างทางกายภาพยังไม่ได้รับการพัฒนา ด้านศาสนบุคคล พระภิกษุส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่ม บางรูปมีบทบาทต่อคณะสงฆ์และสังคมไม่ติดเงื่อนไขสังคมมากเหมือนคณะสงฆ์ไทย มีศาสนทายาทเป็นสามเณรอยู่ในวัยเรียนจำนวนมาก ด้านศาสนพิธี พุทธศาสนิกชนภาคประชาชนทุกเพศทุกวัย ยังมั่นคงในศาสนพิธีและด้านศาสนธรรม บรรพชิตประพฤติปฏิบัติเคร่งในหลักธรรมวินัย สำหรับสามเณรมีแหล่งการเรียนรู้เปิดกว้างสามารถเลือกเข้าศึกษา

	และได้รับการพัฒนาจนมีวุฒิทางการศึกษาสูง คฤหัสถ์บางคนสนใจปฏิบัติธรรมมากขึ้น	เรียนรู้ขั้นพื้นฐานในโรงเรียนของรัฐในชุมชน หรือของคณะสงฆ์ก็ได้ สำหรับชาวบ้านทั่วไปส่วนมากปฏิบัติพัฒนาตนเองตามประเพณีดั้งเดิม
ประเพณีบุญในพรรษา บุญเดือนแปด บุญเดือนเก้า บุญเดือนสิบ บุญเดือนสิบเอ็ด	เดือนแปดบุญเข้าพรรษาทำบุญถวายเทียนพรรษา จัดงานช้างหล่อเทียนพรรษาเจริญพระพุทธมนต์เย็นในชุมชนแต่ละคุ้ม สมโภชต้นเทียน ประกอบพิธีเวียนเทียน วันอาสาฬหบูชา เดือนเก้าเดือนสิบ ชาวกูยที่อยู่ใกล้ชุมชนลาวจะมีประเพณีบุญงัยซ้าก ซ๊ากแก๊ด ซ้ากผี๊ด แต่ถ้าอยู่ใกล้ชุมชนเขมรชาวกูยจะประกอบพิธีแซนโฎนตา และบุญออกพรรษา ชาวกูยปรือคันจัดบุญผะเหวดในวันออกพรรษา	เทศกาลงานบุญช่วงเข้าพรรษา ถือปฏิบัติเช่นเดียวกับชาวกูยในประเทศไทย คือ ในวันเข้าพรรษา ทำบุญถวายเทียนพรรษา ผ้าอาบน้ำฝน สำหรับประเพณีบุญช่วงเดือนเก้าเดือนสิบเป็นบุญประดับดินและบุญข้าวสาก เชื่อมโยงผีเปรตในปรภพ ตามฮีตคองดั้งเดิมที่มีมาแต่โบราณกาล
ประเพณีบุญช่วงนอกพรรษา บุญเดือนอ้าย บุญเดือนยี่ บุญเดือนสาม บุญเดือนสี่ บุญเดือนห้า บุญเดือนหก บุญเดือนเจ็ด บุญเดือนสิบเอ็ด บุญเดือนสิบสอง	เดือนอ้ายถึงเดือนสี่บางชุมชนมีการประยุกต์เป็นงานเดียวกัน โดยรวมกิจกรรมงานบุญหลายอย่างเข้าด้วยกัน เช่น งานปฏิบัติธรรม บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญข้าวจี่ บุญผะเหวด เดือนห้าบุญสงกรานต์ เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติทั่วประเทศ ชุมชนชาวกูยไทยส่วนใหญ่ปฏิบัติตามสมัยนิยม มีบางชุมชนยังรักษาสืบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ เดือนหกบุญบั้งไฟ ชาวกูยส่วนใหญ่จัดบุญกองบวชและประเพณีวันวิสาขบูชา อาจ แทรกด้วยบุญบั้งไฟในบางปี เดือนเจ็ดบุญชำฮะ ปัจจุบันมีเพียงไม่กี่ชุมชนที่ยังถือปฏิบัติ เช่น	เดือนอ้ายถึงเดือนสี่เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว ยังถือปฏิบัติโดยเคร่งครัดตามฮีตคองดั้งเดิม เดือนห้าบุญประเพณีสงกรานต์ มีเนื้อหาสาระวิธีการ และจุดมุ่งหมาย เช่นเดียวกับชุมชนชาวกูยไทย ที่แตกต่างกัน คือ ชุมชนชาวกูยยังรักษาสืบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างมีระเบียบแบบแผนดีงามไม่เปลี่ยนแปลง เดือนหกบุญบั้งไฟชาวกูยลาวส่วนใหญ่ปฏิบัติเช่นเดียวกับประเทศไทย เดือนเจ็ดบุญชำฮะ พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวยังถือปฏิบัติบุญชำฮะ ชะล้างไล่สิ่งไม่ดีออกจากชุมชนอย่างจริงจัง ซึ่งต่างกับชุมชนชาวกูยไทยที่ให้ความสำคัญต่อประเพณีดังกล่าวลด

	ชุมชนชาวกูยปรือคัน เป็นต้น เดือนสิบเอ็ดเดือนสิบสองบุญออกพรรษาต่อด้วยประเพณีทอดกฐิน ส่วนมากชาวกูยไทยยังให้ความสำคัญและสืบทอดประเพณีอย่างสม่ำเสมอ	น้อยลง เดือนสิบเอ็ดเดือนสิบสอง บุญออกพรรษาชุมชนชาวกูยมีประเพณีทำบุญเช่นเดียวกับสังคมชาวพุทธไทย ส่วนประเพณีทอดกฐิน ชาวกูยลาวยังส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมเนื่องจากเป็นวัดใหม่ และจำนวนพระสงฆ์ไม่เพียงพอ

จากตารางที่ 4.4 จะเห็นว่า ด้านศาสนาวัตถุ พบว่า วัดของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยมีศาสนวัตถุมั่นคงแข็งแรงสวยงาม มีเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัย แต่พุทธศาสนิกชนให้ความสนใจต่อกิจกรรมของวัดน้อยลง ในขณะที่วัดของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว มีศาสนวัตถุไม่มั่นคงแข็งแรงสวยงาม อยู่แบบธรรมชาติไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก แต่พุทธศาสนิกชนกลับให้ความสนใจในกิจกรรมของวัดมาก ด้านศาสนบุคคล วัดของชาวพุทธกูยไทยแม้จะมีพระภิกษุผู้คงแก่เรียน มีบทบาทสูงใน สังคม แต่เป็นผู้มีวัยวุฒิมากแล้ว อำนาจบริหารจัดการทั้งหมดอยู่ที่เจ้าอาวาส พระภิกษุหนุ่มขาดโอกาสเรียนรู้งาน ที่สำคัญไม่มีสามเณรที่จะเป็นศาสนทายาทสืบต่อพุทธศาสนา ส่วนวัดของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวมีพระภิกษุหนุ่มเข้าไปช่วยบริหารกิจการคณะสงฆ์ และมีสามเณรจำนวนมากที่กำลังศึกษาในสถาบันการศึกษาคณะสงฆ์และโรงเรียนรัฐของชุมชน ด้านศาสนพิธี กิจกรรมของวัดชาวกูยไทยหลายอย่างต้องประยุกต์เพื่อให้สอดรับกับวัฒนธรรมทุนนิยม ที่ผลักให้คนส่วนใหญ่ใส่ใจต่อกิจกรรมการแสวงหาเพื่อความอยู่รอด ส่วนพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวดำรงชีวิตแบบกึ่งทุนนิยม ยังไม่ถูกดึงออกจากวัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมเหมือนชาวพุทธในประเทศไทยกำลังเผชิญ จึงมีเวลาสำหรับกิจกรรมของวัดได้เต็มที่ และในด้านศาสนธรรม แม้องค์กรสงฆ์ส่วนกลางมีระบบการศึกษาที่มั่นคงแพร่หลายทั่วถึง และชาวพุทธในภาคส่วนประชาชนเกิดความสนใจในด้านวิปัสสนาธุระมากขึ้น แต่ยังเป็นเรื่องที่ห่างไกลสำหรับวิถีชาวบ้าน ในขณะที่พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว ยังขาดระบบปริยัติและปฏิบัติที่หลากหลาย โดยเฉพาะด้านปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ยังต้องใช้เวลาในการฟื้นฟูพัฒนา

วัฒนธรรมประเพณีที่มีรากฐานจากศาสนาพุทธ จัดอยู่ใน ฮีต 12 นั่นเอง ประเพณีบุญในพรรษาจะกำหนดวันเวลาที่ตายตัวและตรงกันทั้งหมด ตั้งแต่วันเข้าพรรษาจนกระทั่งออกพรรษา และมีระเบียบแบแผนเป็นอันเดียวกันทั้งสองประเทศ จะมีความแตกต่างกันคือ ความละเอียดปลีกย่อยบางประการ เช่น สิ่งของที่จะนำไปประกอบพิธี ในประเทศไทยอาจมีวัสดุที่สำเร็จรูป หาซื้อได้ตามท้องตลาด ส่วนใน สปป.ลาว อาจยังต้องมีการแสวงหาอุปกรณ์และใช้เวลาในการเตรียมการ แต่ส่วนที่ได้ก็ต่างไปด้วย คือ เมื่อไม่ต้องมีการเตรียมอะไรมากก็ไม่มีอะไรที่ต้องร่วมมือกันทำ ในขณะที่ชุมชนชาวกูยลาวต้องช่วยกันเตรียมช่วยกันทำ เป็นกิจกรรม

ที่ต้องร่วมมือกัน เกิดความรักความสามัคคีได้ดีกว่า และแสดงถึงความทุ่มเทตั้งใจมากกว่าด้วย ส่วนประเพณีบุญนอกพรรษาก็เป็นไปในแนวเดียวกัน เพียงแต่บางอย่าง บางชุมชนยกงานบุญใดใหญ่งานใดรอง และกำหนดวันเวลาตามตามความเหมาะสม ขอให้อยู่ในช่วงของเดือน หากเป็นงานใหญ่ก็จะมีการเว้นวรรค ไม่นิยมจัดต่อเนื่อง เช่น งานบุญผะเหวด อาจมีการเว้นช่วงการไปประมาณ 3 ปีต่อครั้ง เป็นต้น ยกเว้นในตัวแขวงที่ถือเป็นต้นแบบให้กับเมืองต่าง และเป็นการเชื่อมโยงชุมชนในเชิงวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ส่วนที่ต่างกันคือประเพณีบุญนอกพรรษาบางอย่างในประเทศไทยจืดจางไป เช่น บุญคูณลาน บุญข้าวจี่ บุญผะเหวด เป็นต้น เป็นที่สังเกตได้ว่า เทศกาลงานบุญประเพณีช่วงนอกพรรษา พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปจะเข้าวัดฟังธรรมเบาบางกว่าช่วงในพรรษา ในด้านเนื้อหาสาระของงานบุญแต่ละอย่างมีความหมายและความสำคัญในตัวเองไม่มีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหาของพุทธศาสนิกชนทั้งสองประเทศ แต่ที่ถือว่ามีความแตกต่างกันมากที่สุด คือ การเลือนหายไปของประเพณีในแต่ละเดือน และการเน้นความสำคัญที่แตกต่างกันของแต่ละชุมชน เช่น บางชุมชนอาจยึดเอาประเพณีสงกรานต์เป็นงานใหญ่กว่าพิธีกรรมอื่นๆ บางชุมชนอาจยึดบุญผะเหวดเป็นงานใหญ่สุด บางชุมชนจัดงานวันสงกรานต์ใหญ่สุด เป็นต้น ซึ่งใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่มักมีการปฏิบัติสอดคล้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมมากกว่าในประเทศไทยที่มีการประยุกต์ตามกาลสมัย

สรุปผลการศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยกับชาวกูยในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในด้านความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย ส่วนใหญ่มีความเป็นระเบียบแบบแผน ส่วนพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายบนพื้นฐานวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ใกล้ชิดธรรมชาติ ในด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย อยู่ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย เศรษฐกิจแบบทุนนิยม เป็นสังคมชนบทกึ่งเมือง ในขณะที่พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว อยู่ภายใต้การปกครองแบบคอมมูนิสต์ เศรษฐกิจกึ่งทุนนิยม สังคมเป็นแบบเครือญาติ จึงอาจมีข้อยืดหยุ่นแตกต่างกันไป เช่น ชาวพุทธไทยอาจมีความเสรี มีความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตได้มากกว่า แต่อาจจะมีความวุ่นวายมากกว่า ความเป็นพี่น้องหายไป ชีวิตเกือบทั้งหมดถูกผูกโยงไว้กับระบบเงินตรา ในขณะที่ชาวพุทธลาวอาจมีเสรีน้อยกว่า ไม่ได้รับความสะดวกสบายเท่าแต่อาจมีความสงบได้มากกว่า มีความเป็นพี่เป็นน้อง ใช้ชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ เป็นต้น ในด้านจิตปัญญา ชาวพุทธกูยทั้งสองประเทศมีพื้นจิตแบบเดียวกัน คือ รักสงบ ซื่อสัตย์ เที่ยงธรรม เป็นมิตร ชอบผจญภัย รักและภูมิใจในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง เป็นต้น ถือเป็นคุณลักษณะร่วมของพุทธศาสนิกชนชาวไทยและสปป.ลาว และในด้านภูมิปัญญา พุทธศาสนิกชนในไทยมีวิชาความรู้ทางด้านคชศาสตร์ รู้วิธีรักษาการเจ็บป่วยด้วยดนตรี มีความรอบรู้ทฤษฎีสมัยใหม่ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ด้านอักษรศาสตร์ การประดิษฐ์คิดค้นต่างๆ ในขณะที่ สปป.ลาวมีพื้นความรู้ในลักษณะภูมิปัญญาแบบชาวบ้าน ความสัมพันธ์ในด้านวัฒนธรรมและ

ประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยและสปป.ลาว มีความเชื่อถือและเคารพต่อผีบรรพบุรุษและผีมเหสักข์ ตลอดถึงมีการปฏิบัติต่อผีอย่างมีระเบียบแบบแผน ซึ่งกลุ่มชาวกูยลาวยังมีความเชื่อมั่นจริง ส่วนชาวกูยไทยบางประการเริ่มจืดจางเลือนรางไป ความสัมพันธ์ในด้านประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ พุทธศาสนิกชนทั้งสองประเทศยังถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ต่างแต่เพียงว่าในสปป.ลาวยังคงรักษารูปแบบพิธีกรรมดั้งเดิมได้มากกว่า สำหรับวันลอยกระทงนั้นถือคนละคติและคนละวันกัน ความสัมพันธ์ในด้านวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ ยึดถือตามปฏิทินบุญ 12 เดือนเป็นหลักเรียกว่า ฮีต 12 เช่น บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน เป็นต้น พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยและสปป.ลาว ถือปฏิบัติในลักษณะเดียวกัน เพียงแต่บุญประเพณีบางอย่างในประเทศไทยเริ่มหมดความสำคัญและหายไป ในขณะที่ สปป.ลาว ยังถือปฏิบัติอยู่อย่างมั่นคง เช่น บุญผะเหวด บุญข้าวจี่ เป็นต้น

บทที่ ๕
สรุปผลวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สรุปผลการวิจัยและมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ชุมชนกูยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่กระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอาณาบริเวณสามเหลี่ยมมรกต จุดเชื่อมต่อระหว่างประเทศกัมพูชา ไทย และ สปป.ลาว บริเวณดังกล่าวมีประชาชนชาวกูยอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และก่อนที่ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะรับเอาวัฒนธรรมจากอินเดีย ชุมชนแถบนี้ก็มีวัฒนธรรมต่างๆ เป็นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมภาษา วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับผี เป็นต้น ต่อมาเมื่อมีการอพยพเคลื่อนย้าย ทำให้เกิดผสมผสานปนเปทั้งด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ภายหลังเมื่อศาสนาพุทธและศาสนพราหมณ์ขยายเข้ามายังดินแดนแถบนี้ เกิดการผสมปนเประหว่างความเชื่อถือดั้งเดิมกับอารยธรรมอินเดียขึ้น ทำให้ชาวกูยกลายเป็นพุทธศาสนิกชนที่เข้มแข็งกลุ่มหนึ่ง กาลเวลาผ่านไปมีการแบ่งเขตแดนเป็นประเทศ ชาวกูยบางส่วนตกอยู่ในประเทศกัมพูชา บางส่วนอยู่ใน สปป.ลาว บางส่วนอยู่ในประเทศไทย พุทธศาสนิกชนเหล่านี้เริ่มมีปัจจัยเงื่อนไขในการดำรงชีวิตแตกต่างกันไปตามบริบทของประเทศ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว ที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมเดียวกัน แต่มีเงื่อนไขในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละประเทศจะดำรงความเป็นชาวพุทธที่เหมือนกันและต่างกันอย่างไร วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตด้านต่างๆ มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร จึงได้กำหนดเป็นประเด็นศึกษาวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขอบเขตการวิจัย ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นการศึกษาในมิติต่างๆ เกี่ยวกับความเป็นมาของชาวพุทธศาสนิกชนชาวกูย วัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมในประเทศไทยและ สปป.ลาว ตลอดถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและ สปป.ลาว ขอบเขตด้านพื้นที่ มุ่งศึกษาวัฒนธรรมชาวพุทธกูยในประเทศไทยและ สปป.ลาว โดยในประเทศ

ไทย ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และสุรินทร์ ใน สปป.ลาว ได้แก่ แขวงสาละวัน จำปาสัก และอัตตปือ ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ ผู้บริหารภาครัฐ ตัวแทนคณะสงฆ์ และปราชญ์ชุมชน จำนวนทั้งหมด 40 รูป/คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการ จำนวน 4 รูป/คน กลุ่มพระสงฆ์ จำนวน 12 รูป กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 12 คน และกลุ่มปราชญ์ชุมชน จำนวน 12 รูป/คน โดยสองกลุ่มหลังนี้คัดเลือกจากตัวแทนชาวกูยในเขตพื้นที่ทำการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้าน และ ขอบเขตด้านเวลา ทำการศึกษาวิจัยศึกษาสำรวจเบื้องต้น รวบรวมข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนามใน ปี พ.ศ. 2557-2559

วิธีดำเนินการวิจัยเนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงเน้นกระบวนการศึกษาวิจัยข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก ดังนี้ 1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย เป็นต้น ที่สะท้อนประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ และประเพณีทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและสปป.ลาว 2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) (1) ทำการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มผู้บริหารภาครัฐ ตัวแทนคณะสงฆ์ และปราชญ์ชุมชน ในประเทศไทยและ สปป.ลาว จำนวนทั้งหมด 40 รูป/คน แบ่งเป็นประเทศละ 20 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามความสำคัญของเนื้อหาการวิจัย คือ (ก) เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในระดับชุมชน ระดับนโยบาย และระดับนานาชาติ (ข) เป็นบุคคลที่มีพื้นความรู้ทางพระพุทธศาสนาและมีบทบาทสำคัญที่เป็นยอมรับชุมชน (ค) เป็นบุคคลที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตชุมชนชาวกูย (2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการการสังเกตภาคสนาม การสัมภาษณ์นักวิชาการ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชุมชน และส่วนงานที่เกี่ยวข้องของประเทศทั้งสอง 3) ดำเนินการศึกษาเชิงสำรวจพัฒนาการของชุมชนกูย รูปแบบความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนา ในลักษณะของการวิเคราะห์ เน้นกระบวนการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัย 4) รวบรวมและจัดระบบข้อมูลที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ ทั้งนี้เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้รัฐบาล คณะสงฆ์ ผู้บริหาร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของในระดับประเทศได้รับทราบ 5) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและสปป.ลาว โดยมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยทั้งสองประเทศ รวมถึงการเชื่อมโยงไปสู่การเป็นการศึกษาทางพระพุทธศาสนาในระดับประชาคมอาเซียนได้ 6) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ 1) บัตรบันทึก สำหรับคัดย่อ สรุปเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชน

ชาวกูยในประเทศต่างๆ 2) แบบบันทึกการสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตโครงสร้างกายภาพของชุมชน ด้านพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้บริหารภาครัฐ ตัวแทนคณะสงฆ์และปราชญ์ชุมชน เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย 3) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) ตัวแทนจากภาครัฐ ภาคพระสงฆ์ ภาคประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย

ข้อจำกัดในการวิจัย ข้อจำกัดในการดำเนินงานวิจัยนี้มีหลายประการแต่จัดได้ 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านเวลาในการวิจัย สภาพพื้นที่ของแหล่งข้อมูล การเข้าถึงแหล่งข้อมูลระหว่างประเทศ และข้อจำกัดด้านงบประมาณ 1) ข้อจำกัดด้านเวลา ในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยมีภารกิจรับผิดชอบหลายด้าน เช่น งานการสอน บริการวิชาการแก่สังคม งานบริหาร เป็นต้น การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามไม่สามารถไปฝังตัวในชุมชนชาวกูยกลุ่มเป้าหมายได้ ต้องเดินทางเข้าออกเป็นช่วงๆ การรวบรวมข้อมูลขาดความต่อเนื่อง 2) สภาพพื้นที่ของแหล่งข้อมูลภาคสนาม โดยเฉพาะที่ สปป.ลาว บางแห่งอยู่ในถิ่นทุรกันดารการคมนาคมไม่สะดวก ก่อให้เกิดปัญหาการเดินทางเข้าถึงจุดหมายล่าช้า การสำรวจและจัดเก็บข้อมูลให้คลอบคลุมจึงไม่อาจทำได้ 3) การเข้าถึงแหล่งข้อมูลระหว่างประเทศลำบากมาก เนื่องจาก สปป.ลาว ปกครองระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามต้องได้รับการอนุญาตหน่วยงานของรัฐตั้งแต่ระดับจังหวัดลงมาถึงชุมชน กระบวนการสัมภาษณ์และสังเกตชุมชน จึงสุ่มเสี่ยงต่อการผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง ทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ข้อมูลบางประการ ประเด็นสัมภาษณ์บางอย่าง หรือแม้แต่ภาพถ่ายสถานที่สำคัญๆ ก็อาจถูกตรวจสอบจากทางเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ด้วยเหตุผลความมั่นคงของรัฐ ต้องมีความระมัดระวังสูง ประเด็นดังกล่าวเป็นสาเหตุให้คณะผู้วิจัยเข้าไม่ถึงแหล่งข้อมูล 4) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ จากปัญหาทั้ง 3 ประการข้างต้นเกี่ยวข้องกับงบประมาณทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการลงเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม การเข้าถึงกลุ่มนักวิชาการที่เก่ง ๆ ตามที่กำหนดล้วนแต่จะต้องใช้งบประมาณเพิ่ม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (1) ได้ชุดความรู้ด้านวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตลอดถึงชุดความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยกับสปป.ลาว (2) มหาวิทยาลัยที่เน้นความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาและมหาวิทยาลัยที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ข้อมูลทางด้านพระพุทธศาสนากับชาติพันธุ์กูยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (3) องค์กรชาวพุทธทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ ภาคพระสงฆ์ ภาคประชาชน สามารถนำเอาผลการศึกษานี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปกป้องและเผยแผ่พระพุทธศาสนาสร้างความมั่นคงสืบไปในอนาคตได้ เช่น นำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการเชื่อมโยงผูกพันกันด้านวัฒนธรรมประเพณีพุทธ เช่น กฐิน ผ้าป่าตลอดถึงความเป็นพี่น้องระหว่างไทยและ สปป.ลาว นอกเหนือ

ปฏิสัมพันธ์ด้านอื่นๆ เป็นต้น (4) เป็นฐานข้อมูลสำหรับสถาบันการศึกษาแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มประเทศอาเซียน ในด้านวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา (5) เป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนา สร้างความมั่นคงเข้มแข็งศาสนาพุทธ และความเป็นอยู่อย่างสันติสุขของกลุ่มชนที่อยู่บนพื้นฐานอารยธรรมพุทธลุ่มแม่น้ำโขง

5.2 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยการศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สรุปผลการวิจัยได้ 3 ประเด็น คือ วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวพุทธกูยไทย-ลาว ดังนี้

5.2.1 วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย

ชาวกูยเป็นชุมชมกลุ่มหนึ่งที่ปรากฏในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ตั้งแต่บรรพกาล โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ “สามเหลี่ยมมรกต” ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายเอาเขตพื้นที่สามประเทศเชื่อมติดต่อกันทางภูมิประเทศ คือ ประเทศกัมพูชา ประเทศไทย และ สปป.ลาว ได้แก่ อาณาบริเวณจังหวัดพระวิหาร เสียมราฐ กัมปงธม สตรึงเตรง แสนปง รัตนคีรี อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา แขวงอัตปือ เซกอง สาละวัน จำปาสัก ในบริเวณดังกล่าวนี้เป็นเขตพื้นที่ที่มีประชากรชาวกูยกระจายอยู่ทั่วไป ก่อนที่ศาสนาพุทธจะขยายเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งบางช่วงอาจมีอาณาจักรเป็นของตนเองแต่ไม่มั่นคงเข้มแข็ง จึงตกอยู่ภายใต้อำนาจเขมรและลาว กาลเวลาผ่านไปกลุ่มชุมชนชาวกูยเคลื่อนตัวมาอาศัยอยู่บริเวณเขตเทือกเขาวนัมฏองแหรกถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทยจนกระทั่งปัจจุบัน กูย โกย กวย เป็นคำที่มีความหมายว่า คน คำว่า ส่วย สันนิษฐานน่าจะสืบเนื่องจากเกิดปัญหาในการส่งส่วยของหัวเมืองช่วงต้นรัตนโกสินทร์ คนภาคกลางจึงเรียกชาวกูยว่า ส่วย ในขณะที่คนลาวจะเรียกว่า ข่า การสำรวจชาวกูยในประเทศไทยพ.ศ. 2558 พบว่ามีหมู่บ้านกูย ประมาณ 953 หมู่บ้าน ในด้านภาษาของชาวกูยมีแต่ภาษาพูด แต่ไม่มีตัวอักษร มีข้อมูลในการจัดกลุ่มภาษาของชาวกูยแบ่งภาษากูยออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มภาษากูย (กูย-กูย) และกลุ่มภาษากวย (กูย-กวย) การเรียกชนเผ่าชาวกูย น่าจะมีมากกว่า 20 ชื่อ ดังข้อมูลภาคสนามพบว่ามีชื่อเรียกกลุ่มชาวกูย ในประเทศไทย เช่น “กูย กวย โกย ซุย โซ่ลั้ว เยอ บรู กะตู ขมุข่า ขอม มลาบรี(ตองเหลือง) เป็นต้น ใน สปป.ลาว มีชื่อเรียกต่างออกไป เช่น “เผ่าส่วย แงะ ละแวะ ตะโอ้ย อารัก ย่าเขิน เป็นต้น การอพยพเคลื่อนย้ายของ

ชุมชนชาวกูยจากลาวใต้เข้าสู่เขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2200 เป็นต้นมา จนสิ้นสุดลงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในยุคสมัยดังกล่าวนี้ยังเป็นเขตป่าดง การดำรงชีวิตตามอัตภาพแบบชุมชนโบราณและสยบยอมต่ออาณาจักรที่มีอำนาจสูงกว่า หลังการปฏิรูปประเทศสมัยรัชกาลที่ 5 พื้นที่เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย วิถีความเป็นอยู่ของชาวกูยเริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างมากหลังการสร้างเส้นทางรถไฟผ่านสุรินทร์ ปี พ.ศ. 2465 เป็นต้นมา ดังข้อสรุปว่า เมื่อความทันสมัยขยายเข้ามา โดยเส้นทางรถไฟจากรุงเทพมหานคร ผ่านนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ปลายทางที่อุบลราชธานี ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนไปสู่ความเป็นชุมชนเมือง ระบบเงินตราเข้ามามีส่วนสำคัญในการแลกเปลี่ยนสินค้าและชีวิต ในตัวเมืองกลายเป็นศูนย์กลางดึงดูดผู้คนในจังหวัดใกล้เคียงเข้ามาประกอบอาชีพต่างๆ เช่น ค้าขาย ปั่นสามล้อ ขับรถ ช่างฝีมือ เป็นต้น ความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มีความสะดวกสบายมากขึ้น วัตถุเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตมากขึ้น ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน กลายเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดของชีวิต ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมที่ดีงามดั้งเดิมถูกลดบทบาทลง ตลอดคุณค่าทางด้านจิตใจได้ถูกทำลายลงไปเรื่อยๆ

ในประเด็นวัฒนธรรมและประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน พบคำตอบว่า วัฒนธรรมดั้งเดิมในการทำกสิกรรม ทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการปลูกข้าว การเก็บเกี่ยวจะมีการลงแขก เป็นการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ล้วนนำมาซึ่งความสุขให้กับชุมชน สร้างความผูกพันอย่างแน่นเหนียว อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง เฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน ใช้ระบบเครือญาติ ความเป็นพี่น้องเป็นจุดเชื่อมโยง เคารพนับถือด้วยคุณธรรม ต่อมาปรับเปลี่ยนจากวิถีดั้งเดิมสู่ระเบียบแบแผนของระบบทุนนิยม ซึ่งมีลักษณะแบ่งแยกกันทำ แข่งขันแบบทำลาย ชิงความได้เปรียบเสียเปรียบ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความโลภ เฮ็ดซื้อเฮ็ดขาย ใช้ระบบเงินตราเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคม ยกย่องเชิดชูกันด้วยความมั่งคั่งของเศรษฐกิจเงินตรา ระบบการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ เป็นเงื่อนไขสำคัญทำให้ระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้วัฒนธรรมทางสังคมของชาวกูยแปลกแตกต่างไปจากเดิม และเกิดปัญหาหลายประการที่ชาวกูยเริ่มตระหนักรู้ และพยายามหาวิธีป้องกันรักษา และกอบกู้วัฒนธรรมดีงามบางประการที่เสื่อมหายไปให้กลับคืนมาเป็นบรรทัดฐานชีวิตที่ดีงามของลูกหลานสืบต่อไป ในด้านภูมิธรรมภูมิปัญญาชาวกูยไทยเป็นพุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพชาวกูยในประเทศไทย ผ่านการสั่งสมความฉลาดจากรุ่นสู่รุ่น จนสามารถปรับประยุกต์เอาสาระทางพระพุทธศาสนาเข้ากับความเชื่อถือดั้งเดิมได้อย่างลงตัวและเกิดคุณค่า สร้างบทบาทต่อสังคมประเทศชาติและพระพุทธศาสนา มีความเจริญงอกงามด้านระเบียบแบบแผนจิตใจและภูมิปัญญา ในด้านภาษาแม้ว่าภาษากูยจะปราศจากตัวอักษรเขียน แต่ชาวกูยก็ยังคงรักษาภาษากูยไว้

ได้ และมีความพยายามประดิษฐ์คิดค้นตัวอักษรขึ้นใช้ในปัจจุบัน แต่อีกด้านเด็กรุ่นใหม่กำลังคลุกคลีอยู่กับพหุวัฒนธรรมในสังคมสมัยใหม่ที่หลากหลายชาติพันธุ์ เป็นสิ่งท้าทายสำหรับชุมชนชาวกูยต่อไป

วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์ พบว่า ชาวกูยมีความเชื่อถือผีสองลักษณะใหญ่ๆ คือ ยะจู๊ฮ์ดุงกับยะจู๊ฮ์เพรียม ยะจู๊ฮ์ดุงเป็นผีที่มีความผูกพันใกล้ชิดบุคคลในตระกูล ทำหน้าที่คอยเฝ้าดูแลปกปักรักษาลูกหลานภายในบ้านเรือน โดยมีการสร้างศาลพระภูมิไว้ให้เป็นที่สถิต และเป็นที่สำหรับเซ่นไหว้ภายในบริเวณบ้านเรือนสิ่งของเซ่นไหว้มักจะเป็นของที่ชื่นชอบของผีบรรพบุรุษ ส่วนยะจู๊ฮ์เพรียม เป็นผีมเหสักข์คอยปกปักรักษาคนในหมู่บ้านหรือชุมชน ดลบันดาลความอุดมสมบูรณ์พืชพันธุ์ธัญญาหาร โดยมีการสร้างเป็นศาลภายนอกชุมชนเรียกว่าศาลปู่ตา มักสร้างไว้ติดต้นไม้ใหญ่ ศาสนสถาน เป็นต้น ศาลผีปู่ตามีลักษณะใหญ่กว่าศาลพระภูมิในบ้าน ในแต่ละปี มีการเซ่นไหว้ตามวันเวลาที่แน่นอน ซึ่งแล้วแต่แต่ละชุมชนชาวกูยจะกำหนดไว้ในปฏิทินชุมชนตนเอง พิธีเซ่นไหว้มีเฒ่าจ้ำเป็นหัวหน้าคอยแนะนำ ส่วนประกอบสำคัญของเครื่องเซ่น มีไก่ต้ม เหล้าขาว เครื่องดื่มต่างๆ หมากพลู เป็นต้น แต่ถ้าเป็นศาลปู่ตาที่มีลักษณะเป็นเทพ ซึ่งมักอยู่ในวัดหรือปราสาทโบราณ จะไม่มีอาหารคาว หมากพลูและเหล้า มีเฉพาะผลไม้ ของหวานและเครื่องดื่ม ชาวกูยแต่ละกลุ่มให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมและสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพเชื่อถือแตกต่างกันไปตามอาชีพของตนเอง เช่น กลุ่มชาวกูยอาเจียง ให้ความสำคัญต่อพิธีแซนปะกำ เป็นต้น สำหรับประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากศาสนาพราหมณ์ ได้คำตอบว่า การแพร่ขยายของวัฒนธรรมอินเดียเข้ามายังพื้นที่ประเทศไทยในอดีตหลายครั้งหลายคลื่น เริ่มตั้งแต่สมัยฟูนัน ทวารวดี ศรีวิชัย สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ในรูปแบบของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ โดยการค้าขายบ้าง สมณทูตบ้าง ซึ่งได้นำเอาความเจริญต่างๆ เช่น ด้านการเมืองการปกครอง ภาษา วัฒนธรรม เป็นต้น การแพร่ขยายของศาสนาพราหมณ์ในช่วงอาณาจักรต่างๆ มีอิทธิพลต่อราชสำนักกลุ่มชนชั้นสูงต่อมาผสมผสานกับศาสนาพุทธและผีกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน กลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วัฒนธรรมชาวพุทธกูยที่มีฐานจากศาสนาพราหมณ์ในงานวิจัยนำมาศึกษา 3 ประการ คือ วัฒนธรรมประเพณีการทำขวัญ ลอยกระทงและสงกรานต์ พิธีสู่ขวัญเป็นพิธีที่แทรกอยู่ในพิธีกรรมแทบทุกประเภท ทุกขั้นตอนของช่วงชีวิตชาวพุทธกูยเช่นเดียวกับชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั่วไป ไม่ว่าเป็นงานมงคลหรืออวมงคล แต่งงานขึ้น บ้านใหม่ การต้อนรับบุคคลสำคัญ การบวชนาค ขจัดปัดเป่าสิ่งเลวร้ายออกจากชีวิต ฯลฯ พิธีสู่ขวัญถือเป็นแกนกลางเชื่อมโยงพิธีกรรมพิธีการสำคัญๆ ประเพณีลอยกระทงเป็นพิธีของพราหมณ์เพื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้าต่อมาได้ถือตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุพระจุฬามณีในชั้นดาวดึงส์ และเพื่อบูชารอยพระพุทธบาท กลุ่มชาติพันธุ์กูย เขมร ลาว ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ก็ถือปฏิบัติในคติดังกล่าวนี้ คือเป็นการขอขมาน้ำ รวมไปถึงการลอยเคราะห์ลอยโศก ลอยสิ่งไม่ดีทั้งหลายออกจากชีวิตด้วย ประเพณีสงกรานต์ เป็นวัฒนธรรมร่วมของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ว่าได้ ระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ของไทยอาจมีการประยุกต์ไปตามกาลเวลา แต่มีพุทธศาสนิกชนชาวกูยบางชุมชนยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม เช่น ชาวกูยตะเคียน ปรือคัน เป็นต้น มีการสงน้ำพระ ขนทรายเข้าวัดทั้ง 4 ทิศ ไหว้พระธาตุ ทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลแก่บรรพชน ฯลฯ นับเป็นประเพณีที่มีความสร้างสรรค์อย่างมากเมื่อ

เทียบกับเทศกาลสงกรานต์ในสังคมเมือง ที่มุ่งเน้นแต่ความสนุกสนานเตลิดเถิดเทิงอย่างไร้สาระ แม้ทางวิชาการหรือทางศาสนาจะพยายามแบ่งแยกให้เห็นความแตกต่างทางความเชื่อและพิธีกรรมระหว่าง ผี พราหมณ์ พุทธ ให้อิสระจากกัน แต่ก็ปรากฏเชิงประจักษ์โดยทั่วไปในสังคมไทยว่าความเชื่อในเรื่องผี พราหมณ์ พุทธ ผสมผสานปนๆ กันอยู่อย่างสนิทแนบแน่น ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์กูย เขมร ลาว ชุมชนในเขตภาคตัวนออกเฉียงเหนือของไทย จึงหลอมรวมเอาวัฒนธรรมประเพณีดีงามที่มีรากฐานจากศาสนาผี ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ มาเป็นวัฒนธรรมชุมชนของตนเช่นเดียวกับกลุ่มชนอื่นๆ ของประเทศไทย

วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ ในประเทศไทย มีวัด 2 ลักษณะ คือแบบทางการและแบบชาวบ้าน พุทธศาสนิกชนมีความนับถือและผูกพันกับพุทธศาสนามานาน และมีการประยุกต์ปรับเปลี่ยนหลักศาสนาให้สอดคล้องกับความเชื่อถือดั้งเดิมเหมาะสมกับกาลสมัยอยู่เสมอ จะเห็นว่าพัฒนาการด้านศาสนวัตถุวัดของชุมชนชาวกูยก่อตั้งมานานมีความเจริญมั่นคง สิ่งปลูกสร้างหลากหลายเพียงพอและมีบริบทวัดสวยงาม ในด้านศาสนบุคคลส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุที่มีทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ เป็นระดับเจ้าคณะพระสังฆาธิการที่มีบทบาทต่อคณะสงฆ์และสังคมในวงกว้าง แต่มีสามเณรจำนวนน้อย ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาศาสนทายาทขึ้นได้ในอนาคต ด้านศาสนพิธี มีการปฏิบัติตามวิถีพุทธเหมือนเดิมแต่ชาวพุทธภาครัฐและภาคประชาชนให้ความสนใจในกิจกรรมของวัดน้อยลง และด้านศาสนธรรม คณะสงฆ์ไทยมีระบบปริยัติและปฏิบัติที่เป็นรูปแบบเข้มแข็ง พระสงฆ์สามเณรปฏิบัติขัดเกลาบนฐานธรรมวินัยและได้รับการพัฒนาจนมีวุฒิทางการศึกษาสูง ในปัจจุบันคฤหัสถ์บางคนสนใจปฏิบัติธรรมมากขึ้น ประเพณีบุญช่วงในพรรษา พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย มีประเพณีพิธีกรรมหลายประการในช่วงเข้าพรรษา ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ เดือนแปดบุญเข้าพรรษา ทำบุญถวายเทียนพรรษา จัดงานช้างหล่อเทียนพรรษา เจริญพระพุทธมนต์เย็นในชุมชนแต่ละคุ้ม สมโภชต้นเทียน ประกอบพิธีเวียนเทียนวันอาสาฬหบูชา เดือนเก้าเดือนสิบ ชาวกูยที่อยู่ใกล้ชุมชนลาวจะมีประเพณีบุญงัยซ้าก ซ๊ากแก๊ดซ้ากผี้ด แต่ถ้าอยู่ใกล้ชุมชนเขมรชาวกูยจะประกอบพิธีแซนโฎนตา และบุญออกพรรษาชาวกูยปรือคันจัดบุญผะเหวดในวันออกพรรษา ประเพณีบุญช่วงนอกพรรษา พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย มีประเพณีพิธีกรรมหลายประการในช่วนอกพรรษา ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ เดือนอ้ายถึงเดือนสี่บางชุมชนมีการประยุกต์เป็นงานเดียวกัน โดยรวมกิจกรรมงานบุญหลายอย่างเข้าด้วยกัน เช่น งานปฏิบัติธรรม บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญข้าวจี่ บุญผะเหวด เดือนห้าบุญสงกรานต์ เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติทั่วประเทศ ชุมชนชาวกูยไทยส่วนใหญ่ปฏิบัติตามสมัยนิยม มีบางชุมชนยังรักษาสืบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ เดือนหกบุญบั้งไฟ ชาวกูยส่วนใหญ่ไม่ได้นำมาปฏิบัติในชุมชน มักจะเดินทางไปร่วมมากกว่า เดือนเจ็ดบุญชำฮะ ปัจจุบันมีเพียงไม่กี่ชุมชนที่ยังถือปฏิบัติ เช่น ชุมชนชาวกูยปรือคัน เป็นต้น เดือนสิบเอ็ดเดือนสิบสองบุญออกพรรษาต่อด้วยประเพณีทอดกฐิน ส่วนมากชาวกูยไทยยังให้ความสำคัญและสืบทอดประเพณีอย่างสม่ำเสมอ และเป็นที่สังเกตว่าปฏิทินชุมชนที่เรียกว่า ฮีต 12 ซึ่งได้รวบรวมเอาคติความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผี พราหมณ์ พุทธ เข้าไว้ จน

กลายเป็นพื้นฐานวัฒนธรรมของชุมชน แต่ในภาวะปัจจุบันสังคมไทยกำลังถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมทุนนิยม กิจกรรมทุกอย่างมุ่งตอบสนองธุรกิจเงินตราเท่านั้น วัฒนธรรมหลายประการถูกทำให้เป็นเพียงสินค้า หาได้เข้าถึงจิตใจอย่างแท้จริงไม่ ประเพณีดีงามดั้งเดิมถูกพรากออกจากวิถีชีวิตของชุมชน ผู้คนถอยห่างจากออกจากขนบธรรมเนียมโบราณไปเรื่อยๆ ประเพณีพิธีเก่าแก่ถูกประยุกต์ดัดแปลงจนหมดความหมายและความสำคัญต่อจิตใจ แต่จากการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยพบว่าพุทธศาสนิกชนชาวกูยหลายกลุ่มหลายชุมชน ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมเอาไว้อย่างเหนียวแน่น สร้างความตระหนักรู้คุณค่าและความหมาย เป็นแบบอย่างให้ชุมชนอื่นๆ ได้ศึกษาเรียนรู้และเข้าใจในคุณค่าและความหมายของวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง

5.2.2 วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว

ความเป็นมาของพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาว ตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาล ชาวกูยได้อพยพเคลื่อนย้ายจากอินเดียลงมา แล้วกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่เชียตะวันออกเฉียงใต้ ในเวลาต่อมาเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ลาวอพยพลงมาจากทางตอนใต้ของจีน ได้ผลักดันให้กลุ่มชาติพันธุ์กูยถอยร่นกระจัดกระจายลงมาเรื่อยๆ จนกระทั่งมาปักหลักตั้งอาณาจักรใหม่ในเขตพื้นที่ประเทศ สปปลาวใต้และภาคตัวนออกเฉียงเหนือของประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน ต่อมาได้รับผลกระทบจากการเมือชาวกูยบางส่วนได้อพยพข้ามมาอยู่ในพื้นที่ฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำโขง อีกหลายกลุ่มก็ยังอาศัยอยู่ที่เดิม คือ ในเขตภาคใต้ของ สปป.ลาว และกัมพูชา ในปัจจุบันประเทศ สปป.ลาว ได้จัดชาติพันธุ์กูยเป็นเผ่าชนลาวเทิง ซึ่งมีประชากรอยู่ประมาณร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนกระจายอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่แขวงจำปาสัก แขวงสาละวัน แขวงเซกองและแขวงอัตตปือ โดยเฉพาะพื้นที่ดินแดนใต้สุดของลาวนี้ มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์การช่วงชิงอำนาจราชบัลลังก์ของอาณาจักรศรีสัตนาคณหุต สมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช จนก่อให้เกิดพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ของเจ้ามหาชีวิตคู่บ้านคู่เมืองอัตตปือจวบจนปัจจุบัน จากหลักฐานทางภาษาศาสตร์ คติชนวิทยาและประวัติศาสตร์ พอจะอนุมานได้ว่าเผ่าชนลาวเทิงคือชาวกูยแต่ละกลุ่มนั่นเอง ซึ่งหากข้อสันนิษฐานดังกล่าวถูกต้อง ชาวกูยในสปป.ลาว มิใช่คนป่าห่างไกลความเจริญแต่ประการใด เพียงแต่มีเหตุผลบางประการผลักดันให้ชนกลุ่มนี้พยายามหนีห่างจากสังคมเมือง ในทางประวัติศาสตร์พบว่าชุมชนกูยตั้งอาณาจักรเป็นของตนเองและมีหลักฐานยืนยันการรับราชการของชาวกูยย่าเหินในราชสำนักแห่งนครหลวงเวียงจันทร์ และจากการลงพื้นที่พบชุมชนชาวโอ้ยซึ่งถือว่าเป็นกูยกลุ่มหนึ่งที่อพยพลงมาจากบนหลังภูเขาหลวงเมื่อหลายร้อยปี และกำลังมีพัฒนาการไปสู่ความเป็นคนเมือง ดังข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นสิ่งปลูกสร้าง อาคารบ้านเรือน และการพัฒนาตนเองของชนเผ่าจนสามารถเข้าไปรับราชการในตัวเมืองจำนวนไม่น้อย ผลจากการวิจัยทำให้ทราบว่าพุทธศาสนิกชนชาวลาว มีความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของตนเอง ในขณะเดียวกันก็มี

การเรียนรู้และเลือกรับปรับประยุกต์สิ่งต่างๆ อย่างเหมาะสมต่อการดำรงชีวิตดีงาม เช่นเดียวกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย

วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว มีความเป็นอยู่บนพื้นฐานการเมืองระบบคอมมูนิสต์ ซึ่งมีความเด็ดขาดและสร้างความสงบเป็นระเบียบเรียบร้อยได้ดี ดำเนินชีวิตเรียบง่ายใกล้ชิดกับธรรมชาติ พึ่งพาเศรษฐกิจทุนนิยมบ้างในลักษณะกึ่งแบบเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินกับการเฮ็ดซื้อเฮ็ดขาย เนื่องจากชาวกูยชอบอิสระ จึงมักตั้งหมู่บ้านห่างไกลชุมชนเมือง ดังนั้นความเป็นอยู่จึงขาดความทันสมัยอยู่มาก บางแห่งทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก ในด้านการแต่งกายและศิลปะ ส่วนใหญ่มีระเบียบแบบแผนเดียวกันกลุ่มชนคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือของไทยในอดีต มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบเครือญาติ จิตใจดีงาม เป็นมิตร เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีมาแต่โบราณกาลและพุทธศาสนา มีลักษณะภูมิปัญญาแบบชาวบ้านทั่วไป แต่มีบางพื้นที่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมเมืองได้มากขึ้น

วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์ พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวยังถือจารีตผีเคร่งครัด อย่างเช่น การประกอบพิธีคอบผีที่เจ้าหอรวมบ้าน (ผีหอเจ้าบ้าน) ของชาวบ้านกวางซี มีการถือฮีตบูชาหลักบ้านเรียกว่า “บุญฮีตบ้าน” ของชาวบ้านขวาเส็ด การเดินทางไปทำพิธีกรรมยังสถานที่อยู่ของผี ไม่ว่าจะเป็นผีภู ผีต้นไม้ ผีฟ้า ผีแถน ผีหอบ้าน ของชุมชนชาวโอ้ยบ้านละยาวเหนือ เป็นต้น ผีเป็นบรรทัดฐานในการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงามต่างๆ ของสังคม สำหรับประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากศาสนาพราหมณ์นั้น การประกอบพิธีทำขวัญ ยังคงถือปฏิบัติตามรูปแบบวิธีการและเนื้อหาสาระตามฮีตคองดั้งเดิม ซึ่งแฝงด้วยความขลังและศักดิ์สิทธิ์ ประเพณีสงกรานต์ นอกจากจากปฏิบัติตามฮีตคองดั้งเดิมแล้ว ถือว่าเป็นประเพณีที่มีสาระผูกพันเป็นเนื้อเดียวกับพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการสงน้ำพระ การทำความสะอาดธาตุที่วัดและทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพชน เป็นต้น ส่วนประเพณีลอยกระทงพุทธศาสนิกชนชาวลาวมีรูปแบบวิธีการและเนื้อหาสาระแตกต่างกันกับประเทศไทย เพราะที่สปป.ลาวไม่ปรากฏหลักฐานการจัดประเพณีลอยกระทง แต่มีประเพณีไหลเรือไฟ ซึ่งถือเป็นคติทางพระพุทธศาสนา และมีการประกอบพิธีในวันออกพรรษาเพื่อเป็นพุทธบูชา ไม่ใช่คติทางศาสนาพราหมณ์

วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ ลักษณะทั่วไปของศาสนาพุทธในประเทศสปป.ลาว ก่อนอารยธรรมของอินเดียจะขยายมาพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มชนที่อาศัยในบริเวณนี้มีความนับถือผีมาก่อน ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับผีจากคนรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นฮีตคองไปในที่สุด ปัจจุบันแม้จะมีการนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ยังมีการถือฮีตกันอยู่เช่นเดิม บางอย่างปฏิบัติปนเปกันไปจนแยกไม่ออก กลายเป็นลักษณะเฉพาะของศาสนาพุทธในภูมิภาคนี้ ซึ่งมีความแตกต่างไปจากพุทธศาสนาในที่อื่นๆ เป็นพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ดังนั้นจึงไม่แปลกที่บางครั้งอาจจะพบเห็นพระภิกษุสามเณรในประเทศพม่าปั่นจักยานขับมอเตอร์ไซไปดูภาพยนตร์ในเมือง พระเณรใน สปป.ลาว อาจนั่งชมมวยกับกลุ่มชาวบ้านภายในกุฏิหรือศาลาหอ

แจก ตลอดถึงพระสงฆสามเณรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยลงเกี่ยวข้าว เล่นสาดน้ำสงกรานต์ สนุกสนานกับชาวบ้าน เป็นช่างบั้งไฟ เป็นต้น แม้ว่าพระพุทธศาสนาหยั่งรากมั่นคงมาช้านานใน สปป.ลาว แต่กับชนเผ่าลาวเทิงบางกลุ่ม พุทธศาสนายังถือเป็นสิ่งใหม่สำหรับพุทธศาสนิกชนกลุ่มนี้ ดังจะปรากฏหลักฐานว่ากลุ่มชนชาวโอ้ยบ้านละยาวเหนือ ซึ่งเป็นชุมชนเผ่าที่ใหญ่ที่สุดของแขวง อยู่ห่างเทศบาลเมืองสามัคคีไช แขวงอัตตปือ พึ่งหันมานับถือพุทธศาสนาและสามารถสร้างวัดได้เมื่อ 3 ปีมานี้เอง ที่วัดบ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสักก็เป็นวัดใหม่เช่นเดียวกัน และเมื่อชนเผ่าเหล่านี้หันมานับถือพุทธศาสนาก็ไม่ได้ละทิ้งความเชื่อถือดั้งเดิม ยังให้ความเคารพยำเกรงปฏิบัติต่อผีเช่นเดียวกับชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ ลักษณะวัดทางพุทธศาสนาใน สปป.ลาวโดยรวม อยู่ในช่วงกำลังฟื้นฟูหลังเผชิญภัยสงครามทางการเมือง เงื่อนไขทางการเมืองเมือง เศรษฐกิจ สังคมอาจไม่เกื้อกูลต่อพัฒนาการทางศาสนาเท่าที่ควร ดังนั้นจึงพบว่าพันธกิจด้านปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ จึงยังไม่มั่นคงเข้มแข็งเท่าพุทธศาสนาในประเทศไทย สำหรับลักษณะวัดของชุมชนชาวกูยส่วนใหญ่เป็นวัดพึ่งสร้างขึ้นใหม่ องค์ประกอบต่างๆ โดยเฉพาะด้านศาสนวัตถุ ยังไม่มั่นคงแข็งแรงและเพียงพอ การจัดโครงสร้างทางกายภาพบริบทต่างๆ ยังต้องอาศัยเวลา แต่เป็นที่สังเกตได้ว่าในด้านศาสนบุคคลกลับพบว่าวัดชุมชนชาวกูยหลายแห่งแม้จะอยู่ตามชนบทมีสามเณรจำนวนมาก อีกอย่างศาสนพิธีก็ได้รับความเอาใจใส่จากคนในชุมชนเป็นอย่างดี และเป็นที่สังเกตได้ว่าพระหนุ่มที่ไปจากชนเผ่าได้รับการพัฒนาให้มีความรู้จนสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ระดับแขวงได้

ในประเพณีบุญช่วงเข้าพรรษาสำหรับชาวพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว มีการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมฮีตคองดั้งเดิมของประชาชนชาวลาวทั่วไป คือ เดินทางไปทำบุญประเพณีวันเข้าพรรษาตักบาตรหยาดน้ำที่วัด ในเดือนเก้าเดือนสิบทำบุญข้าวประดับดินบุญข้าวสาก ในประเพณีนี้มีความเกี่ยวโยงกับผีเปรตจากนรกและสวรรค์ จึงมีการนำห่อข้าวน้อยออกมาวางตามบริเวณวัดตั้งแต่ช่วงดึก ตอนเช้าก็มาทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลที่วัด ในช่วงออกพรรษามีบุญประเพณีไหลเรือไฟ ซึ่งจะจัดเป็นงานใหญ่มีกิจกรรมหลายอย่าง เช่น การประดับประดาไฟน้ำ ไฟโคก มีการสวงเฮือที่แม่น้ำ เป็นต้น ประเพณีบุญช่วงนอกพรรษา ประเพณีบุญเดือนอ้ายการจัดบุญเข้ากรรม ฝึกวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการปฏิบัติตามประเพณีนิยม เพราะไม่มีพระวิปัสสนาที่ชำนาญในด้านนี้ ไม่จัดต่อเนื่องทิ้งช่วงห่างกันหลายปีจึงมีการจัดอีก บุญเดือนยี่จัดพิธีสูตรขวัญข้าว เป็นประเพณีที่สืบสานมาแต่โบราณกาล สมัยก่อนไปสูตร(สวดมนต์)ที่ทุ่งนาปัจจุบันมาทำพิธีกรรมที่วัด บุญข้าวจี่ประเพณีบุญเดือนสาม ยังนิยมจัดทุกชุมชนเพียงแต่วันเวลาไม่ตายตัว ส่วนใหญ่มักจัดตรงกับเพ็ญมาฆะวันสำคัญทางพุทธศาสนา บางพื้นที่บางปีมีการผนวกบุญประเพณีเข้าด้วยกัน คือ ทำบุญมาฆะ บุญคูณลาน และบุญข้าวจี่ทำในวันเดียวกัน สำหรับประเพณีบุญผะเหวดในเดือนสี่ ถือเป็นประเพณีที่ใหญ่ ชุมชนเล็กชุมชนชาวพุทธกูยยังไม่สามารถจัดได้ แต่สำหรับวัดหลวงลัตนารามในตัวเมืองสามัคคีไชแขวงอัตตปือ จัดเป็นงานใหญ่ประจำปีและถือเป็นจุดเริ่มต้นประเพณีบุญผะเหวดของแขวง ดังนั้นจึงต้องทำทุกปีขาดไม่ได้ ประเพณีดังกล่าวมีการผนวกเอากิจกรรมบุญหลายอย่างเข้าร่วม เช่น บุญเทศมหาชาติ บุญกองบวช บุญกองฮด พิธีแห่

องค์พระคุต ฟังเทศน์ แห่นาค สู่ขวัญนาค พิธีบวช พิธีฮด เป็นต้น เดือนห้าประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่จัดทั่วประเทศ โดยมีระเบียบแบบแผนเดียวกัน คือ เริ่มตั้งแต่ภาคเช้าของวันที่ 14 เมษายน ประกอบพิธีเอาพระลง หลังจากนั้นจึงมีการสาดน้ำเล่นสงกรานต์กัน ในตอนเย็นมีการแห่ดอกไม้มาบูชาพระที่วัด ถือเป็นเทศกาลที่สนุกสนานอย่างน้อย 3 วัน และช่วงเทศกาลดังกล่าวชุมชนชาวลาวทั่วไปถือเป็นประเพณีทำบุญอุทิศให้แก่บรรพชนของตนเอง เช่น มีการทำความสะอาดธาตุที่เก็บกระดูกพ่อแม่ปู่ย่าตายาย บังสุกุลหาผู้ตาย ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณรภายในวัด เป็นต้น เดือนหกประเพณีบุญบั้งไฟชุมชนชาวกูยไม่นิยมจัดเนื่องจากไม่มีความพร้อมหลายประการ เดือนเจ็ดประเพณีบุญชำฮะ ชุมชนชาวกูยมีการประกอบพิธีไล่เสนียดทุกปี เชื่อว่าจะทำให้ชาวบ้านอยู่อย่างสงบสุข ในแต่ละพื้นที่อาจประกอบพิธีแตกต่างกันออไป แต่มีเนื้อหาสาระอันเดียวกัน เดือนสิบเอ็ดสิบสองบุญออกพรรษาและบุญกฐิน ในวันออกพรรษาจะมีการทำบุญมากเป็นพิเศษ บางชุมชนจัดงานเฉลิมฉลองมีมหรสพเสพงันในช่วงเทศกาลออกพรรษา หลังออกพรรษาเป็นประเพณีทอดกฐิน เนื่องจากชุมชนชาวกูยลาวส่วนมากมีจำนวนพระไม่ครบองค์สงฆ์ จึงไม่มีการจัด แต่สำหรับวัดใหญ่ในตัวเมือง เช่น วัดหลวงลัตนารามที่แขวงอัตตปือถือเป็นบุญยิ่งใหญ่ที่สำคัญมาก เป็นวันที่คนในชุมชนรอบวัด 5 ชุมชนแข่งขันกันจองเป็นเจ้าภาพ หากปีใดมีคณะศรัทธาจากที่อื่นมาจองแล้วคนในชุมชนก็มาร่วมทำบุญ ให้การต้อนรับ และในปีนั้นชุมชนจะจัดกฐินไปทอดวัดอื่นที่ตกค้าง ประเพณีทอดกฐินขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ เช่น จำนวนพระภิกษุที่จำพรรษาภายในวัด ความพร้อมของชุมชน เป็นต้น

5.2.3 ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวพุทธกูยไทย-ลาว

พื้นฐานการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนชาวพุทธกูยในประเทศไทยและสปป.ลาวค่อนข้างแตกต่างกัน เนื่องจากเงื่อนไขทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ทำให้พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยมีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายกว่า ผ่านการประยุกต์ปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้มีความแข็งแรงมั่นคง ในขณะที่พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวอยู่ในช่วงกำลังปรับปรุงเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ในวิถีชีวิตพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยเป็นสังคมชนบทกึ่งเมือง อิงอาศัยบนพื้นฐานเศรษฐกิจทุนนิยมเต็มตัว มีความสะดวกสบายต่างจากอดีต วัฒนธรรมการแต่งกาย สิ่งปลูกสร้าง และศิลปะเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยม มีความทันสมัย ชุดแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะนำมาใช้บ้างในเทศกาลงานพิธีสำคัญ ยังคงรักษามอแกล ออแกล เพื่อการรักษาการเจ็บป่วยจนถึงปัจจุบัน ส่วนวิถีชีวิตพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว เป็นสังคมชนบทอิงอาศัยวิถีธรรมชาติกึ่งเศรษฐกิจทุนนิยม การแต่งกายยังคงรักษารูปแบบตามฮีตคองดั้งเดิม มีความเรียบร้อยสวยงามเป็นเอกลักษณ์ สิ่งปลูกสร้างบางชุมชนยังดั้งเดิมแต่บางแห่งเริ่มจะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น ในด้านบรรทัดฐานทางสังคม ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย กฎระเบียบค่อนข้างมีความยืดหยุ่น ขนบธรรมเนียมดั้งเดิมได้รับการประยุกต์ให้สอดคล้องกาลสมัย หลังจากกระแสระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเข้ามามี

บทบาทต่อวิถีชีวิตชาวบ้านถูกผลักเข้าสู่การแข่งขัน ความเป็นอยู่ดิ้นรนมากขึ้น ความเจริญแบบสังคมเมืองก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมท้องถิ่นอย่างมาก ปฏิสัมพันธ์คนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป จุดหมายของชีวิตคือความมั่งคั่ง ระบบเครือญาติและคุณธรรมดั้งเดิมหายไป ส่วนพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว อยู่ในรัฐที่ปกครองด้วยระบอบคอมมูนิสต์ กฎระเบียบเข้มงวด ประชาชนยังมั่นคงในขนบธรรมเนียมดั้งเดิม มีปฏิสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติทุกคนรู้จักกันทั้งหมด เป็นที่สังเกตได้ว่าปัจจุบันระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเริ่มเข้าไปมีบทบาทต่อชุมชนสังคมลาวมากขึ้น วัฒนธรรมดั้งเดิมกำลังจะเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของเศรษฐกิจเงินตรา เงื่อนไขเหล่านี้จะเป็นปัจจัยเปลี่ยนวิถีชีวิตพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวให้เป็นไปเช่นเดียวกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยหรือไม่ วัฒธรรมทางจิตปัญญา พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยลาวมีพื้นฐานทางจิตใจ อ่อนโยน รักอิสระ ชอบผจญภัย เป็นมิตร มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา ฯลฯ ในด้านวิทยาการของชาวกูยไทย เป็นกลุ่มชนที่ผ่านการพัฒนาด้านความรู้จนได้มาตรฐานทั้งพระภิกษุและฆราวาส สามารถสร้างบทบาทในสังคม รักษาสืบต่อความรู้ด้านคชศาสตร์ และกำลังประดิษฐ์คิดค้นอักษรภาษากูยขึ้น ส่วนพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวส่วนใหญ่มีภูมิปัญญาแบบชาวบ้าน บางชุมชนเริ่มได้รับการพัฒนาแบบเมือง มีพระสงฆ์ชาวกูยบางรูปของชาวกูยได้ผ่านการศึกษาเรียนรู้มีและมีบทบาทต่อสังคมในวงกว้าง ในด้านภาษาอาจมีคำที่แตกต่างกันไปบ้างสำหรับชนเผ่าลาวเทิง แต่ก็พออนุมานได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กูยด้วยกัน ดังนั้นความสัมพันธ์ด้านภูมิปัญญา วิทยาการ และภาษาของชาวพุทธกูยในประเทศไทยและลาวจึงมีลักษณะที่เหมือนและต่างดังที่กล่าวมา

พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยและลาวมีความเชื่อถือผีอย่างมาก ถือเป็นเรื่องสำคัญ สำหรับชาวกูยไทยบางชุมชนอาจมีข้อปฏิบัติบางประการเกี่ยวกับผีลดความเข้มข้นลงเมื่อเทียบกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวซึ่งมีความเชื่อถือและเคารพผีอย่างจริงจัง ที่ถือฮีตปฏิบัติต่อผีอย่างเข้มงวด ความเชื่อถือผีมเหสักข์(ผีวีรบุรุษ ผีแถน ผีปู่ตา ผีตาแฮก(ผีไฮ ผีนา) ฯลฯ) ของพุทธศานิกชนชาวกูยไทย มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันทั้งรูปแบบ วิธีการ จุดมุ่งหมาย และวันเวลา ซึ่งมักจะสร้างศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน การประกอบพิธีมีเครื่องเซ่นสำคัญ เช่น หมาก พลู เหล้า ไก่ต้ม ฯลฯ โดยมีเฒ่าจ้ำเป็นผู้นำในการประกอบพิธี มีการกำหนดเวลาที่แน่นอนในแต่ละปี ไก่ต้มที่นำมาเป็นส่วนประกอบในพิธีกรรมจะถูกนำไปเป็นอุปกรณ์เสี่ยงทายเหตุการณ์ข้างหน้า เช่นเดียวกับพุทธศานิกชนชาวกูยลาว ที่มีการปฏิบัติเช่นไหว้ปู่ตา หลักบ้าน หรือหอเจ้าบ้าน อาจจะแตกกันไปบ้างในรายละเอียดบางประการ แต่มีเนื้อหสาระอันเดียวกัน และสิ่งที่ตรงกันคือไก่ต้มที่เป็นเครื่องเซ่นหรือนำมาประกอบอาหาร ถูกนำมาเป็นอุปกรณ์ในการทำนายทายได้เสมอไม่ว่าที่ประเทศไทยหรือสปป.ลาว ความเชื่อถือในผีบ้านผีเรือน ผีบรรพชน เช่น ผีปู่-ย่า ผีตา-ยาย ผีพ่อ-แม่ ฯลฯ ตลอดถึงการประกอบพิธีเช่นไหว้ ก็เป็นอีกกระบวนทรรศน์ที่พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยและลาวไม่มีความแตกต่างกัน ที่เชื่อว่าผีบรรพชนหรือผีประจำตระกูล คอยปกปักรักษาคุ้มครองให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข อาจแตกต่างไปบ้างในความจริงจังที่ชาวกูยลาวเข้มข้นมากกว่า ใน

ด้านการประกอบพิธีกรรม พุทธศาสนาชนชาวกูยไทย มีการรักษาคนป่วยด้วย แกลมอ ขณะที่ชาวกูยลาวบางชุมชนยังมีการรำผีฟ้ารักษาการเจ็บป่วยเช่นเดียวกัน ซึ่งในในสมัยก่อนต้องเดินทางไปประกอบพิธีตามที่อยู่ของผีต้นเหตุ เช่น ถ้าเป็นผีภูเขาต้องไปยังภูเขา ผีต้นไม้ก็ไปที่ต้นไม้ เป็นต้น ปัจจุบันพิธีดังกล่าวลดความเข้มงวดลง ตัวอย่างการปฏิบัติต่อผีที่เข้มงวดแตกต่างกันระหว่างชาวพุทธกูยไทย-ลาว เช่น การถือฮีตผีในการต้อนรับแขกอย่างเคร่งครัดของชาวย่าเหินแขวงอัตตปือ หรือการถือฮีตเช่นควายบูชาเสาหลักบ้านของชุมชนชาวบ้านขวาเส็ดแขวงสาละวัน กับประเพณีการแห่ตะกรวดของชาวศรีขรภูมิ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยและลาว มีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับพิธีพราหมณ์ส่วนใหญ่สอดคล้องกัน ทั้งรูปแบบ วิธีการ และจุดมุ่งหมาย อาจมีรายละเอียดแตกต่างกันบางประการ ดังต่อไปนี้ ในประเพณีการสู่ขวัญ มีจุดหมายเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ มีการแต่งพานบายศรี โดยหมอพราหมณ์เป็นเจ้าพิธีสูตรขวัญ และพิธีกรรมสามารถทำได้ทุกโอกาส ในประเทศไทยมีการประยุกต์พิธีกรรมบทสูตรขวัญให้กระชับเหมาะสมกับกาลสมัย ในขณะที่ สปป.ลาวส่วนใหญ่ยังยึดระเบียบแบบแผนดั้งเดิม ส่วนประเพณีลอยกระทงถือคติแตกต่างกัน เพราะที่ สปป.ลาวไม่พบข้อมูลการจัดงานลอยกระทง แต่มีประเพณีไหลเรือไฟในวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ดวันออกพรรษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นพุทธบูชา ในขณะที่ประเทศไทยจัดประเพณีลอยกระทงในวันเพ็ญเดือน 12 และถือคติว่าเพื่อขอขมาพระแม่คงคา เป็นหลัก ประเพณีสงกรานต์ ในด้านเนื้อหาสาระและวิธีการดั้งเดิมแทบจะไม่ความแตกต่างระหว่างชาวพุทธไทยและลาว เช่น การทำบุญอุทิศที่วัด การสรงน้ำพระพุทธรูป แห่ดอกไม้ ขนทรายเข้าวัด จัดงานประกวดนางสงกรานต์หรือนางสังขาร เป็นต้น ส่วนที่แตกต่างคือ ชาวไทยเริ่มประเพณีสงกรานต์ในวันที่ 13 เมษายน ขณะที่ใน สปป.ลาวเริ่มช้ากว่าหนึ่งวัน ในปัจจุบันเป็นที่สังเกตว่ากิจกรรมวันสงกรานต์ที่เกี่ยวข้องกับวัดวาอารามของชาวพุทธไทย ลางเลือนไปมาก ไม่ว่าจะเป็นพิธีเอาพระลง สรงน้ำพระ แห่ดอกไม้บูชาพระ ขนทรายเข้าวัด เป็นต้น ส่วนชาวพุทธในสปป.ลาว ยังถือปฏิบัติเป็นปกติทั่วไปตั้งแต่ระดับประเทศจนถึงชุมชนรากหญ้า แต่ก็พบว่าชุมชนชาวกูยบ้านตะเคียน สำโรงทาบ สุรินทร์ และชุมชนกูยบ้านปรือคัน ขุขันธ์ ศรีสะเกษ ยังถือปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีโบราณที่สืบทอดกันอย่างยาวนาน

ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ ลักษณะวัดของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย มีศาสนวัตถุมั่นคงแข็งแรงสวยงาม มีเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกทันสมัย แต่พุทธศาสนิกชนให้ความสนใจต่อกิจกรรมของวัดน้อยลง ในขณะที่วัดของพุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว มีศาสนวัตถุไม่มั่นคงแข็งแรงสวยงามและเป็นอยู่แบบธรรมชาติไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก แต่พุทธศาสนิกชนกลับให้ความสนใจในกิจกรรมของวัดมาก ในด้านศาสนบุคคล พระภิกษุชาวกูยไทยส่วนใหญ่เป็นผู้คงแก่เรียนมีทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ และมีบทบาทต่อคณะสงฆ์และสังคมสูง แต่เนื่องจากอำนาจบริหารจัดการอยู่ที่เจ้าอาวาส

ทั้งหมด ทำให้พระภิกษุหนุ่มขาดโอกาสศึกษาเรียนรู้งาน ที่สำคัญไม่มีสามเณรที่จะเป็นศาสนทายาทสืบต่อพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวบางแห่งมีพระภิกษุหนุ่มเข้าไปช่วยบริหารกิจการคณะสงฆ์ และมีสามเณรจำนวนมากที่กำลังศึกษาในสถาบันการศึกษาคณะสงฆ์และโรงเรียนของรัฐในชุมชน ในด้านศาสนพิธี การประกอบกิจกรรมของวัดชาวกูยไทยหลายอย่างต้องประยุกต์รวบรัดเพื่อให้สอดรับกับวัฒนธรรมทุนนิยม ที่ผลักให้คนสนใจต่อกิจกรรมการแสวงหาเพื่อความอยู่รอด ขณะที่พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวดำรงชีวิตแบบกึ่งทุนนิยม ยังไม่ถูกดึงออกจากวัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิม จึงมีเวลาสำหรับกิจกรรมของวัดได้เต็มที่ และในด้านศาสนธรรม พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยมีโอกาสในการพัฒนาความรู้ความสามารถทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เนื่องจากคณะสงฆ์ส่วนกลางมีระบบคันถธุระและวิปัสสนาธุระที่เข้มแข็งและแพร่หลาย ในขณะที่พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาว ยังขาดระบบปริยัติและปฏิบัติที่หลากหลาย โดยเฉพาะด้านปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ยังต้องใช้เวลาในการฟื้นฟูพัฒนา ประเพณีบุญในพรรษาของชาวพุทธกูยไทยและลาว มีระเบียบแบบแผนปฏิบัติตรงกัน เพราะยึดถือตามประเพณีฮีต 12 เป็นหลักเสมือนปฏิทินชุมชน ตั้งแต่วันเข้าพรรษาจนกระทั่งออกพรรษา จะมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดปลีกย่อยบางประการ ส่วนประเพณีบุญนอกพรรษาก็เช่นเดียวกัน แตกต่างแต่เพียงว่าชุมชนใดยึดถือเอาประเพณีบุญใดเป็นงานใหญ่งานรอง และกำหนดวันเวลาตามตามความเหมาะสม เช่น บางชุมชนอาจยึดเอาประเพณีสงกรานต์เป็นงานใหญ่กว่าพิธีกรรมอื่นๆ บางชุมชนอาจยึดบุญผะเหวดเป็นงานใหญ่สุด บางชุมชนจัดงานวันสงกรานต์ใหญ่สุด เป็นต้น บางทีก็บูรณาการรวมเอาบุญประเพณีหลายๆ อย่างเข้าด้วยกัน เช่น บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุข้าวจี่ จัดรวมในวันเพ็ญเดือนมาฆะ เป็นต้น เป็นที่สังเกตว่าประเพณีบุญนอกพรรษาบางอย่างในประเทศไทยจืดจางไป หรือไม่ก็ประยุกต์ตามกาลสมัย ในขณะที่พุทธศาสนิกชนชาวกูยลาวยังถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยการศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีข้อเสนอแนะ 2 ประการ คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในส่วนของรัฐบาล เป็นข้อมูลประกอบในจัดทำแผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ของการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ของรัฐไทย ตลอดถึงการกำหนดในแผนยุทธศาสตร์ด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN SOCIO-CULTURAL COMMUNITY หรือ ASCC) ตามเป้าหมายที่ว่าให้อาเซียน เป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน

ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และมีการพัฒนาในทุกด้าน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน โดยมีแผนปฏิบัติการด้านสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ระบุอยู่ในแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ ในส่วนขอคณะสงฆ์ไทย ได้ข้อมูลในการวางนโยบาย สำหรับพัฒนาพุทธศาสนาในท้องถิ่นให้มีความเจริญมั่นคง คณะสงฆ์ทั้งสองประเทศระดับจังหวัดกำหนดเป็นนโยบายความผูกพันเชื่อมโยงโดยใช้วัฒนธรรมพุทธเป็นฐาน เป็นตัวค้ำยัน ไม่ปล่อยให้พุทธศาสนิกชนชาไทยไหลไปกับกระแสทุนนิยม ในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างภูมิให้กับพุทธศาสนิกชนชาวกูยใน สปป.ลาว รู้เท่าทันภยันตรายจากวัตถุนิยมที่แฝงตัวมากับเศรษฐกิจทุนนิยมและเทคโนโลยี

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงการนำไปใช้

หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักวัฒนธรรม เป็นต้น สามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูล จัดทำแผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย กำหนดนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ มาตรการ ในการบริหารจัดการพัฒนาความร่วมมือด้านวัฒนธรรม เพื่อความมั่นคงของกลุ่มประเทศภาคีสมาชิกประชาคมอาเซียน การพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา ให้เกิดความมั่นคงเข้มแข็ง ตลอดถึงใช้เป็นแนวปฏิบัติในการสร้างปฏิสัมพันธ์ประเทศเพื่อบ้าน ในส่วนขององค์กรสงฆ์สามารถนำองค์ความรู้ของงานวิจัยไปเป็นข้อมูลและกรอบในการกำหนดนโยบาย จัดทำแผนยุทธศาสตร์ วางมาตรการแนวทางดำเนินงาน ตลอดถึงกำกับ ควบคุม ติดตาม ประเมินผลในการพัฒนาภารกิจด้าน คณะสงฆ์ในระดับจังหวัด ใช้ในเชิงนโยบายกำหนดทิศทางและกลไกในการพัฒนาพุทธศาสนาในภูมิภาคเอชียตะวันออก หรือนำมาใช้เป็นกรอบหรือแนวทางในการผูกสัมพันธไมตรีที่ดีต่อกันโดยใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นจุดประสาน ในลักษณะเป็นเครือข่ายเชื่อมโยง เช่น อาจมีการจัดเทศน์มหาชาติร่วมกันระห่างประเทศ กฐินผ้าป่า เป็นต้น มหาวิทยาลัยทางพุทธศาสนา ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันสร้างองค์ความรู้และผลิตบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนาสามารถนำเอาองค์ความรู้จากงานวิจัย ไปขยายขอบเขตความรู้ให้มีรัศมีกว้างขวางขึ้นทั่วทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยนักวิชาการ อาจารย์ ครูผู้สอน สามารถใช้หรือนำข้อมูลเป็นแนวทางการศึกษาวิจัยต่อยอด ผนวกองค์ความรู้งานวิจัย เข้าสู่บทเรียนกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ในแง่มุมต่างๆ สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบและเน้นความสำคัญของวัฒนธรรมพุทธในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนอาจนำนิสิตไปศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพุทธศาสนาที่อยู่ในกระแสทุนนิยมเต็มตัว กับพุทธศาสนาที่กึ่งกระแสทุนนิยม เพื่อเป็นการดึงชาวพุทธให้รอดพ้นจากการพัดพาของวัตถุนิยม ตลอดถึงการเสนอมุมมองต่างๆ บนพื้นฐานวัฒนธรรมพุทธของสองประเทศ

5.3.3 ข้อเสนอแนะการทำวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับพุทธศาสนิกชนชาวกูยโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐานหลัก ทำให้ค้นพบข้อมูลหรือข้อมูลบางประการสำหรับ นำมาเป็นประเด็นที่จะนำมาเป็นหัวข้อในการวิจัยครั้งต่อไปได้ เช่น เปรียบเทียบความเชื่อถือผี-พราหมณ์-พุทธของชุมชนชาวกูยในปะเทศไทยและ สปป.ลาว ศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมประเพณีตามฮีต 12 คอง 14 ของพุทธศาสนิชนชาวกูยในประเทศไทยและสปป.ลาว การศึกษาเปรียบเทียบการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ชาวกูยในประเทศไทยและสปป.ลาว ศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศเวียดนาม ศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ศึกษาเชิงเปรียบเทียบวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนในประเทศไทย – กัมพูชา – ลาว – เวียดนาม – พม่า การศึกษาวัฒนธรรมพุทธในพหุวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

บรรณานุกรม

1. ภาษาบาลี – ไทย

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

1.2.1 หนังสือ

กรมศิลปกร, **ประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปกร กระทรวงวัฒนธรรม, 2550

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์, **แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ ในประเทศไทย,** พ.ศ.2558-25560

ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์, **สู่คลื่นลูกที่สี่...หลังจาก...เทคโนโลยีเปลี่ยนคนเป็นควาย**

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.

พระเทพเวที (ประยุทธ์.ปยุตฺโต), **วัฒนธรรมกับการพัฒนา**, พิมพ์ครั้งที่ 3; (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พ จำกัด, 2532

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พุทธศาสนาในอาเซีย**. พิมพ์ครั้งที่ 4 ; กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2531.

พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตฺโต), **ภาษา วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 2; (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2538

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **เรื่องเหนือสามัญวิสัย: อิทธิปฏิหาริย์-เทวดา,**พิมพ์ครั้ง 5 ; กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, 2550.

_____. **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 33. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, 2555.

_____. **พจนานุกรม ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ 17. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2554.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ 31; กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, 2558.

พระไพศาล วิสาโล. **พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**. พิมพ์ครั้งที่ 2;

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, 2546.

เพ็ญศรี กาญจโนมัย, **ประวัติศาสตร์ทั่วไปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**, พิมพ์ครั้งที่ 3; (กรุงเทพมหานคร, รุ่งวัฒนาการพิมพ์,2533

วิลาศ โพธิสาร, **การปรับตัวของชาวกูยในบริบทพหุวัฒนธรรมเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือใต้** (ม.ป.ป.).

สวิง บุญเจิม, **ตำรามรดกอีสาน**, อุบลราชธานี: สำนักพิมพ์มรดกอีสาน, 2554.

สภาวัฒนธรรมอำเภอสำโรงทาบ, **การศึกษาประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอสำโรงทาบ**, 2548.

เสถียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน), **วัฒนธรรม**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2501

_____. **อุบลราชธานีมาจากไหน**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม่คำผาง, 2555

_____. **“พลังลาว”ชาวอีสานมาจาไหน**, กรุงเทพมหานคร:บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน), 2549.

สุรพล ดำริห์กุล. **แผ่นดินอีสาน**, มปพ.: ด่านสุทธาการพิมพ์, 2549.

สุวิทย์ ธีรศาศวัต. **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสาน 2488-2544**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด. 2546.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, **แอ่งอารยธรรมอีสาน**, พิมพ์ครั้งที่ 4; กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2546.

1.2.2 บทความ

บัญญัติ สาลี, **กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และตำนาน**, ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ดำเกิง โถทอง, **กูยบ้านตรึมอัตลักษณ์และการดำรงอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์**, "สุรินทร์สโมสร" ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 (ตุลาคม-ธันวาคม 2551)

วสันต์ ปัญญาแก้ว. **เณรพระข้ามชาติ:ขบวนการรื้อฟื้นและสืบสานพระศาสนาของชาวลื้อสิบสองปันนา**, วารสารศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ฉบับพิเศษ (มกราคม 2552)

1.2.3 รายงานการวิจัย

ปิยศักดิ์ สีดา, **การบริหารจัดการการเกษตรพอเพียงของชุมชนโบราณ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**, 2547.

เครือจิต ศรีบุญนาค, **การพัฒนาศิลปะการแสดงจากพิธีกรรมกินฮีตของชนเผ่าดั้งเดิมสายตระกูลมอญ-เขมร ในเขตอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง**, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2550.

พิพัฒน์ วิถี, **สัญลักษณ์พิธีกรรมงานงานบวชกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร กรณีศึกษาตำบลเมืองที อำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์.** ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2554.

เรณุกา ศรีผ่องงาม, **การศึกษาเศรษฐกิจชุมชนที่มีผลต่อวิถีชีวิตชาวบ้าน กรณีศึกษาชาติพันธุ์ เขมร ลาว กูย ในจังหวัดสุรินทร์**, 2547.

สมบูรณ์เชน สุขคุม และธนพล วยาสิงห์, "**วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กูยจังหวัดศรีสะเกษ**". มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 2556.

ศิริ ผาสุกและคณะ, **กูย (ส่วย)และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข,** สุรินทร์ มรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย, ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ชมรมหัตถกรรมพื้นบ้านไทย พศ.2536.

อุษา หม้อทอง, **การนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในประเทศไทยและส่วยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2547.

1.2.5 สัมภาษณ์

ญาท่านสีสะหวาด เทพวงสา, ประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (อพส.) แขวงอัตตปือ. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

นางคำพาสุก ไชยแสง,ปราชญ์ชุมชน วัดธาตุพระไชย ตำบลวัดธาตุ เมืองไชยเชดถา แขวงอัตตปือ. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

นางมณีวอน ศิริวงศ์, บ้านขวาเส็ด เมืองเหล่างาม แขวงสาละวัน. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

นางปราณี บำรุงจิตร์, ปราชญ์ชุมชน บ้านตะเคียน ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2560.

นางละออง สมนาค, ปราชญ์ชุมชน บ้านตะเคียน ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2560.

นางแต้วพา, ผู้ใกล้ชิดวัด บ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

นายเพชร คำพี, นายบ้าน บ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

นายเนตร มาคูณ, เฒ่าจ้ำ บ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

นายสายสมร สุริวงศ์, นายบ้าน บ้านขวาเส็ด เมืองเหล่างาม แขวงสาละวัน. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

นายมด, บ้านขวาเส็ด เมืองเหล่างาม แขวงสาละวัน. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

นายอิฐ พึ่งป่า, เฒ่าจ้ำ บ้านเวินบึก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

นายที ศรีพันธ์, บ้านเวินบึก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

นายธีรเกียรติ แก้วใส, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.

สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

นายวอน พึ่งป่า, เฒ่าจ้ำ บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.
สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

นายสุบรรณ์ แก้วใส, ผู้ช่วยเฒ่าจ้ำ บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.
สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

นายสายคำ พึ่งป่า, บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.
สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

นายเล็ก คงภูงา, ปราชญ์ชุมชน บ้านหนองเกาะ ตำบลตะเปียงเตีย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์.
สัมภาษณ์วันที่ 29 ธันวาคม 2559.

นายทนงศักดิ์ นรดี, กำนันตำบลกู่ บ้านกู่ ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ.
สัมภาษณ์วันที่ 12 เมษายน 2560.

นายเภา แสงอุ่น, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์.
สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2560.

นายบันได สัทธาธรรม, เฒ่าจ้ำ บ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์.
สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2560.

นายวัน ทองดาษ, ปราชญ์ชุมชน บ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์.
สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2560.

นายสุวรรณ โถทอง, ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเกาะแก้ว บ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2560.

นายเลียม ทองดาษ, ปราชญ์ชุมชน บ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์.
สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2560.

นายเจริญ ปรือปรัก, ผู้ใหญ่บ้านปรือคันตะวันออก ตำบลปรือใหญ่ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์, วันที่ 18 เมษายน 2560.

ผศ.(พิเศษ)ชาลี ชื่นรัมย์, นักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์วันที่ 29 มกราคม 2560.

ผศ.กฤษนันท์ แสงมาศ, นักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์วันที่ 29 มกราคม 2560.

พระจันไท โพธิราช, เจ้าอาวาสวัดไทรไชยมุงคุณ บ้านกวางซี เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

พระครูชาครธรรมคุณ, เจ้าอาวาสวัดบ้านกู่ เจ้าคณะตำบลกู่, อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ.
สัมภาษณ์วันที่ 29 ธันวาคม 2559.

พระครูอุปถัมภ์วรคุณ, เจ้าอาวาสวัดบ้านตะเคียน ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์.
สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2560.

พระครูสมุห์หาญ ปญฺญาธโร เจ้าอาวาสวัดป่าอาเจียง, ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2560.

พระครูพิศิษฎ์ธรรมานุศาสก์, เจ้าคณะอำเภอขุขันธ์ วัดปรือคัน ตำบลปรือใหญ่ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ.
สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560.

พระมหาสุวรรณ จนฺทราช, ประธานองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (อ.พ.ส.) วัดโพธิ์ระตะนะศาสะดาราม เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก. สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2559.

พระวิเศษ จิตฺตทนฺโต, เจ้าอาวาสที่พักสงฆ์ศิลาตะ ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.
สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2559.

พระราชธรรมสารสุธี (ธีรังกูร ธีรงฺกุโร ป.ธ.9), นักวิชาการ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธารามพระอารามหลวง รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ.
สัมภาษณ์วันที่ 11 มกราคม 2560.

พระอาจารย์สอนไชย แก้วเมืองไต , วัดบ้านเต้าปูน เมืองสาละวัน แขวงสาละวัน.
สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

พระอาจารย์พรสวรรค์ สุจิตฺโต, รองประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (อพส.), หัวหน้ากรรมาธิการสาธารณูปการ แขวงอัตตปือ. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2560.

พระอธิการวัชระ สิริปญฺโญ, เจ้าอาวาสวัดบ้านโพธิ์ศรีธาตุ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์.
สัมภาษณ์วันที่ 13 มกราคม 2560.

สามเณรจันทยา พิมวงคา , วัดใหญ่สีมุงคุน (วัดกาง) เมืองสาละวัน แขวงสาละวัน.
สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2559.

2. ภาษาอังกฤษ

2.1 PRIMARY SOURCES :

2.2 SECONDARY SOURCES :

2.2.1 Books

Aruna Publications, **The Collected Teaching of AJAHN CHAH**, Printed in Thailand by Aksorn Sampan (1987) Co.,Ltd.

Fiona Chandler. **ANCIENT WORLD โลกยุคโบราณ**. แปลโดย ละอองทิพย์ อมรินทร์รัตน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปาเจรา, 2548.

DAVID CHANDLER.A**, HISTORY OF CAMBODIA**, แปลโดย พรรณงาม เง่าธรรมสาร และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ 3;(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546

2.2.2 Eletronics

กำนันทะนงศักดิ์ นรดี, หวัวบุญเบิกฟ้ามหัศจรรย์เดือนสาม ณ ปราสาทปรางค์กู่ ตำบลกู่ <https://www.youtube.com/watch?v=kLslVQ-NBJE> 13 กุมภาพันธ์ 2557.

แกลมอ (เล่นอ้อ) บ้านหนองขี้เหล็ก ตำบลพระแก้ว, <https://www.youtube.com/watch?v=BI8pm8-q2kA>ธันวาคม 2559.

ใกล้ตาอาเซียน : รอยทางวัฒนธรรมสู่ดินแดนลาวใต้,Thai PBS,<https://www.youtube.com/watch?v=wXXje9edUNc&spfreload=10> เผยแพร่เมื่อ 13 ธันวาคม 2558.

แขวงอัตตะปือ, <http://www.thaisavannakhet.com/savannakhet/th/data-service/sub-savannakhet/attapu/>ธันวาคม 2559.

โครงการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษาและวรรณกรรมหมอพราหมณ์สู่ขวัญ “พิธีพุทธวิถีพราหมณ์ หมอพรหมณ์เชตวัน”<https://www.youtube.com/watch?v=wBjylopiUgM> มกราคม 2560.

ชาติพันธุ์และชนเผ่าต่างๆใน 19 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ชมรมศิลปวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จุฬาลงกรณรมหาวิทยาลัยhttp://www.isan.clubs.chula.ac.th/webboard/ 22 มกราคม 2560.

ทฤษฎีการย้ายถิ่น, <http://www.ex-mba.buu.ac.th/research/Nonthaburi/PM5/51722840/05_ch2.pdf>ธันวาคม 2559.

ทีวีชุมชน : ข้าวประดับดิน,ชุดสารคดี "**สักการะ**"< https://www.youtube.com/watch?v=pRU6joKzc7s> เผยแพร่เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2559.

ทีวีชุมชน : บุญข้าวสาก, สารคดีชุด “**โนว์เฮา**” <https://www.youtube.com/watch?v=GVBrVrbwi6c> เผยแพร่เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2558.

ที่นี่บ้านเรา : **หมอ-พราหมณ์**, <https://www.youtube.com/watch> เผยแพร่เมื่อ 6 พฤษภาคม2558.

ทั่วถิ่นแดนไทย ตอน สัมผัสวิถีชาวกูย บ้านตากลาง จังหวัดสุรินทร์ : ศาลปะกำ https://www.youtube.com/

watch?v=-EwLxZwucZI>ธันวาคม 2559.

นักศึกษาสิงคโปร์เรียนรู้พุทธวิถีลาว, ThaibunterngThaiPBS,https://www.youtube.com/ เผยแพร่เมื่อ 18 มกราคม 2557.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, “**ศาสนาผี : มติชนออนไลด์**”<www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid> ธันวาคม 2559.

_____, **ศาสนาผี**, <https://www.matichon.co.th>(เผยแพร่เมื่อ 23 ตุลาคม 2554

ประเพณีไทยดอทคอม "โบล (การทำนายหาสิ่งร้าย) "]http://www.prapayneethai.com/ ธันวาคม 559.

ประเพณีและวัฒนธรรม : ประเทศลาว, <https://www.youtube.com/watch?v=7x6rDW5arWM> เผยแพร่เมื่อ 7 เมษายน 2557.

ประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ **“ประเพณีการสู่ขวัญ”**<http://www.isangate.com/local/sukwan.html> มกราคม 2560.

ประนนท์ ไม้หอม สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสุรินทร์, "ประเพณีแซนโฎนตา บูชาบรรพบุรุษ ตำนานที่สืบทอดนานกว่า 1,000 ปีของชุมชนชาวเขมรพื้นเมืองสุรินทร์<http://pr.prd.go.th/surin/ewt_news.php?nid=1805> มกราคม 2560.

ป้าเหลียนรำมอ บ้านหนองปรือ เมืองไผ่, <https://www.youtube.com/watch?v=yczxkiXL5-A> ธันวาคม 2559.

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันท ภิกขุ),พระพุทธศาสนาในลาว, <https://www.youtube.com/watch?v=tlKvXod4IMI>(เผยแพร่เมื่อ 21 ตุลาคม 2556.

พระพุทธศาสนาในประเทศลาว,วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ,https://www.youtube.com/watch?v=UTjSEI2vyvk เผยแพร่เมื่อ 26 กรกฎาคม 2556

พระครูอุปถัมภ์วรคุณ, **ประเพณีขนดินเข้าวัดตะเคียน**<https://www.youtube.com/watch?v=-EwLxZwucZI> ธันวาคม 2559.

มนต์เสน่ห์แห่งวัฒนธรรมชาวกูย "**บ้านอาลึ** " : FAMILY HOLIDAY <https://www.youtube.com/watch?v=qoV0VC5HPZQ>ธันวาคม 2559.

เมฆา วิรุฬหก, "**พระวินิจฉัย กรมพระยาดำรงฯ: หนังสือ “นางนพมาศ” แต่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์**” <https://www.silpa-mag.com/club/art-and-culture/article_4119 >มกราคม 2560.

1000 เรื่องเมืองลาว Laostar, ตอน เข้าพรรษ, https://www.youtube.com/watch?v=-Zl9zDNv2LA เผยแพร่เมื่อ 4 กรกฎาคม 2559.

_____. ตอน บุญข้าวสลาก, <https://www.youtube.com/watch?v=--IDEQX5vA4>เผยแพร่เมื่อ 4 กรกฎาคม2559.

_____. ตอน บุญผะเหวดพระเวส, <https://www.youtube.com/watch?v=qyNZVmDIHDk> เผยแพร่เมื่อ 4 กรกฎาคม2559.

_____. ตอน ประเพณีทอดกฐิน งานบุญกฐิน, <https://https://www.youtube.com/watch?v=a9y0zyzQWvI>เผยแพร่เมื่อ 4 กรกฎาคม2559.

ลาว, <http://miu.isit.or.th/MIUx/box/AEC/7/A7.pdf>ธันวาคม 2559.

วัฒนธรรมที่คล้าย “ลอยกระทง” ไทยในอาเซียน, <http://www.aecconsultandconnect.co.th/th/fact-figure/556-fact-figure_loykratong.html>มกราคม 2560.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, <https://th.wikipedia.org/wiki>ธันวาคม 2559.

_____, "**พิธีบายศรีสู่ขวัญ**”<https://th.wikipedia.org/wiki >มกราคม 2560.

_____, **"บุญบั้งไฟ"**<https://th.wikipedia.org/wiki>มกราคม 2560.

_____, "**ประเพณีลอยกระทง**”<https://th.wikipedia.org/wiki >มกราคม 2560.

_____, "**ประเพณีสงกรานต์**”<https://th.wikipedia.org/wiki >มกราคม 2560.

_____, "**ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่**”<https://th.wikipedia.org/wiki >มกราคม 2560.

_____, "**วันมาฆบูชา**”<https://th.wikipedia.org/wiki >มกราคม 2560.

วิถีชาวลาว, ที่นี่ Thai PBS,<https://www.youtube.com/watch?v=6U_GOEe4zAI> เผยแพร่เมื่อ 11 มีนาคม 2557.

ศิลป์ชัย เชาว์เจริญรัตน์, “**ศาสนาผี**” <http://sinchaichao.blogspot.com/2015/06/blog-post_4.html>ธันวาคม 2559.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, **"ความเป็นมาของศาสนาพราหมณ์และคณะพราหมณ์ในสยามประเทศ**”<http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=34&chap=1&page=t34-1-infodetail02.html> มกราคม 2560.

สำนักงานผู้ช่วยทูตทหาร ไทย/เวียงจันทน์, “**พิธีบายศรีสู่ขวัญ** (BACI)”, <http://www.ounon19.com/culture1.htm> 20 มกราคม 256.

สุจิต วงษ์เทศ, “**ผาแต้ม ในศาสนาผี ชุมทางนานาชาติพันธุ์หลายพันปีมาแล้ว**” <http://www.matichon.co.th/news/25521>ธันวาคม 2559.

_____, “**อำนาจของผี, พราหมณ์, พุทธ**” <https://www.youtube.com/watch?v=tP5iHZhrgxw>ธันวาคม 2559.

_____, “**ศาลผี ในวัดพุทธ ของศาสนาไทย**”http://www.matichon.co.th/news/89609 ธันวาคม 2559.

_____, “**รัฐเอกราชในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับถือศาสนาผี, พราหมณ์, พุทธ**” <http://www.matichon.co.th/news/94062>ธันวาคม 2559.

หลวงพระบาง เมืองหลวงสงกรานต์แห่งอาเซียน, "**ASEAN insight**”<http://shows.voicetv.co.th/iasean/103...>(เผยแพร่เมื่อ 20 เมษายน 2560)

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, <https://th.wikipedia.org/wiki> ธันวาคม 2559.

ศาสนาของประชาชนในประชาคมอาเซียน, <https://aseanasean.wordpress.com/> ธันวาคม 2559.

ฮีต 12 คลอง 14 ของคนลาว , <http://www.louangprabang.net/content.asp?id=448 > 24 มกราคม2560.

Spirit of Asia : **เสน่ห์เวียงลาวใต้**, Thai PBS,https://www.youtube.com/watch?v=6F5HnYhSRRg เผยแพร่เมื่อ 30 พฤศจิกายน 2557.

ภาคผนวก ก.

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

---

1) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุรินทร์ อำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์ สภาวัฒนธรรมตำบลเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ และสภาวัฒนธรรมตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ได้นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา และใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย โดยแทรกองค์ความรู้จากการวิจัยที่สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับพุทธศาสนิกชนในระดับตำบล เพื่อเป็นแกนหลักในการสร้างความสามัคคีของชุมชนระหว่างชาติพันธุ์กูย-เขมร-ลาว และโดยนำเอาผลวิจัยมาเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ตลอดถึงใช้เป็นฐานข้อมูลจัดทำแผนแม่บท การบริหารจัดการ พัฒนาความร่วมมือด้านวัฒนธรรม เครือข่ายเชื่อมโยงทางชาติพันธุ์ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมให้เกิดความมั่นคงของกลุ่มชาวกูย

2) องค์กรสงฆ์ในระดับจังหวัดและท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ อำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์ วัดบ้านตะเคียน ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ และวัดป่าอาเจียง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ นำเอาผลวิจัยใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา และนำองค์ความรู้ของงานวิจัยไปเป็นข้อมูลและกรอบในการกำหนดนโยบาย จัดทำแผนยุทธศาสตร์ วางแนวทางดำเนินงาน ตลอดถึงกำหนดทิศทางและกลไกในการบริหารจัดการ กำกับ ควบคุม ติดตาม ประเมินผล เพื่อพัฒนาพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแนวทางในการผูกสัมพันธไมตรีที่ดีต่อกันระหว่างประเทศไทยและสปป.ลาว โดยใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมเดียวกันเป็นจุดประสาน ในลักษณะเป็นเครือข่ายเชื่อมโยง

3) การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยทางพุทธศาสนา ได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ โดยคณาจารย์บางท่านได้นำเอาองค์ความรู้จากงานวิจัยไปขยายขอบเขตความรู้ด้านพระพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ในแง่มุมต่างๆ สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบและเน้นความสำคัญของวัฒนธรรมพุทธในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง รวมถึงการเสนอมุมมองต่างๆ บนพื้นฐานวัฒนธรรมพุทธในพหุวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ได้แก่ วิชาสถิติเบื้องต้นและการวิจัย วิชาสัมมนาพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย

ภาคผนวก ข.

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ที่ ๑	วัตถุประสงค์ที่ ๒	วัตถุประสงค์ที่ ๓
วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทย... วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ความเจริญงอกงามด้านวัตถุ ปรับโครงสร้างทางกายภาพอย่างเป็นระเบียบแบบแผน มีความเป็นอยู่ทันสมัยสะดวกสบายบนพื้นฐานเศรษฐกิจทุนนิยม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท ความสูงส่งทางจิตใจเริ่มขาดความเชื่อมั่นต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีมาแต่โบราณกาล และความละเอียดลึกซึ้งแห่งภูมิปัญญา มีวิชาความรู้ทางด้านคชศาสตร์ รู้วิธีรักษาการเจ็บป่วยด้วยดนตรี มีความรอบรู้ทฤษฎีสมัยใหม่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ด้านอักษรศาสตร์ การประดิษฐ์คิดค้นต่างๆ วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผีมีการปฏิบัติต่อผีบรรพบุรุษอย่างสม่ำเสมอ เช่น พิธีแซนยะจู๊ฮ์ พิธีแซนโฎนตา เป็นต้น	**วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว...** ในด้านวัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ความเจริญงอกงามด้านวัตถุ มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายใกล้ชิดกับธรรมชาติ ขาดความทันสมัยอยู่มาก บางแห่งทุรกันดาร แต่บางชุมชนเริ่มพัฒนาไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบชุมชนชนบท นับถือกันแบบเครือญาติ ความสูงส่งทางจิตใจมีความหนักแน่นมั่นคงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีมาแต่โบราณกาล มีลักษณะภูมิปัญญาแบบชาวบ้านทั่วไป วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผีมีการปฏิบัติต่อผีบรรพบุรุษอย่างเข้มข้นจริงจัง เช่น การ	**ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยไทย-ลาว...** ในด้านความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน พุทธศาสนิกชนไทยส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยโครงสร้างทางกายภาพมีความเป็นระเบียบแบบแผน ส่วนในสปป.ลาว เป็นลักษณะอยู่อย่างเรียบง่ายบนพื้นฐานวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมใกล้ชิดธรรมชาติ ในด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีความสัมพันกันแบบสังคมชนบทกึ่งเมือง ส่วนสปป.ลาวปกครองแบบคอมมูนิสต์ เศรษฐกิจกึ่งทุนนิยม ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบเครือญาติ ในด้านจิตใจชุมชนทั้งสองประเทศมีอุปนิสัยรักอิสระ ซื่อสัตย์ เที่ยงธรรม เป็นมิตร ชอบผจญภัย ภูมิใจในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองเป็นต้น ในด้านภูมิปัญญาพุทธศาสนิกชนในไทยมีวิชาความรู้ทางด้านคชศาสตร์ รู้วิธีรักษาการเจ็บป่วยด้วยดนตรี มีความรอบรู้ทฤษฎีสมัยใหม่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ด้านอักษรศาสตร์ การประดิษฐ์คิดค้นต่างๆ ในขณะที่ สปป.ลาวมีพื้นความรู้ในลักษณะภูมิปัญญาแบบชาวบ้าน วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจาก

แต่มีความเชื่อบางประการเริ่มจืดจางเลือนรางไป เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับตะก๊อด เป็นต้น ส่วนประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ เช่น ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ประเพณีลอยกระทง และประเพณีสงกรานต์ ยังถือปฏิบัติโดยทั่วไป แต่ส่วนใหญ่มักได้รับการประยุกต์จนบางครั้งรูปแบบพิธีการตลอดถึงสาระดั้งเดิมหดหายไป วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ มีการปฏิบัติอย่างเข้มข้นในบุญพิธีช่วงเข้าพรรษา เช่น บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก แซนโฎนตา เป็นต้น แต่ประเพณีการทำบุญในช่วงนอกพรรษา บางอย่างเริ่มเสื่อมคลายไป เช่น บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญข้าวจี่ บุญผะเหวด เป็นต้น ที่ถือปฏิบัติอย่างเข้มแข็งคือบุญกฐิน	บูชาผีเจ้าหอรวมบ้าน ประเพณีบุญฮีตบ้านที่พิธีฆ่าควายเซ่นหลักบ้าน เป็นต้น ส่วนประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ เช่น ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ประเพณีสงกรานต์ ยังถือปฏิบัติตามรูปแบบพิธีกรรมดั้งเดิม วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ ลักษณะวัดวาอารามของชาวพุทธกูยใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่เป็นวัดพึ่งสร้างใหม่ พุทธศาสนิกชนพึ่งมานับถือพุทธศาสนา แต่มีการปฏิบัติตามหลักฮีต 12 คอง 14 อย่างเข้มข้น ตามปฏิทินบุญทั้งในช่วงเข้าพรรษาและนอกพรรษา เช่น บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญข้าวจี่ บุญผะเหวด เป็นต้น	ความเชื่อเกี่ยวกับผี พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยและสปป.ลาวมีความเชื่อถือและเคารพต่อผีบรรพบุรุษและผีมเหสักตลอดถึงมีการปฏิบัติต่อผีอย่างมีระเบียบแบบแผน ซึ่งกลุ่มชาวกูยลาวยังมีความเชื่อมั่นจริง ส่วนชาวกูยไทยบางประการเริ่มจืดจางเลือนรางไป ส่วนประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ เช่น ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ลอยกระทง สงกรานต์ เป็นต้น พุทธศาสนิกชนทั้งสองประเทศยังถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ต่างแต่เพียงว่าในสปป.ลาว ยังคงรักษารูปแบบพิธีกรรมดั้งเดิมเข้มข้นได้มากกว่า สำหรับวันลอยกระทงนั้นถือคนละคติและคนละวันกัน วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธยึดถือตามปฏิทินบุญ 12 เดือนเป็นหลักเรียกว่า ฮีต 12 เช่น บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน เป็นต้น พุทธศาสนิกชนชาวกูยไทยและสปป.ลาวถือปฏิบัติในลักษณะเดียวกัน เพียงแต่บุญประเพณีบางอย่างในประเทศไทยเริ่มหมดความสำคัญและหายไป ในขณะที่ สปป.ลาวยังถือปฏิบัติอยู่ เช่น บุญผะเหวด บุญข้าวจี่ เป็นต้น

ภาคผนวก ค.

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อสังเกต

แบบบันทึกการสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.1 ชื่อ

☐ ชื่อ/นามสกุล.....

☐ ที่อยู่บ้านเลขที่..... หมู่บ้าน.....

☐ ตำบล.....อำเภอ.....

☐ จังหวัด.....

1.2 การศึกษา

☐ ประถม.....

☐ มัธยม.....

☐ อุดม.....

1.3 อาชีพ

☐ ราชการ.....

☐ ค้าขาย.....

☐ เกษตรกร.....

☐ รับจ้าง.....

☐ อื่นๆ .....

1.4 ขนาดของชุมชน

☐ จำนวนคนในชุมชนทั้งหมด.....คน

☐ แบ่งเป็น เพศชาย.....คน เพศหญิง.....คน

☐ แบ่งเป็น ผู้นำชุมชน.....คน

☐ ศาสนสถาน.....แห่ง

☐ สถานศึกษา.....แห่ง

1.5 สถานที่สัมภาษณ์

เมือง.....

วันที่.....

เวลาเริ่มต้น.....เวลาสิ้นสุด.....

2.1 วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

1) คำถาม....เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางจิตและปัญญา มีความเป็นมาอย่างไร ในปัจจุบันมีสภาพอย่างไร

☐ วัฒนธรรมทางวัตถุ (เช่น การกิน การแต่งกาย สิ่งปลูกสร้าง ที่อยู่อาศัย ฯลฯ) .....

☐ วัฒนธรรมทางสังคม (เช่น การปกครอง ขนบธรรมเนียม ความสัมพันธ์ ฯลฯ).....

☐ วัฒนธรรมทางจิตและปัญญา(เช่น ลักษณะอุปนิสัย คุณธรรมเด่น วิชาความรู้ ภาษา ฯลฯ)....

☐ อื่นๆ .....

2) คำถาม..... คุณสามารถระบุรายละเอียดของวัฒนธรรมและประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างองค์ความรู้ และสืบต่อประเพณีพิธีดีงามของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

.....

.....

2.2 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์

1) คำถาม....เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี พิธีกรรมอะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่หายไปแล้ว เช่น

☐ พิธีแซนยะจู๊ฮ์เพรียม.....

☐ พิธีเซาะฮ์พาแทน..... .....

☐ พิธีแซนยะจู๊ฮ์ดุง..... .....

☐ พิธีแซนปะกำ..... .....

☐ พิธีแกลมอ..... .....

☐ พิธีกรรมเกี่ยวกับตะก๊อด..... .....

☐ พิธีกรรมอื่นๆ ....

2) คำถาม....เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ ประเพณีอะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่หายไปแล้ว เช่น

☐ ประเพณีสู่ขวัญ..... .....

☐ ประเพณีลอยกระทง/ไหลเรือไฟ.....

☐ ประเพณีสงกรานต์..... .....

☐ พิธีกรรมอื่นๆ ....

3) คำถาม..... คุณสามารถระบุรายละเอียดของประเพณีพิธีกรรมที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์ เพื่อสร้างองค์ความรู้และสืบต่อประเพณีพิธีดีงามของชุมชนได้ดังต่อไปนี้.....

.....

.....

2.3 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ

1) คำถาม....วัฒนธรรมและประเพณีตาม “ฮีต 12” หรือประเพณีบุญในพระพุทธศาสนาตามปฏิทิน 12 เดือน มีประเพณีอะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่หายไปแล้ว

☐ ประเพณีบุญเดือนอ้าย.....

☐ ประเพณีบุญเดือนยี่..... .....

☐ ประเพณีบุญเดือนสาม.....

☐ ประเพณีบุญเดือนสี่.....

☐ ประเพณีบุญเดือนห้า.....

☐ ประเพณีบุญเดือนหก.....

☐ ประเพณีบุญเดือนเจ็ด.....

☐ ประเพณีบุญเดือนแปด.....

☐ ประเพณีบุญเดือนเก้า.....

☐ ประเพณีบุญเดือนสิบ.....

☐ ประเพณีบุญเดือนสิบเอ็ด.....

☐ ประเพณีบุญเดือนสิบสอง.....

2) คำถาม....คุณสามารถระบุรายละเอียดของประเพณีพิธีกรรมตามปฏิทินบุญในพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ และสืบต่อประเพณีพิธีดีงามของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

.....

.....

.....

.....

(ส่วนที่ใช้สัมภาษณ์เฉพาะผู้นำชุมชน นักวิชาการ)

3.1 วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

1) คำถาม....เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางจิตใจ และวัฒนธรรมทางปัญญา มีความเป็นมาอย่างไร ในปัจจุบันมีสภาพอย่างไร

.....

.....

2) คำถาม..... คุณสามารถระบุรายละเอียดของวัฒนธรรมและประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างองค์ความรู้ และสืบต่อประเพณีพิธีดีงามของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

.....

.....

3.2 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์

1) คำถาม....เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี พิธีกรรม เช่น พิธีแซนยะจู๊ฮ์เพรียม พิธีเซาะฮ์พาแทน เป็นต้น อะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่หายไปแล้ว

.....

.....

2) คำถาม....เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ ประเพณีอะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่หายไปแล้ว เช่น ประเพณีสู่ขวัญ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

.....

.....

3) คำถาม..... คุณสามารถระบุรายละเอียดของประเพณีพิธีกรรมที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์ เพื่อสร้างองค์ความรู้และสืบต่อประเพณีพิธีดีงามของชุมชนได้ดังต่อไปนี้.....

.....

.....

3.3 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ

1) คำถาม....วัฒนธรรมและประเพณีตาม “ฮีต 12” หรือประเพณีบุญในพระพุทธศาสนาตามปฏิทิน 12 เดือน เช่น ประเพณีบุญเดือนอ้ายประเพณีบุญเดือนยี่ ประเพณีบุญเดือนสาม เป็นต้น มีประเพณีอะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่หายไปแล้ว

.....

.....

2) คำถาม....คุณสามารถระบุรายละเอียดของประเพณีพิธีกรรมตามปฏิทินบุญในพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ และสืบต่อประเพณีพิธีดีงามของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

.....

.....

3.4 ความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย

1) **คำถาม**....วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนชาวกูย มีเนื้อหา วิธีการ และมีความเหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร

.....

.....

2) **คำถาม**....วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์ มีเนื้อหา วิธีการ และมีความเหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร

.....

.....

3) **คำถาม**....วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ มีเนื้อหา วิธีการ และมีความเหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร

.....

.....

.....

( )

ผู้สัมภาษณ์

วันที่..... เดือน ..... พ.ศ. .....

แบบบันทึกการสังเกตชุมชนการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ชุมชน/วัด.....

บ้าน.....หมู่ที่.....

ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....

วันเวลาที่สังเกต.....

1. **โครงสร้างทางกายภาพของชุมชน** (เช่น ถนน สิ่งปลูกสร้าง ความมีระเบียบ ความสะอาด ร่มรื่นฯลฯ)

.....

.....

2. **ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน**(เช่น แหล่งน้ำ ภูเขา ป่าไม้ พื้นที่ทำการเกษตรที่สาธารณะ ฯลฯ)

.....

.....

3. **องค์กรสาธารณะประโยชน์ของชุมชน**(เช่นวัดโรงเรียน โรงงานอุตสาหกรรมสถานีอนามัยอบต.ฯลฯ)

.....

.....

4. **กลุ่มกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน** (เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มแม่บ้านกลุ่มเยาวชน ฯลฯ)

.....

.....

5. **วัฒนธรรมและประเพณีในชุมชนเกี่ยวกับความเป็นอยู่**(เช่นอาหารการกิน ภาษา การแต่งกาย ฯลฯ)

.....

.....

6. วัฒนธรรมและประเพณีในชุมชนเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี-พราหมณ์ (เช่น ผีปู่ตา ผีเรือนผีปะกำ แกลมอ บายศรีสู่ทำขวัญ ลอยกระทง สงกรานต์ ฯลฯ)

.....

.....

7. วัฒนธรรมและประเพณีในชุมชนเกี่ยวกับความเชื่อในศาสนา พุทธ (เช่น การเข้าวัดทำบุญตักบาตร การทำบุญประเพณีวันเข้าพรรษา ออกพรรษา กฐิน ผ้าป่า ฯลฯ)

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก

ภาคผนวก ง.

ภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

กิจกรรมเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

กิจกรรมนำเสนอผลการวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : ผศ.บรรจง โสดาดี

(ภาษาอังกฤษ): Asst. Prof. BANCHONG SODADEE

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนาวิทยาเขตสุรินทร์

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000, โทรศัพท์ 044142107, 08- 33748741, โทรสาร 0 –3351–3604, E-mail : banchongmcu_surin@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2521 น.ธ. เอก สำนักเรียนวัดกลางกาฬสินธุ์
- พ.ศ.2527 โรงเรียนพุทธศาสตร์วิทยา วัดสุทธาวาส เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. 2532 พธ.บ. (ปรัชญา) มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ กรุงเทพฯ
- พ.ศ. 2546 ศศ.ม. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- พ.ศ. 2546 เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดระเบียบสังคมตามแนวพุทธศาสตร์
- พ.ศ. 2547 เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพระสงฆ์ในเขตชายแดนไทย – กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์
- พ.ศ. 2549 เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11
- พ.ศ. 2549 เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11
- พ.ศ. 2549 เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11
- พ.ศ. 2550 เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การฆ่าตัวตายในทัศนะของพระพุทธศาสนา
- พ.ศ. 2551 เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและเนื้อหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11
- พ.ศ. 2552 เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การใช้หลักพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มแม่น้ำมูล อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ. 2554 เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

- พ.ศ. 2555 เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัย คุณค่าและอิทธิพลของกลุ่มปราสาทขอมที่มีต่อวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ. 2555 เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษารูปแบบและคุณค่าของเหตุผลในการสอนธรรมของพระสงฆ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีอิทธิพลต่อศรัทธาของประชาชน

คณะผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : พระศรีวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร. (มานพ ปิยสีโล/เจือจันทร์)

(ภาษาอังกฤษ): PhraSrivisittikun, Asst. Prof.,Dr. (Manop Piyasilo/Chuechun)

ตำแหน่งปัจจุบัน : ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตสุรินทร์

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000, โทรศัพท์มือถือ 08134705012, 087- 4472552

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2536 ป.ธ. 9 สำนักเรียนคณะจังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ.2536 พธ.บ. (สังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. 2541 อ.ม. (บาลีสันสกฤต) จุฬาลงกรณ มหาวิทยาลัย
- พ.ศ. 2556 พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- พุทธศิลป์

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- พ.ศ. 2556 หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง พระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา : ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม

คณะผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : พระมหาเจริญสุข คุณวีโร (วงเวียน)
(ภาษาอังกฤษ): Phramahacharoensuk Kunawero (wongwian)

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา วิทยาเขตสุรินทร์

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000, โทรศัพท์ 044142106 โทรศัพท์มือถือ 085-1055003

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2543 ป.ธ. 9
- ปวค.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พธ.บ. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ค.ม. (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- ธรรมนิเทศ

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- วิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานเรื่องอกุศลกรรมบถ ๑๐ โดยใช้วิธีการสอนแบบอภิปรายและการแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านปะนอยไถง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต ๑

คณะผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : พระอธิการเวียง กิตฺติวณฺโณ (กิตศรีรุ่งโรจน์)
(ภาษาอังกฤษ): PHRAATHIKANWEANG KITTIWANNO

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนาวิทยาเขตสุรินทร์

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000, โทรศัพท์ 044142107, 08- 33748741, โทรสาร 0 –3351–3604, E-mail : duangsree55@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2530 น.ธ. เอก สำนักเรียนวัดบ้านโพธิ์ จังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ.2534 โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
- พ.ศ. 2539 พธ.บ. (การสอนสังคม) มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ พระนคร กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. 2544 M.A. . (Pali and Buddhist Studies) Banaras Hindu University, India.
- พ.ศ. 2549 Ph.D. (Pali and Buddhist Studies) Banaras Hindu University, India.

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- วิปัสสนากรรมฐาน

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- พ.ศ. 2554 หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตแก่พุทธศาสนิกชนในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

คณะผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : ผศ. ดร. สรเชต วรคามวิชัย

(ภาษาอังกฤษ): Asst. Prof. Dr. Sorachet workmmavichaya

ตำแหน่งปัจจุบัน : กรรมการสภาและอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราภัฏบุรีรัมย์

อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000, โทรศัพท์มือถือ 081-725-8693

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2508 ป.ธ. 9,

พ.ศ. 2508 ศ.บ. สภาการศึกษา ม.ม.ร.

พ.ศ. 2513 M.A. (History) Banaras Hindu University India

พ.ศ. 2523 Ph.D. (History) Banaras Hindu University India

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- ปรัชญา

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

ปราสาทหินพนมรุ้ง

ปราสาทเขาพระวิหาร

ปราสาทเมืองต่ำ

ศิวนาฏราช

The Sanctuary Pranomrung

เมืองโบราณอีสานใต้

เครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์

นารายณ์บรรทมสินธุ์

เส้นทางโบราณ พนมรุ้ง-เมืองต่ำ

พระไตรปิฎกสำหรับเยาวชน สำหรับพระนวกะ

คณะผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : ผศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์
(ภาษาอังกฤษ): Asst.Prof. Dr. Taweesak Tongtip

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตสุรินทร์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000, โทรศัพท์ 044142107, 081-725-8693 E-mail tongtip_sa@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2529 มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนสิตธรรมวิทยา เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ.2534 พธ.บ. (ศาสนา) มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ พระนคร กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. 2536 ศศ.ม. (ภาษาสันสกฤต) มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. 2557 พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- ปรัชญา

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- พ.ศ. 2543 หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการพระสงฆ์ร่วมพัฒนาชายแดนไทย-กัมพูชา
- พ.ศ. 2544 การศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในระบบเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มสตรีออมทรัพย์จังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ. 2546 การศึกษารูปแบบการจัดระเบียบสังคมตามแนวพุทธศาสตร์
- พ.ศ. 2546 วิจัยและส่งเสริมวัดเพื่อการพัฒนาการศึกษา และเผยแผ่ศาสนธรรม : กรณีศึกษาวัดกลางสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ. 2547 การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพระสงฆ์ในเขตชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์
- พ.ศ. 2549 การศึกษาแนวทางพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11

- พ.ศ. 2550 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาตรรกศาสตร์เบื้องต้น เรื่อง ความเป็นปฏิปักษ์แห่งญัตติของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

- พ.ศ. 2550 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาตรรกศาสตร์เบื้องต้น เรื่อง ความเป็นปฏิปักษ์แห่งญัตติของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ โดยใช้วิธีสอนแบบนิรนัย ประกอบสื่อ PowerPoint

- พ.ศ. 2550 การฆ่าตัวตายในทัศนะของพระพุทธศาสนา

- พ.ศ. 2552 การศึกษาประสิทธิภาพเอกสารคำสอนรายวิชา 000 210 ตรรกศาสตร์เบื้องต้น สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

- พ.ศ. 2554 การศึกษาความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

- พ.ศ. 2555 คุณค่าและอิทธิพลของกลุ่มปราสาทขอมที่มีต่อวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์

คณะผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : นายเศรษฐพร หนุนชู
(ภาษาอังกฤษ): Mr.Setthaporn Noonchoo

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนาวิทยาเขตสุรินทร์

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000, โทรศัพท์มือถือ 0895823066,
E-mail : sattha2502@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรี คบ. คณะครุศาสตร์ วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์
- ปริญญาโท ศศ.ม.(รัฐศาสตร์)

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- บรรณารักษ์

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

-